İNSANCIL

AYLIK
KÜLTÜR
SANAT
DERGİSİ

Yıl 5 • Sayı 57 • Haziran 1995 • 60.000.- TL (KDV DAHİL) • ISSN 1300-4158

UMUT... UMUT İNSANDA

İÇİNDEKİLER

Nihat ATEŞ
Umut... Umut... Umut İnsanda 1
Afşar TİMUÇİN
Leibniz İçin Notlar 2
Hasan H. GÜNDÜZALP Muhittin ÇOBAN
Adana'nın Temmuzlu Söylemleri 6
Berrin TAŞ
Bir Kenti Ağlıyorum (Şiir) 7
Mustafa Bayram MISIR
Eylül Zulüm ve Umut 8
Güngör GENÇAY
Ölü Noktadan Yola Çıkmak 11
Mustafa TOPAL
Solcularımız ve Marksizm (II) 13
Temel DEMİRER
Soru(nsal) Ne(Değil) ve Çözüm(süzlük) Ne Olma(ma)lı ?.. (II) 18
Ayhan ERGÜN
Yola Yalnız Çıkacaksın (Şiir) 28
Şeref BİLSEL
Eski Oğlundan Anama Mektuplar 29
Ozan TELLİ
Şiirler 32
İbrahim DEMİRCAN
Grup Yorum'a Mektup 34
Sinan KUTLU
Diriliş (Şiir) 37
Kemal Sahir GÜREL
Meseleye Hangi Pencereden Bakıyoruz 38
Kaan ARSLANOĞLU
Dürüstlük.. Dürüstlük.. Dürüstlük... 41
Hakan UYGUN
Yanılmanın Gerçekliği Üzerine 47
Tuğrul YILMAZSOY
Özerk Üniversite Üzerine (Şiir) 48
Aydoğan YAVAŞLI
Şairler ve Ötekiler 49
Théodore SIX
Halktan Halka (Şiir) 50
Bülent HABORA
Palmiyealtı Sohbetleri 51
İsmet ALiCl
Güzel Bir Dünyada Yaşamak İsteyen Pos Bıyıklı Dervişin Umuduna Dair (Şiir) 52
Hüseyin Hilmi BULUNMAZ
Niyet İyiniyet Sait Faik Kader Kısmet 53
Osman BOLULU
Yazmak Sıradan Yaşamı Sarsmaktır 54
İnsancıl'a Mektup 55
Yılmaz ELMAS
Kemal Sülker İle Söyleşi 56
Hüseyin ÇETİNKAYA
Ölüm Cüzleri (Şiir) 57
İsmet Kemal KARADAYI
Evler Düşler İmgeler (Öykü) 58
Selim Temo ERGÜL
Satirik Son Sözler (Şiir) 59
Cengiz GÜNDOĞDU
Yıldız Güncesi 60

Sahibi-Yazıişleri Sorumlu Yönetmeni
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE

Adres: Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40-42 Kat 5 Cağaloğlu / İstanbul Tel: 511 79 94-513 93 99
Ofset Hazırlık: İnsancıl Teknik Bölümü
Kapak: Aşkın AYRANCIOĞLU
Baskı: Ilıcak Matbaası Tel: 880 40 75
Dağıtım: Yay-Sat

ISSN 1300-4158

Ankara Temsilciliği Burak Gürcan
Necatibey Cad. Lale Sok. 4/18
Sıhhiye Ankara. Tel: (0312) 232 00 80

Antakya Temsilciliği Müslüm Kabadayı
Silahlı Kuvvetler Cad. No 3 Antakya.
Tel: (0326) 214 55 31 - 215 12 74 (Gece)

Adana Temsilciliği Hasan Hüseyin Gündüzalp
Muhittin Çoban. Piramit İşhanı. Kat 1. Atilla
Altıkat Köprüsü Yanı
Adana

Abone olmak için PTT'den 666 043 no'lu posta çeki veya T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul 11 37-38678 Berrin TAŞ adına 600.000 TL yatırmanız yeterlidir. Avrupa 80 Mark T. İş Bankası 9. Kısım Ataköy İstanbul Döviz Hesabı 11 37-314 499 17

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A4 boyutundaki kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Umut... Umut... Umut İnsanda

Bir bahar akşamı. On altı on yedi yaşlarımdayım. Kaldırımın kenarına oturmuş arkadaşlarımı bekliyorum. Yanıma hani şu "şarapçı" dediğimiz, saçı sakalı birbirine girmiş, yüzü kirden pek seçilemeyen, ayakkabılarının patlak tabanını iplerle ayağına bağlamış biri sokuluyor ve tam yanıma oturuyor. Oturana kadar dikkat etmediğim bir ayrıntıyı fark ediyorum. O ana kadar ona acaba kaç para verebilirim ya da para versem mi diye kendi kendimle tartışıyorum. Elinde bir kağıt poşet tutuyor. Birden bana doğru uzatıyor. Şaşırıyorum. Poşetin içi iri iri eriklerle dolu. O an ona nasıl baktığım yüzüm nasıl bir şekil almıştı ki şunları söylediğini duydum; "Korkma yıkadım." Alnımın çatısına inen bir yumruktu bu. Ben ona para vermeyi düşünürken o elindeki iri iri erikleri bana sunuyordu.

Erikleri bana sunmaması gerekiyordu. Neden mi? Kimbilir hangi zorluklarla o erikleri almıştı. Hem neden erikleri yıkamış olsundu. Böyle yaşayan bir insan erikleri neden yıkasındı. En önemlisi de bana neden sunuyordu. Bütün bu sorular "korkma... yıkadım"ı açıklamıyordu. Çünkü önümdeki olgu hem eriklerin benle paylaşmamasını gerektiriyordu, hem de yıkanmamış olmasını. Sonuç mu? Erikleri reddettim.

Bütün yaşamımız boyunca bunu yapmıyor muyuz acaba? Sadece önümüze gelene bakıp tamam bunun nedeni budur, çözümü de şu. Sonuç nedensellik ve olguculuğu aşamamak ve erikleri zaten yıkamamıştır deyip reddetmek bütün bir güzelliği yıkmak hem de bir daha hiç yaratamayacak şekilde.

Türkiye bugün bir yıkıntılar ülkesidir. Sadece inleme sesleri geliyor kulağımıza. Havada insan etinin kokusu boğazımızı düğümleyip, gözlerimizi yaşartıyor. İnsanlar çökmeyen ne kaldı ki bu depremde deyip teselli bulmaya çalışıyor. Ufacık bir insanlık değerini bir başkasında görmekten tiksiniyor. Ama ben de yok onda neden var mantığıyla...

Türkiye bugün bir yıkıntılar ülkesidir. Bütün tartışmalarımız, bütün nedensellik ve olguculuğumuzla artık şu yıkıntıdan aldığımız taşı şu yıkıntının üzerine koyarsak bu binalarını inşa ederiz... Hayır şu yıkıntıyı şuraya kaydıralım... yine her zamanki olguculuğumuzla...

Sivas katliamı mı? Efendim köktendinciliğin yükselmesi....Aziz Nesin'in provakasyonu...Tabbii tabbi haklısınız, Gaziosmanpaşa mı buyurdunuz... Tabii tabii efendim ülkemizin huzur ve güven ortamının bozulmasını isteyen dış mihrakların provakasyonu... Tabii tabii efendim haklısınız insanlarımız iyi sevişebilseler bu sorunların hiçbiri yaşanmaz...Tabii tabii efendim Anadolu her zaman kan dolu olmuştur, bu toprakların insanları kendilerinden önde gideni sevmezler, alıverirler kellesini "neden" mi efendim... Geleneğimiz böyle... Efendim Bandırma vapuru üç santim daha kısa... Hayır efendim üç santim daha uzun olacaktı ki görecektiniz siz o zaman Türkiye'yi...

Bütün bunlar hepimizin gözleri önünde tartışılmadı mı? Bütün bunlar çözüm ve çözüm önerileri olarak sunulmadı mı? Bu kokuşmuşluğun ve yıkıntıların üstüne. Biz her geçen gün insanlığımızdan uçurumlar açа açа, geriye dönüp bakmamacasına uzaklaşmıyor muyuz? 19 Eylül 1948'de Kemal Tahir neler yazıyor Nazım'a "Sen aşk şiiri yazmakla haltetmişsin azizim. Onbir senedir, biz seni kendimize benzetmeye uğraşıyoruz. Yüreğinde bir çimicik aşk, bir zerre insanlık, bir minimini merhamet, bir minnacık mertlik, bir kıymık dostluk falan kalmasın diye...Tamamiyle bizim gibi ol istiyoruz. Sen hayasızca inat ediyorsun. Halbuki biricik güvendiğimiz marifet vardı. İnsanları kendimize benzetmek kabiliyetimizle övünürdük. Sen onu şüpheli hale getiriyorsun. Bu suretle istikbal ümitlerini mahvediyorsun. Aşk şiiri yazıyorsun koca sersem... 1948 senesinde Eylül ayının herhangi bir gününde, Bursa hapishanesinde aşk şiiri... Allah belanı versin (Notlar\Mektuplar Kemal Tahir. s. 16. Bağlam Yay. Birinci basım 1993.)

Bugün insanlık için proletarya ve sermaye arasındaki uzlaşmaz çelişki temel alınmadan yapılacak her türlü analiz, yaşanan olayların ardındaki ilişkileri anlamama noktasına Sivas katliamı mı? köktendincilik, Gaziosmanpaşa mı? Provakasyon... Faili meçhuller mi? Devleti karalamak isteyen mihraklara... en sonunda olguculuğun batağına, entellektüel bir mastürbasyona götürür.

Yıkıntıları tartışıyoruz. Yıkıntıların altında kalanların kokusu bütün havamızı kirletmiş. Soluk almak istiyorum ben. Aşık olmak istiyorum, vefa duymak istiyorum. Kendimde, ayakkabısının tabanını iplerle ayağına bağlamış o insanla para ve yıkanmış mı, yıkanmamış mı tartışmasına girmeden erikleri yemek istiyorum. Tarihim ve geleceğim olsun istiyorum.

Nazım'ın dediği gibi (...) seni, memleketi düşünmüşümdür.\Seni, memleketi ve dünyamızı.-\İşler atom reaktörleri, işler,\yapma aylar geçer güneş doğarken\ve güneş doğarken hiç umut yok mu?\ Umut, umut, umut,\umut insanda... Evet umut insanda.

Nihat ATEŞ

Leibniz İçin Notlar

Afşar TİMUÇİN

Paris o zamanlar dünyanın kültür merkezidir. O zamanlar şimdi olduğu gibi yüzlerce kültür merkezi yoktur. Bir kültür merkezi daha vardır: Londra. Onda da daha çok Shakespeare'in ağırlığı duyulmaktadır, sanki o ağırlığı kaldırsanız denge bozuluverecektir. O dönemler Almanya'nın feodal yaşam düzeninden yeni yeni sıyrılmaya başladığı dönemlerdir. Ayrı ayrı büyük çiftliklerden oluşmuş olan Almanya'nın yeni yaşam düzenine girmekte geç kaldığı görülmektedir, onun **Almanya** adıyla Almanya olabilmesi için daha çok zaman gerekmektedir. Alman aydınları gözlerini Paris'e dikmişlerdir, hep oradan esecek rüzgarları kollarlar. Bir gözleri de Shakespeare'dedir elbet. Paris'de o zaman kültürün yanında lüks, kan ve şiddet vardır Descartes, Fransa'da doğru dürüst düşünemediğini, kafasının karmakarışık olduğunu söyler ve Hollanda'ya yerleşir Fransa'daki kargaşa bereketli bir kargaşadır, Descartes'ı Descartes yapan da odur, insan dümdüz bir yerde Descartes olabilir mi, ne var ki felsefe sessizlik ister. Leibniz yazık ki Paris'ten çok uzakta, Londra'dan da çok uzakta doğmuştur. Almanya'da Leibniz olmak, Fransa'da Descartes olmaktan çok daha zordur. Leibniz'in her şeyden önce bilincini kültür merkezlerindeki etkin gelişimle bütünleştirmesi zordur

Leibniz denilince aklımıza koca bir dahi gelir. Pascal gibi erkenden olgunlaşmış, çocuk yaşlarında büyük işler görmeye başlamış biridir o. Matematikçi, fizikçi, mantıkçı, tarihçi, hukukçu, dinbilimci, dilbilimci, diplomat, filozof Gottfried Wilhelm Leibniz 1646 temmuzunun bazı kaynaklara göre birinci, bazı kaynaklara göre ikinci gününde Leipzig'de doğdu. Adının okunuşu yalnız bize zor geliyor diye düşünmeyelim, onun adını Almanlar da zor okurlar Öte yandan adını kimileri benim gibi **Leibniz** kimi de **Leibnitz** diye yazarlar Bu karışıklık onun slav kökenli olmasından gelir. Kılı kırk yarmak, her şeye tam hakkını vermek isteyenler onun adını **Lubenicz** gibi yazmak ve **Leubnüz** gibi okumak zorundadırlar. Ne zorumuza diyenler benim gibi **Laypniç** deyip çıkarlar. Belirttiğimiz yazış da okuyuş da alman diline uyarlı değildi, slavcadaki "nicz" almancada "nicht" olacaktı. Kendisi de benim gibi yapmış, adını her zaman **Leibniz** diye yazmıştır. Bununla birlikte bazı yazarlar **Leibnitz**'i yeğlerler.

Ne diyorduk? Evet, Leibniz slav kökenli ve Luther'ci bir ailenin çocuğuydu. Aile birkaç kuşak önce Almanya'ya yerleşmişti. Baba Friedrich Leibniz hukukçuydu, Leipzig üniversitesinde hukuk ve ahlak öğretiyordu. Anne, Catharina Schmuck bir hukuk profesörünün kızıydı. Gottfried Wilhelm altı yaşındayken babasını yitirdi. Aynı yıl Nikolai-Schule'de öğrenimine başladı. Babasının çok geniş kitaplığı ona kalmıştı. O bu kitaplıktan bol bol yararlandı. Latinceyi ve yunancayı kendi çabasıyla öğrendiğinde küçücüktü. Vergilius'u, Platon'u, Aristoteles'i, skolastikleri okudu. Skolastiklere özel bir ilgi duydu, ama onları tümüyle onaylamayı düşünmedi. Descartes'ın tümüyle gözden çıkardığı, çoklarının yerden yere vurduğu skolastikler onun gözünde o kadar da yarasız değillerdi. O, sonraları, "barbarların skolastik pisliğinde gizli bir altını" bulduğunu söylemiştir. Eskiçağ henüz onun için de tüm alman aydınları için de asıl kaynak olma özelliğini sürdürüyordu. Bu yüzden Leibniz eskileri, Eskiçağ'ın bu ünlü adlarını düşünceleriyle olduğu kadar yazış biçimleriyle ve açıklama yöntemleriyle de tanımaya çalışıyordu. Daha sonraları Raymond de Monfort'a yazdığı bir mektupta şöyle diyecektir: "On beş yaşlarımdayken Leipzig yöresindeki Rosenthal korusunda eskilerin ve skolastiklerin tözsel biçimlerini benimsesem mi benimsemesem mi sorusundan kurtulmak için gezindiğimi anımsıyorum."

Şimdi burada bir **tözsel biçim** kavramıyla karşılaştık. **Töz** kavramının Aristoteles'e dayandığını biliyoruz. Aristoteles bize töz'ün cümlede her zaman özne olan şey olduğunu söylüyordu. Filozofa göre töz oluşturan şeyler basit cisimler, onların bileşikleri ve parçalarıdır, ayrıca tanrısal varlıklardır. Töz, bir başka bakımdan, varlıkları vareden niteliklerin, değişmez niteliklerin kendisidir. Töz her varlığın görünümü ya da biçimidir. Töz kavramı böylece varlık kavramıyla özdeşleştirilebilir. Skolastiklerin tözsel biçimlerini de bu çerçevede anlamak gerekir. Aristoteles'in ardılları olan skolastikler için tözsel biçim varlıkbilimsel ilkedir, onunla belirsiz madde yani basit gücüllük edimlileşir, herhangi bir şey durumuna girer. Tözsel biçim aynı türün bireylerine özgü **ortak doğa** diye anlaşılmalıdır. Kendisine özgü bir varoluş biçimine sahip olan ve bireylere göre değişmeyen bir ortak doğa. Buna karşılık raslantısal biçim varolan şeyi biçimlemekle birlikte onun doğasını belirlemez. Aziz Tommaso iki biçim arasındaki ayrılığı şöyle gösterir: "Tözsel bir biçim raslantısal bir biçimden hiçbir biçimde varlık sağlamayışıyla, ancak bir varlık kipi sağlayışıyla ayrılır. Tözsel biçimse mutlak bir biçimde varlığı sağlar."

On beş yaş onun için filozofluğa adım atma yaşı olmuştur. Eskileri bitirip yenileri öğrenmeye başladığında on beş yaşındaydı. Bacon, Descartes, Kepler, Galilei, Campanella özellikle ilgilendiği kişilerdi. Artık hem eskilerle hem yenilerle içli dışlıydı o. 1661'de Leipzig üniversitesine girdi. Zamanın ünlü filozofu ve tarihçisi Jakob Thomasius'un öğrencisi oldu. Jacob Thomasius özellikle eski felsefede uzmandı. Leibniz 1663'de **bireyleşme ilkesi** konusundaki çalışmasıyla

bakaloryasını verdi yani üniversiteyi bitirdi. Yazdığı tez çok önemli bulundu ve felsefe çevrelerinde büyük ilgi gördü. Leibniz bu çalışmasında yöntemle ilgili ilkeler araştırıyor, bu arada adcılıktan yana bir görüş geliştiriyordu. Aynı yıl Jena üniversitesinde ünlü hukukçu, matematikçi, metafizikçi Erhard Weigel'in derslerini izlemeye başladı. Bu çalışma ortamında en çok ilgisini çeken matematikti. Bu ilgi onun ileride ortaya koyacağı entegral hesabına ve daha sonra sözünü edeceğimiz "caractéristique générale"e doğru uzanacaktır.

Leibniz 6 ocak 1664'de annesini yitirince Brunswick'e amcası hukukçu Johann Strauch'un yanına gitti, hukuk öğrenmeye başladı. 1666'da **De arta combinatorla**'yı yazdı. Bu yapıt Leibniz'in daha sonra geliştireceği bilim ve mantık çalışmalarının, evrensel bilim ve mantıksal hesaplama kavrayışlarının bir taslağını içerir. Leibniz o yıl Altdorf üniversitesinde (Nürnberg yakınları) **De casibus perplexis in jure** (Hukukta karmaşık durumlar) adlı teziyle hukuk doktoru oldu. O bu çalışmasında hukukun tartışmalı yanlarını ya da sorunlarını incelemekteydi. 1667'de Nürnberg'de Rosenkrauzer tarikatına girdi. Tarikatın adı kurucusu Rosenkreuz'dan geliyordu. Leibniz burada simyayla ve gizli bilimlerle ilgili çalışmalar yaptı, simyacıların yapıtlarını bol bol okudu. Bir süre sonra tarikatın yazmanı oldu. Onun buradaki çalışmaları gerçekte doğaüstünün araştırılmasına değil kimyaya yönelikti. Nürnberg'de Mainz seçicisinin eski birinci özel siyasal danışmanı olan Boineburg baronuyla tanıştı, kısa zamanda onun dostluğunu kazandı. Baron ilgi çekici kişiliğiyle ve siyaset alanındaki engin bilgisiyle Leibniz'i derinden etkiledi. Bundan sonra Leibniz zamanın siyasal sorunları üzerine daha derin ve ayrıntılı düşünmeye başladı. Bu sorunların başında elbette Almanya'nın iç ve dış güvenliği geliyordu.

Leibniz o sırada **Nova methodus discendae docendaeque jurisprudentiae**'yi (Hukuk öğrenmek ve öğretmek için yeni yöntem) çıkardı. Hukuk öğretiminde yeni bir yöntem önerirken hukuka kesinlik ve apaçıklık getirmeyi amaçlayan bu kitabı Leibniz dostu Boineburg baronunun önerisiyle Mainz seçicisine sundu. O sırada hukukçu Lasser'le hukuk üzerine çalışmalara girişti. Bu arada bilim ve felsefe çalışmalarından da uzak durmuyordu. 1667-1668'de tüm kiliselerin birleştirilmesini savunan **Confessio naturae contra athaistas**'ı (Tanrıtanımazlara karşı doğanın tanıklığı) yazdı. Bu kitap Bacon'ın ortaya atmış olduğu şu savı destekliyordu: az felsefe insanı dinden çıkarır, çok felsefe insanı dine yaklaştırır. Leibniz bu arada Thomasius'a yazdığı mektuplarda yenilerin fiziğiyle Aristoteles'in fiziğini bağdaştırma dileklerini ya da tasarılarını ortaya koyar. Ayrıca siyasal çalışmalarını iyice hızlandırmıştır: Almanya için büyük bir tehlike olarak gördüğü Louis XIV'ün ordularını Avrupa dışına kaydırabilmek için Mısır'ın ele geçirilmesi savını ortaya atar. 1669 yılı siyaset çalışmalarının ağırlık kazandığı yıldır. Filozof o yıl katolikler için de protestanlar için de benimsenebilir olan **Demonstrationes catholicae** adlı bir kitap yazmayı tasarlamıştır, **Confessio'da** ortaya koyduğu görüşleri geliştirmeyi ve ayrıntılarıyla ele almayı amaçlamaktadır. O yılın en ilginç ürünü **Defensio trinitatis per nova repeta logica**'dır (Yeni mantıksal buluşların ışığında teslisin savunulması).

Leibniz 1670'de Mainz seçicisinin sarayına danışman olarak girdi. Bu sırada Boineburg baronunun isteği üzerine bir XVI. yüzyıl insancısının, Marius Nigolius'un bir yapıtını yeniden baskıya hazırladı **Antibarbarus** adlı bu yapıt skolastik düşünceye yönelik bir eleştiriydi. Yazar bu kitabında yeni düşünceyi savunuyor, skolastik düşünceyi kıyasıya eleştiriyordu. Leibniz bu kitaba yazdığı önsözde yazarın aşırılıklarını da belirliyordu. O yıl siyaset çalışmalarını iyice hızlandırdı, buna koşut olarak Almanya'da halkın iç ve dış güvenliğini sağlama yolları üzerine bir inceleme yazdı. 1671'de iki fizik kitabı yayımladı: **Theoria motus abstracti** (Soyut devinim kuramı) ve **Theoria motus concreti** (Somut devinim kuramı). Bunlardan soyutla ilgili olanı Londra krallık topluluğuna, somutla ilgili olan Fransız bilimler akademisine sunuldu. Filozof her iki kitapta da sonsuzküçük hesabını fiziğe uygulamaya çalışmıştır. Bu kitapların asıl önemi Descartes'çı öğretiye yönelttikleri eleştiriden gelir. Descartes'ın uzam kavrayışı Leibniz'in düşünce dünyasına iyiden iyiye ters düşmektedir. Descartes'çı öğretide uzam maddenin özü diye alınır. Descartes uzamı "içsel yer" diye adlandırıyor, uzamda içerilmiş cismin uzamdan ayrılığı yalnızca düşüncemizden gelir diye düşünüyordu. Uzamı oluşturan şey cismi de oluşturan şeydi. Bu görüş elbette hıristiyan dogmalarına aykırıdır. Leibniz sorunu şöyle koyuyordu: uzam cisimlerin özü olamaz, cisimde daha üst düzeyde bir şeylerin olması gerekir, uzamdan bağımsız olan bu şey de töz'dür. Leibniz böylece yeni anlayıştan uzaklaşmaksızın eski felsefenin töz kavrayışına bağlanıyor, ruhsal olanla cisimsel olanın varlığını ayrı ayrı belirleyerek bu iki şey arasına bir geçiş yeri koyuyordu, böylece hıristiyan dogmalarını da zedelememiş oluyordu. Leibniz'e göre uzam tam tamına göreli bir şeydi. Zaman nasıl ardarda gelişin düzenini veriyorsa uzam da yan yana gelişin düzenini veriyordu.

1671 yılı ünlü ingiliz filozofu John Locke'un insan anlığının gücü üzerine düşünceler geliştirdiği yıldır. O sıralar Locke, Aristoteles'in gerçekçi bakış açısını geliştirerek bir bilgi kuramı ortaya koymaya girişmiştir. Bu bilgi kuramını 1690'da yayımlayacağı **An essay concerning human understanding**'de (İnsan anlığı üzerine bir deneme) açıklayacaktır. Leibniz bu yapıta karşı **Nouveau essais sur l'entendement humain**'i (İnsan anlığı üzerine yeni deneme) yazacaktır. Yazacak ama Locke'un ölüm haberini alınca yayınlamaktan vazgeçecektir. Leibniz'in dünyaya açılmak için Avrupa'da geçerli olan dille yani fransızca olarak yazmış olduğu bu kitap bu yüzden uzun süre bilinmeden kalacaktır. Bu büyük bir eksikliktir, çünkü bu kitabında Leibniz Locke'un bilgi kuramını enine boyuna eleştirmekle kalmıyor, ingiliz filozofuyla kendisi arasındaki bakış ayrılığını ortaya dökerken kendi felsefesini de ayrıntılarıyla açıklıyordu.

1672 martında diplomatik bir görevle Paris'e gitti; çoktandır tasarladığı bir girişim için nabız yoklayacaktı. Önce de belirttiğimiz gibi, Almanya için tehlike saydığı Louis XIV'ün etkisini azaltabilmek için onu Mısır seferine yöneltmeyi deneyecekti. Böylece Almanya için tehlike saydığı hükümdarın silahını başka yöne çevirtmiş olacak, bu arada barbar saydığı Türklerin gücünü kırdırmış olacaktı. Paris'te yetkililer ona Haçlılar çağının çoktan geçmiş olduğunu bildirdiler. Eli boş dönecekti ama Paris'te olmak gene de güzeldi. Malebranche'la, matematikçi Huygens'le tanıştı görüş-

tü, Pascal'ın matematikle ilgili elyazmalarını inceledi, sonsuzküçük hesabının ilk tasarımını yaptı. 1672'de aralık ayında Boineburg baronu öldü, bu biraz da Leibniz'in özgürlüğü demekti. Filozof 1673'ün ilk üç ayında Londra'da kaldı: Wren, Pell, Oldenburg gibi matematikçilerle görüştü, fizikçi Boyle'le dostluk kurdu. O yılın ikinci ayında Mainz seçicisi de öldü.

Leibniz 1676'da insanlık tarihinin en önemli buluşlarından birini gerçekleştirdi, diferansiyel hesabını buldu. Bu buluşuyla matematiği yeni bir bilim durumuna getirdi, sürekli'yi ve sonsuzküçük'ü ortaya koydu. Diferansiyel hesabının bulunuşu Leibniz ile Newton'un arasını açtı. Bu hesabı önce Leibniz mi yoksa Newton mu bulmuştu? Newton'un **flüksiyonlar yöntemi** dediği şey Leibniz'in yeni buluşuyla neredeyse özdeşti. Emile Boutroux şöyle der: "Newton fonksiyonların değişimlerini cisimlerin devinimleriyle karşılaştırarak hız fikrini yeni hesabının temeline koyuyordu. Leibniz buna karşılık bu yeni araştırmaya sonsuzküçük nicelikler kavramını getirerek fizik dünyadan alınmış bir imge değil de metafizik bir noktadan yola çıkıyordu." Leibniz bu arada Pascal'ın yapmış olduğu hesap makinasını geliştirdi. Yalnızca toplama ve çıkarma yapabilen makina bundan böyle çarpma ve bölme de yapacaktı, hatta kök alma işlemlerinde kullanılabilecekti. Leibniz'le ilgili çalışmalar da yapmış olan K. Fisher şöyle yazar: "Paris'de kalışı onun için son derece yararlı oldu. O yüzyılda insan bir fransız yazarı olamadığı zaman avrupalı bir yazar olamazdı. Leibniz bunu Paris'de gerçekleştirdi. (.) Birinci sınıf matematikçi katına Paris'de yükselmiştir Leibniz, yoksa o zamanın düzeni içinde Almanya'da kalsaydı bu yere ne yapsa çıkamazdı."

Leibniz 1676'da ekim ayında Paris'ten ayrıldı, Braunscheweig-Lüneburg dükü Johann Friedrich'in çağrısına uyarak Hannover'e gitti, geçerken Londra'ya ve Amsterdam'a uğradı. Londra'da daha önceki yolculuğunda tanımış olduğu ünlü geometri bilgini Collins'le ve ünlü fizikçi, matematikçi, gökbilimci Newton'la, Amsterdam'da ünlü filozof Spinoza'yla görüştü. Leibniz bu deneylerden sonra kendini felsefe çalışmalarına adadı. Aralık ayında Hannover'e vardı, orada hem kitaplık memuru olarak çalışıyor hem de dükün danışmanlığını yapıyordu. 1677-1679 arasında din işlerine ağırlık verdi. Kiliseleri birleştirme girişimlerini sürdürdü, bunun için katolikliğin savunucusu fransız Bossuet'yle mektuplaştı. Bu arada piskopos Spinola'yla yazıştı. Bossuet'nin uzlaşmaz kişiliği Leibniz'in gücünü kırıyordu. Leibniz'i din çalışmalarında yüreklendiren kişi Braunschweig-Lüneburg dükü Johann Friedrich'ti.

O sıralar Leibniz Harz maden işletmelerinin modernleştirilmesi için çalışmalar yaptı, ayrıca bazı kayaların dış asıllı bazılarının iç asıllı olduğunu gösterdi. 1678'de Hannover'de yüksek mahkeme üyesi seçildi. 1682'de **Acta eruditorum** dergisinin kuruluşuna katıldı. 1685'te Braunschweig hanedanının tarihini yazmakla görevlendirildi. Filozof, sonraki yıllarda, felsefede tam anlamıyla yetkinleşmeye o yıl başladığını, düşüncelerinin o yıldan sonra açıklığa ve dengeye kavuştuğunu bildirecektir. 1686'da Leibniz tüm felsefesini özetlediği **Discours de la métaphysique**'i (Metafizik üzerine konuşma) yazdı. Fransızca yazılmış olan ve ilk basımı 1846'da yapılmış olan **Discours** kesin biçimiyle 1907'de Henri Lestienne tarafından yeniden yayımlandı. Bu yapıtında Leibniz Tanrı'yı ve ileride **monad** diye belirleyeceği "bireysel töz"ü açıklar. **Discours** Leibniz'i kavramakta çok önemli bir kaynaktır. Filozof o yıl kiliselerin birleştirilmesi konusunda yeni çözümler öneren **Systema theologicum**'u çıkardı. O yılın bir ürünü daha oldu: **Brevis demonstratio erroris memorabilis Cartesii** (Descartes'ın önemli bir yanılgısıyla ilgili kısa belirleme). Bu kitabında Leibniz Descartes'ın cisimlerin çarpışmasıyla ilgili kuramını eleştirir.

1687-1690 arasında Leibniz yeniden yolculuklara çıktı, Avusturya'yı ve İtalya'yı dolaştı. Amacı Braunschweig hanedanının tarihini yazabilmek için belgeler toplamaktı. O bu yolculuklarında yeni ilişkiler kurdu, düşünce ve siyaset dünyasının birçok ünlü kişisiyle tanışıp görüştü. 1690'da büyük bir felsefe olayı gerçekleşti, o yıl ingiliz filozofu Locke ünlü kitabı **Essay concerning human understanding**'i (İnsan anlığı üzerine deneme) çıkardı. (Bugün pekçok bakımdan kolayca eleştirilebilecek olan bu yapıt o dönemde çok büyük bir ilgi çekti ve genişletilmiş basımları 1694, 1697, 1699, 1705'te yapıldı.) İleride Leibniz'e koca bir kitap yazdıracak olan bu **Deneme**, Aristoteles'çi bir kavrayışla, doğuştan fikirlerin varlığını yadsıyor, zihni başlangıç için bir **tabula rasa** diye belirleyerek geniş bir fikirler tanıtlamasına ve sınıflamasına yer veriyordu. 1690, aynı zamanda, Leibniz'in **tözlerin ilişkisi** sorununa **öncesel uyum** kuramıyla bir çözüm bulduğu yıldır. Bir yıl sonra Leibniz **Si l'essence du corps consiste dans l'étendue** (Cisimlerin tözü uzamda mıdır) adlı bir kitapçık yayımladı. 1692'de Hannover devletinin seçicilik almasına katkıda bulunan Leibniz 1693'te **Codex juris gentium diplomaticus**'u (İnsan haklarının siyaset yasası) çıkardı. 1694'de **Sur la réforme de la philosophie première et sur la notion de substance** (İlk felsefenin yeniden düzenlenmesi ve töz kavramı üzerine) adlı kitabını yayımladı. Bir yıl sonra **Systéme nouveau de la nature et de la communication de substances**'ı (Doğa üzerine ve tözlerin ilişkisi üzerine yeni dizge) yayımladı. Bu kitabında **öncesel uyum**'u açıklıyordu.

Johann Friedrich'in yerine geçmiş olan kardeşi Ernst-August 1696'da Leibniz'i danışman yaptı. Filozof 1697'de **Sur l'origine radicale des choses** (Şeylerin kökel kaynağı) yayımladı, bu kitapçıkta dünyamızı **olası dünyaların en güzeli** diye belirleyen metafizik kavrayışını açıklıyordu. 1698'de Ernst-August öldü. O yıl Leibniz **De ipsa natura sive de vi insita actionibusque craturarum**'u (Doğanın kendisi üzerine ya da içkin güç üzerine ve yaratıkların eylemleri üzerine) adlı kitapçığı çıkardı. Bu kitapçıkta filozof doğa ve sonluluk üzerine ortaya konulmuş olan fikirlerin modern mekaniklik fikriyle pek güzel bağdaştığını savunuyordu. Bir yandan felsefe çalışmalarını sürdüren Leibniz bir yandan da ülkesinin kültürde ve teknikte kalkınması için düşünsel ve siyasal düzeyde ilişkiler kurma çabasını sürdürmekteydi. Paris'deki ve Londra'daki bilim akademilerine benzer bir kuruluşu gerçekleştirmek için çok emek harcadı. Bu yolda Brandenburg seçicisine (geleceğin Prusya kralı Friedrich I) bir kuruluş taslağı sundu. Berlin bilimler derneği Leibniz'in tasarısına göre 11 temmuz 1700'de kuruldu. Başlangıç çalışmaları Avrupa'yı sarsmakta olan savaşlar yüzünden pek çetin geçti. Kurum Friedrich II'nin katkılarıyla 1744'de Bilimler akademisi adını aldı.

Leibniz, Braunschweig hanedanının tarihiyle ilgili olarak elde ettiği belgeleri 1701'den sonra yayımladı. Bu yayın, eski Almanya üzerine ayrıntılı bir tarih incelemesi niteliğini de taşıyordu. 1703'de Leibniz, Locke'un denemesini eleştiren **Nouveaux essais sur l'entendement humain** (İnsan anlığı üzerine yeni deneme) adlı yapıtını bitirdi. Filozof'un bu çalışması bilgi kuramı üzerine çok önemli, çok derinlikli bir araştırmadır. **Yeni deneme** Leibniz felsefesinin temel kitabıdır. Bu çalışmada Locke'un **tabula rasa** kuramı eleştirilir ve doğuştan fikirlerin varlığı savunulur. Buna göre, bilgiyi salt deneyle açıklayamayacağımız bildirilir. Zorunlu ve evrensel doğrular anlıkta bulunmaktadır, bu doğruları deneye dayanarak ortaya koyarız ama onlar bizde öncesel olarak vardır. Leibniz, Locke'un 28 ekim 1704'de ölümü üzerine bu kitabı yayımlamaktan vazgeçti. Öyle ya, ölmüş birini, yanıt veremeyecek durumda olan birini eleştirmeye kalkmak doğru bir iş olmayacaktı. Bu çok önemli kitap bu yüzden ancak 1765'de yayımlanabildi.

Leibniz 1710'da **Essais de théodicée**'yi (Tanrıbilgisi üzerine denemeler) yayımladı. Bu kitap fransız filozofu Bayle'e yanıt niteliğini taşır. Leibniz bu kitabında dünyamızın olası dünyaların en iyisi olduğunu savunarak iyimser bir görüş ortaya koyar. Protestan bir aileden gelen, protestan inancını seçmiş olanların ya ülkeden kovulduğu ya da katolik olmaya zorlandığı bir dönemi yaşamış olan, bununla birlikte protestanlığın doğrularından çok hoşgörü anlayışını önemseyen ve öneren Pierre Bayle özellikle tartışma bilmez kişiler olarak nitelediği dinbilimcileri kıyasıya eleştirir, felsefe tarihindeki yerini azçok önemli sayılabilecek bu eleştirici tutumuyla alır. Pierre Bayle gerçekte Leibniz'in töz anlayışına da karşıydı, hem çok basit olan hem de hiçbir dış neden olmaksızın değişik algılara ulaşabilen **monadlar** ona kavranılmaz geliyordu. Pierre Bayle hiçbir şeyi körü körüne benimsemeyen kavgacı kişiliğiyle **inancın evrensel olması doğru olmasını gerektirmez** diye düşünüyordu. Bayle'e göre filozoflar başkalarının önerdiği şeyleri benimsemekle değil nesneleri inceden inceye araştırmakla yükümlüdürler. Bu görüşleri onu Leibniz'le ve din adamlarıyla karşı karşıya getirir. Bayle yalnız Cizvitlerin değil protestan papazlarının da öfkelerini çekmiştir. Bayle'e karşı tanrısal adaleti savunan **Théodicée** mezheplerin birleştirilmesi yolunda yeni bir çaba olarak nitelendirilebilir.

Leibniz bir yandan mezhepleri birleştirmeye çalışırken bir yandan da tüm hıristiyan ülkelerinin kardeşçe yaşamasını sağlamak için yollar arıyor, bu arada Türkleri ortadan kaldırma yolunda, bir Mısır seferi gerçekleştirebilme tasarısını gerçekleştirebilme yolunda ilişkilere giriyordu. Amacı, elbette Fransızların dikkatini Almanya'dan başka yere yöneltmekti. Louis XIV'ün kapısını çalmış başaramamıştı. Bir kapı daha çaldı. Osmanlıların Demirbaş Şarl diye adlandırdığı Karl XII'ye yakınlaştı. Karl XII Pultava savaşında yenilince filzofun umutları sarsıldı. Umut Rusya çarı Büyük Petro'daydı. Leibniz'in Büyük Petro'ya yakınlaşması kolay olmadı. Çar uzlaşmaz bir kişiydi, ülkesini ileri bir ülke durumuna getirmek için çalışıyordu. Leibniz çarın dostu ve Viyana'daki elçisi baron Urbich'in aracılığıyla çara bir kültür kalkınması programı sundu. Programda Petersburg'da bir bilimler akademisi kurulması önerisi de yer alıyordu. Bu akademi Rusya'daki kültür kalkınmasının merkezi olacaktı. Leibniz ayrıca bütün Rusya'da kitaplıklar, laboratuvarlar, araştırma birimleri kurulmasını öneriyordu. 1711 ekiminde Torgau'da çarla görüşme olanağı buldu. Ardından hemen Avusturya'ya çağırıldı: imparator Karl VI kendisine bir şeyler soracaktı. Bu çerçevede Leibniz imparatorla çarı yakınlaştırmayı tasarladı. Çabalarından hiçbir sonuç alamayınca umutsuzluğa kapıldı.

Leibniz son gidişinde Viyana'da tanıdığı ünlü fransız komutanı Eugène de Savoie için kaleme aldığı **Monadologie**'sini 1714'te yayımladı. Bu kitabında baştan sona monadlar öğretisini açıklıyordu. "Monad bileşiklere katılan basit bir tözden başka bir şey değildir. Basit olması parçalanmamış olması demektir. Bileşikler varolduğuna göre basit tözlerin de olması gerekir. Çünkü bileşik olan basitlerin bir yığılışmasından ya da **agregatum**'undan başka bir şey değildir. Bu durumda ne parçalar vardır, ne uzam, biçim, ne olası bir bölünebilirlik sözkonusudur. Bu monadlar doğanın gerçek atomlarıdırlar, kısacası şeylerin ögeleridirler. (..) Monadların pencereleri yoktur, bu yüzden onlara herhangi bir şey girip çıkamaz. Ne töz ne raslantı bir monada dıştan girebilir. Bununla birlikte monadların nitelikleri vardır, böyle olmasaydı onlar varlık olamayacaklardı. (.) Niteliği olmayan monadları birbirinden ayırmak olanaksız olacaktı." Bu cümleler Leibniz felsefesinin temelindeki düşünceyi belirler. Leibniz aynı yıl **Principes de la nature et de la grâce fondées en raison**'u (Doğanın ve tanrıvergisinin usla temellenmiş ilkeleri) yayımladı. Bundan sonra Büyük Britanya ve İrlanda kralı olan Hannover seçicisi George I'e yakınlaştı. Filozofun George I gibi tutarsız birinden yardım ummuş olması pek gariptir. 1701 tarihli **Act of Settlement** ile İngiltere tahtının veraset hakkı Hannover'lılara bırakılmıştı. George I annesinin ve daha sonra kraliçe Anne'in ölümü üzerine Büyük Britanya tahtına oturmuştu. Dünyası kadınlarla ve çıkar hesaplarıyla dolu olan, ingilizce öğrenmek zahmetine bile katlanmamış olan George I Leibniz'in yakınlığını hiç mi hiç ciddiye almadı, onun kendisiyle İngiltere'ye gitmesini bile istemedi. Leibniz 14 kasım 1716'da öldü.

Leibniz her şeyden önce bir çalışkanlık örneğiydi. Rönesans aydınları gibiydi, önceki zamanların bilgisine ulaşabilmek ve bu bilgilerden yeni bir bakış açısı derleyebilmek için büyük çaba gösterdi. Yadsımaktan çok benimsemeye yatkındı, özgünden çok varolan değerleri arıyordu, yeniyi ancak seçmeci bir kavrayışla olandan bulup çıkarmaya çalışıyordu. Siyasal saplantılarının tam bir açmazda son bulması, dinsel çabalarının büyük bir sonuç getirmemiş olması onun dünyayla ilişkisinde tutarsız bir şeylerin olduğunu açıkça gösterir gibidir. Ancak o bir filozof olarak, bir bilim adamı olarak önemlidir. Felsefesi Platon'culuğun yeni bir yorumu olmaktan ötededir. İlerleme ya da gelişim fikrini ilkin onda buluruz. XIX. yüzyılda tam olarak karşımıza çıkacak olan bu fikir XVII. yüzyılın bu ilginç monadçılık öğretisinde belli belirsiz açığa çıksa da önemli bir düşünce aşamasını ortaya koyar. Monadlar sürekli bir değişim içindedirler, her monadda geçmişinin izleri ve geleceğinin taslağı bulunur. Bir tek bu yanıyla bile Leibniz felsefe tarihinin en önemli doruklarından birini oluşturur.

Adana'nın Temmuzlu Söylemleri

Hasan H.GÜNDÜZALP \ Muhittin ÇOBAN

"Seni senin sevdana değil
sana sevdalıya akıtacağım."

Kendinize ait hiçbir şeyin olmadığı bu yaşamda, kendimize aitleri yaratabilir miyiz?

Denizler, ırmakları özlemle bekler, ve tüm ırmaklar denizlerle buluşur, coşkuyla sevişir.

Tersine akıtabilir miyiz ırmakları? Irmakların sadece bir tek sevdalısı mı vardır? Ya kurak çatlak topraklar?..Irmakları yangınlı sevdayla bekleyen bu kuru, çorak topraklarla buluşturamaz mıyız?

Bir sanatçı okumak, düşünmek, yazmakla mı yetinmeli? Bir de okuyucusuyla bütünleşmeli, ürünlerini okuruna tüketmeli. Okurun tüketmesi yeterli mi? Kendisiyle birlikte okurunu değiştirmenin savaşımında olmalı.

Nasıl mı?

Her insan mutlaka birşeylerden hoşnutsuzdur bu yaşamda, ve bunu sürekli dile getirir. Bu yeterli mi? değil. Beğenmediklerimizin yerine beğendiklerimiz konulmalı. Nasıl demeyin, bunun yöntemi her insanın kendinde... Düşüncemiz var, içimizde gizlediğimiz, günyüzüyle buluşturmaktan korktuğumuz binlerce güzelliğimiz var. Çirkin ergeç güzele yenilmek zorundadır, çünkü güzel yeni olandır.

Güzelliklerin birlikteliği, dayanışması, örgütlülüğü olası mıdır? Ya" ...azala azala çoğalmak?...

Örgütsüz bir dünyada, Türkiye'de, Adana'da yaşıyoruz. İşçiler, memurlar öğrenciler örgütsüz, köylüler, esnaflar, sokaktaki insan yine öyle.

Sanatçılarımız?

Çok okuyan, çok düşünen, bir biri ardına ürünler veren, herşeyi çok iyi bildiğini söyleyen aydınlarımız örgütsüz. En acısı da burası değil mi? Aziz Nesin Türk halkının yüzde altmışı aptal demişti, sanatçılarımızın tümü bu yüzdenin içinde bizce.

İşte burada yatıyor ırmakları tersine akıtmak, kendimize ait bir şeylerin olmadığı bu yaşamda kendimize aitleri yaratma espirisi. Ankara'dan, Antakya'dan sonra Adana'da da **İnsancıl**'ın doğması, gülümsemesi bunun zorunlu gereksinimiydi...

Beğenmiyoruz bu yaşamı, beğenmemek yetmez, değiştirmek istiyoruz, bu sadece iyi niyet, çözümler üretiyoruz, güzel ama sadece güzel. Önemli olan üretilen çözümleri yaşama oturtmak, yani ırmakların yatağını değiştirip yangınlı sevdalılarına akıtmanın savaşımı içinde yerimizi almalıyız.

Bu **İnsancıl**'ın bütünlüğü içinde başarılabilinir mi?

Neden olmasın?... Yeter ki tüm güzelliklerimizle **İnsancıl**'ın içinde yerimizi alalım.

İnsancıl çirkinlikleri kabul etmez.

Olanaksızlığı tanımaz.

İkircilik düşmanıdır.

Çoğul sesi ister...

Gerekçelere yer yoktur...

İnsancıl'da yıkmak, yerine güzeli koymak vardır. Var olan, var olması istenilen (burjuva) yerine, yeni insan kuşağının yaratılmasının sanat ve kültür hareketinin savaşımını veren **İnsancıl**'ı koymaktır.

Bizleri çeken, akışımızı tersine çeviren, bize aitleri yaratma savaşımına iten bu yangınlı sevdamız, **İnsancıl**'lığımız oldu.

Bir Hafta İçinde Oluştu İnsancıl

Herşeyden olduğu gibi Adana sanatından da hoşnut değildik, olamazdık Kendi dünyamızda yaşayamazdık, kırmalıydık kabuklarımızı, buluşmalıydık günyüzünün gerçekliğiyle, batmalıydı çirkinlikler gözümüze minare minare. Ya kendi kabukları içinde huzurlu olanlar?...onlarında huzuru kaçmalıydı, geceleri gözlerine uyku girmemeliydi. Buna gücümüz yetmiyordu, minareleri gözlerine sokamıyorduk. Önümüzde bir **İnsancıl**

duruyordu, seviyle bekleyen, temmuz temmuz yanan. Kendi gücümüzü **İnsancıl**'ın gücüyle birleştirince bu başarılır dedik ve soyunup giyindik tulumu, aldık elimize kazmayı küreği başladık kazımaya. Kazdıkça kazdıkça güzellikler belirginleşiyordu. Bu güzellikler bizleri daha bir coşkulu kıldı.

İvedi bir yere gereksinimimiz vardı. Arayış başladı. Bildiklerin kapısı aralandı. Şu anki yer tutuldu. (Burada büro sahibinin kiradan yardım mahiyetinde yaptığı indirimi anımsamalıyız.) Geri kalan miktar bulunmalıydı. Oysa ortada kuruş yok. **İnsancıl** dostları ellerini uzatmaktan çekinmedi. Yayımlanan kitaplarımızı elimize alarak bağış karşılığında kitaplarımızı verdik. İki kişiyle başlayan **İnsancıl** hareketi onları kucakladı. Yanınlar yangınlarla bütünleşerek devasalaştı, daha da devasalaşacak, çünkü **İnsancıl**'lara güveniyoruz. Bu güven iyi niyet değil, her insanın içinde yatan güzellikleri görüyoruz çünkü.

Açılışa İstanbul'dan **İnsancıl** yolarkadaşları Ayhan Ergün, Berrin Taş, Cengiz Gündoğdu ve kızları katılacaktı. Havaalanından almamız gerekiyor. Onlar bizleri, biz onları tanımıyoruz. Bekleyişteyiz. Beşimizin elinde birer kırmızı, beyaz karanfil. Karanfillerimizle tanıyacaklar. Liseli sevdalılar gibiyiz. Beşimizde dinmeyen, sağnaklaşmayan bir heyecan var. Buluşuyoruz. (Bizleri birleştiren **İnsancıl**'a teşekkürler.)

Temmuz temmuz Adanaya gelinir de acılı kebap yemeden durulur mu? Birer acılı... yanına da tanesiz acılı şalgam...Ardından Seyhan gölü. Hava serin, göl yakamozlarla süslü... Bir demlik çay, bira içenlere bira İnsanlar sıcak, sohbet doyumsuz... Saat sıfır bir. Eve... temmuzlu sohbetin devamına... saat beş... düşüyoruz yataklara... Birgün sonra Antakya **İnsancıl**'ın açılışı, gülümsemesi var, orada bulunmaları gerek. Yeniden buluşmak üzere yolculuyoruz.

Sancılarla beklenen, çalışmaktan değil, daha çok heyecanıyla yoran ilk gülüş anı geldi çattı; 8.5.95. Yüzler yoktu, binler hiç yoktu, milyonları hiç arama, on'lar vardı...

"Çoğala çoğala azalmak mı, azala azala çoğalmak mı?"

Azala azala çoğalmak bu olsa gerek ve bizler azala azala çoğalmayı istiyoruz. Sağlam çoğalmak, kararlı çoğalma ki, inatçı, kinli, güçlü, yıkarak yerine güzeli koyarak çoğalmak...

Şiirler okundu, sorular yöneltildi, yanıtlar verildi, kitaplar imzalandı.

Adana **İnsancıl**'la ilk gülüşünü yaşadı, durmayacak... Bu **İnsancıl**'lara bağlı. **İnsancıl**'lar bu yükün altından kalkacak güçte.

Yeni yeni **İnsancıl** gülümsemelerine temmuzlu merhaba.

Temmuzlu sevgilerimizle.

BİR KENTİ AĞLIYORUM

Dün gece uyuyamadım
bir kenti ağlıyorum
gözlerimden kaçgun görüntüleri dökülüyor

dilini yitiren kent
söyle...
bir yaşamı güzellemeyi
sana kim yasakladı

şiirlerden yaşama taşınmış insanı arıyordum
sen insanı tıkanan yollara...
akmayan sulara gizledin
bir çocuk babasını öldürdü
bir kadın bedenini
bir adam böbreğini satti
söyle... kocamış kent
düşlerimi nereye bıraktın

Sevgilim...
bu kent beni hırpalıyor
bir gün...

söyle...
dilini yitiren kent
sana konuşmayı öğretirsem
düşlerimi kapatan örtüyü kaldıracak mısın
insana gülecek misin

Berrin TAŞ

Eylül, Zulüm ve Umut

Mustafa Bayram MISIR

Ozanın 60. yılına saygıyla...

Kemal Özer Şiiri Üzerine Yazmak

Kemal Özer şiiri üzerine yazmak, bu şiirin tarihsel köklerini anlamaya çalışmak, aynı zamanda toplumcu şiirimizin ileriye dönük temel bir kanalını görünür kılma anlamını taşıyor Çeşitli "sol" tandansları da dahil olmak üzere, aydınlanmacı kemalist estetiğin ve arkaik isyancı köylü edebiyatının elbirliği içinde görmek istemediği bu kanal, marksist düşünce ve eylemi esas alan devrimci aydınlanmacı edebiyatımız için yol açıcı işlev görebilecek ciddi bir birikimdir. Kemal Özer şiiri üzerine yazmak bu birikimi açığa çıkarmak anlamını da taşıyor.

Kimilerince "kaba bir şiirdir" Kemal Özer şiiri. Kimilerince, "kurudur" Kimilerince de, "soğuk" bulunur Tüm bu birbirine benzeyen suçlamalara, mutfağını açmış bir şair olarak Kemal Özer, günlüğünde yanıtlar veriyor Ozanın verdiği yanıt elbette büyük bir önem taşıyor. Bununla birlikte geleneğimizin verdiği bir yanıt da var Kemal Özer şiiri üzerine yazmak, yoksanan toplumcu şiir geleneğimizi savunmak, geleneğimizin "Yeter artık yeni cami traşı,/ Yeter" dizelerini bireyci burjuva edebiyatına karşı bir kez daha haykırmaktır

Marksist estetiğin eleştiri geleneği içinde yok; yine de Eylül sonrası Kemal Özer şiiri üzerine yüksek sesle düşünmeye başlamadan, yüksek edebiyatın yüksek eleştirmenlerinden birinin ağzıyla söyleyeceklerimin özünü söyleyeyim diyorum: "Kemal Özer duyarlığı artı toplumcu gerçekçilik. Ve eşit usta işi ürünler." (Doğan Hızlan, **Cumhuriyet**, 20 Temmuz 1978)

Araya Giren Görüntüler, K. Özer şiirindeki ikinci kırılma olarak gösterilmeye çalışıldı. Eylül diktatörlüğünün zulmü altında her yanına korku ve tedirginliğin sindiği şehri, cılız da olsa direnenleri, sayıları her gün artan dönekleri ve susan büyük çoğunluğuyla uzak ama uzak olduğu kadar yakın olan umudun aydınlığında betimleyen **Araya Giren Görüntüler**(AGG), alegorik söyleyişi yüzünden bu tür tezlere açıktır. Ancak, ozanın devrimci kimliği, kitabın elimdeki 3. basımına koyduğu kapak fotoğrafı bile bu tür yorumların temelsizliğini kanıtlamaya yetmektedir Kanımca AGG, yoğun baskı koşullarında dahi ozanın susmadığının somut kanıtıdır

K. Özer şiirinin ikinci kez kırıldığını iddia edenler, ozanın şiirini yazdığı yaşantı alanlarının genişlemesini de kanıt olarak göstermektedirler Toplumcu şiir, özellikle de AGG'den önceki K. Özer şiiri, hiçbir zaman kendini sınıflar mücadelesinin siyaset denilen en keskin alanını nesne alarak sınırlamamıştır ki, şimdi genişlemiş olsun. **Geceye Karşı Söylenmiştir**'deki Gül Üstüne Çeşitlemeler adlı bölüm, aklıma ilk gelen örnek olarak bile, bu tezi yıkmaktadır. Hem K. Özer güncel siyasetten yola çıkarak yazdığı şiirlerde de evrensel bir sınıf duyarlılığını dile getirir Ozanın derdi, güncel siyasetin sloganlarını şiirleştirmek değil (ki bu da olasıdır, yanlış değildir) evrensel işçi sınıfı bakışını güncelden yola çıkan tarihsel bir bildiri olarak şiirleştirmektir

Kırılma iddiasının, aydınlanmacı kemalist estetik ile ittifak halinde olan arkaik isyancılardaki biçimi, K. Özer'in sustuğunu iddia etmek olmuştur Lukacs'ın **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**'nda öne sürdüğü gibi, kimi anlatım yöntemleri, özellikle alegori, ustaca kullanılmadığı zaman geri tepebilir Arkaik isyancı, tabir uygunsa, Anadolu narodnik edebiyatı, K. Özer şiirinin Eylül suskunluğunda sürdürdüğü umut damarını görmekte evrensel işçi sınıfı bakışı ile olan kan uyuşmazlığı yüzünden elbette zorlanacaktır Umarım bu yazı her şeye rağmen yol arkadaşımız olanlar için aydınlatıcı bir tartışma işlevi görebilir

Araya Giren Görüntüler'i Okumak

Kapak fotoğrafında bir asker ve silahını üzerine doğrultuğu, sonradan fotoğrafa eklenen hedef grafiği ile anladığımız üzere hedef aldığı bir şehir. Kitabın içindeki şiirlerin anlattığı şehir Korkan, çekinen, susan, üzerine doğrultulan silah yüzünden, yani eylülist cunta

yüzünden tedirgin duran şehir İstanbul. İnsanlar yok fotoğrafta; belli ki şehir sokaklarda insan olmayınca susuyor. Asker, nöbet tutuyor Neyi kolluyor diye düşünüyorum, neyi koruyor? Fotoğrafın arka planında kocaman bir **Pepsi** reklamı duruyor Asker, belki de farkında olmadan ne de olsa bir general değil; bir piyon, asker, belli ki **Pepsi**'yi, emperyalist kapitalizmi koruyor.

Kitabın sunusunu okuyorum ozanın yalın dizelerinde. Diyor ki, "Belki o zaman başladı bu kitap/ şiirler yazılmadan önce." (AGG, s.5). Anlıyoruz ki bu kitap da günceldir, yaşadığı dönemden soyutlanamaz: eylülist zulümden.

İlk bölüm, Yalnız Kırlangıçlar mı İlkyazın Habercileri.

"Biliyorum susmayacaktın,/ bulacaktın konuşmanın bir yolunu." (AGG, Geçen Yıldan Bu Yıla, s.9) İşte elimizdeki kitap ozanın konuştuğunun kanıtıdır, konuşmanın bir yolunu bulduğunun. İlk bölümün ilk şiiri, kitabın temel izleğini verir bize. Eylülist zulüm karşısında dahi susmamak, konuşmak. Bir şekilde konuşmak, belki ezop diliyle, ama mutlaka konuşmak: "Volta atıyor kıyıdan kıyıya/ denizin malta taşlı avlusunda vapurlar./ Minareler ayakta, ifade vermek için,/ ve sırasını bekliyor Kızkulesi/ bitmez tükenmez günler boyunca/ daracık bir iskemlede oturarak./ Boğaz Köprüsü derseniz/ öfkeyle inip kalkan bir elin/ bıraktığı titreşim İstanbul'un suratında." (AGG, Görülmüştür, s.39) Başka söze gerek var mı? Bu, umut edebiyatının gücüdür.

Mehmet Kaplan'ın şiir tahlilleri gibi ozanın her şiirinde ne kadar da komünist olduğunu araştırmaya girmeyeceğim şüphesiz. Bu, çok kolay ve Mehmet Kaplan gibi bir polis zekası gerektirmiyor üstelik. Açıkçası, boş bir iş, "Sana geldik işte/ diyeceğiz günün birinde/ çalacağız kapını/ bütün bu acılardan sonra/ ey yarını mayalayan üretken suskunluk!/ Ama yüzümüz olacak mı bakalım."(AGG, Yüzümüz Olacak mı, s.75) diyen ozanın ne demek istediğini araştırmak: açık değil mi? Yarın, bizim yarınımız değil mi? Suskunluk çoğunluğun sessizliği; acılar bizim acılarımız değil mi? Kapısını çaldığımız gün, yüz binlerle yeniden Taksim'e çıkacağımız gün değil mi? Yüzü olmayacakları tanımıyor muyuz? Onlar belki de daha dün ozanın yanında olan, ama bugün konuşmakta ozanı yanlız bırakanlar değil mi? Ozan çoğul konuşarak onları iğnelemiyor mu? Kimileri hem de bizden olan kimileri ozanı neden anlamadılar o halde. Neden kanımca çok basit: onlar umudunu inatla söyleyen bir edebiyat değil,acılarını estetize eden kötümser bir edebiyat beklediler, her idealist doğulu gibi. Onlar, hepsinden ancak ve her zaman saygıyla söz edeceğim narodnik devrimciler çıktıkları tarihsel yolculuğun anlamını bilmiyorlardı.İsyan etmişlerdi, o kadar. Spartaküs gibi ya da Pir Sultan gibi, tarihsel bilinci olan tek sömürülen sınıf proleterya tarafından sonuna dek sahiplenilecek bir isyanın bilinçsiz neferleri oldular. Cezaevlerine düştüklerinde, idam sehpalarını karşılarında gördüklerinde isyanlarının gereğini yerine getirenler oldu elbette: direndiler, idam sehpalarını tekmelediler Onlar proleteryanın bilincinde hep yaşayacaklar. Büyük bir çoğunluk ise, kabuğuna çekildi. İşte onlar, büyük bir kesim oluşturan yenilgili yarı aydın kuşak, umudun değil acının sefalet edebiyatını yeğledi. Kemal Özer değil, Murathan Mungan okudu. Bunlardan bazıları hâlâ kendilerini devrimci sanıyor Hâlâ K. Özer değil M.M. okuyor.

Bir uzun parantez gibi oldu yukarıda söylediklerim. Narodnik edebiyatın nasıl yaşadığının anlaşılmasını istediğim için söylüyorum bunları. Kitabın izleğini yitirme tehlikesi taşıyorsa da söylediklerim, AGG'nin önemini vurguluyor daha çok.

İlk bölüm, ozanın, kendisini, yanıbaşındaki, sokağındaki, şehirdeki insanları betimlediği bir bölüm Suskunluğu anlatıyor ozan, nedenlerini anlamaya çalışıyor Karanlıktan söz açıyor bir kız çocuğunu bahane ederek, anne ve babasının koyu kara gözlüklerine rağmen, geleceğe bakan kız çocuğunu. Aydınların suskunluğundan söz açıyor, kendini de içine katarak. Tehlikenin kendilerine ulaşmamasını dileyerek, yılanın kendilerini ısırmayacağı masalına inananları betimliyor saksıyla: "Yağmur çiseliyor ya/ bana bulaşmasın der gibi/ çekinerek bakıyor penceredeki saksı/ kente uzak, kırlara yabancı."(AGG, Bana Bulaşmasın, s.17). Yenilgi öncesinin, yani Eylül öncesinin coşkusunu hatırlatıyor geleceğe bakarak: "Böyle değildi bu kentte/ sokaklar, şarkılar ve insanlar./ Yürüyüp giderdik birlikte/ bir heyecanı paylaşarak."(AGG, Şimdi Nerdeyse, s.19). Sürdürüyor hatırlatmayı değerlerimizin altını çizerek: "Eskiden ne çok tartışırdık/ biri bir karar verince/ ya da değiştirmek isteyince bir tanımı."(AGG, Çok Değil Geçen Yıl, s.20)

İkinci bölüm, Rotterdam Tanıklıkları.

K. Özer güncelliğin şairi olarak birçok gezi şiiri yazdı. Ozanın gezi şiirleri, diğer şiirleri gibi hayata bakışının bütünselliğini taşır. Yaşam, ozan için artık birçok ayrıntıda belirlemeye başlasa da hala kavgadır Eylülden sonra kavga, Anadolu'da somut değildir. Çünkü devrimci hareketler büyük bir suskunluk içindedir, yenilmiştir. Ozan sanki hatırlatmak ister gibi, Rotterdam Tanıklıkları'nda kavganın tarihsel seyrini dillendirir Dingin, insanlara ya da bir resme bakarken, bir kitap okurken yapar bunu. Yaşamın her yanına sindiğini hissederiz kavganın, dinginçe, ayrıntılarda: "Bir anıyla aşabilir ancak insan/ Wilhelms Köprüsü'nü Rotterdam'ın/ nasıl duyarsa derisinin kamaştığını/ kesik bir kol çıkınca karşısına/ öyle duyarak İkinci Dünya Savaşı'nı"(AGG, Bir Anıyla, s.33) Wilhelms Köprüsü değildir yalnız bu ayrıntı, meta kültürünün esir aldığı genç kız, Hollanda'lı mülteciler, Yiğitoğlu'nun resimleri. Elbette hiçbir sanat ürünü ayrıntı değildir. Yiğitoğlu'nun resimleri de Rembrandt da: "Ve fırçası Rembrandt'ın/ tanıklık etmiş çağına/ ezilenlerin ışığıyla/ aydınlatmış ezenlerin yüzlerini."(AGG, Rembrandt Işığı, s.32)

Üçüncü bölüm, Soluğuyla Derimizi Dağlayan Şu Buğulu Temmuz Öğlesi.

Bu bölümde tanıklığını sürdürür ozan, suskun şehre karşı. Daha önce aktardığım "Görülmüştür" bu bölümde yer alıyor Ozanın olanları temellendirme çabası tanıklığı boyunca sürer gider. Esinleyen Neydi adlı şiir bunun önemli bir örneğidir. Sonunda, "Esinleyen neydi anladım"(AGG, s.43) der ozan. Belki de zaten bildiği ama bildiğini söyleyemediği gerçeği fısıltıyla haykırır, yani umudun şarkısını her türlü güçlüğe karşı söylemeyi sürdürür: "Balkona çıktığımda, gecenin bu saatinde,/ gözüme ilişen ilk yıldıza bakarken/ aynı anda aynı yıldıza dünyanın bir yerinde/ birinin daha baktığı geçerdi içimden."(AGG, Yıldızlardan Söz Açan Gerçekçi Şiir, s.46)

Ozanın şiirinin yöneldiği yaşantının genişlediği tezini özellikle tartışabileceğimiz bir şiir var bu bölümde: Leylekler. Ozan, ilk bakışta yazın bitişinin hüznünü ya-

zıyor gibi görünür. Doğrudur, bunu yazar ozan. Ama ozanın hayatı kavrayışında insani gerçeklik toplumsal ilişkilerle belirlenen maddi bir unsurdur. Dolayısıyla, artık, ozanın yazın bitişine hüzünlenmesini gelecek yazın sevincinden; ve tüm bu hüzün ve sevinçleri, siyasal yenilgi ve zaferlerimizden ayırabilmenin olanağı yoktur. Bu yüzden, "Duyduk gidenin hüznüyle/ gelecek olanın muştusunu."(AGG, Leylekler Giderken, s.53) der ozan.

Dördüncü bölüm, Budapeşte Tanıklıkları.

İkinci bölüm için söylediklerim, bu bölümde de izlenebiliyor. Ancak farklı olarak bu bölümde yaşanan anın daha çok öne çıktığı görülüyor. Böylece ozan, okuru genelde aralık bırakmayı yeğlediği şiirin içine sokuyor. Kanımca böyle bir tarz, ancak ustaca kullanıldığında anlam ifade edebilir: Attila Jozsef'in gömütünü Ararken şiirinde olduğu gibi. Kanımca Anonymus şiiri bir sonraki bölümde olmalıydı: "Kalan bir P harfi imza yerine/ bir özveri ışığı yüzyıllar öncesinden,/ düşürdüğü aydınlık/ tarihin derinliklerine/ buluşuyor bir yontuda bir başka aydınlıkla,/ duyuyoruz boşa olmayacak/ ne bugün ne yarın/ akıttığı ter ve kan bunca adsız insanın."(AGG, s.59)

Beşinci bölüm, Elini Saza Değdirsen Bunca Ay Sonra.

Bu bölümde ozan, karanlıktan çıkışı betimlemeye, okura anlatmaya çalışıyor. Umudun iyice belirdiği bölümdür bu bölüm; eylülist zulmün yarattığı yenilgi ve suskunluğun aşılacağının inançla vurgulandığı görülür sık sık. Ozan tarihin penceresinden bakmaktadır çünkü. Günü birlik bir bilinç değildir onunki. Bu yüzden geleceği muştular: "Hız veriyor şimdi yüreğime/ daha gür yapraklanacağını düşünmek/ budanan ağaçların önümüzdeki yıl."(AGG, Parkın Ağaçları, s.63) ya da: "İlk lodoslarla birlikte yine/ kıyılara indi lodosçular/ umutları denizin getirdiklerinde/ Denizin getirdikleri bu kış/ eski püskü artıklar değil yalnız/ coşkun yürüyüşlerin uğultusu da var."(AGG, Denizin Getirdikleri, s.64) der.

Ozan, kendi kabuklarına çekilenlere de seslenmektedir: "Araya hiçbir şey girmemiş gibi/ sürüp gider mi yeniden/ yarıda kalan söyleşi/ birbirine bağlanır mı sözcükler/ anımsar mısın ne dediğimi/ hışırtı geçince kara günlerin."(AGG, Yarıda Kalan, s.73) Yürünen zorlu yolda, kolay günde arkadaşı olanların bir bir dökülüşünü üzüntüyle izler ozan, ama bu üzüntü ozanın tarihsel bilincinden süzülürken acımaya karışır, ironiye dönüşür: "Şaşarak okuyorum kimi arkadaşların/ rastladıkça yazılarına././ Bekliyorum düzeltilmesini/ ertesi sayı birkaç satırla./ Bekliyorum ama boşuna./ Ola ki benim nostaljimdir bu da."(AGG, Nostalji, s.71)

Kitap bitince, biz, umudun edebiyatının zulüm altında dahi yaşayacağını görürüz. O günlere ozanla birlikte tanıklık eder, geleceği ozanla birikte, ama bugünden çok daha net ve yakın betimleriz: "Bunca ay geçti, sona ermedi yolculuk/ açık seçik değil ama/ arasıra görür gibi oluyoruz/ ineceğimiz kıyıları/ uzak bir deniz fenerinin ışığında" (AGG, 'Zorunlu Yolculuk, s.74) Bu son aktardığım dizeler tartışılabilir. Artık o kıyılarda fenerlerin yanmadığı söylenebilir Doğrudur. Ancak şu da açıktır ki, yeniden varacağımız kıyılar, o kıyılarda yaratılan sosyalizmin devrimci eleştirisinin bilinciyle var edilebilecektir.

Yeniden var edilecektir: geçmişi red ve inkar ederek değil, devrimci eleştiri ile aşarak...

Kemal Özer'in Yaşama Bağlılığı

"Genel dünya anlayışını tutumsal(ekonomik) ve toplumsal gelişmeye bağlamanın ortaya koyduğu temel sorunlara, her çağ, çeşitli, birbirinden ayrı çözüm yolları getirmektedir; bu çözüm yollarının hepsi de büyük çatışan sınıflar arasındaki çıkar çarpışmalarını ve eğilim zıtlıklarını yansıtırlar. Bundan dolayı, her çağ, düşünür, sanatçı ve yazarlara, bu sınıfların değişik evrimini dile getiren genel temalar, karşı savlı laytmotifler verir. Örneğin, bilerek ve isteyerek yapılan bir davranış, vazgeçme, kaçma ya da ölüm yoluyla gerçeğe sırt çeviren temalar ki bunlar gerileyip çökmekte olan sınıflara özgüdür daha çok. İçinde yaşanılan dönemi beğenme ve öğüp savunma temaları, bunlar da egemen sınıfların temalarıdır; yenilik, umut ve yaşama bağlılık temaları ki yükselen sınıfların şahlanışını dile getirirler."(Auguste Cornu, **Türk Dili, Eleştiri Özel Sayısı 2, sayı 234, 1971, s.477)**

Kapitalizmde yükselen sınıf proleteryadır Bu yüzden o, yeniliğin, umudun ve yaşama bağlılığın adıdır, sembolüdür. Kemal Özer, tarihsel işçi sınıfı bilincinin verdiği güçle yenilgi döneminde de şiirlerinde umudu ve yaşama bağlılığı dillendirebilmiştir. Daha önce alıntıladığım Denizin Getirdikleri, Parkın Ağaçları, Leylekler Giderken ve daha birçok şiir bu yaşama bağlılığın güçlü bir göstergesi. Şu ilginç ki, aynı şiirler güçlü bir tema olarak umudu da işliyorlar. Ozanda umut ve yaşama bağlılık birbirinden ayrılamıyor Birikime İnanmak adlı şiir bende çok daha güçlü bir inat, yaşama bağlılıkta gösterilen inat duygusu uyandırdı: "Dalgayı haber veren yakamoz/ kimin gözüne çarpar kıyıda?/ Çiçeğe durduğunu kim ayırt eder/ tepeden tırnağa giyinmeden ağaç?/ Kimin dikkatini çeker küçücük bir bulut/ güneşi kapatmadan önce."(AGG, s.24) Görece olarak nesnelliğe daha boyun eğermiş gibi görünen Yaşam Sürüyor(AGG, s.54) adlı şiirde bile ozan yaşama bağlılığını sürdürür Çünkü ozan çağımızın yükselen sınıfının ozanıdır Her şeye rağmen onda yaşam, aynı zamanda gelecek demektir: sosyalizm.

Şiir, tüm diğer sanatsal ürünler gibi bir bütündür. Umudu söyleyen ozan, umudu zor zamanda da söylemesine olanak tanıyan biçimleri araştırıp bulur. Hele K. Özer gibi bir usta, bir şiir işçisi için bu kanımca artık bir sorun olarak bile konulamaz.(K. Özer şiirinin genel biçimsel özellikleri için lütfen bkz. Kemal Özer Şiiri, **Evrensel Kültür,** sayı 40)

Araya Giren Görüntüler'de ozan, dillendirdiği temaların ayrıntılara uzanan izleği gereği, kısa, didaktik, alegorik söyleyişli bir tarzı yeğler. İçinde yaşanılan sınıf çatışmasının yenilgi dönemini geçmiş, bugün ve geleceğiyle, doğaya yönelen gözlemlerinin içinde, bazan da ezopça elevermeye çalışır Mücadelenin seyri, örneğin Eylül öncesi gibi yükselen olmadığı için, **Hallç** gibi uzun soluklu şiirler yoktur AGG'de... **Haliç** Eylül öncesi yükselen devrimci mücadelenin kanımca en güçlü destanlarından biridir. AGG'de ozan bu tarzı istese de sürdüremez. Çünkü onu esinleyen yükselen bir devrimci mücadele değil, bütün olumsuz koşullara rağmen, en ufak ayrıntıda bile görmeye çalıştığı geleceğe olan umuttur.

Bu umut ozanın şiirlerinde hiç bitmedi.

İnanıyorum ki hiç bitmeyecek: Ekmek, hürriyet ve gül günlerine dek.

Ölü Noktadan Yola Çıkmak (1)

Güngör GENÇAY

Verileri ortada olan bir olguyu teşhis etmek, elbette o kadar zor değildir. Ama, zor olan, sesi ve nefesi yok gibi görünen bu ölü noktadan hareket ederek bir roman yaratmaktır.

Değinmek istediğim, Suat Derviş'in ilk baskısı 1923 yılında yapılan **Ne Bir Ses, Ne Bir Nefes** adını taşıyan küçük oylumlu romanıdır. Kitabın 1946 yılında yapılan ikinci baskısının başında, Ahmet Haşim'in "Bir Genç Kızın Eseri" başlığı altında yazdığı, Akşam Gazetesi'nin 22 Şubat 1923 tarih ve 1588 sayılı nüshasından alınma övgücü bir ön yazı var. İçindeki sözcükleri yenileştirerek bu yazıdan alıntılar yapıyorum:

"Suat Derviş Hanım, korkulu bir konunun siyahlığı üzerinde üslûbunun altınları ile nakışlar işleyerek Türkçe'nin heyecan verici eserlerinden birini yaratmıştır....Korku duygusu, yaşamımızı doğrudan doğruya tehdit eden somut tehlikelerden gelmediği zaman bir zevk kaynağı ve ve bir güzellik konusudur.

Onun için birçok çocuk masalları, halk söylenceleri, sanat eserleri bu konudan esinlenmişlerdir. "Korku Edebiyatı" dünyanın her tarafında ilgiyle karşılanan bir meta'dır. Bütün uygar merkezlerde bir tür görsel sanat kuruluşları vardır ki, oraya gayet ağırbaşlı kimseler, eşleriyle, çocuklarıyla akşam yemeğinden sonra, henüz iyi ölmemiş bir ölünün, diri diri mezara konuluşunu ya da canlı bir insan sırtından, lime lime et ve deri parçalarının koparılışını görmek için giderler.

Son zamanlarda "sinema" "korku" merakını bütün sosyal tabakalara aşıladı. Dünyanın hiçbir tarafında artık hiçbir sinema perdesi düşünülemez ki orada seyirciler, dans eden iskelet topluluklarını, cadı ve peri alaylarını, hortlak ve hayalet gösterilerini seyretmeye mecbur olmasınlar Kanın aktığı, demirin şıkırdadığı, uğursuz rüzgar vuruşlarıyla pencerelerin kapandığı, taze ölünün ağaçlar arasından beyaz bir bulut halinde doğup yükseldiği Şeritler, karanlıkta en çok yüzleri geren ve gözleri çekenlerdir.

Halk romanları da sinemanın etkisiyle, bu tür bir beğeninin kuşatması altına girmekten kurtulamadılar.

Şimdi eski macera romanları yerine, halkın istediği korku romanlarıdır. Fakat bu romanların malzemesi, son zamanlarda artık okuyucunun ensesinden soğuk ürpertiler geçirecek yerde gülümsetmeye başladı. Her fazla beğenilen şey gibi, korku edebiyatının usanç vermeye başlayacağı zaman da uzak değidir.

Suat Derviş Hanımın eseri, yalnız doğrduğu korku duygusundan ötürü, korku edebiyatının çerçevesi içindedir. Fakat bu genç kız, bu edebiyatın yüce bölgelerinden, Amerikalı "Edgarpo", "Emerson", Fransız "Vilye Rolil Adam" "Bodler", Belçikalı "Materlink"in, ta Babil ve Asur, Mısır ve Finike Sihirbazlarına kadar giden sülâlesinden geliyor

Suat Derviş Hanım korkuyu ruhunda taşıdığı için okuyucularına da sezdiriyor.

Yontulmuş bir siyah mücevher duygusu veren eserinde ne esrarkeşler, ne çocuk kafatasında afyon çekenler, ne kargalar, ne baykuşlar, ne hayaletler ne de iskeletler var Fakat kelimelerin kendisi bir gece rüzgarı gibi korkunç, lisanın kendisi tüy ürpertici, kitabın kendisi güzel, sade ve fecidir."

Romanın Özelliği

Suat Derviş, 1905 doğumlu olduğuna göre, bu kitabını yazdığı zaman on sekiz yaşındadır ve aynı yıl yazmış olduğu üç kitaptan bir tanesidir Okumaya başladıktan kısa bir süre sonra, yani kitabın 86 sayfası içinde fazlaca yol almadan, kitabın sonucunu kestirebiliyorsunuz. Daha doğrusu, yazım ve anlatım tekniğiyle yazar bunu duyumsatıyor. Yani, okuyucunun heyecanını bilerek ve istiyerek kesiyor Ayrıca sayısı dört olan roman kişilerinin, olaylar karşısında göstereceği tavırlar da büyük ölçüde belirli olmasına rağmen kitabı elinizden bırakamıyorsunuz. Bu olgu, yazarın, kalemini çok iyi kullandığını, onsekiz yaşında bir usta olduğunu ortaya koysa da, ürünün korkudan çok, iyi örgüleniş özelliği taşımasından ileri geliyor.

Kişiler

Osman: Diğer kişilerce ruh hastası olduğu kabul ediliri. Yaşlı olan ve okumayı seven Osman, romanın baş kişisidir Kendisinin, " beşeriyetin bütün gafletinden sıyrılmış, mükemmel bir insan..." olduğuna, her şeyi bildiğine ve daha önce de yaşamış olduğuna inanır.

Zeliha: Osman'ın çok genç olan ikinci eşidir Kemal , Osman'ın ilk eşinden olan oğludur.

İrfan Behçet: Osman'ın tek arkadaşıdır. Onun, eve rahatça gelip gidebilecek kadar güvenini kazanmıştır. Tüm sorunlarını anlattığı din tanımaz, kültürlü ve anlayışlı bir kişidir.

Konu

Osman, üç yıl evli kaldığı ilk eşi Bihter'den ayrılışının üstünden uzunca bir zaman geçmesine karşın yeniden evlenmemiştir. Ziyaretine gittiği bir hasta dostunun evinde, küçük bir kız olan Zeliha'yı tanır. Bir süre sonra bu dostunun ölüm haberini alıp, tekrar evine gider. Zeliha evde yalnız kalmıştır. Önceleri ilgisini çekmeyen bu kız, bu kez dünyasını kuşatıverir. Sık sık gelip gitmelerinin birinde ona evlenme teklif eder Yalnızlığın içinde erimekte olan Zeliha'dan olumlu yanıt alır. Evlenirler Osman, Zeliha'yı hastalık derecesinde sevmektedir. Yalnızlıktan kurtulan Zeliha ise, onun ruhsal tedirginliğini anlamakta ve yaşının üstünde bir olgunluk göstermektedir.

İlk eşi Bihter'in ölümü üzerine yetişmiş oğlu Kemal yanlarına gelir. Ne var ki Osman, kısa bir süre önce gördüğü düşün etkisi altındadır. Bu düşte, Zeliha'yı seven ve kendisini öldürmek isteyen bir insan vardır ve düşünde gördüğü bu insan, ilk kez karşılaştığı oğlu Kemal'den başkası değildir. Karşılaştıklarında kendikendine:" Kemal'in kim olduğunu, Kemal'in benim oğlum olmadan tam üç buçuk dört asır evvel kim olduğunu hatırlıyorum. Kemal'in o zamanlar boğazımı hançeriyle deldiğini, beni öldürdüğünü pek iyi hatırlıyorum!... oh... Ben çok şeyler biliyorum... Ve korkuyorum..." diye söylenir. Ona sarılamaz. Eve yerleşmesin-

den sonra Kemal, gerçekten Zeliha'ya aşık olur. Bu duygusunu Zeliha'ya da açıklar. Babasıyla aralarında sinsi bir gerilim başlamıştır Osman: " Eminim, ben hayatımın son dakikalarını oğlumun, katilimin parmakları arasında idrak edeceğim." gibi kendikendine sürekli yinelediği bir düşünceyle kuşatılmıştır.

Zaman içinde, geceleri Zeliha'nın kapısı önünde gezinen Kemal'i ayak seslerinden, solumasından ve çıtırtılardan tanır. Bu gezinmelere kimi kez Zeliha da tanık olmaktadır. Yenilgiyi kabul edemez ve oğlunu kendisinin öldürmesi gerektiğini düşünür. Gerek duygu ve düşüncelerini, gerekse yaşanan günlük, olayları, ayrıntılı ve günü gününe anı defterine yazar.

Zeliha ve Kemal, ayrı zamanlarda anı defterini okumuşlardır Kemal, kendinden vazgeçmeyeceğini söyleyince, Zeliha anı defterini hatırlatarak, onu düşüncelerinden caydırmak ister, ama başaramaz. Roman gereği, Kemal de babası tarafından öldüreleceğini sezinlemektedir. Sonuçta Osman, Kemalin armağan ettiği bıcakla onu öldürür

Dil - Anlatım

Roman, Zeliha'nın anlatımı üzerine kurulmuştur Gerek kendisinin duygu ve düşünceleri, gerekse kendi dışındaki üç kişinin davranışları, ilişkileri ve birbirleriyle olan konuşmaları ile yorumlar Zeliha'nın ağzından verilmektedir Romanda, hemen hemen her ailenin üzerinde önemle duracağı, başka bir demeyle, duyarlı olduğu bir konu seçilmiştir. Bu nedenle, özünde gerilim potansiyeli taşımaktadır Yazarın yaptığı, bu güçlü gerilim potansiyelini romanın kılcal damarlarına yaymak olmuştur. Buna karşın, kişilerin tümü, çoğunlukla edilgin durumdadır. Yalnızca İrfan Behçet'in düşünsel aykırılıkları ve bu yoldaki ifadesi ile Osman'ın anılarındaki bazı durumları yaşama geçirme yolundaki davranışları, zaman - zaman etkin görüntüler ortaya koymaktadır. Bu gerilim ve edilgenlik çelişkisi, okuyucuyu etkin sonuç istemli bir bekleyişe hazırlamaktadır.

1946 yılında yapılan ikinci baskıda, bir dil arındırması yapılmadıysa, roman konuşulan dilin özelliklerini taşımaktadır. Sözlüğe bakma gereksinimi duyulacak sözcükler, yazıldığı dönem dikkate alınacak olursa çok azdir.

Ahmet Haşim'in Değerlendirmesi Üzerine Bir Değerlendirme

Önce şunu açıklamak gerekir ki, konuları içinde, az ya da çok korkunun işlendiği ürünler varsa da başlıbaşına bir "Korku Edebiyatı" yoktur.

Ahmet Haşim'in söylediği gibi, insandan deri parçalarının koparılışına ya da kişilerin diri diri gömülüşüne halk ne seyirci kalır, ne de görmek ister. Bu vahşete isyan eder. Kaldı ki bunun korkuyla bir ilişkisi de yoktur Çünkü bu düpedüz işkencedir. Böyle bir durumdan okuyarak ya da görerek zevk almak ise, çürümenin derinliğini ortaya koyar. Ama siyasete ve ekonomiye egemen olanların ittifakıyla, sanatın metalaşmasına Haşim döneminde de taban hazırlandığı açıkça görülen bir gerçektir. Yazarda bizzat o süreçte yerini almıştır.

Masallar, halk roman ve söylencelerindeki doğaüstü yaratıkların karşısında ise, hep insan gücü vardır. O nedenle, Haşim'in hayalet ve iskeletlerden oluşan korku anlayışıyla özdeşleşemez.

Kuşkusuz, korku da insani bir duygudur Romanda, birbirleriyle yakın ilişki içinde bulunan üç kahraman da zaman - zaman korkuyu yaşamaktadır. Ama her üçü de korkularına, yetileri oranında akıllarıyla müdahale etmektedirler

Ahmet Haşim'in bu çarpık değerlendirmelerinin nedenini kendi ağzından dinleyelim: "...Şiirin dili anlaşılmaktan çok duyulmak üzere vücut bulmuş, musiki ile söz arasında, özden çok müsikiye yakın aracı bir dildir. Şiirde herşeyden evvel, ehemmiyeti olan kelimenin manası değil, cümledeki teleffuz kıymetidir Şiirde bazı kısımların şüphe ve müphemiyette kalması, bir hata ve kusur teşkil etmek şöyle dursun, bilakis şiirin bediiyatı nokta-i nazarından elzemdir "diyor Şiir konusundaki bu düşünceleri, hiç kuşkusuz sanat anlayışının sonucudur. Çünkü örnek verdiği Edgar Allan Poe da ayni biçimde düşünüyor ve "İnsanın, korku ve dehşetin iktidarından başka, görebileceği hiçbir şey yoktur" diyor

Hikmet Kıvılcımlı'nın: "Edebiyat-ı Cedide'nin en güzel görüşlerinde göze çarpan özellikler: Rumuzlu hülyalar, bireysel aşk ideali, bedbinlik, tasavvuf, reybilik denilen septisizm, tevekkül, realite korkusu ve ilh...dır

Sonuç

..Edebiyatı-ı Cedide'nin her gezdiği yerde ayağına dolanan şey ölümdür " (2) tanımlaması içine oturttuğumuz zaman, hem Edebiyatı-ı Cedide, hem de Ahmet Haşim yeterince belirginleşiyor

Roman, feodal kalıntıları olan burjuva bir ailenin ilişkilerini, kendi içindeki bozulan yanı da görüntüleyerek vermektedir Yazar bunu bilinçli olarak yapmamış olabilir. Ama bu olgu, en azından düşünsel ve duygusal etkilenmelerinin bu yolda olduğunu ortaya koyar. Bu ise 18 yaşındaki bir kız için olumlu bir başlangıçtır

Mantığıyla duyguları arasındaki çelişkilerinin arasında bunalan insanların odak olduğu, psikolojik oluşumların güçlü tanımlamalarının yapıldığı ve bu konuda ayrıntıların yer aldığı bir kitabı, Ahmet Haşim, o dönemde moda olan "korku kitapları" sınıfına sokmuştur. Bu, hatalı belirlemenin birinci maddesidir.

Roman kişilerinden biri olan İrfan Behçet'i de Osman'ın ağzından dinleyelim: " ona gıpta ettim. O bir münkir idi ve böyle olduğu halde mesuttu. Maddi olmayan hiçbir şeye inanmıyor, hayatta tabiatın kanunlarından başka hiçbir şeyi tanımıyor Fevkattabianın (doğa üstünün) mevcut olmadığına böyle iman ettikten sonra ona münkir demek doğru olacak mı?"

Böylesi bir kişiliğin, korku kitapları içinde yer almayacağı gerçeği ise, hatalı belirlemenin ikinci maddesini oluşturuyor

Yukarıda belirtilen koşullarla 1923 yılında yazılan romanın kahramanlarından birinin dinsiz olmasını bile çok yürekli bir girişim olarak görmek gerekir

Ne var ki Ahmet Haşim'in "Türk Ebediyatı'na doğduğunu bildiren bir işareti gördüğümü söylemekten başka bir amaçla başlamadığım bu satırları, okuyucu sıfatıyla kitabından aldığım zevkten dolayı Suat Derviş Hanım'a teşekkürle bitiriyorum." görüşüne de katılmamak mümkün değil.

Dipnotlar:

(1) Ne Bir Ses, Ne Bir Nefes, Roman\Yazan: Suat Derviş\ 2. Baskı, İnkilap Kitabevi İstanbul, 1946

(2) Edebiyat-ı Cedide'nin Felsefesi: Araştırma, İnceleme\ Yazan: Hikmet Kıvılcımlı (Emin Karaca) Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul, 1989.

Solcularımız ve Marksizm (II)

Mustafa TOPAL

Bizim Sınırlarımız

Yukarda marksizmin sınırları ile ilgili olarak söylenenlerle sorun çözümlenmiş olmuyor Bir diğer önemli sorun daha var O da bu topraklarda yaşayan solculardaki , hepimizdeki , sınırlılıklardır Bu açıdan solcular arasındaki tek fark sözkonusu sınırlılıkların farkında olup bunlara uygun davranmaya çalışanlarla kendisine toz kondurmadan her şeyi bildiğini ve açıkladığını sananların içi boş kuruntuları arasındaki tuhaf farktan ibarettir Bilimsel düşünce teorik inceleme - araştırma , belli toplumsal koşullar tarafından düşünceleri biçimlendirilmiş bireylerce yürütüldüğüne göre içinde yaşanılan toplumun manevi değerleri alışkanlıkları , düşünce tarzı , kısacası , toplumun bilinç biçimleri bir yana bırakılarak teorik çalışmalar üzerinde söz söylenemez Solcularımızın kafaları , geçmiş kültür mirasıyla ve geçmiş düşünce tarzlarıyla bugünkü düşünceler arasındaki etkilenme ve ilişki konusunda açık olmadığı için bu konu büyük bir önem taşımaktadır

Doğu ve batı toplumları arasındaki bir coğrafyada yeralan bu topraklarda yetişmiş düşün adamlarının geçmişin derinliklerinden gelen belli davranış kalıpları ve tepkileri vardır Selçuklulardan başlayarak Batı ile ilk temasın ardından girilen ilişkilerden ortaya çıkan çeşitli kurumlar , gelenekler ve düşünce biçimleri sonuçta özgün bir kültürel karışım ortaya çıkarmıştır Bilinen anlamıyla felsefeyi yadsımış olan bilimsel düşünceyi horlayıp dini bağnazlığı yüzyıllarca sürdüren bir geleneğin yetiştirdiği düşün adamlarının kafa yapılarının yarattığı ürünler , doğal olarak bugünü de etkilemektedir Her türden yobazlığa ve tutuculuğa karşın islam felsefenin yoğun etkisiyle ve çeşitli dini mezhepler arası süren tartışmalarda ortaya çıkan olumlu bazı özelliklerin de işin içine karıştığı bu özgün düşünsel mirasın bir bütün olarak taşıdığı olumsuz özellikler sonuçta bugünkü olumsuz düşünce kısırlığının , bilimsel düşünceden yoksun çoraklığın tarihsel zeminini oluşturmuştur

Bilimsel düşünceye tümüyle uzak islami cehaletin cenderesinde metafizik doğmalar boş inançlar ve şeyhülislam fetvalarıyla boğulan Osmanlı düşün hayatının çağın gerisinde kalan karanlıkçı (obskürantist) yapısına tepki olarak ortaya çıkan yüzeysel , mekanik ve talitçi Tanzimat zihniyetinin ve onun ardıllarının "ilerici" sayılmaları boşuna olmamıştır Kuşkusuz ortada bir ilericilik vardır ancak , bu ilericiliği doğru yorumlamak gerekir Karanlıkçı gericiliğe yönelik en küçük bir eleştiri ve karşı çıkışın ilerici sayılmasından doğal bir şey olamazdı. Taklitçi ve sığ bir biçimde de olsa insanlığın sağladığı ilerlemenin olumlu meyvelerinden yararlanmaya yönelik çeşitli girişimler , girişim sahiplerinin niyetleri ve o dönemdeki girişimlerinin somut sonuçları ne olursa olsun sonuçta ilerici bir öz taşırlar Matbaayı Osmanlı ülkesine getirenler ona izin veren ve arka çıkanlar ve matbaayı ilk kullananların niyetleri ne olursa olsun başlangıçta matbaayı gerici amaçlar için kullanmaya çalışanlar olsa bile matbaanın gelişi sonuçta ilerici bir adımdır Aynı durum talancı-fetihçi devleti güçlendirmek amacıyla başta ordu olmak üzere çeşitli kurumlar , yineleme ve çeşitli reformları yapma girişimleri içinde geçerlidir

Bu tür gelişmeleri değerlendirirken sözkonusu yenilikleri savunanların düşünce tarzlarının yerli yerinde ele alınmamasından doğan abartılı övgüler tuzağına düşmemek gerekir Yeniliklerden yana olanların sırf yenilikten yana oldular diye düşünce tarzlarının değiştiği yeniliklere karşı çıkan tutucuların olumsuzluklarından muaf bir hale geldikleri yanılsamasına karşı dikkatli olunmalıdır Çoğu durumda yenilikçiler karşısındaki yobazlardan hiç de farklı bir düşünce tarzına sahip değildirler Onların yenilikçiliği bazı sorunların çözümünde öykündükleri yeni araçlara olan bağlılıklarından kaynaklanır Batı ' nın bazı kurumlarını ve hukuk biçimlerini savundukları için kimi Osmanlı devlet adamlarını ilerici ilan etmek , meşruiyeti istediler , diye ittihatçıları reformcu saymak , burjuva liberal ekonomiyi savundu diye prens Sabahattin'e solculuk yakıştırmak kısmi reformları yapmasından hareketle kemalizmi sosyalizmin müttefiği olarak ele almak türünden kestirme yargıların ardında bu yanılsama yatar Abdülhamit gericiliği karşısında İttihat ve Terrakki nin Vahdettin yönetimi karşısında kemalist yönetimin ilericiliğinden sözedilebilir , elbette Ama Ermeni sorununda ve emperyalist 1 Dünya savaşında ittihatçılar ve Kürt sorununda kemalistler Osmanlı padişahlarından daha zalim daha gericidirler Bu durumda onyıllarca kemalizmin yedek atı olan kuyrukçu TKP ilericiliğinin özünde bir gericilik de taşıdığını söylemek yanlış olmasa gerek .Onyıllardır sol içinde kemalizmle birlikte Kürt halkına yönelik baskıların mazur göstericisi rolünü oynayan sosyalistlerin ilericiliğini de bu noktada değerlendirmek gerekir

Tanzimatın ilericiliğinden ittihatçı solculuğuna , Kemalizmden TKP solculuğuna kadar tüm akımlar için geçerli olanlar TKP sonrası marksistler içinde genel olarak geçerlidir Tanzimatçılar için Batı liberalizmi nasıl alınıp taklit edilecek iyi bir örnekse marksistlerimiz içinde marksizm aynı işlevi görmüştür Marksistlerimizin çoğu marksizmi bir Tanzimatçı kafanın yüzeyselliği ile benimsemiş ve onu iyi bir örnek olarak bu toprakla-

ra taşımaya çalışmıştır

Ayrı ayrı marksizmin ve bu toprakların özgünlüklerini incelemeden , onların somut koşullarını çözümlemeden derme çatma yamalarla bir sistem oluşturulmaya çalışılmıştır Üstelik marksizm marksizmin özgün kaynaklarından değil resmi marksizmin dogmatik ve sığ yorumcularının süzgecinden geçmiş haliyle öğrenilmiştir Sağlam bir felsefefi geleneğe sahip olmayan, bilimsel düşüncenin taşıması gereken sağlam reflekslerden uzak bir düşünce mirasının taşıyıcıları olarak solcularımız içinde bulundukları zaaflardan habersiz bir şekilde marksizmi öğrendikleri için ortaya çıkan ürün de ona göre olmuştur Düşünce hayatımızdaki zaaflar aşılmadan , mevcut olumsuz sınırlar parçalanmadan marksizmin bu topraklarda geliştirilmesi mümkün değildir Mevcut sınırlar aşılmadıkça 5-10 yılda bir Batı'dan ya da bir başka yönden esen dalgalar solcularımızı etkilemeyi sürdürecektir Sovyet devrimi, Çin devrimi Küba devrimi ve bu devrimlerin ilham verdiği devrim teorileri zamanla yerini Althusser hayranlığına , o yerini Gramsci öykünmeciliğine , onun arından psikanalize oradan bürokratik reel sosyalizm öldü bize yeni ütopyalar lâzım teorilerine vb Bu öykü böyle sürüp gidecektir

Solcularımızın çoğunluğu marksizmi derinliği olan ve geliştirilmesi gereken bilimsel bir öğreti olarak ele almaz Onlar için marksizm dünyayı değiştirmenin ve gelecek toplum projesinin bilimsel tek aracıdır Bu yanıyla marksizm esas olarak bir eylem kılavuzu , devrimci pratiğin önünü açan teorik bir silahtır Doğrularla yanlışların içiçe geçtiği bu mekanik yaklaşımın marksizmi anlamadığı açıktır. Bu yaklaşım sahipleri marksizmi anlamamış ama yalnızca öğrenmişlerdir Bu öğrenme de bilinçsiz bir bellemeden öteye geçmemiştir Bir konuyu öğrenen kişinin mutlaka o konunun özünü anlaması gerekmez Tıpkı araba sürmeyi öğrenen çoğu insanın bir arabanın nasıl çalıştığını anlamaması gibi. Abartılı bir yargı gibi gözüken bu iddianın , yani solcularımızın çoğunun marksizmi anlamadıkları iddiasını ne anlamda öne sürüldüğünü çarpıcı bir örnekle göstermek olanaklı

Sol yayınları izleyen hemen herkes , sınırlı sayıdaki felsefeyle ilgili yazıların bir çoğunda Marx'ın ünlü **Feurbach Üzerine Tezler**'inden sözedildiğini görmüştür Marx'ın yayınlamak için değil ama sırf kendi anlayışını netleştirmek için yazdığı bu tezlerden solcularımızın tek öğrendikleri 11 tezde söylenenler olmuştur " Filozoflar dünyayı türlü biçimlerde sadece yorumlamışlardır oysa sorun , dünyayı değiştirmektir " diyen bu tezden sık sık sözedilir Oysa Marx 'ın bu tezlerinin diğerleri de çok önemlidir , ve bazıları açıkça geliştirilmesi gereken son derece ilginç tezlerdir Örneğin bu tezlerden birincisi ile ilgili olarak solda yayımlanmış hiçbir çalışma yoktur Marksist felsefeyi G. Politzer ve Stalin'in el kitaplarından öğrenen solcularımızın bu ilgisizliklerinin bir raslantı olmadığı açıktır Marx'ın tezlerinden yalnızca sonuncusunu çok iyi kavrayanların Marx'tan ne öğrendiklerini buradan anlamak mümkündür "Marx'tan önceki filozoflar sadece teori ürettiler oysa Marx teoriyi eylemle birleştirdi Dolayısıyla pratikle birleşmeyen hiçbir teori işe yaramaz ! " Solcularımızın çoğunun Marx 'tan öğrendikleri sadece bu olmuştur Kuşkusuz çıkarttıkları bu sonuç doğru bir yargıdır ama Marx bunun ötesinde bir çok şey daha söylüyor Marx'tan sadece bunu öğrenmeyle Marx'ı ve marksist felsefeyi anlamak mümkün olamaz

Marksist felsefeyi geliştirmenin neden gerekli olduğunu göstermesi açısından Marx'ın **Feurbach Üzerine Tezler**'inden birincisini kısaca ele alalım Böylelikle aynı zamanda marksistleri bekleyen araştırma konularının çeşitliliğine de ışık tutmak olanaklı olabilir İlk bakışta bilgi , insanın duyu organlarına bir nesnenin yaptığı etkinin sonuçları ("izleri") olarak görünür İlkel insanın somut ve işlevsel izlenimlerine , pratik "bilgi" lerine temel oluşturan bu görünümdür İlk çağlardan bu yana bir nesneye ilişkin bilginin o nesnenin özne (insan) üzerindeki doğrudan etkisinden kaynaklandığını kabul eden sayısız düşünce akımı vardır Bu yaklaşıma göre nesnenin bir "imgesi" nesneden ayrılarak ya da "yayılarak" nesneyle özne arasındaki boşlukta (uzayda) yer alır , bu imge özneye (insana) ulaştığında , bilgi niteliğini kazanır Duyu organlarındaki fiziksel etkinin sonucu oluşan algımız bütün bilgilerimizin temelidir diyen bu anlayışın klasik sözcülerinden birisi İngiliz filozofu Jonh Locke'tur

"Duyumsal algılar hayal gücümüzün kurguları değil bizsiz var olan , gerçekte bizi etkileyen şeylerin doğal ve olağan ürünleridir , bu nedenle amaçlanan ya da durumumuzun gerektirdiği uygunluğu olduğu gibi beraberlerinde getirirler; çünkü bunlar , bizde uyandırmaya elverişli oldukları görüntüler altındaki şeyleri temsil ederler , böylelikle belirli tözlerin çeşitlerini ayırt etme içinde bulundukları durumları sezinleme gereksinmelerimiz için bunları alıp kendi yararımız için kullanma olanağına kavuşuruz Duyumsal algılarımızla şeylerin varlığı arasındaki işte bu uygunluk gerçek bilgi için yeterlidir

Tüm bilgiyi nesnelerden gelen izlenimlere bağlanan Locke'a göre insan zihni doğuştan bomboştur Tıpkı beyaz ve boş bir kağıt gibi Locke buna boş levha anlamına gelen tabula rasa der İnsan yaşadıkça deneyimlerle ve gözlemlerle bu levha dolacak ve insan bilgilere ulaşacaktır .İdealistlerin doğuştan insanın bilgilere sahip olduğunu öne sürmelerine karşı Locke maddeci bir konumda yer alır. Platon, Descartes, Hegel vb. usçu idealistler ise insana bilginin baştan tanrı tarafından bahşedildiğini önemli olanın insanın usunu kullanarak bu bilgiyi meydana çıkarması ya da anımsamasının sağlanması olduğunu söylerler Buna karşı çıkan Locke bilginin nesneye , maddeye bağlı olduğunu söylerken ileri bir adım atmıştır Ancak gerek Locke gerekse diğer mekanik materyalistler (D .Holbach , Bacon Helvetius vb) idealistlere karşı çıkmış olsalar da madde ile bilinç arasındaki ilişkiyi tam çözümleyemedikleri için bilgi konusunu çözemediler Metafizik yaklaşımlarının taşıdığı kısırlıklar nedeniyle yer yer sorunu daha da karmaşıklaştırdılar Çünkü duyumsal algı bilgi için zorunlu bir koşul olmakla birlikte bilgiyi duyumsal algıyla bir tutamayız Çünkü bilgi yalnızca nesnenin insan (özne) üzerindeki nedensel etkinin sonucu değil , aktif bir varlık olarak öznenin bilincinin de işin içine girdiği çok yönlü bir süreçtir . Marx , Feurbach dahil marksizm öncesi mateyalizmin başlıca kusurunu burada görüyordu Şöyle yazıyordu Marx

"Şeyin , gerçekliğin, duyusallığın duyusal insan faaliyeti, pratiği olarak değil, öznel olarak, yalnızca nesne ya da sezgi olarak kavranmasıdır. Böylece etkin yön, materyalizme karşıt bir biçimde, idealizm tarafından geliştirilmiş oldu -ama yalnızca soyut olarak, çünkü idealizm bu biçimdeki gerçek duyusal eylemi elbet-

te bilmez... (Feurbach Üzerine 1.Tez.)

Marksizme göre belli standartlara ve nesnel kurallara dayanan bilgi edinme süreci , algıdan başlamak üzere bütün biçimleriyle öznenin maddi nesnelere yönelik pratik etkinliği sürecinde oluşur. Bilgi insanın dünya karşısındaki nesnel tutumunun çıkış noktası olan nesnel çevrenin edilgin olarak alınması değil, pratik olarak dönüştürülmesidir. Marx'ın vurguladığı gibi metafizik ve mekanik (kaba) materyalizm ise bilgi edinme sürecinde insanın aktif-bilinç rolünü gözardı ederek insanı doğanın basit bir uzantısı olarak ele almıştır. Oysa insanın rolü bu denli edilgin, yalnızca almayla- izlemeyle sınırlı bir rol değildir. Tam tersine olarak insan etkin eylemlerde bulunarak dış dünyadaki nesneleri eylemleriyle özümser ve böylece gereksinimlerini karşılar. Algı oluşumunda öznenin nesnelere yönelik etkinliğinin önemi bugün psikolojinin kabul ettiği en temel doğrulardan birisidir. Algısal eylemlerde kullanılan araçlar, nesnelerin toplumsal deneyimde ayırt edilen ve saptanan duyusal niteliklerinden oluşmuş sistemlerdir; bunlar özne tarafından özümsenince, gerçekliğin değişik olgularının algılanmasında birer standart ya da ölçü birimi olarak işlev görürler. Bir örnek vermek gerekirse daireyle elipsin insan gözündeki ağtabaka (retina) imgeleri pek farklı değildir. Ayrım çok incedir. Ama doğadaki nesnelerde elipsle daire arasında yapılan algısal ayrımın nedeni algı etkinliğinde standart olarak yararlanılan insan yapısı nesnelerle iş görme alışkanlığıdır. Yumurtaya benzer şekli elips, futbol topuna benzeyen şekli daire olarak öğrenen çocuk kitabında çizili iki yuvarlaktan birisini elips birisini daire olarak" görür" Oysa bu iki şekil bir Avusturalyalı yerli için aynıdır. İkisi de "ay gibidir", Aralarında fark yoktur. Çünkü yerlinin gözü aralarındaki farkı ayırdedmez. Marx'ın dediği gibi:

"Gözün insan gözü haline gelmesi, ancak toplumsal insansal bir nesnenin -insan için insan tarafından yapılan bir nesnenin gözün nesnesi haline gelmesiyle olmuştur. Bu nedenle, duyular, doğrudan doğruya pratik işlevleriyle, birer kuramcı haline gelmişlerdir. Beş duyunun oluşması, bugüne kadar gelen dünya tarihinin bir ürünüdür."

Demek ki bilgi edinme süreci yalnızca insanın nesneye yönelmesi, onu ele almasıyla değil, aynı zamanda insanın aracılar'a (bilişsel standart ve kurallarla) "yapay" nesnelerden oluşmuş belli bir sistem yaratmasını da öngörür Burada sözkonusu olan bir birey, tek başına canlı bir varlık olarak insan değil, toplumsalı yani başka insanlarla canlı ilişkiler içindeki toplumsal ilişkilerin toplamı olarak insandır. Burada insan bilincinin toplumsal varlığı tarafından belirlenmesinin gerçek anlamını görüyoruz. İnsanın en basit refleksleri, çevresini algılaması, düşünmesi vb. bile içinde bulunduğu çevre tarafından yönlendirilmektedir. İnsan etkinliğiyle insan bilgisi, teoriyle pratik arasında kopmaz bir bağ kuran marksizmin tersine olarak idealizm bilgi edinme sürecini yalnızca özne ile açıklamaya çalışır. Oysa sadece bilincin öznenin çözümlenmesinden yola çıkılarak bilgi sorunu çözümlenemez. Çünkü bilinç kesinlikle önceden verili ve hazır olarak insanda bulunan bir şey değildir. Bilinç insan için insan tarafından yaratılan ve insanlığın toplumsal-tarihsel deneyimlerini cisimleştiren nesnelerin aracılık ettiği dışsal pratik etkinliğin içselleştirilmesi sürecinde oluşur ve gelişir. Nitekim yeni doğan bir bebek toplum dışında yaşayabilmiş olsa (kurt çocuklar vb.) bilince sahip olamaz konuşamaz, hatta yürüyemez.

Biçim psikolojisi olarak da anılan Gestalt psikolojisi "bütün parçalarının toplamından öte bir şeydir" ilkesinden yola çıkarak algı süreçlerinin bazı özelliklerine ağırlık vermiştir Gestalt psikolojisi algılamada bilincin rolünü ortaya çıkaran çeşitli gözlemler yapmış ve çeşitli algı yanılsamalarının ortaya çıkışını gözler önüne sermiştir.(Almanca Gestalt kelimesi bir araya getirilmiş düzenlenmiş yapı ya da biçim anlamına gelir.) İlk kez Marx Wertheimer'in 1912'de yayımladığı makalesinde sözünü ettiği "fi olgusu" Gestaltçıların ele aldığı algı yanılsamalarına tipik bir örnektir. Bir görsel yanılsama örneği olan "fi olgusun" da, hareketsiz nesneler birbiri ardına hızla gösterildiğinde, tek tek algılanabilecekleri eşiği aşarak hareketliymiş gibi görünür. Bu yanılsamanın en tipik örneği sinemadır Bilindiği gibi sinemada izlenen sahneler aslında film şeridine kayıt edilmiş fotoğraflardır. Bu fotoğraflar birbiri ardı sıra film göstericisinin önünden geçtikçe insan gözü onları birbirinden ayrı fotoğraflar olarak algılayamaz. Böylece ardışık fotoğraflar ekrandaki canlının seri hareketleri gibi algılanır Çizgi filimlerde de aynı teknik geçerlidir. Uyuklayan miki farenin gözünü açtığını bir saniye içinde algılarız. Oysa gözünü açması için çizgi filmin orjinal film şeridinde tam 40 tane miki fare resmi vardır. İlk resimde farenin gözleri tamamen kapalıyken her resimde göz biraz açık olarak çizilir. 39 ve 40. resimlerde ise farenin gözü açıktır Çizgi film oynatılırken farenin gözünü açtığı bir saniye içinde gözümüzün önünden 40 resim geçmesine karşın biz onları tek tek algılayamayız.

Görüldüğü gibi "fi olgusu" algılama ürünü olan duyumlar ile fiziksel uyaranlar arasında birebir ilişki olduğunu varsayan eski yaklaşımlarla açıklanamaz. Algılanan hareket fiziksel uyaranlar içinde kendi başına var olmayan ancak uyaranların birbirleriyle ilintili özelliklerine bağlı olarak ortaya çıkan bir deneyimdir. Gözlemcinin sinir sistemi ve deneyimleri fiziksel girdiyi, yani görsel duyu izlenimlerini parçalar halinde ve edilgen biçimde kaydetmez. Tersine sinir sistemindeki örgütlenme, tıpkı algılamada olduğu gibi ayrışmış parçaları hemen bir bütüne dönüştürür Bu olgu Marx'ın kendisinden önceki materyalizmi, insan etkinliğini yadsıyan tutumu nedeniyle eleştirirken ne kadar haklı olduğunu gösterir.

Gestalt psikolojisi okulunun daha sonraki çalışmalarında "fi olgusuna" yolaçan durum Pragnanz yasası ya da ilkesi olarak adlandırılmıştır. Bu ilkeye göre alınan bir uyaran kümesinin sinir sisteminde ve algı mekanizmasında örgütlenmesi koşulların izin verdiği ölçüde "iyi" bir Gestalt ya da bütün oluşturur.

Amerikalı psikolog Adalbert Ames aşağıdaki deneyi yapmıştır Bir paravanda üç göz deliği açılır Bu deliklerden uzakça bir yere konulmuş üç nesnenin her birisine ancak tek gözle bakabilir Verili koşullarda, bu nesnelerin her birisi sandelye olarak algılanır. Ama bu üç nesneye başka bir açıdan bakıldığında bunların yalnız birisinin sandelye olduğu anlaşılır. Diğer ikisi son derece tuhaf nesnelerdir,ama belli bir açıdan bakılınca gözün ağtabakasında gerçek bir sandelyenin izdüşümünü oluşturabilirler Nitekim bu üç nesneden birisi aslında bir nesne (cisim) bile değildir. Üzerine sandelyenin oturma yeri resmedilmiş bir fon üzerine uzanan çeşitli tellerden oluşmuştur Diğeri ise farklı yüzey-

lerin yanyana getirilmesiyle oluşmuş anlamsız, işlevsiz ama bir açıdan tek gözle bakıldığında sandelye olarak algılanan tuhaf bir nesnedir.

Buradaki yanılsamanın nedeni şudur;bu tuhaf nesnelere bakan kişi gözünün ağtabakasında oluşan şekilleri hemen kendiliğinden bir tarzda adeta bilinçdışı bir refleksle, daha önceki pratik deneyimle bildiği sandelyeye benzetir İnsan sürekli olarak günlük yaşamda sandelye kullanır, sandalyenin imajı ile o kadar sık karşılaşır ki ona benzer bir nesneyi ilkin sandalye olarak algılanmaya yatkındır Çünkü sandalye bilgisini oluşturan sinir hücrelerinin örgütlenme modeli bir ucundan uyarıldığında bu uyarı eski alışkanlıklarla hemen, tıpkı suyun dere yatağında akması gibi, sandalye bilgisini oluşturacak tarzda işlenir Oysa yaşamda Ames'in tuhaf nesneleriyle karşılaşılmadığı için algılanan nesneyi pratik etkinlik sürecinde o etkinliği amaçlarına uygun olarak algılayan kişi bu tuhaf nesneyi sandalye olarak görür Günlük yaşamda her türlü yanılsama çabucak ortadan kalkar. Nesnelere sadece tek bir konumdan ve tek gözle bakılmaz. Hareketli bir tarzda ve etkinlikte bulunarak çeşitli nesneler kullanır. Deneme yanılma sonucunda yeni nesneler yaratılır, durmaksızın nesnelerin konumları değiştirilerek algılanır vb. tüm bunlar; bilgiyle gerçek nesneler arasında bağ kurmak geçici bir algısal görüntünün yanılsama olduğunu farketmek ve bu görüntüyü gerçek nesnelere denk düşen izlenimlerden ayırdetmek için gerekli koşulları sağlar

İnsan algılarıyla dolaysız pratik gereksinimler arasında çok yakın bir bağ vardır Pratiğin dar sınırları Dünya'nın hareketsiz ve Güneş'in hareketli olduğu izlenimi gibi bir türlü zihinlerden silinmeyen yanılsamaların kaynağı olabilir Öte yandan insanın içinde bulunduğu somut koşullar da algı yanılsamalrına neden olabilir Örneğin kalabalık bir meydanda rendevulaştığı insanı bekleyen kişi uzaktan kendisine doğru gelen bir çok insanı beklediği insan sanabilir Bireysel düzeyde beklentinin yolaçtığı algı çarpıtılması bazen toplumsal düzeyde geniş kitleleri de saracak denli ciddi sonuçlara yol açabilir Örneğin başka dünyalardan gelen uzaylı yaratıklarla ilgili, haberlerin çıktığı dönemlerdeki kitlesel yanılsamalar, yüzlerce insanın ufolar ve uzaylı araçları görmesi gibi. Oysa bu insanların gördükleri ya bir uçak, ya kayan bir yıldız ya da bir ışık oyunudur vb. (Siyasal düzeydeki beklentiler, Hitler'in vb. ortaya çıkışı karmaşık düzenekler içerse de benzer olgulara dayanır) Bu algı yanılsamalarına karşın gerçekliğin belli yanlarını soyutlayan, tamamlayan ya da bütünleyen bilinçli akıl yürütme, pratiğin acil gereksinmelerini bir kenara iter ve somut durumdaki görünüşlere aldırmaksızın nesnelerin karakteristiklerini ortaya çıkarabilir İnsan usunun bu gücü sayesindedir ki edinilmiş deneyimler bakımından olağandışı ve tuhaf görünen koşullar altında bile insan nesneleri tanıyabilir ve eylemlerde bulunabilir Duyu algıları dünyanın bize hareketsiz olduğunu bildirse de insan eylemlerini dünyanın hareketliliğini hesaplayarak yönlendirir.

Öte yandan kurumsal - mantıksal düşünme, ilke olarak nesnenin asıl gerçek özelliklerini saptayabilme gücüne sahipse de bazı koşullarda kalıcı yanılsamalar üretmeye devam edebilir. Toplumsal yaşamla ilgili alanlarda bunun sayısız örneği vardır Belli toplumsal ilişkiler öylesine kalıcı yanılsamalar üretir ki, gerçekliğin yalnızca görünür yönlerine ilişkin algıyı insanlara inatla dayatır. Kapitalizm koşullarında Marx'ın meta fetişizmi olarak nitelediği olgu bunun çarpıcı bir örneğidir. Kapitalist üretim ilişkileri içersinde çeşitli insanlar arasındaki toplumsal ilişkilerin yansıdığı (cisimleştiği) nesneler olarak para, meta, sermaye, vb. günümüzde bir takım özel güçleri olan nesneler olarak algılanmaktadır. Bazı toplumsal olgular sadece bu nesnelere bakılarak açıklanmaktadır. Bu tipik bir algı yanılsamasıdır ve geniş kitleler tarafından paylaşılmaktadır Hatta bu yanılsama, kafalarındaki belli önyargıları yıkmadıkça soyut - mantıksal düşünceyle sürekli iş gören bilim adamlarınca da paylaşılır. Bilimsel bilginin üreticileri olmaları gereken bilimadamlarını bile toplumsal yaşamın çeşitli konularında bu derece yanıltan, onları doğru bilgilere ulaştırmaktan alıkoyan bu durumun esas nedeni nedir?

Ne yazık ki bu sorunun hemen kolaylıkla verilebilecek bir yanıtı yoktur Burada esas sorun insan bilincinin ve bireylerdeki düşünsel faaliyetin etkin çok yönlü ve her an değişebilen dinamik yapısıdır. Bu karmaşık değişken ve dinamik olgunun değişik görünümlerinin kavranabilmesi için incelenmesi gereken koskoca bir sorunlar yumağı vardır. Bu konunun, yani gerçekliğin bilgisine ulaşma sorununda öznenin etkin rolünün incelenmesi Marx'ın döneminden bu yana çok daha çetrefilli bir iş haline gelmiştir. Marx'ın bu alanda idealizmin materyalizme olan üstünlüğünden sözetmesi boşuna değildi. Bilimsel gelişmeler ışığında materyalizmin geliştirilmedikçe bu sonuç kaçınılmaz olacaktır. Bilgi edinme sürecinde öznenin etkin rolünün çözümlenmesi felsefi düşüncenin gelişimi açısından büyük önem taşıdığına göre sorunun çapına kısaca göz atmakta yarar var.

Bir çocuk ve yetişkin için nesnel dünyanın varlığı aynıdır İkisi de aynı sesleri duyma, aynı kokuları algılama ve aynı nesneleri görme olanağına sahiptirler.Ama bir çocuk bir yetişkinin ne duyduklarının tümünü duyar, ne gördüklerinin tümünü görür ne de hissettiklerinin tümünü hisseder Daha doğrusu çocuk, duyu organlarına gelen nesnelerin etki ve izlenimlerini tümüyle algılayamaz. Dışındaki gerçekliği zihnine maledecek "duyargalar"ı gelişmemiştir. Çocuk aktif algılama yapamadığı, duyu organlarına gelen uyaranları yeterince örgütleyip kavramsallaştıramadığı için bir yetişkinin farkettiği bir çok şeyi atlar, gözden kaçırır. Bir çocuk ile bir yetişkin arasındaki bu farklılık açık bir olgudur. Peki aynı şey iki farklı yetişkin için ne derece geçerlidir? Bu açıdan işlerin çok karmaşık olduğu söylenebilir Örneğin aynı nesnel uyaran bazı özel ilgi alanları açısından alındığında, farklı yetişkin bireyler tarafından farklı şekillerde algılanır. Yeraltında kömür madeninde çalışan bir işçinin bir ressam ya da stilistin gördüğü renk ayrımlarını (nüanslarını) görmesi olası değildir.Bir orkestra şefinin algıladığı ses eşiklerini eğitilmemiş bir insan kulağı algılayamaz.

Algı konusunda içinde yaşanılan toplumun ve fiziksel çevrenin belirli etkilerinden sözetmeksizin sağlıklı sonuçlara ulaşmak olanıksızdır Çünkü belli bazı koşullar ve belli bazı olaylar için toplumsal ve fiziksel çevre belirleyici olabilmektedir Çeşitli algı yanılsamaları bu olguyu gözler önüne sermektedir Örneğin çeşitli dilleri üzerinde yapılan incelemelerden anlaşıldığına göre farklı halklar görünür, renk çeşitlerini farklı şekillerde sınıflandırılar. İngilizce'de yeşil, koyu mavi, açık mavi, gri ve kahverengi renklerine karşıt düşen ışık

tayfının karşılığı olarak Galce'de sadece üç renk ismi vardır. İngilizlerin gri ve kahverengi olarak ikiye ayırdıkları renk bölüğüne Galliler yalnızca elwyd derler. Aynı bölgeyi Haiti ya da Karaipler ise daha fazla kelimeyle karşılarlar. Çünkü onların yaşadıkları ortam daha günlük güneşlik bir çevredir. Buna karşılık Afrika'daki bazı zenci halkların dillerinde gökkuşağının tüm renkleri yalnızca iki kelimeyle ifade edilir Demek ki çeşitli halklardan insanlara belli renk bölükleri gösterildiğinde bu insanlar kendi deneyimlerine göre aynı renk bölüklerini farklı farklı algılayacaklardır. Kimilerinin iki ayrı renk olarak algıladığı bir cismi kimileri tek renk olarak algılayabilecektir.

Yaşanılan fiziksel çevrenin algı yeteneği üzerindeki somut etkisinin en açık kanıtlarından birisi pigmelerin görsel yanılgalarıdır. Afrika'nın en gür ve sık ormanlarında yaşayan pigmelerin derinlik ve uzaklığı algılama yetenekleri oldukça kısıtlıdır. Ormanda görüp bildikleri mandalar açık bir alanda oldukça uzak bir mesafeden kendilerine gösterildiğinde pigmeler mandaları tanıyamamaktadır Uzağı görmek için gerekli reflekslere sahip olamadıkları ve cismin uzaklığına göre boyutlarını hesaplayamadıkları için pigmeler uzaktan gördükleri yere çökmüş mandaları tanıdıkları bazı böcekler olarak algılamışlardır Pigme yalnızca aldığı görsel izlenimlerle algılamadığı, algılama sürecinde aldığı izlenimleri belleğine kaydetmiş olduğu nesne standartlarıyla karşılaştırdığı için bu yanılgıya düşmektedir Algılama sürecinde alınan duyu izlenimlerine hemen o anda katılan özel bir düşünme çeşidi ve yorumlama işlemi olmadan hiçbir insan çevresini algılayamaz. Nitekim pigmenin düştüğü yanılsamanın benzerlerine biz de düşeriz. Örneğin gece gökyüzünde parlayan Ayı normal insan gözü yaklaşık 1.5 kilometre uzaklıktaki 30 cm. çapında bir disk olarak algılar. Aysız bir gecede 1.5 km yükseklikte duran bir helikopterin 30 cm. çapındaki tek pencerisinden yayılan ışığı yerdeki insanlar ay olarak algılarlar

İnsan duyu organlarının sınırları ya da doğal - toplumsal çevrenin algılama sürecine olan etkileri ele aldığımız konunun değişik yanlarına ışık tutmaktadır. Sorunun ne derece karmaşık olduğunu kavrabilmek için şimdi de insanın duyu organlarının sınırlılıklarını aşacak bir aletin gündeme gelmesini ele alalım. Herhangi bir aletin gelişmesi ile aniden duyu organlarının algılama gücü(sınırları) artabilir Ancak bu durumda öznenin etkinliğini sınırlayan diğer etmenler devreye girer. Duyu organlarının algılama gücü artmakla birlikte insan zihninin bir bütün olarak kapasitesi artmadıkça aletin sağladığı daha fazla duyu izlenimi daha fazla algı anlamına gelmez. Bu durumda yeni bilgi edinme olanağı da sağlanamamış olur. Galileo teleskobunu gökyüzüne çevirerek Ptolemy sistemiyle açıklanamayanı onu çökertebilecek gözlemler yaptığında ilk başlarda çok heyecanlanmıştı. Gördüğü yeni gök cisimleri Ay'la ilgili gözlemleri, daha fazla yıldızın varlığını kanıtlaması vb. ile insanları bir çok şeye inandırabileceğini sanmıştı. Oysa yanılıyordu. Ptolemy'nin dünya merkezli gök sistemine bağlı sayısız astronom ve kilise otoritesi Galileo'nun teleskobuyla gökyüzüne bakmaya tenezzül bile etmediler Çünkü bu insanların zihinleri yeni düşüncelere hazır değildi. Ptolemy sistemi kanıtlanmış bir gerçekti onlara göre. O halde Galileo'nun teleskobunda bir numara vardı(???)Teleskop olmayan şeyleri gösteriyor ya da görüntüleri çarpıtıyor olabilirdi(!)

Toplumsal koşulların (geleneğin, önyargıların, çıkarların, beklentilerin vb.) bilgi edinme süreci açısından oynadığı rolün kavranmasında bir diğer çarpıcı örnek mikroskobun keşfidir. Mikroskop ışıkla ilgili fizik teorilerinin yeniden ve daha güçlü bir şekilde kullanılmasıdır Mikroskobun kullanılmaya başlanmasıyla birlikte o güne dek görülmeyen bir çok nesnenin "görülmesi" o nesnelerin anlaşılması ve bilgilerine ulaşılması anlamına gelmedi. Hollandalı Leeuwenhoek bir su damlasını ilk kez mikroskopla incelediğinde daha önce bilinmeyen apayrı bir dünya ile karşılaştı. Sürekli hareket halindeki binlerce ve binlerce küçücük canlı(!) Ama ne Leeuwenhoek ne de mikroskobundan bakan diğer insanlar bu gördüklerine hiçbir anlam veremediler Çünkü zihinleri henüz tüm bu canlıları ne yapacağını bilemiyordu. Bu canlıları diğer canlılarla bir ilişki içine sokamıyorlardı. O kadar ki ünlü bilimadamı Buffon, mikroskopla görülen bu küçücük varlıkları bütün canlı dünyasına yöneltilmiş bir tür küfür olarak gördüğünü açıklamış, bir damla suyun binlerce canlı varlık barındırmasının bütün öbür canlılara özellikle de varlıkların en soylusu insana bir hakaret olduğunu söylemişti. Bu varlıkları benimseyecek bir teori geliştirilmedikçe mikroskoptan bilimin yararlanamadığı biliniyor.

Görüldüğü gibi Marx'ın **Feurbach Üzerine Tezler**-'inden birincisinin ele alınıp incelenmesi gibi basit gözüken bir çalışma bile birçok konuyu ele almayı ve çeşitli bilimsel gelişmeleri gözönünde tutmayı gerektiriyor. Marksizmi öğrenen değil anlayan olabilmek için öncellikle Marksizmi ele alma tarzının çözümlenmesi, solcularımızın çoğunluğunda varolan sınırlılıkların bilince çıkarılması gerekiyor. Bu eksikliği farketmeden eksikliği aşmanın mümkün olamayacağı açıktır.Bu durumda örneğin, Marx'ın insan bilinciyle ilgili yetersiz ve yer yer hatalı bazı düşüncelerinin düzeltilip geliştirilmesi olanaklı olmacaktır

Bitti

Nihat ATEŞ

Dinlenen Cadı

Şiirler

İNSANCIL YAYINLARI

Bir Eski Tüfekçinin Sesi

Dokuma işçisi. 1832 işçi ayaklanmasında Saint Merri'de, 1848 Paris ayaklanmasında barikatlarda savaştı. 2 Aralık 1851 hükümet darbesine karşı direndi ve Cezayir'e sürüldü 24 Şubat 1871'de Komün Devrimine doğru gidilen günlerde bu şiir afiş olarak bütün duvarlara asıldı. Propagandacı ve örgütçü sakalı ağarmış bu eski tüfekçi, bıyığı terlememiş delikanlılarla birlikte yedinci bölgede karşı devrimcilere karşı yiğitçe savaştı.

HALKTAN HALKA

Bir gün, atılıp, meydanda
Dedim ki: çalışarak yaşayalım, savaşarak ölelim.
Dedim ki: boğuyor beni çatı katındaki odam, solumak istiyorum
Dedim ki: eşittir bütün insanlar
Dedim ki: en güzeli evrensel cumhuriyet.
Yakaladılar beni.
Attılar karanlık hücrelere,
Uzun haftalar boyu bu hücrelerde
Kokmuş samanlar üstünde yattım.
Ve bir gece zincire vurdular,
Böcek dolu
Bir gemi ambarına götürdüler,
Yan yanaydım suçlu gördükleri çocuklarla
Ve toplumlarının kürek mahkumlarıyla,
Sonra daha uzaklara götürdüler beni.
Çok daha uzaklara.
Ülkemden,
Doğduğum topraktan,
Karımın ve küçük çocuklarımın yaşadığı topraktan
Çok uzaklara,
Güneşin alev alev yaktığı bir ülkeye,
Toprağı alev alev yandığı bir ülkeye,
Havanın mahpusun ruhunu yaktığı bir yere
Alıp götürdüler beni.
Ben ki yalnız elması işlemeyi bilirim
Dediler, alay ederek:
Mahkum, çalışmak herkesin hakkı diyordun
O halde çalış!
Tavan arasındaki odamda havasızlıktan
Boğuluyordum diyordum
Solu!
Tekmelerle dövdüler, sövüp saydılar
Soyguncu eşkiya adı taktılar
Acıyla, şaşkınlıkla işkenceyle kurumuş ruhum
Adalet istedi,
Güldüler.
Acı, kuşku, işkence yavaş yavaş, usul usul
öldürdü beni
Sevdiklerimden uzakta,
Beni sevenlerden uzakta,
Söyle katletmediler mi beni
(...)

Herşey herşey çevremde
Haykırıyordu adalet diye,
Ben de zenginler gibi etten kemikten yapılmadım mı?
Kanım zenginlerin kanı gibi kırmızı değil mi?
Diyordu ki zengin: Yoksul, benim adım kapital,
Ben saptarım ücretini,
Ne verirsem onu yersin.
Suyunu çıkarırım,
Üzümün suyunu çıkarır gibi.
Dedim ki:
Toprak işleyenin su kullananın.
Dedim ki:
Hakkı yoktur yaşamaya üretmeyenin
O zaman öldürdüler beni.
(...)

Yazdım bunu bilinsin ki: hepimiz hepimizle!
Halkım, düşün, anımsa ki
Güçsün, sayıca çoksun ama
Kendi davanı bilmezsen
Fikirden yoksun oldukça
Hayvandan farkın kalmaz.
Yazdım bunu bilinsin diye, halkım
Kurtuluşun dayanışmada
En karanlık saaten sonra bile
Güneş doğar kızıl ışıklarıyla

Théodore SIX
Çev: Erdoğan ALKAN

Soru(nsal) Ne (Değil) ve Çözüm(süzlük) Ne Olma(ma)lı? (II)

Temel DEMİRER

VI-) Türk(iye) Kapitalizmi ve Toplumu

"Türk(iye) Kapitalizmi ve Toplumu" ***eksenli soru(n)lara geçersek...***

Türkiye; İslâm-Türk sentezcisi yerel ahlâk ile genel Amerikancı ahlâk zıtlığı (ahlâksızlığının) kollarında debelenen, altüst olan bir coğrafya. Türkiye'deki serbest piyasanın "yükselen değerler"iyle alçalan insanların "malı götürme" ahlâkı; elbette, tekelci kapitalist toplumun üst yapısının parçası.

Spinoza'dan Kant'a, Nietzsche'den Sartre'a kadar ***bir çok felsefecinin temel konusu olan ahlâk; insanal estetiğin davranışına yansıyan biçimi. Türkiye'de yaşanan ahlâk erozyonu, ortadaki bir gerçek. Kapitalizm, Türkiye'nin (ve dünya'nın) aklını ve yüreğini kaybettirdi. Sevmeyen, düşünmeyen Türkiye toplumu; ahlâksızlığın kollarındadır. Oysa düşünmek ve sevmek ahlâkın beşiğidir. Hayâl ise gerçeklerin anası... Türkiye toplumunun yeni ahlâkı elde etmesi için, kapitalizmi aşmayı arzulaması ve yeniden düş kurmayı öğrenmesi gerekiyor.***

Bir yanda çürümenin boşvermiş-liberal alışkanlığıyla vicdanları nasır tutmuşlar; öte yanda da *Nihilistler... Nihilizm* ***ve çürümenin boşvermiş-liberalliği, içinden geçtiğimiz kesitin en tehlikeli ve en gizli trendi olma yolunda. Nihilist'te, boşvermiş-liberal'de özünde, "hiçlik" madalyonun iki yüzünü oluşturuyor. Örneğin,*** *Perihan Celal'ın; "artık hiçbir şeye inanmıyorum. Hiçbir şeye inanmadığım içinde çok mutsuzum. Bugünü çok karanlık görüyorum. (.) İnsanın inançsız kalması, her şeyi çok karanlık görmek zorunda bırakılması bana acı veriyor. Ben son senelerine gelmiş bir yazarım. Ama arkamda genç insanlar, insanlık var. Onları bekleyen ortamı düşündükçe üzülüyorum. Bir bataklık içinde nereye kadar, nasıl yaşanabilir, ayakta durulur ? Saklamaya gerek duymuyorum, karamsarım. Güzel bir gelecek için çaba harcamadığımızı açıkca görebiliyorum"* ***demesi gibi...***

Yani sorunlar karşısında çözüm üretmekten çok, sadece târ u mar etmekle iştigal edip, herşeyi inkâr eden bir düşünce ve davranış biçimi olan *Nihilizm* ***ile boşvermiş-liberallik; "Vahşet Kesiti"ndeki salgın hastalığın tiplemeleri oluyor. Biz de, bu salgın hastalıklardan "nasip"imizi alıyoruz. Özellikle, "tarihin durup, koptuğu" kesitlerde...***

İnsan kırınları sağanağında, zaman zaman, "tarih durur, kopar"... İnsanların yüzyıllar boyunca yarattıkları birikimler, "silinmiş" gibi gözükür. Ya da böylesi bir görüngü ortaya çıkar. Ama bu, "şiddetli bir yağmur"un "silinmiş eski yazıları" duvarda tekrar ortaya çıkarması gibi; yok edildiği zannedilen kolektif hafızası, bilinçaltı; daha üst düzeylerde ortaya çıkar. Yeni tarihsel sıçramaların trampleni olur. Süreklilik içinde kopuşlara denk düşen tarihi oluşturur. **Ancak, tarihsel bakış açısıyla, gündelik hayatın devrimcileştirilmesi ya da devrimin güncelliği fikrinin yitirilmemesi için: Akılın araçsal kullanımı ile tarihsel-nesnel kullanımını birbirinden ayırmak gerekiyor.**

Ama kaçımız, bunu başarabiliyoruz ?... Ya da tarihi anlıyor ve ondan öğreniyoruz ?... Tarihin "ilerleyişi"nin, "gerilemeler"i de içeren helezonik serüven olduğunu veya bu serüvende, tarihi insanların yaptığını kaçımız kavrayıp, bu kavrayışa uygun davranabiliyoruz... Marjinallik deryalarında boğularak; gündelik hayatın "yargısız infaz"ına tâbi tutulmaktan kurtulabiliyoruz ?... Bizi var eden tarihe, geleneğimize amborgo koyup; umutsuzluğun, vazgeçişinin demir kozasını ören, insan(lar)ı geleceksizleştirmeye mahkûm eden düşman karşısında ne yaptık, yapabildik ?..

Sonra; "yolcu; bil ki yol diye birşey yoktur, yollar sadece yürümekle yaratılır" diyen İspanyol atasözündeki gibi; "yollar sadece yürümekle yaratılır" diyen "yolcular" olabildik mi ?.. Olamadıksa, neden ?...

Gelelim Türkiye'nin "vaziyet-i umumisi"ne... Türkiye ekonomisinde, emeğin çıkarları hariç herşey serbestttir. Serbestlik içindeki ekonomik daralma, rantiye ekonomisini ve spekülasyonu büyütmektedir. Dış ve iç borç hastalığı da denetimden çıkmaktadır.

5 Nisan Kararları, çaplı bir kemer sıkma ve özelleştirme girişimi olduğu halde tutmadı. 1994 yılı, Türkiye'de uzun süredir devam eden krizin, patlamaya dönüştüğü yıl oldu. Faiz-döviz spekülasyonuna dayalı operasyonlarda bir işe yaramadı. 1994 yılı sonunda milli gelir % 4 geriledi. Ekonomi küçüldü. Enflasyon % 150 olarak gerçekleşti. Dolar bazında milli gelirdeki azalma % 30'u buldu. Tüketim % 5 azaldı. Toplum yoksullaştı. Reel ücretler % 42 oranında geriledi. Özel sektör üretimindeki azalma % 11 oldu. 1 milyona yakın işçi, kriz yüzünden işten atıldı. İşsizlik ve istihdamın daralması nedeniyle toplam "atıl işgücü" oranı % 19.8'le, 4 milyon kişinin üzerinde. 1994 yılı sonunda bütçe açığı 146 trilyon 935 milyar TL'dir. (1993 yılı bütçe açığı 133 trilyon 105 milyar TL idi) durumda. Kamu kesimi borçlanma gereğinin GSMH'ye oranı % 14.

Üretken olmayan ekonomik sistem, Türkiye'yi spekülasyon cennetini haline getirdi. Türkiye, 'Economist Intelligence Unit'e göre "gelişmekte olan ülkeler arasında en riskli sekizinci ülke"; 'Moody's' ve 'Standard & Poors'a göre de "spekülatif ülkeler" kategorisinde yer alıyor. Zincirleme krizi yaşayan Türkiye; çöken ve çürüyen[II] rantiye toplumdur. 1980 ve 1990'lı yıllarda iç ve dış borçlarla desteklenip ayakta tutulmaya gayret edilen modelle; özel sektör mafyalaştı; servet sefalet uçurumu derinleşti. Türkiye 1995 yılında anapara ve faiz ödemesi olarak toplam 6.7 dolarlık milyar dış borç (bu rakamın 246 milyon dolarlık kısmı "savunma borçları" !) ödemek zorundadır.[III] 1994 yılı sonunda iç borç stoku 1 katrilyon 100 trilyon TL[IV], dış borçlar ise 60 milyar dolar civarındadır. Örneğin 1995 yılı bütçesi sadece Şubat ayında 41.8 trilyon liralık rekor düzeyde açık verdi.[V] Rant ve faiz gelirleriyle palazlanan kesim büyüdü; Aralarında İş Bankası, Akbank ve Yapı Kredi'nin bulunduğu 20 banka, kriz yılı 1994'de, rekor kırıp, 33 trilyon kâr etti.[VI]

SEKTÖREL GELİŞME HIZLARI[VII]
(Sabit Fiyatlarla %)

SEKTÖRLER	1993	1994
TARIM-	1.3	0.3
SANAYİ	8.2	5.7
İNŞAAT	7.9	2.0
TİCARET	11.6	7.5
ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	10.8	2.0
MALİ MÜESSESELER	-0.4	1.5
KONUT SAHİPLİĞİ	2.8	2.8
SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	6.9	4.2
DEVLET HİZMETLERİ	1.8	0.8
KÂR AMACI OLMAYAN KURULUŞLAR	3.0	2.5
İTHALAT VERGİSİ	32.8	35.2
GSYİH	8.0	5.4
GSMH	8.1	6.0

Bütçe Harcamalarının GSMH Payları %'si

	1981	1985	1989	1994	1995
Genel Hizmetler	12.	45.	85.	07.	37. 5
Savunma	4.	94.	72.	73.	24. 2
Adalet	1.	00.	80.	71.	11. 3
Tarım-Orman	1.	41.	20.	91.	20. 9
Su İşleri	1.	61.	61.	20.	90. 9
Karayolları	1.	21.	10.	60.	60. 6
Ulaştırma	0.	20.	40.	20.	10. 1
Madencilik	0.	10.	10.	10.	1 0. 1
Eğitim	3.	02.	62.	54.	14. 1
Sağlık	0.	80.	61.	61.	41. 1
Kültür	0.	20.	10.	10.	20. 2
Turizm	0.	10.	20.	10.	10. 2
Borç-Faiz Ödemeleri	0.	02.	55.	87.	59. 0
Toplam	26.	921.	721.	527.	830. 2
Toplam Borç Faiz Ödemeleri	26.	919.	215.	720.	321. 2

Kayıt dışı ekonomi güçlendi. *"Türkiye ekonomisi 1994 yılı içinde % 6 küçüldü Düşük gelirli kesimler çok daha ağır bir yük altında kaldı. Dengeler bozuldu.. Ve bir kısım insan işsiz kaldı"[VIII]* ***IMF'in istekleri doğrultusunda alınan 5 Nisan 1994 kararları ardından işçi ücretleri % 39 geriledi; memurun alım gücü % 71 düştü.[IX] 12 Eylül askeri diktatörlüğünün baskı ve dipçiği ile uygulanan düşük ücret politikası, 1989 sonrasında işçi sınıfının karşı çıkışı ile gerilemeye başlayınca; kapitalist düzen; yoğun biçimde taşeronlaştırma, tensikat, sendikasızlaştırmaya yöneldi. Düşük ücret politikasının "yeni" araçlarıyla, özel sektör açısından küçümsenemeyecek başarılar elde edildi. Bugün özel sektörün büyük kapitalist işletmelerinde taşeron işçi çalıştırma oranı % 30 ila % 50 arasında değişmektedir. Ayrıca, KİT'lerin işçisiz ve sendikasızlaştırılmış biçimde özel sektöre devredilmesi de, burjuvazi için düşük ücret politikalarının uygulanabileceği yeni alanlar yaratmaktadır. DİE'nin 1989-1994 dönemi rakamlarına göre, 6 yılda üretim % 20 artarken, istihdam % 28 oranında azaldı.[X]***

İSTİHDAM DA GERİLEME

YILLAR	ÜRETİM	İSTİHDAM ARTIŞI
1989	1.2	3.3
1990	10.0	0.9
1991	2.7	11.6
1992	4.5	7.0
1993	7.1	2.0
1994	7.5	6.9

1994 ekonomik açıdan korkunç bir yıldı. Ekonomik kriz, parababalarını daha da kodamanlaştırırken; ücretlilerin satın alma gücünü "sıfırlar"casına düşürdü. KİT ürünlerinin fiyatlarına sürekli zamlar; yeni vergiler; kamu çalışanlarına ücret sınırlaması; hızlandırılmış özelleştirme; geç emeklilik; ivme kazanan enflasyon vb'leri 1994'ün genel karekteristikleri oldu. Toplumsal doku alt üst oldu. Türk(iye) kapitalizmi açısından "sonuçlar", sorunların bir kısmı (aysbergin su üstünde görünen kısmı) olarak görülmelidir.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün yaptığı araştırmaya göre; *"Ekonomik koşullar suçu etkiliyor Ekonomik bunalım durumu, insanın tabii durumundan sapmasına ve çeşitli anormal davranışlarda bulunmasına yol açmaktadır Türkiye'de geleneksel*

suçlar yanında özellikle dolandırıcılık, kaçakçılık, halkın sağlığına yönelik, yiyecek ve içeceklere ilişkin suçlarda artış oldu. Ahlâki bozulma, hırsızlıklar, boşanma, alkolizm, akıl hastalıkları, karaborsa, gasp, organize hırsızlık vb suçlarda tırmanma oldu.[xiii]

DİE'nin verilerine göre, 1994'te 24 bin 147 çift, yaşam pahalılığından kaynaklanan şiddetli geçimsizlik sonucu evliliklerine son verdi. 1 228 kişi de ekonomik sıkıntılar nedeniyle intihar etti.[xiii] ***1993'ün Haziran ayıyla 1994'ün Aralık ayı arasında Türkiye'de işlenen (ve hiçbir siyasi nitelik taşımayan) cinayet vakalarının dökümü şudur: 20 kişi annesini, 21 kişi babasını, 40 kişi evladını, 91 kişi eşini, 90 kişi arkadaşını, 18 kişi sevgilisini, 49 kişi akrabasını, 33 kişi komşusunu öldürmüş. Ve diğer vakalar, 648'e çıkıyor.*** *"Türkiye'de şiddet sıradanlaşıyor Kan, cinayet, linç sıradanlaşıyor Hatta eğlence haline geliyor Yargısız infazlar coşkulu seyirci kitleleri toplu yor Aile içi cinayet eğilimleri de dahil, insanların içindeki şiddet eğilimini özel adalet çubuğuyla dürtüp duran, her gün birçok insana çizginin öteki yanına yolculuk için tek yön bilet kesen bir toplumsal atmosfer var*[xiii]

Türk(iye) toplumu kapitalizmin sahte cennetinde, cinnetini yaşarken; "sahte gerçeklik**"le kolkola girmiş toplumsal "**depresyon salgını**" ile tanışarak; kleptokrasi, "faili meçhul cinayetler", trafik kazaları, futbol anarşisi, saldırgan şövenizmin "**öfke ve şiddet**"iyle yaşamaya alıştırıldı. Türk(iye) insanının yaşamak zorunda bırakıldığı ortamda mayalanan şiddet eğilimi; ezilmişlik ve kıstırılmışlıktan doğan toplumsal bir psikodinamiktir.** *"Her bireyde agresif bir potansiyel vardır Bizim gibi azgelişmiş ülkelerde zaten hazır halde bekleyen agresyon; var olan sosyo-ekonomik koşullardaki kriz arttıkça hemen aktif bir hale geçebiliyor*[xiv] *"Sürekli artış kaydeden enflasyon, aile içinden başlıyarak toplumda çeşitli tahribatlara yol açıyor Geçim zorluğu nedeniyle psikolojik dengeleri bozulan insanlar, ya kendisine veya toplumun diğer bireylerine şiddet uygulamaya başlıyorlar Bu şiddet kendilerine yönelik olursa intiharla, aile içerisindeki diğer bireylere yönelirse cinayetle sonuçlanıyor Sağlığı önlenemez oranda bozulan toplum, bir patlamaya doğru gidiyor*[xv]

GIDA MADDELERİ FİYATLARINDAKİ DEĞİŞİM[xvi]

ARALIK-1993 ARALIK-1994 ARTIŞ ORANI (%)

EKMEK	***(1 kg)10.000 TL***	***24.000 TL***	***140***
ET	***75.000TL***	***170.000 TL***	***143***
YUMURTA	***100TL***	***3.000 TL***	***173***
SÜT	***10.000TL***	***24.000TL***	***140***
BEYAZ PEYNİR52.000TL		***120.000 TL***	***131***
MARGARİN	***20.800TL***	***64.000TL***	***208***
TOZ ŞEKER	***12.500TL***	***23.000TL***	***70***
ÇİÇEK YAĞI	***26.000TL***	***70.000TL***	***169***
NOHUT	***14.000 TL***	***63.000 TL***	***350***
KURU FASÜLYE 20.000 TL		***79.000 TL***	***295***
PİRİNÇ	***14.500TL***	***44.000 TL***	***203***
SEBZE	***(ort.)8.600 TL***	***20.830 TL***	***142***
MEYVE	***(ort.)8.300 TL***	***17.140 TL***	***107***
MAKARNA	***15.000 TL***	***28.000 TL***	***87***

1994 YILINDA TÜRKİYE İNSANI NASIL FAKİRLEŞTİ ?[xvii]

MİLLİ GELİR19931994Azalış/Artış

(1993 sabit fiyatlarıyla trilyon TL)
NÜFUS 59.86961.183-4.0
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR
32.224.52330.334.218-6.2
(1993 sabit Fiyatlarıyla TL)
KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR
2.9332.202-33.2
(ABD doları olarak)

Türkiye ekonomisi 1995'te de yine kriz tünelindedir. Kriz, bastırmacı ve ertelemeci "yapay çözümler"le aşılamaz. 1995'te de Türkiye ekonomisinde, günü kurtarma politikaları, dengesizlikleri pekiştirecek ve krizin etki alanlarını yoğunlaştırarak, yaygınlaştıracaktır. Gümrük Birliği'ne girmek[xviii] ***krizin derdine deva olmayacak ve hatta sorunları daha artıracaktır. Çünkü,*** *"Bütün gerçek bunalımların en son nedeni daima kapitalist üretimin üretici güçlerin sanki yalnız toplumun mutlak tüketim gücü bu güçlerin sınırını teşkil edermişcesine geliştirme çabasına zıt olarak, kitlelerin yoksulluğu ve sınırlı tüketimidir*[xix] *"Kapitalist üretimin gerçek engeli sermayenin kendisidir*[xx]

VII-) Politik "Tezler"

"Düşündüklerim"e mündemiç soruların "yanıt"ını ararken; "Politik "Tezler" ***konusunda kanılarımı da şöyle sıralamak istiyorum:*** **Türkiye'de, "nesebi gayri sahih Eylül veletleri"nin yani alçalan insanların "yükselen değerler"inden uzak durmak; insan olmak ve kalmak açısından zorunlu oluyor.**

İnsan olmak ve kalmak; ne arkasından gelen müritlere, ne de elinden tutulacak şeyhlere ihtiyaç duymamaktır. Ancak Türkiye'de, alçalan insanların yükselen değerleri; arkasından gelen müritlere ve elinden tutulacak şeyhlere ihtiyaç duyan "sürü"leşmenin ürünüdür.

Türkiye nasıl da bu kadar vasat, "boyun eğen" ve "sürü"leşmiş insanların ülkesi kılındı ?.. Neden bu denli "saklanılan"ın, "bastırılan"ın ve "abartılan"ın ülkesi oldu mu ?... "Sürü"leşmekten, korkmaktan, düşünememekten; korkular hayatımızı yönlendirdi. Korku, bağnazlığı güçlendirdi... Şu açık: Bağnazlık, sevgiyi ve eleştirel düşünceyi boğazlayan egemen disiplini besliyor. İnsan(ı), kanser gibi yavaş yavaş tüketiyor. Gücünü azaltıyor. Düşlerinizi karartıyor. Yaşama bağlılıklarını tüketiyor. Sonrasız hayatın girdaplarını büyütüyor. Yani korkular, evhamı yaratıyor. Gelecek korkusunu yaşayan insanın, iliklerine kadar işlemiş duygusal mazoşizmi ile anı yaşaması ve insan kalması mümkün mü ?..

Cüret etmeden, hayâl görmeden yaşamak "askıya alınmış, ertelemeci" bir hayattır. İnsana ait ve özgü de değildir... Çünkü, korku ile sevgi aynı çatı altında barınamaz.

Ayrıca eklemeden geçilmemeli: **Bütün zamanları aynı anda, bugünde yaşayarak; yaratıp, yok ederiz. Bütün zamanları, bütün insanları ve kendimizi...**

Geçmişte kalan bütün yarınlar; "dün" başlığı altında özetlenemez. Bugündedir, bizimledir. Geçmişi ve bütün yarınlarını, "eski" olarak nitelemek inanılmaz derecede korkunç bir vazgeçiş ve aymazlıktır... Geçmişten ve bütün yarınlardan vazgeçmemek için yalnızca içinde, bulunduğumuz

anın gerçekleme imkânı olduğunu unutmamak gerekir. İmkânı, elimizin tersiyle iterek gecikip \ertelenmek; enayilik, bencillik, boşvermişlik ve hatta ihanettir...

Gelecek bugünde, iyiyi ve güzeli seçip; onu gerçeklemek için dövüşenlerin olur. Onun için bugünü, yeni baştan keşfetmek, yaratmak ve hayâl etmek zorundayız. Çünkü, insanın yüreğinin vuruşlarını duyabilmesi; ancak, herkesin (tüm insanlığın) yüreğini işitebiliyor olmasıyla mümkündür.

Bugün düş kurmak, insanlığın kendi uyanışını görüp, gerçeklemesi için her zamankinden daha fazla gereklidir. İnsanlık, paranın padişahlığının kollarındaki yabancılaşmanın iğrençliğine ve kapitalizme mahkûm değildir. Mahkûmiyetten başka imkânlar da vardır. Sosyalizm insan(lık)a bu imkânları sunmaktadır. Ancak bugünkü haliyle Türkiyeli sosyalist hareket değil !..

Sosyalist hareket, 1980'li yılların yıkımı içinde "depresyon"da ifadesini bulan ve ardından 1990'lı yılların "şizofren"[xxi] politika psikolojisiyle "şekillenmiş"tir. Eylemli siyasete yönelmesi gereken sosyalist hareket, 1980'lerden 1990'lara sarkan genel sağ dalganın etkisinden, kurtulamamış moral bozukluğunu ve edilgenliğini yaşamaktadır. Siyasal gericiliğin bastırması karşısında, hareket alanının daralması tehdidiyle sarsılmaktadır.

Sosyalist hareket, çaplı bir tıkanıklık yaşamaktadır. Güncellikten hareketle (sosyalist kimlik "askıya alınmadan") sorunlar doğru tanımlanabilirse; tıkanıklık (güçlenip, derlenerek) aşılabilir. Çürümüşlüğün içinde yol aldığını unutmaması gereken derlenme fiiliyatı; devrimin güncelliği vurgusunu öne çıkaran eylemin ürünü olabilir. Bu bağlamda Türk(iyeli) sosyalist(ler)in önünde (yaratılması gereken) yeni bir insan sorunu vardır. Yeni yolu bulup, yürüyüşü tanımlamak; bir yanıyla da açık "geçiş parti"sini yaratmakta "odaklanmaktadır".

Sorunun çözümlenmesi için devrimci muhalefetin yarı çapı ne kadar genişletilebilirse, o düzlemde birlik sağlanır. Sosyalistlerin sorunları, seyirlik muhalefet ve saltçı teorik faaliyetle aşılamaz. "İşçi sınıfı yüceltmeleri" ya da "entel" tartışmaları da derde deva olamaz. Soyut laflar ve eylemsizlik; yığınlardan kopmanın ve onları depolitize etmenin biricik güvencesidir.

Karmaşık bir dünya ile karşı karşıyayız. Sosyalistler dünyayı tahlil edecek ve değiştirmeye aktif taraf olacak enstrümanlar yaratmak zorunda. Sosyalistlerin özgürlükçü bir perspektif yaratarak, toplumsal hegemonya peşinde olmaları; krizi aşabilmelerinin biricik yoludur. *"Solun bütün amaçları bir özgürlük çağrısına yedirilebilir"*[xxii] ***Özgürlükçü eksenin yaratılması için sosyalist kimlik sınırlandırılmamalıdır. Yani sosyalist perspektif, hayata müdahale eksenini oluşturmalıdır. Sosyalist hedefler daraltılmadan, ufuk genişletilmelidir.*** **Bunun için de, sol emek partisi değil; sosyalist parti oluşturulmalıdır.**

"Amasız, fakatsız" netlikte *Marksist* ***olmak***[xxiii] ***zorunda olan sosyalist parti; "evrimci" muhalefet partisi olmamalıdır.*** **Eksenini işçi sınıfı ve emek cephesi zemininde oluşturması gereken sosyalist parti; bir devrim partisi olmasa da, iktidar hedefini açık seçik gösteren legal mücadele mevzisi olmalıdır.** ***Farklı sosyalist birikimlerin harmanlanmasına hizmet eden sosyalist parti; sosyalist saflardaki entellektüel boşluğu doldurup; sosyalist olmayan muhalif akımlara "Post-Marksist"çe***[xxiv] ***eklemlenmeden, tarihsel muhalefet bloku oluşturmaya özen göstermelidir.***

Ürünü olduğu tarihin, eleştirel çözümlemesini yapması gereken sosyalist parti; süreklilik içinde devrimci kopuş sentezini oluşturan sosyalist kimliğe ve geleneğe sahip olmalıdır. Eylemli ve örgütlü bir hazırlık ve savunma içinde, saldırının hazırlanmasına hizmet eden devrim mevzisi olarak sosyalist parti; sıfırdan varolmanın aracı değil; mücadele içinde yeni sentezlere ulaşma imkânıdır.

Türkiye'nin acil gündem maddelerinin çözümünde, sosyalist kimliğe sahip çıkmanın önemi büyüktür. *"Sosyalistlik, kendinden menkul bir nitelik değildir Belli tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak gelişen, ayrıca salt kendiliğinden ("kendinde") değil, 'kendisi için' oluşan bir kimliktir Bu tanımın çelişkili gibi gözüken iki bileşeni bulunur İlki, özneye, bilince ve iradeye (voluntarizme), öteki toplumsal bütüne ve onun belirleyiciliğine (determinizme) öncelik verir Ancak her ikisinin diyalektik birliği olmaksızın, sosyalist kimliğin kurucu unsurları gerçekleşmez. Birinci unsur, sosyalist öznenin toplumsal varlığın basit bir kopyası olmadığına (öznellik ilkesi) işaret ederken; ikincisi, sosyalist öznenin gelişmesinin belli tarihsel ve toplumsal koşulların varlığına bağlı olduğunu (nesnellik ilkesi) vurgular. Sosyalist insan, duyguları, düşünceleri, tercihleri, gereksinimleri olan ve dış dünya karşısında etkin bir tutum içinde bulunan bireydir ( ) Sosyalist özne, devrimci praksis sürecinde gerçekleşir ( ) Devrimci praksisin özü, birey ile toplum, parça ile bütün, bilinç ile varlık, öznellik ile nesnellik arasındaki diyalektik ilişkinin gerçekleşmesidir ( )*

Sosyalizm kadar insan iradesine ve öncülüğüne gereksinim duyan bir başka toplumsal proje yoktur Sosyalist insan, kendiliğinden bir sürecin değil, bilinçli ve iradeci bir çabanın ürünüdür Öte yandan eleştirel bilinç iradeyi gerektirmekle birlikte, bilinç ve maddi oluşum süreçleri ile birlikte, bilinçte maddi oluşum süreçleri ile diyalektik bir iç içelik (praksis) içinde işler Bu sosyalist kimliğin bir uğrakta değil, dinamik bir süreçte gelişen bir özne olarak kavranmasını gerektirir ( ) Sosyalist kimlik, bir yandan gündelik yaşamın pratiği içinde gerçeklik kazanır ve gelişir, öte yandan bireysel gerçekliğin toplumsal gerçeklikle diyalektik ilişkisi içinde yeniden üretilebilir (...) Sosyalist kimliğin biçimlenmesi, birden fazla kökten beslenir Ütopya, bilim (diyalektik ve tarihsel materyalizm), ideoloji (sosyalist düşünce) ve siyasal mücadele (parti vb. yapılar içindeki örgütlü kolektif etkinlikler), sosyalist özneyi biçimlendirirler (...)

Devrimci praksis, ütopyadan bilime ve bilimden pratiğe geçişin gerçekleşmesi olarak düşünülebilir ( ) Sosyalizm mücadelesi, bir yandan kişiliklerin, yaşam pratiklerinin ve toplumsal ilişkilerin dönüştürülmesini, öte yandan bu çabaların toplumu dönüştürecek kolektif, örgütlü siyasal hareketler düzeyine yükseltilmesini içerir (...) Sosyalist kimlik oluşumunun temeli olan devrimcileş(tir)me süreci, her şeyden önce soyut ve kuramsal düzeyde değil, gündelik yaşam ve toplumsal pratik içinde gerçekleşen dinamik ve sosyal bir süreç-

tir. (...) Sosyalist kimlik bir anda ortaya çıkmaz; başka bir deyişle bir kez kurulup tamamlanan bir özne değildir. Sosyalist kimliğin oluşumu, güç, sancılı, çelişkili ve sürekliliği olan bir süreci gerektirir. (...) Sosyalist insan, yalnızca özel ve gündelik yaşamdaki değil, kamusal yaşamdaki toplumsal etkinlikler, özellikle siyasal süreçlerdeki kolektif tutumlar aracılığıyla gelişir. (...)

Sosyalist formasyon, yalnızca var olan toplumun özgül değerlerinden, kısaca kapitalist biçimlerden uzaklaşmayı değil, yaşadığımız toplumsal sisteme içselleşmiş veya eklemlenmiş bulunan öteki üretim biçimlerinden ya da önceki katlardan kalan tüm değer yargılarından ve ilişki türlerinden özgürleşmeyi içerir (...) Sosyalist kimlik, hem parça ile bütün, hem de parçalar arasındaki diyalektik ilişkiye gereken önemi vermezse güdük kalır. (...) Kendini dönüştüremeyen insan, başkalarını ve toplumu hiç dönüştüremez. (...) Devrimcileşme sürecinin diyalektik özü sosyalist kimliğin statik değil, dinamik bir nitelik olarak görülmesini gerektirir. (...) Sosyalist kimliğin oluşumunun kaynağı, bir yandan kuram ise, öte yandan toplumsal pratiktir. Toplumsal gündeme (pratik) aktarılamayan kuram veya tam tersi siyasal uyanışa yol açmayan toplumsal gündem, devrimci praksisin gerçekleşmemesidir. Sosyalistler, toplumsal çatışmalarla beslenir ve kendilerini yeniden üretirlerken, toplumsal gündem ve bunu başaran devrimcilerin önderliğinde yeniden belirlenir. Kendilerini toplumsal çatışmaların dinamosuyla şarj etmeyenler, gündemin ve toplumsal dinamizmin gerisinde kalmaktan ve böylece sosyalizm mücadelesinin dışına düşmekten kurtulamazlar. (...)

Devrimci özne, konformizme ve pragmatizme karşı sağlam bir formülasyondan kaynaklanan ilkeli tutumlarla direnebilir. İlkeli olmak, kendi kendinin egemeni olmaktır. İlkeli insan, kendi dünya görüşünü kendisi oluşturan, yaşamını eleştirel ve bilinçli bir çabayla kendisi kuran ve böylece hem kendisinin, hem toplumun pusulası olmayı başaran insandır Özgürlük, insanın her türlü nesne konumundan özne konumuna geçişi anlatır Kendisini dış dünyanın edilgen bir nesnesi olarak gören insan, kendi kendisinin egemeni olmayı beceremez. İşte devrimcilik, her türlü kulluğa, köleliğe ve edilgenliğe, başka bir deyişle yabancılaşmaya karşı duruştur."[xxv]

Sosyalist kimlik varılan koordinatlarda lafta değil; mücadele içinde tanımlanabilir. Sosyalist kimlikli alternatif bir toplumsal eylem projesine olan gereksinim büyümektedir. ***Bu noktada sosyalistler, küçük düşünüp küçük oynamakla yol alamayacaklarını anlamalıdırlar...*** *Melih Pekdemir'in "sol, büyük sol derken masaldaki, öküze öykünüp şişen kurbağaya mı benzeteceğiz kendimizi ? Yoksa haddimizi bilip pire mi olacağız ve sistemi köpek olarak tanımlayabiliyorsak, o köpeği dalayan, kızdıran, huysuzlandıran, yani ezberini bozan, kudurtan bir pire mi olacağız ? Bence sahici solculuk yapmak istiyorsak zaten ikinci durumdayız. Buralardan çoğalacak kapasitelerdeyiz"*[xxvi] ***çözümlemesindeki*** *"pire mi, şişinen kurbağa mı ? "* ***ikilemi; gerçeği güdükleştiren spekülatif yanılsamadır.***

Soralım: *"Pireler savaşı"* ***önerisi; daha mücadele alanlarına çıkmadan, kırk parçaya bölünen "sınırlanmış" bir istem değilse, nedir ?.. "Hareketçi" söylem üzerine inşa edilmek istenen*** *"pireler savaşı"* ***önerisi; kendiliğindenci geri bir konumlanışa mahkûmiyetin teorik tescilidir.***

Bu ve benzeri mahkûmiyetlerden kurtulmak için öncelikle, kafası eylemsizlikle karışmış sosyalistlerin, şemalarının edilgenliğini sarsmak gerekiyor. Ancak bunun aracı; *Erkan Kayılı'nın "sağduyu, vicdan ve "kaos" hep devrede olmalı"*[xxvii] ***diye formüle ettiği süreç değildir, olmamalıdır***[xxviii]**... Eleştiriden ve tartışmadan muaf hiç bir şey yoktur, olmamalıdır da. Örgütlü kolektif çalışma\eylem temelindeki tartışma ve eleştiri; sorunları aşmanın tek yoludur. Gevezelik ile örgütlü davranış normları arasında net sınırlar çizilmelidir. Sosyalist hareketin yeniden inşasını "kaos"ta arayamayız.** ***Özgür, adil, dayanışmacı ve eşit bir topluma giden yolda "kaotik" süreçten medet ummak, yeterince uzun olan yola, politik ve tarihsel hedeflerden kopuk belirsizliğin "yeni" mesafelerini ekler.***

Örgütlü davranış normları olan sosyalist parti, sosyal güç ve organik eylemliliği üzerinde yükselmelidir. Önce ortaya çıkıp, ardından sosyal bir güç haline gelmek "beklentileri"nden kurtulmalıdır. ***Ayrıca, sosyalist parti, boşta kalmamak için bir yerlere tutunulması gereken bir eğik düzlem olarak algılanmamalıdır. "Parti" denmek için parti kurulmaz, olunmaz.*** **Parti, "sivil toplum"un muhalefet örgütü değildir. Parti, muhalefeti (devrimin güncelliği fikrini unutmadan) daima sıcak tutan ve sosyalist potansiyeli toparlayarak eyleme çeken bir "hareket" niteliği taşımalıdır.** ***Çünkü,*** *"tarihi gerçeklik bakımından kendini tanımanın organik yolu harekettir."* ***(A. Gramsci)***

"Pireler savaşı" önerisinin, devrimin güncelliği fikrini geri bir konuma iten ertelemeci mahkûmiyetiyle; yarın bugünde tüketilmemelidir. Türk(iyeli) sosyalist(ler) de *"yarını bugünden kurmak"* ***zorundadır. Yarını bugünden kurarken, gelecek icat edilemez. Yarını kuracak olan spekülatif söylem değil; kapitalizme karşı yaşamın her alanında aktif eylemdir. Temelleri, eylemliliğiyle bugünde atılmayan gelecek, boşluğa savrulmuş sözdür. Tıpkı, "demokratikleşme" söylemini aşamamış şu tür "formülasyon"lar gibi:*** *"Türkiye'nin önündeki en temel sorun demokratikleşmedir Siyasal, sosyal ve iktisadi alanda alabildiğince anti-demokratik ve keyfi bir süreç devam etmektedir Devlet yapısının, siyasal yapının, ekonominin radikal bir demokratikleşmeye ihtiyacı vardır Devlet baskıcı, militarist, otoriter yönleri itibariyle küçültülmeli, demokratikleştirilmelidir "*[xxix]

Sosyalist parti *"sermayenin hâkimiyet biçimini demokratik kılan bir parti"*[xxx] ***olmamalıdır. "Demokratik kapitalizm"in "muhalifliğine angaje olma" işlevsizliğine konuşlandırılmamalıdır. Unutulmaması gerekiyor:*** *"Türkiye önümüzdeki beş yıl içerisinde son derece ciddi, sert karşıtlıklarla dolu bir süreçten geçerek rejimini yeniden kuracaktır "*[xxxi] ***Çünkü, yerel inisiyatiflere ve organik doğal önderliklere dayanan emek eksenli sosyalist parti açısından,*** *"önümüzdeki on yılın gündemini "aşağıdan" veya "yukarıdan", "aktif" ya da "pasif", "halkçı" veya "burjuva" bir siyasal devrim meselesi işgal edecek. Türkiye sosyalistleri 1980'den sonra bir kez daha aktif siyaset sahnesine çıkarlarken, belki de şimdiye dek hiç olmadığı ölçüde toplumdan gelen somut bir "devrimci değişim" talebine karşılık verecek politikalar üretmek ve bunları gerçekleştirmekle yükümlü"dür.*[xxxii]

"Önümüzdeki yıllarda, kurulu düzen şu ya da bu şekilde yeniden yapılanmak zorundadır Şeriatçılar, faşistler ve liberal burjuvazi sistemin temeline dokunmayan toplum projelerini ve gelecek tasarımlarını insanlara dayatmaktadır (..) Oligarşik çete ise, statükoyu korumaya çalışmaktadır Bu tablo içinde sosyalistlerin gelecek projeleri yoktur Bu eksiklik umutsuzluğu beslemektedir"[xxiii]

Sorun buradadır...

Ayrıca, krizin "sosyalistlere yaradığı" saplantısından kurtulmak gerekiyor... Çünkü, devrim "iktisadi bir sorun" değil; siyasal bir sorundur. Kapitalizmin iktisadi tükenişi, otomatik olarak yıkılışını değil; yıkılışının koşullarını olgunlaştırır. Kapitalizm, siyasal eylemle yıkılmadan yıkılmaz. **Siyasal bağlamı öne çıkarmak, kapitalizmi yıkmak için sosyalistliğin 'olmazsa olmaz'lığıdır. Siyasal bağlamını, öne çıkarmayan "demokratikleşme" söylemi; devrimin güncelliğini unutmuş, ertelenmiş "iktidarsız" muhalifliktir...**

Hedefleri, sosyalistlerle sınırlı olmayan veya *"sosyalist kimlikle sınırlanmamış parti"* ***görüşü; yani*** *"hareket herşey, amaç hiçbir şey"* ***diyen ertelenmiş "iktidarsız" muhalifliğin açmazını;*** *Adnan Bostancı****'nın şu formülasyonunda gayet net ifade ediyor:*** *"Partinin "nihai hedefi", "gelecek toplum projesi" ne olacak denilebilir Kuşkusuz bunlar, bir parti için hayati önemde sorunlar ama -bugün için- daha çok bizlerin öznel sorunları gibi görünüyor Öyle sanıyorum ki, doğru hareket tarzı, kendi öznel sorunlarımızdan değil, varolan toplumsal koşulların özelliklerinden, somut durumundan yola çıkarak politika yapmak olmalı."*[xxiv]

Devrimin güncelliği fikrinden vazgeçmeyen sosyalist kimlikli tutku, nesneye devrimci enerjiyle yönelmiş insanın özsel gücüdür. Bu güç oluşturulurken, *"somut durumundan yola çıkarak politika yapmak";* ***olasıya teslim olan (ve olması gerekeni erteleyen) reel politiker tutumdur...***

Reel-politikerliğin "şansına" gelince: Köktendinci hareket Türkiye'de, ilahi arabesk özellikleri taşıyan *"umutsuzluğun partisi"****yken; global kapitalist entegrasyona AB ile eklemlenerek, "demokrasi"ye geçme çabalarıyla "demokratikleşme" için emperyalizmden medet umuluyorken; sosyalistlerin olasıya teslim olan reel politiker eksenlerde yapabileceği bir şey yoktur. Yani anti-emperyalist, anti-şöven (ve sömürgeci) ya da toplumsal laik***[xxv] ***istemler demeti; ancak anti-kapitalist zeminde çözülme bağlanabilir.***

Son bir nokta daha: Açık "geçiş parti"si, Türkiye'de kapitalizmin devrimci biçimde aşılması açısından fazla abartılmamalıdır. Bir Alman atasözünün dediği gibi; nihayetinde "dünyanın en güzel kızı bile ancak kendisinde olanı verebilir". Tabii açık "geçiş parti"si de... Açık "geçiş parti"si denilen şey sonuçta; organik eylemine bağlanmış program ve örgüt demektir. Bunun ise tek bir anlamı vardır: Dünyayı değiştirecek ve devrimin güncelliği fikrine sırt dönmememiş eylemli insan... Yani sınıf savaşımını bir mevzisi olan açık "geçiş parti"si; sosyalizmin "sıradan" insanlarının taban eylemlerinin ürünü olan savaş örgütüdür. Savaşımı lafta değil; maddi yaşamın eylemliliği içinde tercih eden militan örgüttür. Sosyalizmin eşitlikçi ve özgürlükçü yönelimi; tabanın söz ve karar sahibi olduğu, geleceği kendisinin belirlediği bir toplumu hedefler.

Özetle açık "geçiş parti"si, sınıf mücadelesi açısından önemli ve gereklidir; ancak, bütünü kucaklamak ve kapitalizmi aşmak anlamında (tek başına) yeterli bir araç değildir. ***Ayrıca radikal sosyalistlerin, açık "geçiş parti"si konusunda*** *"Legaliteyi İstismar"* ***için teorik-pratik çözümlemelerden öğreneceği***[xxvi] ***bir*** *Vatan Partisi* ***deneyimide (diğerleriyle) faydalanılması gereken engin tarihsel birikimler olarak elimizin altındadır.***

VIII-) "KÜRT SORUNU"

Gelelim, Türkiye'nin endekslendiği "Kürt Sorunu"na...[xxvii]

Modern varoluş hikâyesi, milletle milliyetçilikle başlar. Kapitalizmin şafağına denk düşer. Egemen ilişki(ve değer)ler ağı içindeki dünya; kapitalisttir, beyazdır, erkektir. Yani "ezen\ezilen" eksenli *"dıştalayıcı bir kimlik"****te ifadesini bulmaktadır. Bu değerler sinsilesinin egemen ilişkiler ağı içinde insan kendini üretirken;*** *"ötekiler"* ***dolayımını kullanır.*** *"Dıştalayıcı bir kimlik"****in,*** *"ötekiler"* ***dolayımıyla en net kullanıldığı alan milliyetçiliktir. En "uygar" millî oluşumların bile temelinde, belli toprak parçası üzerindeki insan toplumunu bir örnekleştirme, etnik temizlik ve*** *"ötekiler"****e düşmanlık yatar.***[xxviii]

Bu genelleme kapsamında, sosyalistlerin milliyetçiliğe karşı olmaları temel yükümlülüğüdür. Ancak, ezen ve ezilen ulus milliyetçiliğinin (politik işlevselliğiyle) farklı kategorilere tekabül ettiğini unutmadan. Çünkü, *"her ezilen ulusun burjuva milliyetçiliği zulme karşı yönelmiş olan genel bir demokratik içerik taşır, ve bizim ulusal ayrıcalıklar sağlama eğiliminden bunu kesin olarak ayırtederek; (...) kayıtsız şartsız desteklediğimiz işte bu içeriktir"*[xxix] ***Sonra*** *"ezilen ulusların kurtuluş istemini (..) sorunu sosyalizm kurulana dek 'erteleyerek' değil (..) net ve kesin formüle edilmiş bir siyasal programla ileri sürmeliyiz."*[xl] *"Ayrılma özgürlüğünü destekleyenleri ayrılıkçılığı destekliyorlar diye suçlamak, boşanma özgürlüğünü destekleyenleri aile bağlarının parçalanmasını destekliyorlar diye suçlamak kadar aptalça ve ikiyüzlüdür."*[xli]

Milliyetçilik ulus olmanın veya ulus oluşturmanın bilincidir. Genel bir deyişle, dünya toplumlarının ulus öncesi oluşumlardan, ulus olma aşamasına varma çabasının hem bir ürünü, hem de ideolojik aracıdır. Milliyetçiliği yeknesak, değişmez, homojen bir ideoloji olarak değil; ulus oluşumunun evrimi ve yapısal değişikliklerinden etkilenen, devingen bir akım olarak görmek gerekir. Milliyetçilik, ulus-öncesi kurumlardan ulus oluşa yönelişin seferberliğini, birleştiriciliğini yaptığı ölçüde tarihsel olarak çağdaş, ileri ve ilerleticidir.[xlii] ***Ayrıca ezilen ulusal kurtuluş mücadelesi doğası gereği, sömürgeciliğe karşı eşitlik talebi ile verilen sistem karşıtı konumlu bir harekettir.*** *"Ulusal kurtuluş mücadelesi (..) uzun bir tarihe sahiptir Neyden ulusal kurtuluş ? Açıktır ki bunun yanıtı, modern dünya sisteminin farklı bölgeleri arasındaki eşitsiz ilişkilerden ulusal kurtuluştur."*[xliii]

"Kürt Sorunu" ele alınırken; millî kimliklerin ve milletlerin oluşumunda, bugünün sorunlarından kadim çağlara uzanan geniş zamanlı dilimde geç kalmış uluslaşma sürecinin özgünlükleri göz ardı

edilmemelidir. Modern milliyetçi ideolojilerin oluşumunda farklı etnik temellerin ne gibi roller oynadığı kavranmalıdır. Bunun içinde, milliyetçi sembolizmin kurduğu zihniyetler dünyasının çözümlenmesinde vulger mekanizmden özenle kaçınılmalıdır. Bu açıdan, farklı millî kimlik ve millî devlet tiplerinin siyasi düzeyde yol açtığı oluşumlar; ("Kürt Sorunu" gibi) birbirinden ayırt edilebilmelidir.[xliv] *Geç kalmış uluslaşmanın özgünlüğü açısından, anımsatmadan geçmemek gerekiyor: F. Engels'in 22-25 Şubat 1882'de Bernstein'e yazdığı mektupta, "Avrupa'da iki ulusun, İrlanda ve Polonya'nın, enternasyonal olmadan önce ulusal olma hakları olduğunu, hatta bunun onların görevi olduğunu düşünüyorum. Bunlar iyice ulus oldukça daha çok enternasyonal olabilirler"*[xlv] *der.*

Öncelikle "Kürt Sorunu"nda Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın, radikal sosyalistler tarafından anımsanması gereken önemli görüşleri[xlvi] *olduğunun altını çizip;* **Türk(iye) sosyalist(ler)i açısından korkulması gereken en önemli şeyin, ezen ulus saflarında yükselen (ve "sosyalist saflar"ı da etkileyen) milliyetçi-şöven dalga olduğunu belirtelim. Bugün "Kürt milliyetçiler"ini eleştirip, "enternasyonalist" olduğunu düşünenler; öncelikle kendi milliyetçilikleriyle ilgilenmek zorundadırlar. Sorumlu ve sorunlu oldukları alan büyük ulus şövenizmi karekteri taşıyan sömürgeci Türk milliyetçiliğidir. Türk(iyell) sosyalist(ler)in içine düştüğü acz; "Kürt mlliyetçl"liğlne karşı (büyük Türk ulusçuluğunu,** Kemalizm'i **rehabilite eden**[xlvii] **!) demogojik öfke ve "eleştirl"ye dönüşmemelldir.**

Nasıl mı ?... *Doğu Perinçek* ***gibi !.. Veya şu iki "örnek"teki üzere !..*** *Aziz Nesin, "Alman tanklarını PKK'ye karşı kullanmayacaksak, kime karşı kullanacağız ? Bu tankları Alman hükümeti turşusunu kuralım diye mi veriyor ?"*[xlviii] ***diyor...*** *Halil Berktay* ***da ekliyor:*** *"Bugün mikro milliyetçilik yeni kan banyoları yaratıyor Eskinin tasfiye edilmemiş olumsuzlukları hatırlatılıyor.*[xlix]

Bunların dışında *İlhan Selçuk, "emperyalizmin kanlı oyuncağı PKK. (...) PKK'nin kanlı terörü, emperyalizmin ekmeğine yağ sürüyor (..) Terör, Türkiye'de emperyalizme hizmet ediyor"*[l] ***diyebiliyor... "Madein Kemalist" patentli bu tutum; sol saflara da yansıyor. Örneğin,*** *Melih Pekdemir, "kürt sorununda üçüncü boyut"u arayarak, ekliyor: "TC'nin yöneticileri, demokratik çözümün, PKK engeli ortadan kalkıncaya dek mümkün olmadığını söylüyorlar PKK tarafı ise, katliamlar, yasaklar, koruculuk vb. engelleri var olduğu müddetçe demokratik çözümün elde edilemeyeceğini ve yaptıkları her eylemin meşru olduğunu savunuyorlar. Buradaki anahtar sözcük "engeller" sözcüğüdür TC'nin ve PKK'nin durduğu yerden farklı bir yerde durulabildiği zaman, çözümün önünde duran "engeller" de farklı görülebilir Üstelik çözüm için harcanacak çaba, bu engeller ortadan kalkmadan ve bu engellere rağmen sürdürülebilir TC'den ve PKK'den farklı bir yerde duranlar, sorunu batı yakasından çözmeye başlama şansına sahip olanlardır"*[li]

Savaşılan coğrafyanın (birleşik farklılığına rağmen) üçüncü bir taraf yoktur. "Batı"da da, "Doğu"da da düşman taraf ve "engeller" aynıdır. Melih **arkadaş bunu görmeli. Enternasyonalist dayanışma taraf olmakla mümkündür.** Üçüncü boyut**"sa işlevsel olmayan, "hoş" ama "boş" bir sözdür.** ***Aynı sorun;*** *"devletten mi yanasın, yoksa PKK'den mi ?"* ***sorusunu sorup,*** *"devletten mi, yoksa PKK'den mi yanasın" sorusu iç savaş partilerinin, şövenist sorusudur "Savaştan mı, yoksa barıştan mı yanasın" sorusu, barışın partisi tarafından sorulan en devrimci sorudur"*[lii] ***diye ekleyen*** *Veysi Sarısözen* ***içinde geçerlidir...***

Taraf olmamak mümkün değildir. Çünkü, (Hikmet Çetin'**in ifadesiyle)** "siyasi çözüm yanlış kavram. Belirli kesimlerce yanlış değerlendirmelere sebep oluyor. Siyasi çözümü telaffuz edip de açmadınız zaman ne anlama geldiği anlaşılamıyor Kimine göre siyasi çözüm bölünme, kimine göre federasyon, kimine göre özerklik oluyor"[liii] **körlüğünün yaşandığı koşullarda; taraflardan biri olmadan soruna müdahale mümkün değildir. Taraf olmak destekçllikle sınırlanmayıp; haksız savaşa karşı mücadeleyi 'olmazsa olmaz' kılmaktadır. Kaldı ki ortada "resmi veriler"in gerçeği vardır.**[liv]

	1993 YILINDA	*1994 YILINDA*
OLAY SAYISI:	*24.379*	*6.598*
ÖLÜ "TEÖRİST" (GERİLLA):	*4.771*	*4.109*
YARALI "TERÖRİST" (GERİLLA)	*433*	*153*
YAKALANAN "TERÖRİST" (GERİLLA)	*41.111*	*12.514*
ÖLÜ VATANDAŞ	*3.793*	*1.086*
YARALI VATANDAŞ	*4.676*	*1.857*
ÖLÜ DEVLET GÖREVLİSİ TOPLAMI	*2.508*	*1.103*
ÖLÜ ASKER	*1.793*	------
ÖLÜ POLİS	*248*	------
KÖY KORUCUSU	*497*	------

Özetle, "Kürt Sorunu" ulaştığı boyutlarda çözüm için "muhatabını arıyor". Ve ne yazıktır ki, Türk(iye) sosyalist hareketi, sorunu çözecek Özgürlük Hareketi'nin "muhatabı" olmaktan çok uzaktadır. Sosyalist hareket, "sivil toplum"cu "çözümler"in labirentine dalmadan;[lv] ***soruna seyirci olmaktan kurtulup, gerçeğe aktif ve açık taraf olmalıdır.*** **Ayrıca konuya bağıntılı olarak eklenmeli: Türk(iyeli) sosyalist(ler) açısından Kürt Sorunu'na yaklaşımda bir diğer yanlış da; mücadelelerini Kürt mücadelesinin cephe gerisi gibi tanımlamaları ve lojistik destekcileri konumuyla sınırlanmalarıdır.**

IX-) SOSYALİST SOL

Bu "belirlemeler" ardından; "Sosyalist Solun Durumu"***na ("çizmenin üstüne çıkmamak" kayıtı ile !) geçersek; açıkca itiraf etmek gerekiyor: Anadolu; bir zamanlar ona,*** *"sen bize layıksın"* ***diye şiirler yazan, sosyalist soldan uzaklaşan coğrafyadır...***

Anadolu'nun, verili koordinatlarında sosyalist sola "vaat ettiği" bir gelecek yok. Umudun yaratılmasına muhtaç olan Anadolu; uyuşuk sevdalılarına "bekleyişinin ateşi"ni vermiyor. "Suç" Anadolu'nun değil; uyuşukluğuyla sosyalist solun...

Hayır, *"fart-ı hassasiyet"* ***in ya da nostaljik hezeyanların yararı yok...*** **Sorun;** Phoneix Kuşu**'nun bir "efsane" değil; gerçek olduğuna inanmakta... Ve**

bilmekte: "Yarım kalan şarkıları\şiirler", onu "yarım" bırakanlarada "bitenle başlar" ve tamamlanır...

Sosyalist sol Anadolu'yu sevdi; hâlâ da çok saviyor... "Sevgi, nesnel olduğu gibi öznel olarak da varlık'ın ölçütüdür; hakikatin ve gerçekliğin ölçütüdür" (L. Feuerbach) bunda kuşkum yok... Düşünüyorum da, sosyalist solun yitirdiklerimin oncası ardından, Anadolu hâlâ, militan sosyalist sola yanıt verebilecek kadar zengin ve içten...

Anadolu, "bitenler"ini mahrum bıraktığı "bekleyişinin ateşi"ni, "başlayanlar"a yine verebilir. Ama, umudu kaf dağının ardından yeryüzüne indiren cüretkârlıkla... Unutulmasın; sosyalist sol tarihimiz de, eğer hâlâ kalmışsa; "civanmert" bağlılıkların, terkedilemez "gerekçe"sidir Anadolu...

Terketmeyen sevdaların "civanmert" bağlılıklarıyla; sosyalist sol geriye dönüp, sormak durumundadır: Bu ne iştir, ne gidiştir ki, "ölenler kurtulup, onurlarını korumuştur" ?.. Oysa, sosyalist solun militanlarına bellettiği ol hikayat'ta; ne "ne ölenler kurtulacaktı" ne de "yaşayanlar diz çöküp, ruhunu satarak, teslim olacaktı"...

Ancak, tam tersi oldu ! Ama, sosyalist solun hesabında bu yoktu...

"Ölmeme"nin ve "diz çökmeden, ruhunu satmayarak, teslim olmama"nın "acı"larıyla; "var olmak"tan, "güçlü olmak"tan başka açarın kalmadığı koşullarda; Anadolu'yu, tekrar "civanmert" bağlılıkların, terkedilemez "gerekçe"si ilân etmek gerekiyor.

İncelik yok edildi, akıl kurşuna dizildi. Hesapta olmayanların yükü "kurşun gibi ağırlaştı"... Bu kesitte var olmayı, sosyalist solun "örgütlü" ya da "örgütsüz" saflarındaki seçmedi. Ancak, olduğu olmaklığıyla sosyalist sol, yenik düşen, terkedilen, dünyanın (bugünün de) "yenik düşürülmüş" lanetlilerinden yanadır.

Taraflılığımız; aidiyetleriyle ve "yükü"yle bizim tarihimizdir. Hem de, "hesapta bu da yoktu..." diyen çocuksu şaşkınlığın başeğmezliğiyle... Tarih devam ediyor. Tarihsiz insan da yoktur. Ahte vefalar, verilmiş sözler "laf-ı güzaf" değildir...

Ancak bunlar, gündelik hayatın\maişet derdinin labirentlerinde başkalaşarak yok olanlara nasıl anlatılabilir ?.. Susmak mı gerek yoksa ?.. "Susmak", "aldırmamak" gündelik hayatta "konuşma"nın dili olmuşsa; (bu anlayana) Anadolu'nun "bitenler"e neden "bekleyişinin ateşi"ni vermediğini açıklar elbet...

Dayatılan "hazin iş bölümü"nde Anadolu'nun açıklamasıyla aykırı olmak; "körler çarşısında ayna satan" ısrar olarak nitelenebilir. Ancak, insana özgü olan şeyler; kimi kesitlerde "körler çarşısında ayna satan" ısrarsa; bunun dışında, insana özgü bir "tercih" olabilir mi ?..

X-) "SONUÇ" YERİNE

"Kehanet", "peygamberler"in, falcıların ve fütürologların işidir. Sosyalistlerin değil... Bunu biliyorum. Ancak "Eleştirel karamsarlık" (George Woodcock) ya da "devrimci umutsuzluk" (Eliot Weinberger) olarak tanımlayabileceğim konumda, geleceğin, bugünden daha iyi olaması için sosyalist istencin, gerçekleyen güç olduğundan şüphe etmiyorum.

İnkâr edecek değilim: Türkiye'de sosyalist sol gövdenin dört yanını; edilgen umutsuzluk, yas, huzursuzluk, mutsuzluk sarmıştır. Bu, bir felaket halidir. Felaket durumunda anlamak; yeni çözümlerin başlangıç için bir imkânıdır. Açmazı anlamak gerek. Anlamak; bütünü bilmeyi ve sorgulamayı devreye sokar. Aldırmamak, anlamamak; değiştirmeyen yüzeysellğin bireyci çaresizlik deryalarında boğulmaktır. Ya da 'güçlü/zayıf', 'koruyucu/korunan', 'ezen/ezilen', 'hükmeden/hükmeden' düalitelerıyle geleneksel işbölümünün statik dişlileri arasında övülmeyi kabullenmektir.

Türkiye'de sosyalist sol, artık anlamalı, özgürleşmeli ve özgürlük hareketi olmalıdır..."Nedir özgürlük ? diye soruyorsun: Hiçbir şeye, hiçbir zorunluluğa, hiçbir duruma köle olmamak"tır.[vi]

Ayrıca, "sosyalistler dünyaya, önce üretimin değil, insanların geldiğini hatırlamak için vardırlar. (...) Sosyalizmin Marks ve Engels'in manifestosundan 150 yıl sonra hâlâ bir gündemi var Sosyalizm hâlâ bunun için gündemdedir. (...) Sosyalizmin bugünkü sıkıntılarının çoğu, kapitalist kriz ve çöküş koşullarına uygun olarak düşünülmüş sosyalist politikaların (...) yirminci yüzyıl sonunun koşullarına artık uygun düşmemesinden kaynaklanır."[vii] *"Ne var ki kapitalist olmayan bir modelin ana hatlarını çizmek hâlâ çok zordur."*[viii]

Robin Blacburn'un ifade ettiği "zorluk"; anlık olmayan, kökü derinlerde olan kriz koşullarında sosyalist hareket açısından; i-) Geleneksel düşünce ve davranış kalıplarının yetmezliğini; ii-) Kavramların içerik değiştirmesini; iii-) Yeni kavramlara olan ihtiyacı; iv-) Birikimin tanzim ve tasnif gerekliliğini[ix] devreye sokmuştur.

Dünyadaki tüm sosyalistlerle ortak sorunları yaşayan Türk(iyeli) sosyalist(ler)in, diğer bir sorunu da; Polonyalı J. Kosinsky'in ünlü "Boyalı Kuş"una benzemesidir... Romanda bir çocuk bir kargayı beyaza boyar. Karga beyaz olduğu için güvercinlerin yanına gitmez tabi, fakat kargalarda onu beyaz olarak gördükçe sinirlenir ve aralarına almak istemez. Karganın yani "Boyalı Kuş"un yaşamı, sıkıntılı ve çetin bir kopukluğa dönüşür... Bugün Türk(iyeli) sosyalist(ler)in, emek cephesi arasındaki diyalog ve bütünleşme arayışında yaşadıkları sıkıntı; büyük ölçüde "Boyalı Kuş" olmaktan kaynaklanmaktadır.

"Boyalı Kuş" olmaktan kurtulmak için anlaşılabilir olmak gerekiyor. Türk(iyeli) sosyalist(ler) açısından sorun; "istemek yetmez olmak gerekir"in (Frank Zappa) realize edilmesi ya da yok oluş seçimde düğümlenmiştir. Yaşadığı stratejik Eylül yıkımı sonrasının yeni koordinatlarında; anlatacak çok şeyi olmayan; yenilenmiş anlatım yolu bulamayan; yıkımının çaplarını kavrayıp\ tartışamamaktan ötürü anlatma gücü ve isteği azalan Türk(iyeli) sosyalist(ler); tarihin onlara dayattığı "yok olmak ya da yaratmak" ikilemi zemininde dir. Bu zeminde tarihsel perspektif ve özeleştiri yokluğunun zaafları aşılabilirse; anlamaya, anlatmaya zorunlu oluşunun sorunları aşılabilir. Unutulmasın, arslanlar kendi tarihini yazana kadar, avcılık öyküleri her zaman avcıları yüreklendirmeye yönelik olacaktır...

Arslanların tarihini yazmak için bir araya gelmek yalnızca başlangıç; bir arada kalmak ilerle-

mek; birlikte çalışmak ise başarıdır. Farklı ve aynı olanın birlikteliğini elde etmiş sosyalist kimlikli kolektivite; yerel ile evrenselin düalitesini aşmış "dünyayı değiştirme"ye taraf olup, tarihi yazacak kaldıraçtır. Bu kaldıraç yaratılırsa; günümüzde dünyayı bölen ve her şeyi belirleyen mücadeleyi yani devrimi anlayanlar kazanacaktır.

Tarihi yazacak kaldıracı yaratırken; tek tek insanların kırılmışlıkları, ezilmişlikleri ve içinde bulundukları açmaz; birbiriyle bütünlenen insan sıcaklığıyla, "ben sana mecburum" diyerek aşılmalı ve dıştalayıcı olmaktan kaçınılmalıdır. Dıştalamak, mahkûm etmek çözüm değildir...

O halde; daha da fazla geç kalmadan; "Hazır ol kalbim\ Türküsünü söylemeye\ Derin yara almış\ bir umudun." (Metin Demirtaş)

NOTLAR

---

[i]Peride Celal, Cumhuriyet, 16.03.1995, s.15

[ii]"Türk toplumunun giderek düşünemez bir toplum haline geldiğini çekinmeden ileri süreceğim. Düşünmek, muhakeme etmek, bir sorunun ya da önerinin anlamını kavramak, onu birkaç açıdan ele almak, bir ölçüde çözümlemek, soruna ya da öneriye alternatifler aramak, zıddını tahayyül edebilmek... vb. düşünmeyle ilgili bütün yöntemlerden, melekelerden uzak, kör bir inat, boyutsuzluk, derinsizlik, hep kendini haklı bulan boş bir gurur, direnme, sertlik... dedikoduya dayanan bir düşünce hayatı. Öne sürülen düşüncelerin ardındaki, sözlerde keşfettikleri menfaat bağını hemen buluyorlar ve onunla suçluyorlar seni. Sadece hayal gücü olmayan değil, muhakeme gücü de olmayan büsbütün düşüncesiz bir toplum hallni almış; sadece kısa vadeli günlük çıkar ! Temel bir kültür olmadığı için, oradan oraya söylentilerle, iftiralarla, anlayışsızlıklarla yönlendirilen bir halk. Para oyunlarıyla ayakta kalmaya çalışan insanlar. Arsız, yalancı, şantajcı bir mass media. TV'lerde, o TV'den o TV'ye koşan aynı insanlar. Anlatması zor. Meksika gibi çöküyor. Baş rolde de siyasi yapının körlüğü, eksikliği, siyasi partilerin ve siyasilerin, sorunun aslını görmekten kaçınan ikiyüzlülüğü. Bunlar hem askerler tarafından yönetilmeyi kabul ediyorlar, hem arsızlıkla bu durumlarını görmezden geliyorlar. (...) Artık yazılarımda pozitivist olmayan soyut kavramlar da kullanmaktan çekinmeyeceğim. Örneğin 'vicdan' gibi kavramlar. Çünkü öyle sanıyorum ki, rasyonellikten uzak olan bir toplum, salt pozitivist kavramlarla anlatılamaz. (...) Tabii bu iş bir patlama noktasına gelecek." (Demir Özlü, Server Tanilli'den naklen, Cumhuriyet, 10.02.1995, s.8)

[iii]Cumhuriyet, 22.03.1995, s.6

[iv]Cumhuriyet, 28.03.1995, s.9

[v]Cumhuriyet, 26.03.1995, s.7

[vi]Cumhuriyet, 27.03.1995, s.6

[vii]Dünya, 01.04.1995, s.1

[viii]Salih Neftçi, Hürriyet, 15.03.1994, s.7

[ix]Cumhuriyet, 05.04.1995, s.5

[x]Sabah, 04.04.1995, s.9

[xi]Dünya, 06.03.1995, s.8

[xii]Cumhuriyet, 11.01.1995, s.9

[xiii]Can Kozanoğlu, Pop Çağı Ateşi, İletişim Yayınları

[xiv]Ahmet Yemencioğlu, Cumhuriyet, 26.01.1995, s.20

[xv]Özcan Köknel, Cumhuriyet, 11.01.1995, s.9

[xvi]Özgür Ülke, 26.01.1995, s.9

[xvii]Sabah, 17.03.1995, s.9

[xviii]Türkiye'nin Gümrük Birliği (GB)'ne girmesinin maliyeti ne olacaktır ?.. Türkiye ekonomisi, uluslararası işbölümünde, Kuzey'in Güney'e bıraktığı alanlara sıkışacaktır. Yani "birinci sanayi devrimi ürünleri" olarak nitelenem, çevre sorunu yaratan ve daha çok vasıfsız emek gücüne gereksinim gösteren ürünlerlerin üretimiyle sınırlanacaktır. Türkiye ekonomisi, "üçüncü sanayi devrimi ürünler"ini üretmeyecek ve Kuzey'e bağımlılığı güçlendirecektir. Türkiye pazarındaki Kuzeyli mali sermayenin talanını derinleşecek ve AB'nin doğrudan sermaye akışı çifte boyunduruk sömürüsünü katmerlendirecektir. Emek Cephesi'nin iş ve istihdam olanakları, daha da kötürümleşecektir...

[xix]K. Marx, Kapital, C.3, s.429

[xx]K. Marx, Kapital, C.3, s.221

[xxi]Şizofreni depresyonla başlar. Şizofreninin en kısa tanımı "zihin yarılması"dır. Her türlü ruhsal stresle başlayabilen şizofreni, duygusal tepkilerde bozukluk, duygu azalması ya da küntlüğe yol açar. Kimilerinde yersiz ve anlamsız görünen gülme, ağlama, taşkınlık gibi duygulanım bozuklukları görülür. Şizofrenik düşüncelerdeki bozukluğa, düşünce biçimi ve akışında ya da düşünce içeriğinde rastlanır. Düşünceyi oluşturan kavramlar arasındaki bağlantı kırılır. Şizofrenide yer, zaman ve nedensellik kavramları ortadan kalkabilir. Gerçeği değerlendirme yetisi bozulur, kişi duygu ve düşünceleriyle dış dünyada olanları birbirinden ayıramaz duruma gelir.

[xxii]Ertuğrul Kürkçü, Express, Yıl:1, No:18, 28.05.1994, s.16

[xxiii]"Kuramsal Marksizm, özgün bir değişim felsefesi ("diyalektik materyalizm") içeren ve çağcıl bir sosyalizm anlayışını ("bilimsel sosyalizm") temellendiren bilimsel bir girişim ("tarihsel materyalizm") olarak tanımlanabilir. Bu tanıma göre kolay iş değil Marksist olmak ! Ancak Marksizmin salt kuramsal bir sorun, salt bir bilgi sorunu olmadığını, ayrıca bir seçme, bir istenç sorunu, pratik bir etkinlik sorunu da olduğunu unutmamak gerekiyor." (Kenan Somer, Marksizm ve Gelecek, No:3, Yaz 1994, s.9)

[xxiv]"Post-Marksizm, siyasetin, ekonomik belirlemeci ve sınıf indirgemeci yaklaşımlarla daraltılmasına duyulan kurumsal tepkiyi devam ettirmek iddiasındadır. Ancak sınıf indirgemeci yaklaşımların fetişleştirerek önemsizleştirdiği şeyin başında, sınıflar mücadelesi ve işçi sınıfı kavramları gelmektedir. Post-Marksizm, kadın, çevre ve barış hareketi gibi yeni toplumsal güçleri siyasete eklemlemeye çalışırken, sınıflar mücadelesi kavramına ve işçi sınıfına karşı körleşmiştir." (Metin Özuğurlu, Express, Yıl:2, No:61, 26.03.1995, s.15)

[xxv]Tülin Öngen, Marksizm ve Gelecek, No:3, Yaz 1994, s.103,104,105,106,107,108,110

[xxvi]Melih Pekdemir, Express, Yıl:2, No:56, 18.02.1995, s.9

[xxvii]Erkan Kayılı, Express, Yıl:2, No:59, 11.03.1995, s.15

[xxviii]Anarşit Tayfun Gönül, kaos'un tanımı şöyle veriyor: "Kaos; zor, iddialı ve açıklama gerektiren bir isim. (...) Kaos, kargaşa değil, normal koşullarda hiçbiri egemen olmayan bir çok düzenli davranışın toplamı, bileşkesi"dir. "Kaos, evrenin doğal düzeni, ruhu ve yaşam çemberidir." (Tayfun Gönül, Anarşizm Nedir ?, Kaos Yayınları-1994, s.3,4) Erkan Kayılı'nın bu tarife, "muhalefeti" var mı ? Yoksa, tamam. Ama varsa neden?

[xxix]Aziz Çelik, Birlik, No:25, Ekim-1994, s.11

[xxx]Ertuğrul Kürkçü, Express, Yıl:2, No:58, 02.03.1995, s.10

[xxxi]Ertuğrul Kürkçü, Express, Yıl:2, No:58, 02.03.1995, s.11

[xxxii]Ertuğrul Kürkçü, Söz, Yıl:1, No:2, 25.02.1995, s.5

[xxxiii]Merdan Yanardağ, Söz, Yıl:1, No:5, 18.03.1995, s.24

[xxxiv]Adnan Bostancı, Söz, Yıl:1, No:2, 25.02.1995, s.4

[xxxv]Toplumcu laiklik; toplumsal yaşamı, "inanlar" ve "tanrı" adına düzenlemek iddiasındaki kurumlaştırılmış tahakküme; bu tahakkümün tesisüne ve boyun eğdirmesine; kişilerin iradeleri dışında dinsel cemaatlere dahil etmeye; çeşitlilik içindeki farklı inanç birliğini zedeleyen ve politika malzemesi kılan dayatmacalara karşıdır.

[xxxvi]Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Yol 2, "Legaliteyi İstismar", Bibliotek Yayınları-1992, s.483-538

[xxxvii]"Burada maksut olan ve Meclis-i âlinizi teşkil eden zevat yalnız Türk değildir, yalnız Çerkes değildir, yalnız Kürt değildir, yalnız Laz değildir. Fakat hepsinden mürekkep anasır-ı İslamiye'dir, samimi bir mecmuadır

(topluluktur-b.n)" (Mustafa Kemal, "Türk Milletini Teşkil Eden Müslüman Öğeler Hakkında", 01.05.1920, Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I, TTK Basımevi-1961, s.73-74)

[xxxvii] Bak: E. J. Hobsbam, 1870'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik, Ayrıntı Yayınları

[xxxix] V.İ.Lenin, Proleter Devrim ve Dönek Kautsky, s.126, Bilim ve Sosyalizm Yayınları

[xl] V.İ.Lenin, Toplu Yapıtlar, C:12, s.147

[xli] V.İ.Lenin, Toplu Yapıtlar, C:20, s.422

[xlii] Farklı bir bakış açısı için bak: Mithat Baydur, Milliyetçilik, Ağaç Yayınları-1994, Alternatif Üniversite.

[xliii] G. Arrighi, T. K. Hopkins, I. Wallerstein, Sistem Karşıtı Hareketler, Metis Yayınları-1995, s.57

[xliv] Anthony D. Smitth, Millî Kimlik, İletişim Yayınları

[xlv] F. Engels, Marksistler ve Ulusal Sorun Antolojisi'nden naklen, s.107, Maspero Yayınları

[xlvi] Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Yol 2, "Türkiye'de Ulusal Sorun", Bibliotek Yayınları-1992, s.317-479

[xlvii] Son Kuzey Irak müdahalesi, kimi çevrelerde; "Batı'nın alışık olmadığı davranış" ya da "Türkiye, kendine göre daha çok boyutlu bir dış politika izliyor" vurgusuyla, "Türkiye kendi kişiliğine kavuşuyor" (İlter Turan, Cumhuriyet, 26.03.1995, s.6) şeklinde sunuluyor. Ama bir dakika; şimdi, Doğan Uluç'un yazdıklarını anımsatalım: "1995 Amerika'ya Türkiye'den ziyaret trafiğinin "Altın Yılı" olacağa benziyor.(...) Türkiye'de devletin hemen her kesiminden Yeni Dünya'ya yönelik yoğun ziyaret trafiğinin perde arkası amaçlarını anlamak mümkün değil. (...) Temel sorunlarında Amerikan katalizatörlüğüne ihtiyaç hisseden ülkelerden hiç birinin, bildik bileli, bizim gibi Washington'a abone pasosu çıkarttığı yok. Ne siyasi veya iktisadi, ne de jeopolitik-stratejik konumuyla Türkiye'yle adı aynı kategoride geçmeyen ülkelerin üst düzey yöneticilerinde bir "Amerika'yı ziyaret" modasına şimdiye dek şahit olmadık. (...) Hele Amerika'dan "icazet" istemeğe gelen hiç yok. Üstelik dünya lideri ülke, kafasına esenin gelmesi için Türkiye'ye açık ziyaret daveti de çıkarmış değil. (...) Türkiye'den Yeni Dünya'ya yoğun ziyaret akımı duracağa hiç benzemiyor. Çağrılmadan geliyor bizimkiler, kendi kendilerine davet çıkartarak. Gözleri Beyaz Saray'a, kulakları Kongre'ye yönelik. Özel toplantılarda bir kaç avuç insana konferanslar veriyorlar, yayınlanmayacak haberleri kaleme alan muhabirlerle konuşuyorlar, ihracata gelen ithalatla geri dönüyor." (Doğan Uluç, Hürriyet, 20.03.1995, s.14)

[xlviii] Aziz Nesin, Cumhuriyet, 03.04.1995, s.3

[xlix] Halil Berktay, Hürriyet, 04.04.1995, s.6

[l] İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 20.04.1995, s.2

[li] Melih Pekdemir, Söz, 01.04.1995, No:7, s.5

[lii] Veysi Sarısözen, Söz, 08.04.1995, No:8, s.7

[liii] Hikmet Çetin, Milliyet, 05.02.1995, s.20

[liv] Milliyet, 16.03.1995, s.14

[lv] Bak: Ömer Laçiner, Kürt Sorunu Henüz Vakit Varken, Birikim Yayınları-1991; Birikim Dergisi, "Etnik Kimlik ve Azınlıklar" Özel Sayısı, Mart-Nisan.1995, No:71-72

[lvi] Seneca, Ahlâki Mektuplar-Epistulae Morales, Kitap I-XX, Türk Tarih Kurumu Yayınları-1992, s.117

[lvii] Eric Hobsbawn, Çöküşten Sonra Sosyalizmin Geleceği, Derleme, Ayrıntı Yayınları-1993, s.204

[lviii] Robin Blacburn, Çöküşten Sonra Sosyalizmin Geleceği, Derleme, Ayrıntı Yayınları-1993

[lix] "Marx'ın düşüncesinde, herkes bilir, çeşitli dönemler vardır. Mesela, Lucas gibi Hegelci bir Marx'tan, ya da Althusser gibi, Hegel'le bağlarını tamamen koparmamış bir Marx'dan söz edebiliriz. Birincisi, insanın insan özü adına, yabancılaşmanın filozofudur, ikincisi, işgücü sömürüsünün gerçel alanı olan kapitalizmin analistidir. Aynı zamanda Marx'daki çeşitli entellektüel yaklaşımlar da birbirinden ayrıştırılabilir, filozof Marx ile, tarihçi Marx, ekonomist Marx gibi... Sonuç olarak, onda birbiriyle çarpışan pek çok fikir "olduğunu söyleyebiliriz." (François Furet, Express, Yıl:2, No:61, 25.03.1995, s.14)

YOLA YALNIZ ÇIKMAYAN YORULUR

Yola yalnız çıkacaksın.
Bir senin ayak sesin olacak
bir de senden öncekilerin
ardından yürüyenlerin bir de.
Yorulanlar...
duranlar...
dönenler...
gelip geçenler de olacak seni.
Sevineceksin...
güleceksin...
bileceksin...
senden önce yola yalnız çıkanı.
İlk ateşi bulanı...
İlk taşı yontanı...
İlk konuşanı artı değer üstüne.
Bileceksin...
bilimin bilgisi ışık hızı
bilim diyalektik
ne çok İnsan var oysa
deli divanelik
sen yürürken gördüklerin içinde.

Ayhan ERGÜN

Salıncak Susmalarım

"Eski Oğlundan Anama Mektuplar"

Şeref BİLSEL

"Bostancıda bir tren durur
inadına kimse inmez"
Osman Canik

Ne zaman ellerime baksam, sefil bir yoklukla dönüşümü kutluyorum halktan. Bırakıldığım yerde aranıyorum, oysa yırtık bir atlasta milletsiz yabancılığımı yaşıyorum. Neremde büyüdüğünü bilmediğim taşralı bir çocuk tırnaklarıma kadar kanıyor Bunu göstermeliyim. Ağzımı açıyorum, ağzımda gül desenli bir gömlek parçası, herkes beni arıyor ve kalabalıkları kışkırtıyor deniz kokan bedenim. Yanlış öldürülmüş insanların kadavralarına şiir talaşları serpiyorum. Seni düşünüyorum, ahşap'ın ve bakırın omuzlandığı yerdesin. Nasırlaşan günlere doğranan ellerini düşünüyorum ve taranmamış saçlarına yuva kuran izdivaç kuşları büyük bir hışımla yağmalıyor aklımı. Ahşap'ın ve bakırın omuzlandığı yerdesin... Sen, eyy kanımı şarkılayan kadın, artık bir yabancı bendesin.

Bağışla beni ana, hasat vakti uykusuz kalmayı öğrenemedim, öğrenemedim eve yabancılar getirmemeyi ve sıcak yaz geceleri pantolonsuz yatmayı da. İnsanı evlerden, gecelerden çıkartan, o allahın belası mide ağrıların yok burda. Talcid, mucaine, dank ve sonrası fiyasko. Burda, mumyalanış için herşey hazır. Sancılarla kıvranıyor şehir ve etini temsil ediyor, naftalin, ernet, aseton kokuları arasında. Kadınlar balkonlardan bakıyorlar, gözlerinde yanılgılar ve kaldırım taşlarıyla. Sular dağlardan aşağı aktıkça kirleniyor yüzüm... yüzün... yüzlerimiz. Kovukların ıssız endişesiyle yürüyorum şehrin kenar mahallelerinde. Herkese açık bir kapımın adresini bırakıyorum, burda yazımı okuyamıyorlar ve öldürüyorlar kendilerini. Dilencilere ve sarhoşlara tutunarak yürüyorum, kendi şerrimden kaçıyorum. Çocukken şehre inmeden yıkanırdık, şimdi şehirden dönünce... Birisi not bırakmış ayakkabımın içine, "artık sürüden ayrılmanın zamanı geldi" Ayaklarımdan kalkan rüzgar vuruyor pörsümüş şapkama ve hiçbir şapka başımda tutunamıyor. Bir sokak çocuğu dişlerken katıksız ekmeğini, düşünürdüm: dönercinin bıçağı ne düşünür ustasının elinde ve bir sargı bezi mumyalanırken yıllar sonraya, gördüm, kan sızıyordu tarih kitaplarından. Bize düşmanlarla dolu bir tarih bırakıldı, ne zaman çocuk yüzümle geçmeyi denediysem kalelerden ve fetihlerden, Pir Sultan'a yakalandım sonra Nesimi'ye. Yere yakın insanlar tavana yakın gözlerle geldiler başucuma bilmediler, ben düşşem, ben gitsem yok olur bilinen yalnızlık ve yok olur bu salıncak ve onlara, gürültümü kaldırmak düşer yerden, yer ki, bir metrestir düşüşlerimde istemeden yattığım. Böyleyim ana, yorgunum. endişeliyim de. Maymuncuk bildiğim gözlerim hiçbir işe yaramadı. Bakışları, düşmanca, taarruzda buldum karşımda; ama süte düşmüş ölü bir sinek gibi parlamadım, yedeğinde yaşadığım hayatın kırbacında. Başkaları parladı, binlerce bebenin ağzına dayanmış bir biberon dibinden ve paryalarıyla resim çektirirken...

Seni düşünüyorum, yeni yargılarla süslüyorum saçlarını, anlamsız kalıyorum karşında. Kamyonları düşünüyorum, arada bir mahallemize gelen ot ve tuğla kamyonlarını Sadece ot ve tuğla taşıdıklarını düşünürdüm o zamanlar, onların arkasına takabilmek için asfalt yola iner, her seferinde yaya dönerdim. Düştüm kamyonların sırtından, yaralandığım da oldu çok zaman O zamanlardan mı kaldı bilmiyorum ama korkuyorum kamyonlardan ve sıcak zamanlarda lastik ayakkabılarımı bırakmayan asfalttan da.. Babam karanlık biriydi o zamanlar Geceyarıları, üç beş kişinin nezaretinde eve geldiği zamanlar sana sığınırdım küçücük yüzümle. Ben, içkinin sadece şehirde içilebileceğini düşünür ve eve getirilemeyecek bir şey olduğunu hayal ederdim. Bütün içkilerin "K" harfiyle yazıldığını düşünürken, kocası ölmüş bir kadının kedisiyle beraber yaşadığı evin toprağa gömülmüş duvarından sızan bir şey olarak anlardım içkiyi. Babamın her gün kuyruğa girip tasını nasıl doldurduğunu hayret ederdim Bir de o kadınla yatıp yatmadığını düşünürdüm. Bir gece yarısı merdivenimizin korkuluğunu kıran o sarışın devrilişini unutumam,unutamam dolaptaki ekmek mayasını kavurma niyetine yiyişini.Babam karanlık

bir adamdı o zamanlar.Yolumuzun kenarındaki erik ağacına tırmanamadığım için -sırf daldaki erikleri görmeyeyim diye- uzak bir yoldan gelirdim eve ve bunu da sana söyleyemedim.Küçük kardeşim İbrahim doğduğu gün,ben orta son sınıftaydım. O gün sınıfımızdaki bir çocuğun da kardeşi doğmuştu. O çocukla göz göze geldiğimizde utandık hayli zaman ve üç gün okula gidemedim. Bunu da sana söyleyemedim, ama İbrahim'den utanmadım hiçbir zaman. İbrahim büyüdükçe gözleri büyüdü mavi mavi, maviyi büyüttük evimizde. Oğlum, "şiir kurtaracak insanları" derdim ona. Her şiir, bir insanı çekip alacak bataklıktan, her şiir, bir bıçağı kınına sokacak, derdim ona. Elindeki şiirle bana geldiği zaman, uzak bir köşeden yüzümün şarkısını dinlerdi. Karlı gecelerde sabahı düşünürdüm ve sırtında beni okula götürürken kimlerin görmemesi gerektiğini. Odamın yarı açık, kanserli penceresinden aşağı şiirler okurdum. Kanımdaki kirli sözcükleri hoşaltırdım. Biraz Diranas, biraz Cansever, ve en çok Şeh Galip...Ahmed Arif'i denize karşı okuyamadım bir türlü, kekemeledim. Sonra uzak dağlara baktım, Mardin'i düşündüm ve Suriye'ye uçkur çözmüş Şenyurt kasabasını. Bir namlu gibi çevirdim ağzımı dağlara, ardından otuz üç kurşun. Otuz üç ip, otuz üç sepha, otuz üç gömlekli Menemen'i düşündüm ve ilk cumhuriyetin rengini.. Şimdi ise, otuz üç kuş, otuz üç renk olan "Smurg'u okuyorum ve "Aynada kendini seyr eden kuş çıldırıyor"

Dağların dibinde kara çalılar olurdu, ben olurdum orda, kimliksiz ve yalınayak. Hani bir hikaye vardı:Kadın, beşikte uyuyan bebeğini ve kedisini evde bırakıp dışarı çıkar,döndüğünde, kapıyı açar açmaz, ağzından kan damlayan kediyi görür ve oracıkta öldürür onu. Sonra bebeğin bulunduğu odaya girer, bebek, mışıl mışıl uyumakta, yanıbaşında bir yılan, bin yerinden parçalanmış."Hep bu hikayedeki kediye benzettim seni, yaşattığı insanlar tarafından öldürülen... Öldürülenlerin şiir'ini yazamıyorum. Selam verdiğim insanların çoğunu tanımıyorum. Burda,Cengiz Gündoğdu adında bir adam var, uzun bir yoldan geliyor. Kendi gücüyle onardığı dar bir köprü üzerinden, gelene geçene var gücüyle bağırıyor: Gelin bu tarafı da görün, gelin kendinizi de getirin.Bu adama arada bir sıcak bir selam veriyorum, çok çirkin olduğunu söylüyorlardı ama geçenlerde yüzünü gördüm, çirkin değil. Çirkin bakıyorlar ona. Bir gün bu adamı vuracaklar, insanı sevdiği için parçalayacaklar onu. Kanının rengini görmemek için alelacele kaçaklar yanından, ve aynı adamlar cenazesine çelenk gönderecekler, ağızlarında siyah cam kırıklarıyla kadeh kaldıracaklar, kül renginde bir dünyayı daha rahat inşaa edebilmenin şerefine, ve ben, bu adamın şiir'ini yazamayacağım.

Karşı evde esmer bir dadının sitemini duyuyorum, sütten kesilmiş bir bebeğin ağlayışına. Duyunca, görev zamanı diyor içim, hazırlıksız yakalanışıma. Tanıdığım eski bir levent çağırıyor beni soğuk denizlere, divanlar yakılıyor gözlerimin önünde.Kendimi istiyorum, getiriyorlar ve bedenim tabut görünüyor gözlerime. Çocuklar ucuz yaşıyor burda. Büyükler şeytanla iki tek atmak için aşağılığın minaresine çıkıyorlar ve bir çoğu, minare gölgesi, davul tozu satarken yakalanıyor. Herkes tetikte, kirişler terliyor, bir cinayet işlenecek burda; kimin ölebileceğini yorumluyor televizyonlar ve ben daha çok korkuyorum dağ diplerindeki kara çalılardan, kamyonlardan ve asfalttan. Manisa'da ağlayan kayayı gördüm, "Niobe" adlı bir kadının altı tane kız çocuğu öldürülmüş ve kadın, ağlamaktan taş kesilmiş. Seni düşündüm ve Anadolu'yu. Yunanca bilmeyi çok istedim, Homeros, Socrates ve diğerlerini bilmeyi... Anadolu kurtarabilir bir çok şeyi. Çünkü orda analar, anne olmamıştır daha.

Bir rüyadan uyandım: Duvarda ucuz monalizam tükürür bana hıristiyan asaletiyle diye korkuyordum. Kutsallığıma gölge düşürmemek için dışardaki insanlığa takılıp seyrederken, öldüğüm gün karşılaşmak istediğim birini yakaladım, çocukluğum ellerimden utandı, yazıkladı beni.Bu gözlerle uyandım. Radyoda ilk defa doğru bir müzik vardı, "Leyladan geçme faslındayım" Akşama kadar ağzımda çevirip durdum bu cümleyi. Geceyarısına doğru "Faslındayım" kelimesini fırlatıp attım,bu sefer,"Leyla'dan geçme"halini aldı. Bu da bol geldi duruşuma. Sonra bütün harflerden geçtim sadece "L" yi bıraktım. Senin yanına geldiğim zaman bu "L" harfini, dalları tuvaletimizin camından içeri giren, bahçedeki yaşlı dut ağacımızın dibine gömeceğim..

Güzel anam,hüznün kokusunu peştamalinden aldım ve mısır ekmeğinin yüreğinden acının rengini... Bizim oralarda ölüm işmarsız gelirdi. Evimiz, bahçemiz, kap kacağımız çıldırırdı, bakırdaki, zehir çıldırırdı ve kadınlar hep balkonlarda ağlardı, balkonlar ki, iyi ses verirdi komşulara.Ölüm yabancı bir adamdı, gelip kafa bulurdu gülüşlerimizle.Birçok şeyi hatırlayamıyorum, tıpkı amcamın askere gidişini hatırlayıp dönüşünü hatırlamadığım gibi.Çok şey bilmek yaşamı uçurumlara sürüklüyor ve normalliği yasaklıyor bilmek.Başarı normalin dışına çıkmakla geliyor Delileri öğreniyorum bu yüzden. Bütün istasyonların ve terminallerin bir delisi var Geçenlerde yanıma sokuldu bunlardan biri,"ağabi nereye gidiyorsun" dedi, ben de, "İzmir'e" karşılığını verdim. "İzmir'e niye yaya gitmiyorsun da bu yaşlı trenleri ağlatıyosun"dedi. Deli görmek istemeyen aynaya bakmasın diyordu içlerinden bir tanesi ve başka biri çok parası olduğu zaman yapacaklarını anlatıyordu:Önce, sarı boyalı bir oda yapacağım ve bir renkli televizyon alıp, karşısına geçip dizlerimi göğsümde topluyacağım. Sadece yumurtanın sarısını yiyeceğim, bak o zaman dünya nasıl güzelleşiyor" böyle diyordu, yürüyüşçü Mahmut. Bu yorgun insanlardan uzak duramıyorum, sözün özü onlarda, bizse kışladık sözün menzilinde.

Emekli bir polis var burda, öğretmenlikten gelme.Sicili ağzına kadar dolmuş, görevinin çoğunu cezaevinde tamamlamış. Zor yaşıyor ama zar atmıyor Emekli olunca bir koç almış, ayaklarının yere değip değmediğini öğrenmek için üzerine binmiş, sonra koç'u kesip bünyesi zayıf olanlara dağıtmış.Hüzünlü bir yüreği var şiir yazıyor, şiir söylemek istediklerini söylememektir diyor. Abdülhak Hamit'te öyle diyor:"Bir hakikatin tazyiki altında hiçbir şey söyleyememektir şiir".Bu adamın yaşı elliye vardı halen daha evli bir kadını seviyor ve güfteler yazıyor:"Sevgiliden sevgiliye hediye/elma gider, ayva gider, nar gider/sevenin yüreği bir renkli mevsim

yağmur gider, rüzgar gider kar gider" Hayatı hakkında notlar tutuyorum"Ceraim Ahmet'in, eğer bir gün bu adamın öyküsünü yazacak olursam, şöyle bir cümle ile başlayacağım: **"Ve o günden sonra bilmek istemediğim her şeyi anlattı bana"** Cuma günü bir çocuk kendini astı. Sevdiği kıza not bırakmıştı:"Artık, seni anlayabiliyorum." Cenazeden otele döndüm, çocuğu düşündüm bir de "L" harfini, dolapta ekşimiş bir yoğurt vardı onu yedim ve yattım. Hayatımda ilk defa İzmir'i gördüm ve ilk defa çiçek verdi bana birileri. Karşıyaka iskelesinde çiçeklekarşıladı beni Ayşe ile Memet. Bir müddet tüfek tutar gibi çiçekleri elimde tuttum sonra Ayşe yetişti imdadıma. Ayşe ile Memet senin çocuklarına benziyor, dişleri ve tırnakları tertemiz insanlar ve sonra şiir okumaya gittim üniversiteli insanlarımıza. Radyoda bir gemi battı, İzmir'in tırnaklarından gres yağı akıyordu. Bülent Habora denizi görmüyordu, Hilton oteline ve kedilere ve kitapsız insanlara bakıyordu.

Tanıdığım bir avukat:"Suçu ne olursa olsun her insanın savunulacak bir yanı vardır" diyordu. Eskiden kitaptan ve düşünceden korkulmazdı, kılıçtan ve yumruktan korkulurdu. Gün geldi insan önce kitapları yasaklamaya kalktı -Magnum Liber magnum malum- büyük kitap, büyük felaket sözü çıktı ortaya. Bugün kitaplar yasaklanıyor, aydınlar cezaevlerine dolduruluyor, özgürlükten ve gerçekten korkanlar bu olayları yaratıyorlar. Bilmiyorlar sanatçı cezaevine girse de direncinden bir şey kaybetmeyecek, bilmiyorlar, "her duvar bir kapıdır" sanatçının karşısında. Cesaret yıldızlara, korku ise ölüme götürür, latin filozof Seneca'nın dır bu söz. Güzel anam, halkımız halini söylemeye korkuyor, ne istediğini bilmiyor, iktidar ise halkı tanımıyor, balkonları tanıyor, kokteylleri ve alkışları... Yüreği paçavralara sarılı insanlar var tahtaralelli'yi yukarda tutuyorlar Alt kattaki kiracı üst kattakini tanımıyor, cebinde parası olan herkesin cebinde para var zannediyor, başından aşağı dolu yağan bir kimse, bütün dünyada fırtına var kasırga var sanıyor Halkımız ne istediğini bilmiyor ve çocuk yapanlar cinayet işliyor artık. Fransız devrimi günlerinde, Madam Roland giyotin'in altına giderken "ey özgürlük senin uğruna ne cinayetler işleniyor" diye haykırmıştı, çünkü Madam Roland'ı giyotine gönderenler, kendilerinin özgürlükçü olduğunu söylüyorlar, özgürlük uğruna savaştıklarını savunuyorlardı. "Köpek köpeğe,at ata ne borçludur" diyordu bir zamanlar Voltaire ve arkasından yapıştırıyordu cevabını, "hiçbir şey" Hiçbir hayvan ötekinin buyruğu altında değildir İnsanoğlu akıl denen ışığa kavuşunca ne kazandı biliyor musun?" Dünyanın her yerinde köle olmayı" böyle diyor Voltaire. Güzel anam bizler sadece yaşamıyoruz, yaşanıyoruz da. Tepemizden tırnağımıza yanlış insanlar yaşadı bizi ve yanlış yerlerde yaşadılar bizi. Bir şair şöyle diyor: Dağa kaldırılmış bir sessizlik olmuş artık senin huyların. Seni anlatıyor bu şair ve yorgun bir adam bağırıyor uzaklardan, "Analara kıymayın efendiler." Camları açmaya korkuyor insanlarımız, sahneye bakmaya korkuyorlar Herkesin içinde sürgün bir ses:"Kim kurdu bu sahneyi? Bu plastik dekorları bu zorla yağdırılan yağmuru kim yaptı? Kimdir kör ve sağırlara yıllardır göz kulak olan. "İşte bu ses kurtaracak dünyayı."

Şairler, "Ölmek"kelimesiyle başlıyorlar şiirlerine.Şiir, isyan değildir ana. Şair isyankar olsa da. Özgürlüğe isim koyuyor ama kurtuluş olamıyor şiir. Şiir, kaynağına döndürüyor insanı, suları dağlara yürütüyor, kamyonları deviriyor Sevdiklerime, trenlerde yakalanıyorum, yine bir trendeyim. Lohusa bir geceye uzanıyorum ve camdan bakıyorum: Gecenin ağzı taş kesmiş. Mardinli Orhan, yeni doğan çocuğuna benim adımı vermiş ama huzurlu değil, silahla nöbet tutuyor yatak odasına ve yüreğimin bir tarafı doğuda. Liseden arkadaşım Sabri, bir tuz ambarında çalışıyor Deniz, sevdiği kızı bir Diyarbakırlıya kaptırmış ölü gibi yatıyor. Akrabamızın büyüğü italyan enistemize kirvelik yapıyor Esra dört yaşında, güzel kız bir türlü dişleri büyümüyor Devlet büyüğümüzün uçağı sarsıntı geçiriyor, düşmek ile düşmemek arasındaki o ince çizgiyi düşünerek anlıyor

Sovyet kadınları (Tolstoy'un kitapları koynlarında) köyden inen Dursun dayının altına yatıyor. Kadınlar aldıkları parayla çocuklarına elbise alıyorlar, hem de bilmiyorlar, cennetin analar ayağı altında olduğunu. Kocası ölen kadın, kocasının kardeşiyle evleniyor, bu kadın, cennette, bu adamların hangisiyle evlenecek(evli olacak) diye cami imamına soruyorum, kovuluyorum. Yüreği mi dinliyorum, Bosna beni ilgilendirmiyor, Çeçenistan'da öyle. Kendi ülkemi düşünüyorum: hastaneleri, okulları, sokaktaki işsizleri, Güneydoğuyu,veresiye ip alıp kendini asanları, büyük puntolarla gazetelere düşen tecavüz sahnelerini,harplarla bedenini onaranları...

Umudun yenik düştüğü yerde türküler yanık, soğuk bir ıslıkla geçiyorum gecenin ağzından, adamakıllı utanıyor perşembeler ve gecikmiş bir diyetçe oluyor şiir Kadınları saçlarından ve küpelerinden tanıyamıyorum ve onlara adres soramıyorum. Ben bunları düşünürken, bu olanlardan habersiz nenem, muhakkak eşikte oturuyordur ve yanlışlıkla entarisini donuna dikiyordur Ağzında yıllanmış bir türkü geveliyor olmalı bu saatta: Of felek felek ki kimine kürk giydirdin kimine yelek. Kuşlar ağaçlara konmuyor artık. Kuşlar gittikçe büyüyor ve kuşların karnına sığmıyor kurşunlar. Bilim ahlaksızlaşıyor Betül hanım tavuğu fırına koymayı unutmuş, anlaşılan yemeği dışarda yiyecekler, Zehra ot keserken çimenden zehirlenmiş, tavuk yatıyor Zehra yatıyor. Ben halen daha kalecilerin niye zamansız çıktıklarını düşünüyorum ve Cevdet'in tiyatroya topladığı kızlara sarkıntılık yapıp yapmayacağın... İşte böyleyim ana,neremde büyüdüğünü bilmediğim taşralı bir çocuk tırnaklarıma kadar kanıyor Geçici bir süre insanlığa ara veriyorum, Dilimi tuzladım, düşüncemi kovdum evinden. Yine mendilim yok burnum gömleğimin kolunda. Bir savaş sonrası kurtarılmış bir bölgedeyim sanki, benden başka kimse yok ezan sesi geliyor çalılıkların arasından, anlaşılan imamda yaşıyor Bir ırmak arıyorum, şehre inmem lazım. Bir de böyle görmeliyim şehri, kimsesiz ve selamsız, bir haftadır ağzımda aynı sakız dişlerimi hazırlıyorum çakıl taşlarına. Gidiyorum, raylara bakan evlerin yalnızlığıyla

yarımyamalak ve yalpalayarak

gidiyorum, her istasyonda eski bir parçamı bırakarak kadınları anlamıyorum,onları ağırlayamıyorum bağışla beni ana.

ÖNCE TUFAN SONRA NUH

kutup yıldızı da yanılırmış meğer
bulanırmış dibi çamurlu su
tanrı zeus'da ölürmüş
anladın bunu büyük depremin yıkıntıları arasında
anladın ve yoruldun
şimdi anadolu'daki bir kilise kadar yalnız
bir isa sureti kadar mahzun duruyorsun
yorgun da olsan yürüyorsun
ekinlere basmadan
ezmeden karıncayı yine
lakin ömür kısa
menzil ırak
yol uzun
nasıl varacaksın gül ülkesine

ceren su içerken vurulmuş
susmuş özgürlüğe ve ölüme kafeste bülbül
artık ne kılıcın zülfikâr
ne atın düldül
tükenmiş tuz ve ekmek dağarında
kırbanda su kalmamış
kırılmış âsan
sakalların yitirmiş sakladığı rüzgârı

sıvas ellerinde sızın çalınıyor sazın değil
manisa'da acı akıyor torlak kemâl pınarı
filizlenip filizlenip kuruyor kanlı çarmıhı dede sultan'ın
ve yaklaşıyor yolun mezara
dünya tükenmek üzere
yeni bir gezegen bul kendine
yeni bir sevda

sen ki cemşid'in soyundansın
ebul vefa boyundansın
geceyi yıldızlı bir seccade gibi sererdin yere
kendi kıblene dönerdin eskiden
umudunun ufkundan bakardın menziline
öyleyse sar yüreğine kutlu derisini nesimi'nin
küllerin arasında saklı közü bul
üfle son nefesini mansur'un
dağlar devrilir o zaman
dalgalar çevrilir belki
önce tufan
sonra nuh
yoksa daha çok yolcu bekler bu gemi

çamuru çarka ver ortaya çıksın çömlek
içine nur ve ter kat
özge bir güzellik yarat
kökün derinlere varsın
aşkın ışkın sürsün
yıldızlı yemişler sunsun bize
senin balçığından yapsın yuvasını kırlangıç
balıklar bir boyda büyüsün denizinde
ırmaklar sana aksın

YİNE DE GÜZELSE DÜNYA

perçemin asuri
pürçeğin hitit
kaşların karduktur
bir gözün dicle akar
bir gözün fırat
bir yanın mani çağrışır
bir yanın hoyrat
ve iççeker selvi
ırgalanır dal

günü sarı sıcağı al
harran ovasıdır yüreğim
gözlerinin karasından kan akan
ensesi ürpertili terli ceylan
soluk soluğadır orda

dermansın derde
sararken yaramı
silerken terimi
bir başka şirinsin
bir başka narin
zozansın zagros'ta
norduz'da iki dağın arası
gönül türküsü kerkük'te
yarısı kürtçe
türkçe yarısı

munzur'dan süt emmişsin
bingöl'de çimmişsin
belli ki bundan ötürü
gökçe çiçek
akça taysın
buluttan süzülen aysın
düşmüşsün gönül suyuma
akarım sana doğru

kapısı oymalı
eyvanı haymalı
hanayda bulurum seni
yürürsün yalnayak mermerde
havada kuşlar uçar
gül biter yerde
tenin tenime
canın canıma değer
kavak alkış tutar yapraklarıyla aşka
asma ışkın sürer

diyarbakır nasıl akar
urfa nereye bakar
sen bilirsin
mardin kalesi'nden atlayamam
dökülür umutlarım
kuşlarım dağılır
çırpınır kirpikleriyle kundaklı bir bebek
ne bir ateş böceği
ne de bir yıldız
gecenin en umarsız anıdır an
yetişir canıma sesin

kalın surlara vermişizdir sırtımızı
buluttadır başkaldırmış başı burçların
başak umuttadır
bekler harmanı
savrulmayı yele karşı
ele karşı
güne dost
gün yüzün

doğarsın
ağarır yarasına kar basmış karacadağ
ülkemin elvan gülü
van gölü menevişlenir gözlerimde
sevdalı sunalar uçar
kıpırdar toprağın karnında tohum
kaya altında uç verir filiz
uzatır boynunu ışığa aşka

tanrı anu'nun göklerinde
hitit güneşidir başın
saçların rüzgârımın kanatlarıdır
kahrına karşın
yine de güzelse dünya
senin sayendedir biraz da bu

sen ülkemin bitek toprağısın
al gülü
sarı çiğdemi
yeşil yaprağısın
ilkyazda ışığın şavkır
sesin şakır
türkülenir rengin newroz'da
elin elimde
kolun kolumdadır
ateştir eksenimiz
eksenimiz aşk
döndükçe büyür halayımız

Ozan TELLİ

Grup Yorum'a Mektup

İbrahim DEMİRCAN

Saygıdeğer Kemal ve Tüm **Yorum** Emekçileri'ne,

Hepinize yürekten bir selamla mektubuma başlıyorum. Öncelikle yanıtı geciktirmemin nedenini açıklayayım: Mektubunuzu oldukça yoğun bir dönemimde aldım. Hoş, bizim gibi insanların yoğunluğu hiçbir zaman bitmez, yine de, belli dönemler yoğunluk da daha yoğun olabiliyor. Bense size baştan savma bir yanıt yollamak istemiyordum. Çünkü sizleri gerçekten de ciddiye alıyorum/alıyoruz. **Grup Yorum**'un bunca yıldır kanıtladığı ve es geçilmemesi gereken bir "iyiniyet"i var. Politik anlamda, Zülfü ve benzerlerinin tersine, hep ileriye doğru bir çizgi çizdiniz, son kasetinizde dediğiniz gibi... **İnsancıl**'da çıkan yazı üzerine göstediğiniz tepki de size yakışan bir tepkiydi. İlerlemek isteyen, eleştiri özeleştiri dışlileri arasına kariyerizm, sekterizm, dogmatizm... gibisinden bir çomağın sokulmasına izin vermez. Çünü amaç gerçekten gelişmek, geliştirmek, insanlık uğruna dövüşmektir. Yeter ki, karşıdaki de iyiniyetini ve yapıcılığını göstersin.

Bu mektubu, bu düşünceler doğrultusunda bir başlangıç sayıyorum. Sizlere ulaşmakta geç kaldık, ve yine ilk girişimin benden gelmemesinin minik bir mahcupluğu var. İlerki bir tarihte dergide, tüm kasetlerinizi santim santim inceleyip irdeleyerek açılımlı bir **Grup Yorum** yazısı yayınlamayı düşünüyordum. İsterdim ki, bu mektup da böyle içerikli olsun. Yoğunluk, buna izin vermiyor. Bununla birlikte genel çizgileriyle düşünce ve eleştirilerimi ileteceğim. O yazı ise, kuşkusuz bu dialog sürecinin sonunda daha sağlıklı yazılacaktır.

Önce, olumlu düşüncelerimi aktaracağım. Daha doğrusu hakkınızdaki "olumsuz" düşüncelerim, bütün bu olumlu düşüncelerin ihtirazi kaydı, "ama..."sı şeklinde olacak;

Grup Yorum'un muhalif kültür mücadelesine en büyük katkısı, kurumsallaşmasıdır. **Grup Yorum**, sıradan... üç beş kişinin biraraya gelerek yaşattıkları bir müzik topluluğu değil, bizzat muhalif, alternatif bir karşı- kültür kurumu niteliğinde. Bizim tarihimiz için bu, "ilk"tir

Kurumsallaşma neleri gerektirir?

Kurumsallık, kurumun kişilerin kişsel özelliklerine bağımlı olmamasını gerektirir Tiyatro çalışmalarında bunu başarmak daha kolaydır. Çünkü yönetmenlik ve oyunculukta kişisel özellikler, müzikte olduğu kadar birincil etki yaratmazlar, tiyatro grubunun kişiliğinde kişisel damganın basılmasının önüne geçilebilir. Sistemin tiyatro sanatçıları bu kadar elverişli bir alanda dahi, starlaşmayı beceriyor. AST deyince Rutkay Aziz akla geliyor AST R.Aziz damgalı bir "kurumsallığa" bürünmüş durumda. Levent Kırca, bu işi zıvanadan çıkaranlardan, ekip yok da, sadece kendisi ve karısı varmış gibi... Bazılarıysa işi iyice azıttı; İsimleri üstüne tiyatrolar kurdular. M.Gezen. Y.Kenter ve benzerleri...Can Şenliği Oyuncuları ise, kurumsallaşmayı samimi olarak gerçekleştirmeye çalışıyor.

Müzikte bu iş niye zor? Çünkü işin içine beste giriyor. Beste ise, ister istemez kişisel özellikleri yansıtıyor. Bir müzik üreteni olarak, ezgilerin belli başlı kişilerden çıktığını farkedebiliyorum. Bunun üstüne, şarkıları söyleyenler de fazla çeşitlenmeyince, **Grup Yorum**'da Kemal, Efkan... damgası gözlemleniyor. Bunu gözlemleyemeyenler içinse "Yorum, kalıplaşıyor, kendini tekrarlıyor..."yargısı ağır basıyor. Ezginin Günlüğü, iki kaset dayanabildi (Sabah Türküsü'nü bir doruk olarak sayıyorum, tartışılsa da...) Fakat daha sonra, Emin İgüs baskın oldu. O da ayrılınca berbat ettiler. Çünkü Hüsnü Arkan'ı grubun resmi solisti yaptılar. Besteci olarak Nadir ve Hüsnü'nün olmaması, belki bir olumluluktu, fakat tüm şarkıları Hüsnü'nün söylemesi, E.Günlüğü'nü deyim yerindeyse, soysuzlaştırdı. Zaten nitelik olarak da iyice yozlaştılar ve sisteme teslim oldular Siz'de ise, hızlı bir biçimde ayrışmalar gözledik ve Kızılırmak, Ekin, hatta Gülbahar adı altında yeni **Grup Yorum**lar dinledik. Bu "mitoz" bölünmenin haklı nedenleri olabilir, ama kurumsallaşma yolunda sekter bir görünüm vermekte. Bunun sorumluluğu ağırlıkla diğer (ayrılan) arkadaşlarda olabilir. Benim kaygım ise, mektup özgülünde müzik, genel olarak kültür mücadelesinde en önemli mevzilerin kurumsallaşarak sağlanacağını düşünmekten ibaret.

Acaba, diyorum, sisteme muhalif olup da beste yapabilen, sanat potansiyeli olan insanımız o kadar az mı? Yoksa var da, çoğunun kafasında kurumsallaşma değil de bireyselleşme anlayışı mı var? **Grup Yorum**, bu insanlara ne kadar ulaşıyor, en azından böyle bir misyon üstlenmiş mi? Dergideki yazıda da değindiğim gibi, **Yeni Şarkı** hareketi, herkesin kendi bulunduğu noktadan mı başlatılmalı, yoksa tek bir vücut bileşiminde çeşitlilikler, renklilikler barındırarak...hatta besleyerek mi gündemde tutulmalı? Ben, mutlaklaştırmasam da, ikincisinden yanayım. Belki bunun **Grup Yorum** çatısı altında başarılması üstlendiğiniz misyonun "özgünlügü" yüzünden çok zor olabilir. Ama **Yeni Şarkı** adı/çatısı altında muhalif kimliği barındırdığına inanılan kişi ve gruplar ile yapılacak bir genel toplantıyla üst kurumsallaşmaya gidilebilir. Bu, neye yarar? Herşeyden önce, müzikal eğitimin içselleştirilmesi ve diyalektik materyalist donanımın müzik bilincine yansıtılmasını sağlar Bu öneriye teknik anlamda yapacağım biriki eleştiriden sonra yeniden döneceğim.

Grup Yorum, gerçekten de kendini tekrarlama sürecinde. Gerek biçim, gerekse içerik olarak. Bunun genel nedenini mektubumun başında da vurguladığım gibi, şarkılar her ne kadar bir kollektifliğin, ekip çalışmasının ürünü olsa da baskın karakterlerin değişmemesini de o ekibi oluşturan insanların değişmemesi, değişse bile eskilerin etkisinden kurtulamıyor olması sağlıyor. Bu durum, müziği "tür" adı verilen yapay kalıplarda icra etmeyi doğruyor Yapılan müzik de, "Çağdaş Halk Müziği" kategorisiyle türkülerimizin geleneksel kısırlığından kurtulamıyor. Köklerimizden ve yerelliğimizden kopmayı önermiyorum, sadece feodal dönemin doğaçlama ürünlerinin yinelenmemesini, türkülere sadece içerikte değil müzikal biçimlerde de "sınıf bilin-

cinin" katılmasını istiyorum. Tekelci kapitalizmin (emperyalizmin), ulusallıkları törpülediği, beynelminelleştirdiği bir egemenlik döneminde, bizler bu olguyu kendi lehimize çevirmeyi bilmeliyiz. Yani artık, müziğimizi beynelleştirme yolunu açmalıyız. Bu, birdenbire olacak bir şey değil tabii ki... Ama, artık biliyoruz ki, türkülerimizin bir türlü müzikal olarak anlatamadığı (diyelim) keşmekeşi, caz ritmleri daha güçlü anlatabiliyor. Rock müziğin isyancı motiflerini kullanmayı, bize kim yasaklıyor? Yukarda sınıf bilinci terimini özellikle kullandım. Çünkü **Yeni Şarkı**, bilinçli, bilinçlenen... evrenselleşemeyen özgüllüğün (yerelliğin) anti-diyalektik olacağının farkında olanların müziği olmalıdır. Yani eskiyi devrimci ve diyalektik bir yadsımayla aşabilmenin müziği olmalıdır. Bu noktada, gerekirse yadırgatıcı unsurlar da taşıyabilmelidir. Ruhi Su, yadırgatıcıydı, ama kim diyebilirdi onun yaptığı müziğin Yeni Halk Müziği'ni temsil etmediğini? Bununla birlikte, tabii ki Ruhi Su'yu tekrarla yetinmeyeceğiz, sorun ondan sonraki halka olabilme sorunudur Bu noktada Zülfü'nün ilk çalışmalarını önemsiyorum ve sizin çabanıza saygı gösteriyorum ve halka'nın sizin çizginizde yakalanacağına inanıyorum. Ama bazı önemli noktaların aşılması kaydıyla. Bunları sıralamaya çalışacağım;

-Akustik çalgılardan ve akustik müzikten gittikçe uzaklaşmak. Sequencer müziği, ister istemez müziğin tek bir kaynaktan çıkmasını zorluyor Ne kadar fikir verilirse verilsin, klavyeyi kullananın süzgecinden geçmek zorunda kalınıyor. Oysa ekip çalışması, farklı beyinlerin aynı anda çalışmasıyla doruklara ulaşabiliyor Bu açığı kapatacak insanlar bulunmalı, varolan unsurların eğitilmesi için de olanaklar zorlanmalıdır. Eğitim almaya özen vermek, gerçekten de çok gerekli. Çünkü bu tür müzikte şan tekniğini ve çalgıları kullanmakta virtüöz derecesine varılmasa da ustalığın eksikliği uzun süredir çok belirgin. (Sakın, bu dediklerimden benim çok usta bir müzisyen olduğum anlamı çıkartılmasın.) Bu yüzden, şan ve çalgı eğitimi için, elde edilen gelirlerden önemli bir miktarın iç eğitime ayrılması gerekiyor. Zaten kurumsallaşma varsa, eğitim de olmalıdır.

-Tekrar gibi olacak ama, öz-biçim sorunsalı hala ihmal ediliyor gibime geliyor. Bunun altında da müzik dilinin iyi kullanılmaması, yani eğitim eksikliği yatıyor. Kulak kirliliği ve müzik dilinin kullanılması konusunda dergide yazdıklarım (1) tekrar etmeyip atıf yapmakla yetiniceğim. Ama yine de şunu eklemeden geçemiyeceğim: Egemenler kulak kirliliği yaratarak toplumdaki iletişimin daha da bozulması için, bilinçli olarak müziği (de) kullanırken, karşıda duran bizler de müziği aynı bilinçlilik ile bu saldırıyı bertaraf etmek için kullanmalıyız. Bu, bir dil çalışmasıdır. Nasıl ki bir dilbilimci, yerel farklılıkları bir potada eritip bir dil evrenselliğine ulaşabiliyorsa, müzikçi de aynı şekilde tüm yerel müziklerin farklılıklarını ve belli duygu ve düşünce çağrışımları yaptırmada daha elverişli olabilecek özelliklerini müzikal üretim aşamasında birleştirebilmelidir. Bu anlamda hiçbir müzik "türü"nü küçümsemiyorum. Üstelik hiçbir türün, yapısal olarak ideolojik olduğunu kabul etmiyorum. Sadece "türleri" hemen hepsinin ideolojik amaçlarla kullanılabileceği gerçeği var. Aksi takdirde, "Yorumvari" bir müziğe söz yazıldığında Grup Cemre'nin ortaya çıkmaması, MHP'nin "Dağlara Gel"in üstüne bu kadar çabuk ve kolayca söz yazamaması gerekirdi. Ayrıca, kullanılan formlar ve teknik çok daha basit ve ilkel (başlangıçsal) olsa da, birçok türkünün acıyı, hüznü ya da çoşkuyu, birçok klasik Batı Müziği yapıtından çok daha iyi anlattığını savunabilirim Örneğin "Ya Beni de Götür, Ya Sen de Gitme"nin ayrılık hüznünü Rodrigo'nun Gitar Konçertosu'ndan çok daha iyi anlattığı ortada... İşin ilginç yanı, Rodrigo bu besteyi İspanya içsavaşından çok daha önce, saray hayatını anlatmak (ve savunmak) amacıyla yazmışken bizler (Deniz Gezmiş dahil) hep İspanya içsavaşıyla veya hüzün çağrıştırarak dinledik. Kanımca, bu beste saray yaşantısından çok hüznü daha fazla çağrıştırıyor Demek istediğim şu ki, Rodrigo'nun usta bir müzikçi olması, onun müzik dilini her zaman iyi kullanıyor olması anlamına gelmiyor. Uğur Mumcu'ya ağıt yapacaksanız bunu Ankara Misket ritminde yapamazsınız, aksi takdirde insanların bu şarkı eşliğinde bile misket oynamasının önüne geçemezsiniz. Ankara Sakarya Caddesindeki ki barları şöyle bir gezseniz oraya sarhoş olmaya gelenlerin, "Cemo" eşliğinde masaüstü devrimler yaptığını görürsünüz. Hangi müziği yaparsanız yapın, acaba bunun önüne geçmek mümkün değil midir? Bence tersi... **Grup Yorum**'dan da beklediğim (iz) bu, **Grup Yorum**'un herhangi bir şarkısını alıp, sözsüz dinlediğinizde ortada **Grup Yorum** ve anlatmak istedikleri (ki bunları çok önemsiyorum) kalmıyorsa veya **Grup Yorum**, bu şarkıların içkilere meze yapılmasını ve Lümpenproleterya'ya hitabetmesini önlemek istiyorsa, sadece sözlere değil, müzikal formlarına da dikkat etmesi gerekir **Yeni Şarkı**dan kastım bu; Devrimci özümüzü, biçimleri de devrimcileştirerek, daha doğrusu biçimlerde de devrim yaparak yansıtabiliriz. Bu, gerçekten de çok zor bir çalışma, belki böyle bir faaliyete vakit yok denebilir. Öyleyse bu sonuçlara katlanmak zorunda kalırız. Feodal kültürlerin eşliğinde politik mücadeleler veririz. On yıl öncesindeki **Grup Yorum** dinleyicisinin kulağı da, müzik kültürü ve bilinci de (dili de) bir adım gelişme kaydetmez. Meydanı boş bulan Zülfüler, Ahmet Kayalar ve yeni Poparabesk yetmeler kültüre egemen olurlar. Devrimci bilinci müziğe taşımak isteyen bir müzikçi de, halkıyla arasında genişletilen uçuruma melulmahzun bakar, durur Ya da hiç değilse namuslu populizm yapayım deyip, iyice vulgarize olur. Devran yürür, çark döner, devrim gerçekleştiğinde devranı yürütenlerin, çarkı dönderenlerin adı değişir... formüller, biçimler aynıdır Biraz somutlamak gerekirse, klasik halk müziği formlarımızı gelişgüzel kullanmamalıyız. Anlatmak istediğimizi daha iyi aktarmamızı sağlıyorsa, ancak o zaman kullanmalıyız Üstelik çağdaş olmak adına, klavye ve basit gitar akorları ekleyip şehirlerarası dinlenme tesislerinde bangır bangır çalınan şarkılara benzetmemeliyiz yapıtlarımızı. Gerekirse, böyle yapıtlarda sadece bağlama eşliğiyle yetinmeliyiz. Bağlama tekniğini de bu sayede geliştirme şansını elde ederiz. Çağdaş halk müziği deyince ise, ben gerçek anlamda çokseslilliği (polifoni) anlıyorum Yani, beste tek sesli karakterde yazılmışsa, arkaya istediğinizi ekleyin, tek seslilikten kurtulamıyor Üstelik polifonik karakterdeki gitar, piano bile tek sesli bir hale dönüşüyor, Ezgiyi ortadan kaldırsanız, ezgiye eşlik eden akorlar (hatta ritmler) bir diğer şarkıdan farklı olmuyor

-Özgünlük üstüne buna bağlı olarak yapacağım eleştirileri ayrı bir paragrafta sunmak istiyorum. Beste yapmakta başlangıç yönü olarak ezgiyi ele alırsak, özgünleşemeyiz. Çünkü doğu kültürlerinin karakteristik

yapısına uygun olarak tek sesli ezgi birikimimizi yansıtmış oluruz. Böyle üretilen bir ezginin alacağı akorlar da üçaşağı beşyukarı aynı olacaktır, bu da özgünlükten uzaklaşmayı doğuracaktır. "Bizim müziğimizden de örnek vererek bunu açıklamak istiyorum; Flamenko kalıp diye anılan bir akor dizilişi var; Lam, Solmaj, Famaj, Mi maj... diye. Bu kadansın kullanıldığı öyle çok şarkı yapıldı ki; Hayat Yeşilde. İstanbul...Akademi... Büyü de Baban Sana (Solmaj yerine Mimin alması ezgideki monoton inişi engellemiyor.) Fabrika Kızı, Filizkıran Fırtınası (Selda(, Gözlerin (Alpay),2023 (B.Manço), El Porompompom, Arabesk parçaların çoğu.. Sırf eşlik akorları bakımından değil, Çağdaş Halk Müziği diye sunulan birçok yapıtta (sizinkilerde de) ezgisel monotonluk hakim oluyor. Ezginin birçok ölçüsünü dinlediğinizde hangi akora veya ezgiye bağlanacağını biliyorsunuz (tahmine bile gerek kalmıyor,) Tıpkı sonu belli olan TV dizileri veya cinayet romanları gibi... Yukarki örneklere eklenecek Munzur Dağı, Asker Kaçakları, Sıyrılıp Gelen, Dağlara Gel, Bize Ölüm Yok (Sahiden, Ekin'in bu parçası, son kasetinizdeki Bu Memleket Bizim'e ne kadar benziyor. Yine de bu yeni şarkılarınızla ilgili görüşlerimi de sonra belirteceğim. Gel ki Şafaklar Tutuşsun... Daha birçoğu. Bu olgu, halk müziğimizin (İsp. halk müziğinin de) karakteristiği, köklü bir geleneği. Bu geleneği yok mu sayalım? Hayır. Ama devrimcilik, biraz da yeni gelenekler yaratmak değil midir? Üstelik sanatta izleyiciyi edilgenleştiren bunlardır ve epik anlayışa uymaz. İzleyici, bir sanat yapısını izleme, algılama, değerlendirme ve anlama aşamalarında aktif bir beyinsel faaliyetten uzaklaşmamalıdır Böylece sadece sunan değil, izleyen de emek harcar. **İnsancıl**'ın Aralık 1990 sayısında Ferda Ereren'in şu dediklerini sizin de ciddiye almanızı isterim; "Devingen çağrışımlara dayalı sanat yapıtı, sizi sistemden çıkarmaya çalışır. Yeni ve bilinmeyeni anlamaya yöneliktir Paylaşıma dayalıdır. Yaratıya yönelik emek ile anlamaya, kavramaya yönelik emek, birlikte yeni dünyalar keşfeder.

Devingen çağrışımlara dayalı sanat yapıtı yetindirici değil, zorlayıcıdır Üretimi kolay değildir. Onun için metalaştırılamaz."

Birbirine benzer şarkılar, izleyicideki gelişimin önüne geçiyor.Beynin algılama mekanizması, farklı mesajlar aldığı sürece algı çeşitliği karşısında yetkinlik kazanır Algılamayı, çalılıklar arasında patikalar açmaya benzetebiliriz. Etkiler, beynimizde böylesi "patikalar" açılmasını sağlıyor. Bu patikalar üstünde ne kadar çok "yürünürse" o patika o kadar belirginleşiyor. Buna tıpçılar "kolaylama" diyorlar. (2) Sözkonusu şarkılar, özgün olmamalarından dolayı, daha önce açılmış patikalara benziyor O yüzden, algılama kolaylığından dolayı bu şarkılar daha çabuk benimseniyor Algılama kolaylığı, aynı zamanda algılama tembelliğini de ifade ediyor Beyinde farklı bir patika açmak isteyen, geleneği yadsıyan devrimci bir yapıt yadırganıyor, benimsenmiyor ve kolayca reddediliyor. Niye? Çünkü yeni bir zihinsel emek gerektiriyor Eski "patikalar" o kadar derinleşmiş oluyor ki, insanlar yeni bir patika açana kadar eski yoldan yürümeyi tercih ediyor. Devrimci sanatçının özgün (de) olma zorunluluğu burada kendisini gösteriyor. Ya eski patikalar derinleştirilecek, burjuvazinin bu patikaları "asfalt" yapma hedefine katkıda bulunulacak, ya da tüm zorluğuna rağmen hedef kitlenin algılama ve zihinsel üretim güdüklüğünü engellemek amacıyla yeni patikalar açma çabasından vazgeçilmeyecek. Yani A. Timuçin'in de dediği gibi "her türlü müziği kolay tüketim eğilimlerinin belirleyiciliğinden kurtarmak gerekecek"...(3) Yani hep "yeni" kalma savaşımı verilecek.

Ajitatif amaçlı yapılacak müzik faaliyeti için bu yukarda değindiklerim, "vakit kaybı"dır. Sorun belki de, acil olanın belirlenmesidir Tüm şartlar oluşmuştur da tek eksik, kitlelerin üstündeki ölü toprağını ajite ederek ortadan kaldırmaktır...mı, yoksa bilinçsiz (ve bilgisiz) bir kitlenin ajite edilmesi kadar vahim bir sonuç biliniyor mu? Devrim sonrası, ajiteye ihtiyaç duyulmadığı bir dönemde ne yapılacaktır? Toplum, bilgi iktidarını elinde bulunduran bir teknokrat/bürokrat klik yine ajitatif yöntemlerle mi yönetilecektir? Bilgiyi ve bilinci içselleştirerek yaygınlaştırmakla geleceğin **gerçekten de kendini yöneten toplumuna** ulaşılacaktır. Bu, devrimi askıya almak değil, devrime giderken yapılacakları belirlemektir. Reel sosyalizmin çöküşünü, sadece o ülkelerin özgül koşullarının özgünlüğüne bağlarsak o "özgül koşulların özgünlüğü", bizim de gerçeğimiz oluverir Ajitatif sanat anlayışını eleştiren (reddeden değil) bir yazım, **İnsancıl**'ın Mart 94 sayısında yayınlandığı için ayrıntılara girmeyip oraya yollamakla yetiniyorum.

Son olarak bir uyarımı daha ileteceğim. Yine yukarda değindiklerime bağlı olarak, sanata bilinç unsurunun katılmasıyla ilgili. Bilinçle sanat yapmak, sanatsal yaratının doğaçsal özelliğini reddetmek anlamına gelmiyor Ama bilinci sadece içeriğe yöneltmek anlamına da gelmiyor Yani sözler seçilirken gösterilen titizlik ve bilinçlilik biçimin belirlenmesi aşamasında birdenbire gelişigüzel olarak duygulanımlara, ilham perilerine üretimi havale etmek, sanatı bilinçli yapmaya yetmiyor Ismarlama sanatsal üretimi kabul etmiyorum. O yüzden sanatçının iç dünyasındaki özgün renklerin ve doğaçlama özelliğinin önemine vurgu yapmak istiyorum. Bu, sanatçının donanımının (bilgi, felsefe, ideolojik, politik ve estetik birikim) yetkinliği ölçüsünde en güzeli. Ama sanatsal üretimin tüm aşamalarında belirleyici olmamalı. Sırayı şöyle koyuyorum; Doğaçlama bir başlangıç sonrasında bilinçli ve kollektif, emek gerektiren bir işleme. Sanki siz'de tam tersi gibi... "Şu sözleri içeren şöyle bir şarkı yapalım... "deniliyor ve sanki sonrasında, daha fazla emek gerektiren işleme aşamasında biliçten çok, doğaçlamanın kollarına bırakılıyor gibi.. Bunu bir yargı olarak öne sürmüyorum. Sadece sezgisel olarak yapıtlarınızı gözlemlediğimde böyle bir sonuca varıyorum. Gerçekliğe uymayabilse de, sanırım objektif bir doğruyu veya bir tespiti ifade ediyor

Evet, sevgili arkadaşlar, şimdilik bu kadar... Bir de tek tek tüm şarkıları ele alıp bu mektubu yazsaydım, kimbilir ne olacaktır? Kısa yazamadığım için özür dilerim. Öznel birkaç konuya daha değinerek mektubumu sonlamak istiyorum.

Bunca eleştiriyi yapan bir müzik üreticisi olarak, ben bu noktaları ne kadar aşabildim? Özellikle 1984 - 85'te yaptığım bestelerimin çoğu, bu değindiklerimden pay almış durumda, Fakat, şöyle bir rahatlığım var; onları sorun olarak koydum ve biliyorum ki "insan ancak önüne sorun olarak koyduğu şeyleri çözecek," (Marx)

Ayrıca, eleştirilen noktaları "cehennemlik günahları" olarak algılamıyorum. O yüzden bu tarzdan hemence vazgeçilmesi gereğini savunmuyorum. Çünkü için-

de yaşadığım kültürün fazlasıyla farkındayım. Ama bu kültürün de değiştirilmesi gereğinin bilincindeyim. Değişimi sağlamanın yolu olarak da, çalışmalara bu yeni anlayışın yavaş yavaş serpiştirilmesinden yanayım. Ama her zaman için burjuva ve küçük burjuva müzikçilerinin kendi müzikal birikimlerine dayanarak ve sözkonusu yetersizlikleri ileri sürerek devrimci ve insani müziğe saldırımlarına izin vermemeyi teknik olarak başarmaktan da yanayım. **İnsancıl**'ın Şubat 95 sayısında Çalıntı dergisinin sizi ve **İnsancıl**'ı küçümsemesini okursanız hak verirsiniz. Onlara besterimle cevap vermeye hazırım. Ama niye hep birlikte hazır olmayalım? İnsani ve devrimci müziğin yeniyi temsil etmesinin doğal bir sonucu olarak, kendini bir müzik türünün sınırlarına hapseden ve o türü (mesala Rock'ı) en yetkin müzik türü olarak kabul eden hamkafalıların ağızlarını niye müzikal yetkinliğimizle de kapatmayalım? "Take Five" adlı caz yapıtından başka beş dörtlük ritmde bir parça tanımayan ve üretemeyen bilinç özürlülere niye Nazım'ın bir şiirinin beşdörtlük ritmle bestelenebileceğini göstermeyelim(Benim böyle bir yapıtım olduğu için böyle bir örnek verdim.)?

Gelelim somuta. Ben bunca ahkamı boşuna kesmedim. Sizlere alternatif üreterek katkıda bulunmaya hazırım. Sizlere bu konuda üç alternatif sunuyorum.1- Bestelerimi kayıtsız şartsız (eleştiri hakkım saklı ama,) değerlendirebiliriniz. 2- Bestelerim (iz) Ankara'da işlenir ve bu haliyle **Grup Yorum** adıyla - kurumsallaşma adına yayınlanır Fakat finansal sorunları aşacak gücümüz olmadığı için, bu sorunları sizin olanaklarınız da değerlendirilerek aşma hedeflenir 3- Katkı ve desteğinizi alarak, dayanışmamızı kitleye hissettirerek biz Ankara'da bir kaset yapar ve "yeni" bir grup olarak ortaya çıkarız ve **Yeni Şarkı** çatısını kurma ve mektubun başında değindiğim geniş bir toplantı örgütleme misyonunu üstlenerek kitleye duyururuz veya sizin sunacağınız alternatifler

Yani, **Grup Yorum** kendi kalıbını parçalamak istiyorsa da, istemiyorsa da bestelerimle, şiirlerimle ve gitar icracılığımla ve mektubun yazarının (yani benim.) dışımdaki arkadaşlarımın katkılarıyla (bağlama, klavye, vokal v.s.) sizlerle dayanışmaya hazırım/hazırız.

Sevgili Kemal ve diğer arkadaşlar, tabii ki sabırsızlıkla mektubun yanıtını bekleyeceğim/bekleyeceğiz.

Çalışmalarınızda başarılar, mutlu olacağımız bir dünyada (veya yaratırken) hep birlikte olmak dileğiyle Sevgiler Saygılar.

DİPNOTLAR. 1) İnsancıl, Kasım - Aralık 94. Tavır dergisinin Nisan 95 sayısında bu yazıyla ilgili bir cevap çıktı. Fakat yazarının da kabul ettiği gibi,yüzeyseldi. Çünkü asıl İsmail Tanju'nun Kasım 94 sayılı Gerçek Sanat'taki yazısına cevaptı. İsmail Tanju'ya verilen cevaba katılıyorum. Fakat, benim yazıma ayrıntılı cevap vereceklerse, Tavır Emekçileri kendi okurlarına o yazının bütününü ve bu mektupların çıkacağı İnsancıl sayılarını okumalarını önermelidir. 2) Ülkü Şeyda, İnsancıl'ın Nisan 94 sayısında (s 23-24) "Beynin Mesajları Algılaması ve Yorumlaması "başlığıyla, bu konunun bilimsel açıklamasını yapıyor. 3) Afşar Timuçin - Gerçekçi Düşünce Gerçekçi Sanat - İnsancıl Yay. 4) Sözkonusu bu mektuba doğal olarak Grup Yorum'dan bir karşılık geldi. Sanırım Genel Yayın Yönetmeni, yayınlar. Fakat, aynı zamanda Tavır Dergisi de bu iki mektubu kendi sayılarında yayınlamalıdır. Çünkü her iki derginin okur kitlesi ister istemez, üstüste çakışmamaktadır Böylece, her iki dergi de, gerçek bir kitle iletişim aracı olmanın gereğini yerine getirmiş olacaktır.

DİRİLİŞ

Göz erimi bulandı:
Şimdi bir taş atımıydı taflan ve böğürtlen
sonra kurşun uzamında puslarından arındı
kuvars kayalıkları
kovuklarda soluyan her örümcek bakışı
birbirine ulandı
O, kısarak bakışını dolandı nesnelerin kimliğinde
benliğinin ardılı ışık renk ve biçimde
belirli bir yanıta bağladı umarını
ay dökerken ışığını yalımında dirim bulan
sütunlardı Antikite...
- Gerilim... güçle direnç
karşıtlığın gizilgücü -
kendi çağına dirilen bilinçteki izdüşümü
varlığında sunturlu bir serüvene adandı

Arena... Tribün... köleler ve hayvanlar
taş alanda gürledi savaş arabaları
kı ganimet atlar koşulmuş köpük köpük
bunlar cenk atları...
İşte yanıttaki soru sorudaki yanıt işte
"Arena... Tribün"
ve bir anlık ışıma
"kölelerle hayvanlar"
Bakti: Mermer kolonları titretti cenk atları
kafesler açıldı, köleleri hayvanlar... ve kendileri öldürdü
kimse görmedi keskin bıçaklı tekerlekten
tribüne sıçrayan bir damla kanı...

Orada... yıldızların saat başı çoğaldığı
ve zamanın yittiği içindeki yanıtta
-kablolu iletişim... elektrik yalnızlığı-
bir galaksi göçmeni onaracak belki de
hayatın yarasını
Çünkü gördü ölü toprağa düşen
bir damla kanı... içinde zamanın milyonlarca tohumu
"Spartaküs"... adları...

Sinan KUTLU

Meseleye Hangi Pencereden Bakıyoruz (x)

Grup Yorum Adına
Kemal Sahir GÜREL

Sayın İbrahim Demircan,

Öncelikle, mektubunuza hemen yanıt veremediğim için özür diliyorum. Cezaevlerindeki durumları bilirsiniz. Arkadaşlar mektubu bana ulaştırıncaya kadar bir hayli güçlüklerle karşılaştık. Bu nedenle yanıtı ancak özgürlüğe kavuştuğum şu günlerde kaleme alabiliyorum. Ayrıca bu denli kapsamlı bir değerlendirme aldıktan sonra bizlere de geniş bir yanıt hakkının düşmesine sevinerek hemen başlıyorum. Ben, mektubunuzda değindiğiniz eleştirileri temel alarak, eksikliğini hissettiğimiz konulara doğru bakışın oluşturulması doğrultusunda yanıtlar bulmaya çalışacağım. Yanıtım **Grup Yorum**'un düşünceleridir. Bazı tartışmaları **Tavır**'ın 33. sayısında netleştirmiş olduğumuzdan, oradakileri birebir aktarmaktan kaçınıyorum.

İlkin değineceğimiz konu şudur: Müzikte kurumsallaşma yaratmanın önündeki engeller, beste vs. oluşturmaktan kaynaklanan sorunlar değildir. Bunun sağlanamamasının asıl nedeni, devrimci bir anlayışa sahip olunamamasıdır

Devrimci sanatçılar taşıdıkları değerleri, küçük burjuva sanatçıların aksine kişisel çıkar, popülizm veya farklı 'maddi kazanımlar' için kullanmazlar Sanatçılığı bir ayrıcalık olarak görmez, sanatçılığın sınıf atlama iştahını kabartan olanaklarına kapılmaz ve bunu bir 'fırsat' olarak değerlendirmezler. Sahip oldukları tüm olanakları kişisel kaygıları veya yaşam standartlarının yükseltilmesi için değil, bir kurumsallaşma olarak daha çok yetkinleşebilmek, yani daha iyi üretebilmenin önündeki engelleri aşabilmek için kullanırlar.

Devrimci olmayanlar ise halkı için düşünecek, yaşayacak ve üretecek bir kültürden yoksun oldukları, kendi bencil beklentilerinden başka birşeye sahip olmadıklarından, 'hepimiz için' anlayışıyla yaşayamazlar Onlar sadece kendileri için üretirler Kurumsallaşma değil, isimlerinin daha çok duyurulabilmesidir önemli olan. Kendileri için yaşayanlar, kendileri ile üretenleri kullanır, bulundukları yapıya saygı duymaz ve olanakları her fırsatta kendilerine yontabilmenin hesabını yaparlar Dolayısıyla hangi sanat dalında olursa olsun, gerek halkını sevmeyenler ve onun için üretmeyenler, gerekse de kollektif bir çaba içerisinde sıradan bir emekçi sabrıyla ve hiçbir karşılık beklemeden çalışmayı beceremeyenler, hiçbir koşulda bu kurumsalaşmayı yaratamazlar Aksine, eğer bu gibi unsurlara prim verilirse popülist duygulara gem vurulmuş ve ilkeler zedelenmiş olur

Bu nedenle bizler için ister beste olsun, ister söz yazma (veya şiir) isterse de aranjörlük ('düzenleme yapmak' diyelim), her bir uğraşımız 'isimsiz bir nefer' olabilme emekçiliğiyle üreten insanlarımızın mütevazi çabalarıyla oluşan değer birikimleri olarak 'kurumsallaşma' hanemize kazandırılmaktadır. Bu ise ancak devrimci bir anlayışla hareket edenlerin, yani 'misyonunun insanı' olabilenlerin başaracağı bir olgudur. Ayrıca bizim kurumsallaşmamız, mücadelenin kültür sanat alanındaki örgütlülüğünün bir parçasıdır. Devrimci örgütlenmenin, iktidar mücadelesi sürdüren ve toplumsal dönüşümü gerçekleştirmeye talip olan bir örgütlenmenin perspektifiyle kurumsallaşması Yorum'u bugüne taşıyabilmiştir. Yine bu perspektif bütün legal olanakların yok edildiği koşullara hazırlanmasının, bu koşullarda da sanatsal faaliyetleri sürdürebilmenin olanaklarını yaratmaktadır.

"Yorum'un kalıplaşması, kendini tekrarlaması" ile, **"hep aynı kişilerin üretmesiyle oluşan tekdüzelik"** eleştirisine gelince.

Kendimizi yenileme ve müziğimizin anlatım olanaklarını zenginleştirme ihtiyacını herkesten fazla hissediyoruz. Ama, bu yenileşme çabalarının doğrultularını sanıyorum farklı koyuyoruz. Çünkü bizler yenileştirmeyi düşündüğümüz müzikal eksiklerimizi, aynı zamanda 'kaynak' noktasında da koyuyor ve tamamıyla ayakları kendi topraklarımız üzerine basan bir yenilikten bahsediyoruz. Yoksa bizlerden uzak ve farklı değer birkimleri üzerinde şekillenmiş Jazz, Rock gibi (nedense bu aralar fazla moda) yönü yabancılaşmaya götürecek çabaları kastetmiyoruz. Çünkü ulusal müziğimiz (Kürt kültürü veya farklı ulusal azınlıklar açısından da böyle), bu toprakların dışında yer alan değerlerin can simidiyle yüzecek denli yoksul bir müzik değildir.

Bizim görevimiz, halklarımızın tarihsel-kültürel birikimlerini açığa çıkartma ve devrimci bir anlayışla yenileyebilmektir. Yani, yaptığımız müziği yenileyebilme başarısı, kaybolan değerlerimizin araştırılıp günışığına çıkartılabilmesi ve müziğimize taşınabilmesiyle de ilintilidir.

Asıl olarak "Biz kim için müzik yapıyoruz" sorusunu kendimize bilinçlice, yani sorunun içinde yer alan gerçek içeriği bilince çıkartarak yöneltirsek niyetimiz de, başardıklarımız da ortaya çıkacaktır. Bireycileşen, küçük dünyalarda kendini avutan insanlar gibi yaşamdan yalıtılmış biçimde üretiyorsak, bulunduğumuz yer halkın yanı değildir Daha doğrusu halkın içinde değilizdir Bu nedenle halktan uzak sanatçı, kendi duygularını ve ihtiyaçlarını tatmin edebildiği ölçüde bu yeniliğe ulaştığını sanmaktadır. Oysa ortaya çıkan 'yeni' bizler, yani halk açısından yeni bir müzik değildir. Elittir ve yabancıdır Bundan dolayı yenileşme çabasını halkın gerçeğinden ve yaşantısından koparmadan başarmalı,

yeniliği halka mal edebilmeliyiz. Ürettiklerimiz halka mal olmuyorsa, bunu bir yenilik sayamayız.

Küçük burjuva sanatçılar gecekondularda, fabrikalarda, köylerde yoktur. Bir lokma ekmeği için hayatını makina başlarında tüketen insanlarımızın duygu ve ihtiyaçlarına da yabancıdır o. Emekçilerin yaşamından kopmak (veya içinde hiç bulunmamış olmak), onu kibirli hale getirmiştir. Bu kibir kitleleri anlamayı ve onlara kulak verebilmeyi engellediği gibi, aynı zamanda kültürlerini de küçümsemeyi, dahası alaya almayı getirebilmektedir. Halk müziğine de bu gözle bakılır çoğu zaman, "O ilkel bir müziktir, müzeliktir ve gelişemez." Bu nedenle, bizlerin ısrarla neden halk müziğini temel aldığımızı ve onu layık olduğu aşamaya getirebilmek için ne denli ısrarlı vurgular yaptığımızı anlayabilecek durumda değillerdir.

Yani meseleye hangi pencereden bakıyoruz? Halkın içinden mi, yoksa küçük burjuvazinin küçük dünyalarından mı?

Grup Yorum olarak önümüze koyduğumuz yenileşebilme sorununu, tarzımızı 'uçuklaştırarak' aşamayız. Bizim asıl olarak, emekçi halkın yaşantısını ayrıntılandırıp resmedebilmede yetersizliklerimiz vardır. Buna bağlı bir biçim yetersizliği de önümüzdedir.

Bundan başka, ülkemizde yaşayan Kürt ulusu ve ulusal azınlıklar gerçeği vardır. Bu ulusların sesi olma misyonunu da **Grup Yorum** olarak omuzlarımızda hissediyoruz.

Bütün bunların ışığında, kaynağın derinliklerine inebilmemiz ve kaybolan (hatta kullanıldığında başkaları tarafından küçümsenen, basite indirgenen) tüm değerlerimizi inatla açığa çıkartıp kullanmamız gerekmektedir. Yani bizleri küçük burjuvazinin eleştirileri değil, emekçi halklarımızın ihtiyaçları yönlendirmelidir.

"Yorum'un kalıplaşması" eleştirisi ise, daha çok müziğimizin politik içeriğine duyulan 'antipati' ve 'önyargılardan' kaynaklanmaktadır. Bu konuda yine benzer çevrelerin hazımsızlıkları' veya hayatı yeteri düzeyde politik kavrayamayışlarının sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Onlara göre. **"Yorum'un kalıplarını kırabilmesi için öncelikle bu politik söylemi bir kenara bırakması gereklidir"** Yoksa müziğimiz dikkatle incelendiğinde form, beste ve düzenlemeler- de bir kısırlaşmanın bu çevrelerin söylediği gibi 'kalıplaşma' düzeyinde değil, bizler açısından **'halka ait'** değerleri aktarmadaki yetersizliklerden ve buna denk düşecek biçimsel bir yeniliğin geliştirilmesindeki eksiklerden kaynaklandığı görülecektir.

Bu konuyu geniş bir şekilde birazdan ele alacağız. Ancak yeri gelmişken bir noktaya açıklık kazandıralım. **Yorum**'un bestelerini bir-iki kişi değil, mücadele ailemizin birçok ferdi yaratmaktadır. Zenginleşme aşamasında yine ailemizin kollektif çalışma biçimi içerisinde ve hiçbir grup elemanının **'tekelleştirmesine'** izin verilmeyecek şekilde genişletilmiş bir eleştiri, öneri ve katkı sürecini katederek tamamlanmaktadır.

"...Sizde ise hızlı bir biçimde ayrışmalar gözledik ve Kızılırmak, Ekin hatta Gülbahar adı altında yeni Grup Yorum'lar dinledik. Bu 'mitoz' bölünmenin haklı nedenleri olabilir, ama kurumsallaşma yolunda sekter bir görünüm vermekte..." eleştirisinde bir tespit hatası yapılıyor bizce. Bizden uzaklaştırılan veya süreç içinde kopmak durumunda kalan insanların, sonraki aşamada ürettiklerinde Yorum izini taşımaları doğaldı. Çünkü geçmişten kalan bir kulak aşinalığı vardı. Ama, hepsi o kadar. Üretimleri asla Yorum gibi olamazdı, olmadı da. Çünkü onlar Yorum'daki insanlardan tamamıyla farklı bir yaşam tarzı içindeydiler ve taşıdıkları kültür başkaydı. Dolayısıyla, bu durum müziklerine de kaçınılmaz şekilde yansıyacaktı. Üstelik kendileri bile bu durumu her vesile ile dile getirmeye çalıştılar, hatta **Yorum** anlayışının tamamıyla dışında yer aldıklarını, kimileri zaman zaman 'uzanamaya- cakları ete mundar' diyerek ispatlamaya çalıştılar. Bizce zaman onların gerçek yerlerini ve söylemlerini, Yani aslında **Yorum** çizgisinden onlara "Yeni Yorum'lar" olarak bakmamız mümkün değil (Ekin'i kastetmiyoruz). Bu durum, kurumsallaşma açısından bir kayıp değil, kazançtır. Devrimci yaşamın gerekli kıldığı özveri ve disipline gelemeyen, ticari kaygıların benliklerini sardığı, sağ anlayışa sahip ve kavganın görevlerini cesurca göğüsleyemeyen insanların, devrimci bir anlayışla donanan Yorum'u kurumsallaştırmaları beklenemezdi. Aynı şekilde devrimci sanatı biçimlendirmeleri de. Tam tersine, Yorum'un her yanıyla kurumsallaşabilmesi ve geldiği noktada edindiği tüm değerleriyle geleceği adımlamayı başarabilmesi, bu gibi unsurların ve tüm çarpık anlayışların üzerine radikal biçimde gidilmesiyle olanaklıydı. Bu başarıldı.

Deminki konuyla ilintili olan **"Yorum'un kendini içerikte ve biçimde tekrarlaması"** eleştirisine gelince. Burada ifade edilen sonuca, **"Yorum'un Çağdaş Halk Müziği adı altında, türkülerin birbirini tekrarlamasıyla oluşturduğu kısır bir türü var"** tespitiyle ulaşılıyor.

Tespit oluşturulurken yeterince nesnel olunamadığı kanaatine vardık. Çünkü Yorum'un **Çağdaş Halk Müziği** çizgisi tek bir türden oluşmuyor. Genel olarak bizi karakterize eden militansı, dinamik ve "türküsel" ortak bir tarzdan söz edilebilir. Ama Yorum'un türkü formları kısır ve tekdüze değildir.

"Marş Formu"nda parçalarımız vardır. Cesaret, Çağrı, Selam Olsun, Direnişçilerin Cevabı vs."

"Türkü Formu"nda parçalarımız vardır. Dağlara Gel, Gel ki Şafaklar Tutuşsun, Mısri Kız, Koçaklama, Güleycan, İnsan Pazarı, Haydi Kol Kola vs."

"Özgün Türkü Formu"ndaki parçalarımız: Seher Yeli Kız, Seni Seviyorum, İsyan Olsun, Phoneix(Ölümsüz), Sıyrılıp Gelen, Kayıp Analarına vs."

Deneysel araştırmalarımızın ürünü niteliğinde **"Yarı Destansı Türkü Formu"**ndaki parçalarımız, Munzur, Cemo, Dersim'de Doğan Güneş, Berivan, Madenciden vs."

Ve **"Yarı Destansı Marş Formu"**daki tek parçamız; Mehmet Kavgayı Öğretiyor...

Görüldüğü gibi Çağdaş Halk Müziği'nin parçaları olarak tek değil, en az 4-5 farklı formdan bahsedebiliyoruz. Bu formlar geliştirilip zenginleştirilebilir. Sorunu aşma hedefimiz vardır

Grup Yorum yenileşmeyi, bunların da dışında yaratılacak daha özgün formlara yönelerek başaracaktır Ancak bunu hedeflerken aynı ölçüde yerel değerleri de irdelemek, daha doğru bir deyimle halkların ulusal değerlerini temel alarak bu topraklar üzerinde kökleşmek gereklidir. Müziğimiz yenilik adına sağa sola yalpalamamalı, bizim topraklarımıza ait olmayan gelişkin müzik türlerinin olumlu yanları taklit edilip müziğimize taşınmamalıdır .Bu türden bir yabancılaşmaya izin verilmemelidir. Bilim ve teknoloji evrenseldir. Ama kültür-

sanat uğraşları için böylesine basit bir indirgeme yapılamaz. Çünkü her ulusun, kendisini karaterize eden özgün bir yapısı, onu diğerlerinden ayıran zengin kültürel kaynakları vardır Kökü yüzlerce yıla yayılan orijinal renklere sahiptirler. Bunu yok sayarak, daha insaflı bir deyimle önemsemeyip yabancılaşarak müziğimizi inşaa edemeyiz. Temeli bize, tuğla, yapı ve çatısı başkalarına ait etlektik-elit ve yabancı bir bileşime varamayız. Emekçi halkların yaşamındaki gerçeklerden kopuştan bağımsız ele alınamayacak 'yenilik' adı altındaki bu 'kaçışı' reddediyoruz. Bu anlamda sizin de değindiğiniz "müzikteki sınıf bilinci" olgusu da emekçi halkın gerçeğinden kopartılmadan ele alınmalıdır. Edindiğimiz **"sınıf bilinci"**; biçim yanıyla da ele alınca bize halkın malı olabilecek, gelişkin bir müzik üretmemizi öngörüyor

Bu anlamda bizlere elbette ki **"Rock müziğinin isyancı motiflerini yasaklayan yok"** Ama bizler bu yeniliği kendi değerlerimiz üzerinde yükselerek başarmak durumunda değil miyiz? Bir yandan köklerimizden kopmamayı önerirken, diğer yandan yenileşmeyi sağlayabilme anlamında Jazz veya Rock'u çıkış yolu olarak göstermek ne derece mantıklı?

Bu anlayış bizi "elitizme götürebilir" değil, **"kesin olarak götürür"** Evrensel değerleri veya başka ulusların gelişkin sanatsal biçim ve özelliklerini kullanabilmeyi yadsımıyoruz. Ama bunu, önümüzde duran eksikliği çözebilme açısından 'temel' nokta olarak koymuyoruz. Temel noktanın yine kaynaklara bağlı ve ondan kopmadan üretmek olduğunu düşünüyoruz.

Bize yönelik 'eleştiri' veya 'kanılar' öyle noktalara uzandırılıyor ki, ulusal özelliklerin müziği dar kalıplara hapsettiği, evrenselleştiremediği, hatta bu kimliği üzerimizden atmadan sanatın özgürleşmesinin olanaksız olduğu tespitine dek varılıyor

Oysa bilin ki, dünyanın devrimci nitelikteki en başarılı müzik grupları, savunulanın aksini hayata geçirerek hem kendi ülkelerinde sevilip yaygınlaşmışlar, hem de müziklerinin kapılarını dünyanın her yanına açmayı bilmişlerdi.

Müzikte, gelişmeyi istemek adına da olsa ulusal özellikleri reddetmek renksizleşmek ve değersizleşmektir. Bunun adı ister "katılık" ister "bağnazlık", isterse de "kalıpçılık", 'anti-çağdaşlık' vs. konulsun. Şunu belirtmeliyiz ki, bizim böylesi bir kompleksimiz yok. Tam tersine, bu tür eleştiri oklarına hedef olmamıza karşın, inatçı bir çabayla meseleye ilkeli ve doğru bir bakışı pratikte ve düşünsel planda sürekli ortaya koymaya çalışıyoruz.

Olayın öyle çarpıcı yanları vardır ki, ülkemizdeki birçok müzisyen ve gruplar özellikle son dönemde yoğun olmak üzere dışımızdaki değerler üzerinde arayışa yöneldikçe, bunun tam tersi bir şekilde dünya çapında bilinen bir çok ünlü müzik adamı ulusal ve etnik müzikler üzerinde, yeniden keşifler yaparcasına araştırmalar sürdürüyorlar Bunlardan olağan üstü güzellikte eserler çıkabiliyor. Bu gelişme bizleri de etkilemiyor değil. Ama biz onların eserlerini de taklit etmeyeceğiz. Önce işaret ettikleri bu gerçeği başkalarına da hatırlatacağız ve kendi yeniliğimizi ve özgünlüğümüzü kendi değerlerimizi temel alarak gerçekleştireceğiz. Böyle olmalı ki, ürettiklerimiz bir halkın ortak değeri veya halklarımızın malı olarak evrensel içinde boy verebilsin.

Kaldı ki kültür hazinemiz 'basitleşme' kompleksine kapılmayacak denli zengindir Bugüne dek henüz el değmemiş daha birçok motifler, yerel formlar, söyleyiş ve çalış tarzları vardır. Bunlar bir bütün olarak ele alındığında, bizleri ileri taşıyacak önemli birikimlerimiz olduğu görülecektir. Sorun bunları tanıyabilme, devrimci bir anlayışla yenileyebilme ve müziğimizin kökleşip zenginleştirilmesi perspektifiyle ele alınabilmesindedir Müziğimizin estetik birikimi de, bunlar müziğimizde yeni araç ve yöntemlerle ve her seferinde özgün bir düzenleme anlayışı içerisinde ele alındığında geliştirilip, zenginleştirilebilecektir

Bu ise, bir devrimci sanatçı için evinde oturarak veya çalışma odasına kapanarak yakalayabileceği bir aşama değildir. Bunun için emekçi halktan yabancılaştığımız özellikleri dönüştürmek, bir yerde emekçilerin saf dünyalarına ve kültürlerine ulaşabilmek gereklidir Yani küçük ve bencil dünyalardan çıkılmalı ve yaşamın ancak emekçi halklar cephesinden sahip olunabilecek geniş bakış açısına ulaşılabilmelidir Herkesin kendi müzikal beğenileri değil, geniş kitleleri geliştirebilecek ve onlarla buluşan bir müzikal beğeni açısından olaya bakılmalıdır. Bu sağlanabildiğinde ürettiklerimiz ve sağladığımız yenilik halkın malı olacaktır .Bunun adını ise 'namuslu popülizm' olarak koymak yanlıştır. Popülizm kitlelerin geri yanlarını ve alışkanlıklarını okşayan bir tutumdur Onların zaaflarından faydalanarak kitleselleşebilme anlayışıdır Namuslu popülizm yoktur. Doğru bir anlayışla ve ilkeli biçimde kitleselleşebilmek vardır. Bu ise hem içerikte, hem de biçimde kitlelerin beğenilerine teslim olmak anlamına gelmez. Onlardan öğrenmeyi ve onlara öğretmeyi becermektir 'Vurgarize Olmak' değildir yani.

Sosyalist toplumun alternatif kurumlaşmalarını bugünden yaratan bir misyonun parçaları olan müzik gruplarımızla (Yorum, Ekin ve Özgürlük Türküsü), doğrultuları Çağdaş Halk Müziği olmak üzere, kendi aralarında her biri özgün bir parçadan oluşan bütünsel bir tarza ulaşmaya çalışıyoruz. Sanatsal çizgimizin net olması özgünleşmemizi engellemeyecektir

Oysa çoğu zaman bu dialektik birlik önyargılı ve yanlış konuluyor. Biz iki sapmayı da benimsemiyoruz, ne aynılaştırmayı, ne de birbirinden koparmayı. Sanatsal netlik, eleştiride ortaya konulduğu gibi aynı kalıplarla ve tekdüze bir müzik üretilmesini de getirmiyor İşte bizim yaratıcılığımız, dışardan 'tekdüze' olarak ifade edilen sanatsal çizgimizi bütünleyici şekilde yakalanacaktır.

Yani bizler açısından estetik birikim ve özgünleşme meseleleri soyut ve sınırları belirsiz kavramlar değildir Özgünlük yenilenmedir, ama anlaşılır olmayana varılması da değildir

Müzik motiflerimiz, melodik yapıları, bunların söyleniş ve çalınış tarzları, armonik yapıları ve ritmsel kalıpları üzerinde yeni ve orijinal duyumlar elde edilebileceğini öngörüyoruz. Hatta önceden sıraladığımız şekilde yeni tür formlar oluşturulabilir de.

Yeri gelmişken bir ayrıntıyı daha belirtmekte fayda var: Müziğimizde tamamıyla ulusal enstürmanların kullanılmasını eksik bir bakış olarak değerlendiriyoruz. Ama gerektiğinde tek bağlamanın bile yeterli olabileceğini söylemeliyiz. Gelişimi yüzlerce yıla varan ve anlatım olanakları gelişkin Batı sazlarını dışlayamayız. Bu enstrümanları, müziğimizin renleriyle uyumlu biçimde kullanmak gerekir Ayrıca halk müziği enstrümanları-

nın kullanımının da zorlanmasını, birbirini tekrarlamayan zengin çalım tarzlarının yakalanmasının gerekliliğini bizler de hissediyoruz.

Tarzımıza 'muhafazakar' bir kafayla saplanmayı değil, yeniliğimizinmotor gücünü yine kendi tarzımızın içinden çekip çıkarabileceğimizi savunuyoruz.

Bütünüyle ajitatif bir müzik yapmıyoruz. Ama işin aslı, ajitatif amaçlı bir müziğin de öyle kolayca ve emek harcanmadan ortaya konulabileceğini sanmıyoruz. Yani müzikte ajitasyon, işin kolayına kaçabilenlerin başaracağı bir çalışma değildir. Üstelik devrimci sanatçılar hiçbir olguyu "vakit kaybını" gözeterek önemsemezden gelemezler. Ajitatif de olsa, daha uzun kalıcı etkiler de sağlasa müziğin her noktası, her bir notası üzerinde uzun uzun düşünmeye değerdir. Yani kitleleri yakalama adına basitleşilemez.

Örneğin birbirine benzeyen şarkıları, izleyicideki gelişimin önüne geçtiğinden bahsediliyor. Bu da tam olarak nesnelliğe uymuyor. Kitleleri anlatalım kaygısıyla hareket ederken, belki birbirini tekrarlayan şarkı veya düzenlemelerle karşılaşmış olabiliriz. Ama bu söylem, "bu haliyle **Grup Yorum**'un yaptığı müzik kitlelerin anladığı tarzın gerisindedir" demek anlamına gelmiyor mu? Bizim kitle diye ortaya koyduğumuz kimdir? Nasıl bir kültüre sahiptir? Aydın kültürüyle donanmış sanatsal yaratının ayrıntılarını belirgin şekilde seçebilen, niteleyebilen emekçi kitlelerin olduğunu mu düşünüyoruz? Bizce emekçiler cephesinde gerçek biraz farklı. Biz onları küçümsemiyoruz elbette. Kendi dünyalarına seslenebildiği ölçüde bunları kabul edebilen yığınlardan bahsediyoruz. Onların dünyalarına şarkılarımızda yeni ufuklar ekleyerek, daha güzel bir dünyanın notalarını iletiyoruz. Beyinlerinde yeni duygulanımlara yol açıyoruz. Yani mesele saflarımızdaki insanların da gelişimine hizmet eden bir çizgiyi izlemektir. Bunu sürekli kılmaktır. Ama onʼdan daha önemli olanı da, saflarımızla buluşma potansiyeli taşıyan kitlelere müzikal olarak "tepeden" bakmamaktır. Müziğimizle onları da saflarımıza taşıyabilme çabasını gösterebilmektir. Yani meseleye "kitlelere inmek veya çıkmak" gibi sığ bir polemikle de yaklaşmıyoruz. Sanatsal elitizmle kitleler arasında oluşan derin uçurumdan, bunları - devrimci sanatçıların üretimlerinin henüz istenilen boyutlarda olmaması nedeniyle - olumsuz alternatiflerin zorunlu olarak doldurduğundan bahsediyoruz. Şu halde yapılması gereken nedir? Basitleşme kompleksiyle hareket edip halktan uzaklaşmak mı, yoksa emekçi halkın gündelik yaşantısını devrimci bir bakışla ele almak ve ulusal kültürümüzün müzikal bağlarıyla adım adım örerek, onların sadece bir adım önünde hareket etmek mi? Aldığımız mesafeler aydın kesimin beklentilerini tatmin edebilen ölçülerde olmayabilir. Yine söylüyoruz, önemli olan bu kesim ve onların düzeyini yakalayacak bir müzikalite değildir. Asıl önemli olan, emekçileri adım adım şekillendirmek ve taki sosyalist toplum süreci içinde yaşayıncaya dek, hatta ondan ötelere kadar sanatsal beğenilerini bu perspektifle geliştirebilmektir.

Devrimci sanatçılar üretim sürecinde 'gelişigüzel' ve 'sezgisel' hareket etmezler. Tam tersine, devrimci sanatı biçimlendirmek tamamıyla iradi bir çabayı içerir. Bu, araştırmalara dayalı bir çalışmalar bütünüdür. Bu anlamda üretim biçimini 'ısmarlama'olarak nitelemek, sanatsal yaratının başından sonuna iradi ve bilinçli şekilde yönlendirilmesini becermek olarak kavramak gereklidir. Bu yöntem, grup elemanlarının kendilerinden çok şeyler katabilmelerini engellemez. Ama yeni bir tarz veya düzenlemelerde ileri bir yol da herkesin kendi beğenileriyle 'keyfen' oluşturduğu bir kollektivizmle değil, ortak anlayışı besleyen ve aşmayı zorlayan üstün yaratıcılık anlayışıyla sağlanabilir.

Şarkılarımızı MHP'nin kullanmış olmasını bir yerede 'tarzımızın muallaklığı'ile açıklamak, dahası başkalarının kendilerine mal edebileceği bir müzik tarzına sahip olduğumuzu söylemek de bir yanılgıyı içeriyor. Aksi halde Rodrigo'nun gitar konçertosunu Alpay'ın son derece basit bir şarkı haline getirerek yorumlamasına ne diyeceğiz? Bu olay da Batı Müziği'nin esaslı bir yapısı olmadığını mı gösterir?

Varsın başkaları parçalarımızı kendi beklentilerine maletmeye çalışsın. Yine sizin söyleminizle, hatta "Cemo'lar eşliğinde kadehler kaldırılsın" (Aslında bu böyle olmasın. Böylesi örnekler karşısında aldığımız tavırlar biliniyor. Meselenin özünü vurgulayabilmek açısından teorik açıdan böyle olabileceğini varsayalım). Biz onlardan çekindiğimiz veya üretimlerimizin 'metalaştırılmasından' korktuğumuz için temel anlayışımızı terk mi edeceğiz? Oysa biliyoruz ki, MHP Dağlara Gel'i seslendirse de onların malı olmuyor, Cemo'lar eşliğinde kadeh kaldırılsa da. MHP Dağlara Gel'i seslendirdi diye, onlarla aynı sanat anlayışını savunuyor olmayacağımızdan, kendimizden şüphe etmek gereksizdir. 'Başkaları kullanıyor' veya 'başkaları sahipleniyor'demeden (tabi sahiplenmelerini de önleyerek) ayaklarımızı yere sağlam basmalıyız.

Sonuç olarak şunları söyleyip bitirelim.

Toplumsal yaşantının belirleyeni mücadele hangi boyutta ise, nasıl bir ruh ve kültürü içeriyorsa, müziğimize yansıması da öyle olacaktır. Militan, dinamik ve coşkulu bir müzik tarzı en temel özelliklerimizdendir. Fakat kökümüz ve gelişimimizin yönü bu topraklar üzerindedir.

Emekçi halkların ve mücadelenin sesi müzik gruplarımız işte böylesi bir estetik beğeniyi şekillendirecektir.

Yeni Şarkı Hareketi'nin yaratılması önerisi ve platform çağrısına gelince. Bizim dışımızda yer alan müzik grupları veya kişilerin tutarlı üretimlerini elbette ki destekliyoruz. Devrimci sanatın yaygınlaştırılması konusunu ise, belki de herkesten çok önemsiyoruz. Bu anlamda kurumlaşma yaratma noktasında isim veya biçim çok önemli değil bizce. Asıl belirleyen, ilkeli çalışma anlayışına sahip olmaktır. 'İlkeli çalışma yürütenlerin birlikteliği' ve dostluğudur **Grup Yorum** olarak yaklaşımı ciddi olanlarla, yani halktan yana değişip gelişmeyi benimseyenlerle dialoğa açığız.

Grup Yorum şu an Avrupa turnesini sürdürüyor. Mayıs ortalarında ülkeye dönmüş olacak. Kuşkusuz ki, o süreçten sonra bu konu üzerinde daha çok yoğunlaşabilmemiz mümkün olacaktır. Bizler de bu sürecin verimli tartışmalarla sürdürülmesi dileklerimizle mektubumuzu sonluyoruz.

Görüşmek dileğiyle. Selamlar.

(x) Başlık Dergi yönetimince kondu.

Dürüstlük.. Dürüstlük.. Dürüstlük...

Kaan ARSLANOĞLU

Bu ay söz etmem gereken çok şey var. Bazı sorunlar birikti, bazıları üst üste geldi. Belli bir konuda yazılmış metinde birçok konuya girmek olanaksız. Cengiz Gündoğdu'nun günce tarzı birbiriyle ilintisiz sorunlardan söz etmeyi kolaylaştırıyor. Ben de günce değilse bile kısa değinmelerle daldan dala atlamayı deneyeceğim.

Geçen ay (Mayıs) Çanakkale'ye söyleşiye gittik. Orada oturan birkaç yol arkadaşımızın disiplinli çalışmasıyla güzel bir etkinlik gerçekleştirildi. Söyleşiye katılan altmış kişiyi nicel olarak yetersiz bulduk. Söyleşiyi bu nokta üstünde yoğunlaştırdık. Ama, o altmış kişi içinde bulunan ve İnsancıl çizgisine fazla sıcak bakmayan bir konuk, bu katılımın Çanakkale için önemli bir katılım olduğunu belirtti. Ayrıca İnsancıl'ın o çok eleştirdiği kültür tekellerin gücüne yaklaştığını ifade etti. Onların gücüne eriştiğinizde sizin de onlardan farkınız kalmayacak.. Böyle dedi bize. Gündoğdu ve ben de ona şunu söyledik: Bizim gelişme kavrayışımız eleştirdiklerimizden temelden farklı. Onlar soruna yalnızca ticari açıdan bakıyorlar Yine de bir gün bizleri de o lanetlediklerimiz gibi birer kültür despotu, sanat tekelcisi olarak görürseniz üstümüze çarpı çekmekte tereddüt etmeyin.

Beni nicel gelişme kadar nitel gelişme de ilgilendiriyor Çanakkaleli yol arkadaşım Fuat şunu sordu bana: Bazı şeyleri ilk kez söylüyorsun, o konularda önemli şeyler yazıyorsun; peki hiç eleştiri alıyor musun? Tek tük, diye yanıtladım. İstediğin gibi eleştiriler mi diye sordu? Hayır, dedim. Eleştirilerin düzeyi genelde hayli düşük. Bazı temel sorunları açıklamaktan asıl anlatmak istediğimi anlatamıyorum. Düzeyli eleştiri gelebilecek bir takım insanlar ise yazılarımla ilgilenmiyor. Ben de öyle görüyorum, dedi Fuat. (Elbette aktarımımın kelimesi kelimesine değil. Romancılığıma bağışlayın. Ancak anlam itibarıyla diyalog aynen bu şekilde geçmiştir.) Ekledi: Peki bu böyle giderse tükeneceğini biliyor musun? Evet, dedim, düzeyli bir tartışma başlatmak istiyorum, ama olmuyor. Bunun sonu da savın tükenişi olur büyük olasılıkla, sav güdük kalır, gelişmez ve yok olur. Fuat şunu söyledi o zaman: Olumsuzları eleştiriyorsun, olumlu kişilik örnekleri de veriyorsun. Bu örnekleri abartmıyor musun peki? Abartıyorum, dedim, ölçüyü kaçırmamak koşuluyla biraz abartıyorum, olumlu örnek verecekken kişileri, çevreleri salt olumlu yanlarıyla ele alıyorum ve bunun farkındayım. Ama biz, taşradaki insanlar bunu bilemeyiz ki, dedi Fuat; o zaman yanlış bilgi vermiş olmuyor musun? Biraz oluyorum, dedim. Ama işte o birazı yapmak gerekiyor. İnsanların olumlu örneklere gereksinimi var. Gerçekten sayıları giderek azalan güvenilir insanlara gereksinimi var. Üstelik biliyor musun ki ben romanlarımda da bazı tipleri abartarak olumluyorum, ama bu yeterli görülmüyor, hep olumsuz kahramanlar yaratmakla suçlanıyorum...

Söyleşi salonuna yaklaştığımızdan diyalog öylece bitti. Toplantıdan sonra Evrensel çevresinin çıkaracağı gazete üstüne söyleştik birkaç Evrensel dostuyla. Kadir Yerci'yle ilgili

İnsancıl'ın Mart 95 sayısında Yerci şunu söylüyor " Dolayısıyla Kadir Yerci, burada ve her yerde, psikiyatrinin bir bilim olmadığını söylüyor. Rahatlıkla söylüyor. " Nedeni ise psikiyatrinin, bazı insanların hasta diye adlandırılarak toplum dışına itilmesine alet olması, egemen ideolojinin bir aracı olarak hizmet görmesiymiş. Cezaevinden mektup yazan bir bayan yol arkadaşımız bu saçma sava neden yanıt vermediğimi sormuştu aylar önce. Kısmet bu zamanaymış. Kısmetten aklıma geldi, biyoloji bilimi, antropoloji ve sair saçmalıklar Allahın sözüne inancı zayıflatan sapkınlıklardır, desem hakkımda ne düşünürsünüz? Sevgideğer Kadir Yerci'nin savı bilime yaklaşım konusunda, bir tutulmaktan nefret edeceği çevrelerin anlayışından daha ileri bir sav değil. Fizik bilimi bugün neye hizmet ediyor, kimya neye hizmet ediyor? Her gün eleştirdiğimiz kapitalist sisteme hizmet etmekle kalmıyor, bilfiil onu oluşturmuyor mu? Tüm bilim dalları emperyalist tekellerin emrinde, güdümünde değil mi? Sermayeniz olmadan jeolojik, antropolojik kazı yapabilir misiniz? Bilgi kaynaklarının çoğu kapitalistlerin elinde bulunmuyor mu? Bilim sınıflar üstü olabilir mi? Hiç değilse onun kullanımı sınıflar üstü olabilir mi? Kadir Yerci nerede tahsil görmüş? Hangi proleter üniversitesinden, salt proleter bilgilerle donanıp çıkmış? Prometheus efsanesi neyi anlatır? Bilginin, bilimin soyluların elinden çalınışını, ezilenler yararına kullanılışını, kullanılmaya çalışılışını anlatmaz mı? Bizim gibi insanların görevi bilgiyi zenginlerin elinden almak, yoksullar için kullanmaktır. Bu hep böyle olmamış mıdır? Tüm dünyada yeni bir sistem kurulana dek, belki o zaman bile böyle olmayacak mıdır?

Kadir Yerci'nin düpedüz bir bilim dalı olan, elbette hakim olarak kapitalistlerce kendi çıkarları doğrultusunda kullanılan psikiyatriyi öbür bilimlerden neye göre ayırdığını anlayamadım. Bu kolaycı mantık sosyalizmin sonunu hazırlamıştır. Yalan yanlış akıl yürütmelerle bilimleri, sanatları buda; o gereksiz, bu burjuva icadı, öbürü zengin işi de, kuşa çevir; sonra parti talimatlarıyla gerçekliği kavramaya çalış, ondan sonra da Yeltsinlere teslim ol! Bireyi anlamaya çalışmak gerek-

siz, estetiği anlamaya çalışmak gereksiz, ekonomiyi anlamak gereksiz, neyi anlamak gerekli?

Günümüz psikiyatrisi defalarca anlatmaya çalıştığım gibi insanı kanepeye yatırıp topluma uyumunu sağlamaya çalışma bilgisi ve uygulamasından ibaret değildir. Beyinin işleyişi, bu işleyişteki nörolojik, biyokimyasal bozukluklar araştırılmakta, bulunduğu ölçüde bu bozukluklarda maddi tedavi uygulamalarına başvurulmaktadır. İlaçsız tedavi yöntemleri dışında davranış koşullanmasına, bilişim koşullanmasına ilişkin yeni teknikler geliştirilmekte, araştırmalar yapılmaktadır. Bizler, toplumumuz aydınlara neden onları yakacak kadar düşman, Nazizme direnmiş Sırp partizanları onca yıllık sosyalizmden sonra neden faşist partizanlar oldu diye sorular sorup, doğru dürüst yanıtlar bulamazken; hakim sınıflar ruh bilimini de kullanarak insan yakan, ırza geçen insan kuşakları yetiştirmenin yeni yollarını öğreniyor. Biz ise bu bilim bile değil diye burun kıvırıyoruz. Dersini çalışmayan tembel öğrenci, zaten o ders hayatta ne işime yarayacak ki dermiş; aynı hesap.

Altmışlı yıllarda merkezi Avrupa olmak üzere bir anti psikiyatri akımı gelişti. Psikiyatriyi enine boyuna sorguladı bu akım. Uç görüşler ileri sürüldü ama, insana pek değer vermeyen bir bilim dalı ve uygulamasının insana biraz daha değer vermesi sağlanmış oldu böylece. Bugün de psikiyatri eleştiriye muhtaç. Fakat anti psikiyatri, psikiyatrinin anarşist burjuva bir eleştirisidir. Sosyalistlerin görevi bir bilim dalını ortadan kaldırmak değil, sosyalist anlamda onu yeniden yapılandırmak ve geliştirmektir. Kaldı ki anti psikiyatristlerin de hepsi K.Y kadar sekter değildir.

Otorite karşıtı bir yazar olan Mendel bakın anti psikiyatrinin "delilerin baskı altında tutulduğu" savına nasıl karşı çıkıyor. Ona göre delilerin toplumdan ayrı sayılmasına karşı çıkmak şunları göz ardı eder: " Delinin çektiği acı, deli olmayanın özgürlüğü ve delinin ideoloji içinde biçimlendirdiği ek yabancılaşma. " (Mendel, Son Sömürge Çocuk, s. 133, 134 Kabalcı Yay. 1992) Bunları şöyle açımlayabiliriz: Akıl hastası sandığınız gibi mutlu, kendi halinde, huzurlu bir insan değildir. Çoğun ruhsal ve onun yarattığı bedensel acılar içinde kıvranır, biraz aklı başına geldiğinde bunlardan kurtulmak, 'normal' olmak ister. Tedavi isterse tıp ona yardım etmelidir. İstemezse de yardım etmelidir. Eğer yardım etme olanağınız varsa ayağı kırılmış bir köpeği sizden yardım istemedi diye kendi haline bırakabilir misiniz? Yalnızca 'mani' denilen özel bir akıl hastalığında mutlu hissedebilir kişi kendini. Onda da hasta uykusuzluğun, aşırı hareketliliğin ve dinlenememenin yarattığı bedensel acılar içindedir, yardıma muhtaçtır. Yine akıl hastalıklarında kendine ve çevredekilere zarar verme durumu söz konusudur. Örneğin intiharların büyük çoğunluğu ruhsal bozukluklar sonucu görülür. Ben felsefi intiharın özgür bırakılmasından yanayım. Başka bir deyişle aklı başında insanın bilerek isteyerek intiharına karışılmamalıdır. Ancak intihar ruhsal bozukluk sonucuysa iş değişir. İntihar girişiminde bulunanların çoğu kurtarıldıktan sonra hiç değilse belli bir süre içinde kurtarılmalarından dolayı mutlu olduklarını ifade ederler. Dolayısıyla ruhsal rahatsızlığın tedavisi, sonradan pişman olamayacak ölülerin sayısının artmasını engeller. İkinci madde akıl hastası olmayanın özgürlüğü sorunudur. Akıl hastası çoğun durmadan ister, vermeden ister, kural tanımaz. Söz konusu durum akıl hastası olmayanların yaşamını çekilmez kılar. Bunun sıkıntısını en çok ailesinde bir akıl hastası bulunanlar bilir, hatta sokağında akıl hastası bulunanlar. Sebepsiz yere öldürülen ana-babalar, eşler, komşular, içlerinde en talihsiz olanlarıdır. Akıl hastaları arasında cinayet işleyenlerin ya da sokaklarda pek sefil garip durumlarda bulunanların, ya da akıl hastanelerinde insanlığından çıkanların sayısı elli yıl öncesine göre kat be kat azalmıştır. Pek çok akıl hastası ailesiyle birlikte kalabilmekte, hatta işine gücüne devam edebilmektedir. Bir bölümü hastalığının bilincindedir ve ne gibi tedavilerle sosyal durumunu koruyacağının ayrımındadır. Bu durum psikiyatrinin sağladığı en önemli yarardır. Unutulmamalıdır ki yalnız başına bırakılmış bir akıl hastası ölmeye mahkumdur. Psikiyatrik tedavi görmeyen akıl hastalarının birçoğu dağılır, yıkılır, yozlaşır. Bu da herhalde özgürlüğü yakalama hali değildir.

Üçüncü madde ise şunu ifade eder: Toplum akıl hastasını normal görmez, dışlar, ki buna karşı çıkılmalıdır. Psikiyatrinin bu konuda da hizmetleri unutulmamalıdır. Fakat akıl hastasının akıl yürütmesi daha mı doğrudur? O da hastalığının arttığı dönemlerde kendi dışındaki hiçbir şeyi normal görmez. Onun da kendine göre bir normallik kavramı vardır. Öyle ki akıl hastalarının varsanı ve hezeyanlarından dolayı birbirleriyle alay ettikleri, birbirine deli dedikleri, aşağıladıkları çok sık rastlanan olaylardandır, ki bu durum gülmecelere konu olmaktadır.

Sonuç olarak K.Y akıl yürütmesinde duygusaldır, haklı değildir. Burada Cengiz Gündoğdu'nun bir sorusuna da yanıt vermeliyim. İnsancıl'ın Haziran 95 sayısında şunu soruyor: " Tedavi edici etkiyi en aza indiren bir ilaç devrimi kapitalizmde mümkün mü? " Evet mümkün. Kapitalist sistemin yapabileceği, zaten yaptığı şeyleri yapamazmış gibi göstererek beyaz adamın eline malzeme vermeyelim. Onlar zaten bizim hayal aleminde yaşadığımızı, gelişmeleri inatla görmediğimizi iddia ediyorlar. Son yirmi yıldır yalnızca belli dokulara, yalnızca belli alıcı sistemlere yapışan ilaç geliştirme araştırmaları giderek hızlanarak yürütülüyor, bu tür ilaçların her yıl daha az yan etkilisi, daha etkilisi piyasaya sürülüyor. Kapitalistler sağlıklarını bizlerden daha çok düşünüyorlar, yanlarında çalıştırdıkları insanların, hatta bazen fabrikalarında çalıştırdıkları işçilerin sağlığını bizden daha çok gözetiyorlar. Bizim sosyalistlerimiz ise kapitalizmin insan sağlığını nasıl bozduğunu söylerken sigaralarının birini yakıp öbürünü söndürüyorlar. Yoksa şöyle mi düşünüyorlar? Tıp da bilim değil. Çünkü insanların hastalıklardan kurtularak mutlu olmasını, dolayısıyla düzene uyumunu kolaylaştırıyor!!!

Temel Demirer'le İlgili

Temel Demirer'in yazısının başlığı Soru(nsal) Ne (Değil) ve Çözüm(süzlük) Ne olma(ma)lı? Önce şunu söyleyeyim: Demirer'in dizgicilere düşmanlığından ciddi olarak kuşkulandım. Ne kadar çok tırnak ve parantez kullanıyor öyle. Ne olur tırnak içindeki sözcüklere bakın. Bunlar bildiğimiz, günlük yaşamda, yazışmalarımızda kullandığımız normal sözcükler. Niye tırnağa hapsedilmişler ki? Doğrusu Demirer'in arkadaşlarıyla nasıl konuştuğunu merak ettim. Tüm tırnaklı sözcükler, ifadeler başkalarınınsa ona geriye ne kalıyor? Ben bizim Celal'e (İnsancıl'da dizgi yapıyor) biraz yardım edeyim dedim. Sevgideğer Doğan Ağrı'nın yazısıydı yazdığım. O yazıda da bol bol tırnak vardı. Yarım sayfada pes ettim.

Bu, işin biçimsel yanı. Öze gelelim. Demirer'in yazısı solun kuramsal açmazının nereden kaynaklandığına iyi bir örnek. Yalnız Haziran'da çıkan bölümünü değil, yazının tamamını okudum. Onca alıntı, onca tırnak, onca dipnot ve dipnot açıklamalarının arasında şunları anlayabildim: 1-Demirer güzel değerleri savunan iyi bir insan, 2- Demirer çok kitap okuyor, düşünüyor, düşündüklerini paylaşmak istiyor ki bunlar az rastlanan iyi değerlerdir, 3-Demirer'in önermeleri sürekli birbirini götürüyor ve yazıdan geriye dost bir insanın duygusal seslenişlerinden başka hiçbir şey kalmıyor

Nasıl mı bu yargıya vardım, açıklayayım: Demirer'e göre şimdi derin kuramsal tartışmalara girmenin, birliğe ve doğruya ulaşmaya katkısı olmaz. Kuramı pratikte, eylemde arayalım, orada geliştirelim. Çok doğru değil mi? Değil! Soruyorum, o halde yalnızca başlangıç bölümü İnsancıl'ın onüç sayfasını götürerek derginin uzun makale rekorunu kıran o yazıya ne gerek vardı? Üstelik tırnakladığı bazı yazarların görüşlerine hem genelde, hem de tırnakladığı bağlamda katılmam. Tüm aktarımları eleştirmeksizin genel geçer doğrular olarak belirtin, sonra da kuramsal tartışmaya ne gerek var canım, deyip konuyu kapatın. Nasıl olacak bu? Bize kuram gereksizdir, örgüt anlayışı gereksizdir, bunlar pratikte kendiliğinden ortaya çıkar deseydi ve bunun doğruluğunu, değil onüç, altmışdört sayfada bize kanıtlamaya çalışsaydı; o zaman tamam derdim, kendi içinde tutarlı bir yazı. Ama makale birçok iddialı savla dolu. Sosyalist partinin nasıl bir parti olması gerektiği bile tartışmasız dikte ettirilmeye çalışılıyor Hani nerede pratikçiliğiniz?

Hadi gelin eylemde birleşelim! Pratikte birleşelim! Yaşamanın kendisi kendi başına bir pratiktir zaten. Bu pratikten bizim anladığımız manada birlik yerine sürekli ayrılık çıkıyor Hayır onu değil eylemi kastettik diyelim. Hangi eylem! Herhangi bir yerde yirmi kişiyle yapılan bir kapalı salon toplantısı da bir eylemdir, (Dostoyevski böyle bir eylemden ötürü ölüme mahkum edilmiştir) bir mağazaya molotof kokteyli atıp içindeki insanları yakmak da bir eylem? Eylem anlayışı ideolojiyle, sınıf tavrıyla, politikayla, kişilikle, aklınıza gelen gelmeyen her şeyle bağlantılıdır; örgütleri birbirinden ayıran çoğun eylem anlayışlarıdır Değil örgütleri sevgilileri bile ayırır eylem anlayışı. Eylemin birleştirici etkisi yok mudur peki? Vardır! O eyleme katılanları hiç değilse kısa bir süre için birleştirir, bu birlik bazen kalıcı birliktelikleri getirir Ama bugün sorun kuram ve örgütsel birlik sorunudur Eylem kolay şey değildir. Bugün ülkede yasal bakımdan meşru eylemler bile risklidir Böylesi koşullarda insanlar bir eyleme girişecekken güvenilir bir parti önderliği, ne yaptığını bilmesini sağlayıcı ayakları yere basan bir kuram rehberliği ister Sağlam arkadaşlar ister Coşkularını kuvvetlendirecek güçlü rüzgarlar ister ülkede. Tüm bunlara aldırmadan eyleme girişecekler de yok mudur? Bir avuç serden geçti her zaman bulunur! Fakat Demirer'in derdi onlarla değildir herhalde.

Bakın Mustafa Topal'ın yazısı durmadan eylemden söz etmiyor Ama eylem içinden çıkmış gerçek Marksist bakış açısı ondadır Yazısı yol açmakta, kafa açmaktadır Demirer, mülteci duygusallığından kurtulamamış. Solun Anadolu'yu sevdiğini söylemektedir Bu bir edebi söylemse hoş gelir kulağa, politik gerçekliği ise yoktur Çünkü solcunun Anadolu'yu sevmek ya da sevmemek diye bir sorunu yoktur. Solcu insan nerede bulunuyorsa orada yaşar ve mücadele eder Bulunduğu ortamı doğal olarak hem sever, hem de bu ortamdan nefret eder, onu değiştirmek ister.

Türkiye'de sol kırk, belki elli parçadır. Her birinin kendine göre iyi kötü bir kuramı, kemikleşmiş bir yapısı vardır Bu ülke gerçekliğidir Sol kuram geliştirecek kişi bu gerçekliği dikkate almak zorundadır Almazsa kuramı hiçbir işe yaramaz. Bunları birleştirmeli, aşmalı, ya da yok etmeli, iyi kötü muhakkak bir şeyler söylemelidir o konuda. Demirer'in yazısında büyüklü küçüklü bu yapılanmalar ve onların içinde, kenarında duran binlerce insanla ilgili, onların doğru ya da yanlış düşünceleriyle ilgili çözüm öneren hiçbir şey yoktur. Sanki tüm yapılanmalar bize yol göster diye görev vermiştir kendisine, o da bu görevi yerine getirmektedir Böyle bir şey yoktur oysaki. Söz konusu insanların büyük bölümünün İnsancıl dergisini okuma ve anlama diye bir sorunları da yoktur aslında. Bizim tartıştığımız platform, durumun bu yönünü değiştirici önermeler sunmalıdır

İnsancıl'la İlgili

Bir yıl kadar önce İnsancıl'a bir roman dosyası verdim. Cengiz Gündoğdu romanı beğendi. Fakat mali nedenlerle yakın bir tarihte basılamayacağını söyledi. Ancak İnsancıl'ın mali durumu düzelince basılabilirdi. Romanın iyi bir roman olduğunu, ama basılamadığından yakındı güncesinde. Aynı tarihte dosyayı üç yayın evine daha vermiştim. Bunlardan Metis beğenmedi ve basamayacağını söyledi. Kısa süre içinde yanıt verdi ki, ahlaklı bir tutumdu sergilediği. Başka bir yayınevi ki, arkadaşım dostum dediğim, övdüğüm insanların yayıneviydi o da; hâlâ yanıt vermedi. Belki okumadılar, belki okusalar da beğenmedik deme dürüstlüğünü gösteremediler. Başka bir yayınevi ise bana aynen şunu bildirdi: Roman güzel, basabiliriz. Ancak İnsancıl çevresi içinde bulunman tanıtımı ve satışında engeller çıkartır İnsancıl'dan ayrılmayı düşünmüyor musun?

Romanı bu süre içinde değiştirdim, geliştirdim ve yeniden Gündoğdu'ya verdim. Gündoğdu yine beğendi ama mali nedenlerle yine basılamayacağını söyledi. Basım giderine önemli ölçüde katkıda bulunacağımı söyledim. Üç gün süren tartışma ve kavgalardan sonra ondan Eylül ayında basılma sözü aldım. Sözü aldım derken şunu ekleyeyim: bundan hiç memnun kalmadım. Çünkü biliyorum ki, Eylül geldiğinde doğabilecek başka bir mali kriz, işin yine ertelenmesine yol açacak. İnsancıl'ın mali sorunu bitmez, mali sorun denildi mi de boynumuz kıldan incedir Öyle ya da böyle, bu tartışma İnsancıl içindeki tüm mücadele sürecimden, tüm roman yazma uğraşlarımdan daha çok yordu beni, moralimi kötü bir biçimde bozdu.

Ben sesli düşünme alışkanlığında bir insanım. Yalnız İnsancıl da değil başka ortamlarda da duygularımı (daha çok olumsuz olanları) hemen dile getiririm, bu yüzden bazen alıngan olmakla suçlanırım. Ama bunun alınganlıkla ilgisi yok. Entellektüeller arasında alınganlık, 'onuruna' düşkünlük yaygındır gerçekten ve ben de başkalarında eleştirdiğim bazı eğilimlerden tümüyle uzak değilim. Ama İnsancıl'da işler başka yayın kurumlarından çok daha fazla açık yürütülür Gündoğdu ile tartışmalarımız da herkesin önünde olur Bakın durumu geçmişiyle birlikte ne denli açıklıkla anlatacağım: Okuduktan sonra alıngan davranıp davranmadığıma siz karar verin. Benim daha önce BDS-Gölge ya-

yınlarından iki romanım çıkmıştı. Biri iki bin, öbürü bin kadar satmıştı. Her ikisinden de az da olsa telif bedeli almıştım. Üçüncü romanım artık İnsancıl çevresine girdiğimden İnsancıl'da basıldı. İnsancıl'ın mücadelesine katkıda bulunmak amacıyla bu kitabın basım giderlerinin tamamını ödedim. İnsancıl'da doğal çalışan olarak kabul edilen Berrin Taş, Cengiz Gündoğdu ve birkaç başka isim dışında her yazar kitaplarının giderlerinin tamamını veya önemli bölümünü ödediler. Ben de dördüncü kitabım Yanılmanın Gerçekliği'nin basım giderinin üçte birini ödedim. Ayrıca söylemeliyim ki dergi için değişik zamanlarda değişik vesilelerle en az bu ödediklerim kadar harcama yaptım. Çok emek ve para verdiğim bu mücadeleden de pek çok şey kazandım. Birçok şey öğrendim, dostlar edindim, yeni okurlarım oldu, yeni insanlarla tanıştım, yazına ve kültür alanındaki mücadeleye bakışım önemli ölçüde değişti... Ama yazılarımdan rahatsız olan, o yazmasın diyen birkaç kişiyi de yanıtlamalıyım ki, ister kirli bulun ister temiz, tüm bu anlattıklarımın muhakkak etkisi oldu İnsancıl'da sürekli yazmama. Ayrıca şunu belirteyim ki İnsancıl'daki yazılarım nedeniyle birçok görünmez düşman kazandım. Hakkımda olumlu şeyler yazabilme potansiyelindeki pek çok çevre ve kişiyle köprüleri birer birer attım. Deyiş yerindeyse bir bakıma yalnızca İnsancıl'a muhtaç hale düştüm. Yanlış anlaşılmasın kimseyi suçlamıyorum, bu noktaya isteyerek geldim.

Sonuçta ben, bir yıl sonra ikinci kez roman dosyası getirdiğimde, dergiye kitaplarıyla ve doğrudan doğruya para kazandıran, yazılarıyla ve emeğiyle birçok okuyucu edindiren biri olarak ve C.G ye göre iyi bir roman yazarı kimliğiyle İnsancıl'a başvurduğumda, ayrıca basım giderlerinin % 45'ini ödemeyi taahhüt ettiğimde, isterdim ki dosyam sevinçle karşılansın ve kitabım hemen basılsın. Oysa bana yöneltilen ilk soru bunu kime bastırtacaksın? oldu. İnsancıl'ın sürekli açık verdiği ve açığın Berrin Taş'ca karşılandığı söylendi, ödenmesi gereken senetlerden söz edildi.

Düşündüm ve şu gerçekleri çıkardım, bunları Gündoğdu'ya da söyledim: Dergi iyi gidiyor, şu anda ülkenin en çok okunan bir ya da iki numaralı kültür dergisi. Ama dergi, yayınevini yani İnsancıl yayınlarını eziyor Tüm yazarlarının kitap basım giderlerini karşıladığı başka bir yayınevi gösteremezsiniz bana. Üstelik bu yayınevinin arkasında sağlam bir dergi de var Ama sorun orada işte, dergi kitapları arkadan ittirip destekleyeceği yerde üstlerine abanıp eziyor Buradan da şu sonuç çıkıyor· İnsancıl okuru kitap okumuyor Biz, kitap okuma alışkanlığı kazanmış bir kesime seslenmiyoruz. Sinan Kutlu ise şunu söyledi: Bu kısmen doğru, fakat belki bir bölümü de başka yayınevlerinin kitaplarını okuyor. Sonuçta ne oluyor; aynı yıllarda yayın yaşamına başlayan bazı küçük yayınevleri İnsancıl'dan daha çok kitap basıyor, daha çok kitap satıyor ve bu işten para da kazanıyor.

Depo'ya gittim hemen. Benim kitaplarım için şu rakamlar çıktı: İki buçuk yılda Çağrısız Hayalim yaklaşık beşyüz adet satılmış. Doğrudan tanıdıklarımdan ve tahminlerimden bunun en az iki yüzünün İnsancıl okuru olmadığını biliyorum. Bugün yaklaşık onbeş bin kişinin İnsancıl okuduğunu kestiriyoruz. İki buçuk yılda dönüşümlü olarak bu rakam yirmi bine çıkar Demek ki yirmi bin İnsancıl okurundan taş patlasa üçyüzü romanımı almış. Okuyanların sayısı biraz daha fazladır Beşyüz diyelim. Proxima Centauri için bu rakamlar daha da olumsuz.

Bundan da şunu anladım: İnsancıl okurunu ya nicel ya da nitel olarak gözümüzde büyütüyoruz. Oysa bu insanların büyük çoğunluğu roman okumuyor. (Aslında başka tür kitapları da okumuyor.) Roman okumayan kişi felesefeden anlamaz, felsefe bilmeyen politikadan, şiirden... Saydığım alanlar birbirine ayrılmaz biçimde bağlıdır Bugün ismimi üç yıl öncekinden çok daha fazla insan biliyor, neye yarar Romanlarım üç yıl önceki kadar okunmuyor. Merak ediyorum, İnsancıl okuru nasıl bir okur? Biz Orhan Pamuk'a, Enis Batur'a yüklendikçe zevklenen, ağzınıza layık diyen fakat aslında iyi sanat diye bir sorunu bulunmayan duyarsız bir kitle mi?

Başka bir açıklama olabilir mi? Olabilir. Gündoğdu'nun yazılarını pek beğenen bu insanlar onun beğendiği romanları beğenmiyorlar, başka romanlar okuyorlardır. Ancak bu olasılık da zayıf görünüyor

İnsancıl'ın neden bu durumda olduğunu tartıştık. Berrin Taş ve Cengiz Gündoğdu'ya göre önemli bir sorun yok. İnsancıl gelişme içinde. Ama mali sorunları bitmiyor İnsancıl küçük bir yayınevi kadar kitap basmıyor. Kitap piyasasının üçte birini oluşturan koskoca İstanbul'un tek bir kitapçısında İnsancıl yayınları bulunmuyor Olsun diyor Berrin Taş, elden satış daha karlı oluyor, hem bak böylece birçok kitabımız bitti. Suç olmayınca elbette suçlu da bulunmuyor. Derginin sürekli zarar etmesi ise ciddi yakınma konusu. Söylendiği gibi her ay elli milyon açık varsa bu iş nereye kadar gidecek? Ama onun suçlusu da yok ortada. Bir suçlu varsa o da enflasyon, ayrıca bir de dergi okuru. Okur, elli bin liraya dergi almakla dergiye katkıda bulunduğunu zannediyor, ama Gündoğdu'ya göre para kazanılıp artı hesaba geçilebilmesi için derginin yüz elli bin liradan satılması gerekiyor

Anladığım başka net bir şey; benim İnsancıl kitap piyasasındaki gücüm beşyüz kitaplık. Depo bana haddimi bildirdi. İçerdeki konuşmaların anlamını depodan çıktıktan sonra daha iyi kavradım. Yazılarımın piyasası daha yüksek. Pek çok insan yazılı ya da sözlü olarak bildiriyorlar bunu. Belki yazılarımın yayımlanmasında şimdiye dek güçlükle karşılaşmamam o yüzden.

En sonunda bir karar aldım. Duygusal çöküntüden biraz kurtulduktan sonra, salim kafayla.. Romanı bıraktım. Roman yazmayacağım artık. İnsancıl'daki dosyam son dosyadır Basılırsa basılır basılmazsa basılmaz. Bu toplumda iyi roman yazılamayacağını, daha doğrusu benim yazamayacağımı, buna moral gücümün yetmeyeceğini biliyorum. Maddi gücüm var Bu romanın tamamanın giderini hemen ödeyebilirim, ama ödemem. Ödememin doğru olacağına inanmadığım için ödemem. Ayrıca yeni bir roman için aynı tartışmalara bir daha girmem. Kesin olan bu kararımın üstünde durulmasını da istemiyorum. Bu konuda eleştiri alırsam yanıt vermeyeceğim. İnsancıl bana birçok şey kazandırdı diyordum, kaybettirdikleri yok mu? İnsancıl cevresi romanlarıma talebi kuruttu, roman yazma coşkumu tüketti.

Başka bir karar daha aldım. İnsancıl'daki o beşyüz kişi için dergiye yazmaya devam edeceğim. Beşyüz kişinin, roman diye bir sorunu olan gerçek fikir dostlarının sayısını arttırmak için, İnsancıl okuyanların estetik anlayışını istediğim yönde değiştirmek için var gücümle mücadele edeceğim. Bu bir politik dergi değil. Dola-

yısıyla okuyucu sayımızı şişirmeye hiç gerek yok. Dergi okuru İnsancıl kitaplarını okumak istemiyorsa dergiyi de almasın. Ya da yayın evi bölümü kapatılsın. Bu iki alan birbirini engelliyorsa biri feda edilsin. Fahri Erdinç'lerden, Ö. Faruk Toprak'lardan söz ediyoruz, bunların hiç değilse birer kitabını basamadıktan sonra mücadelemiz neye yarar? İnsancıl'da her sayı şöyle bir ilan yayımlanmasını öneriyorum: Ey okuyucu, İnsancıl yayınlarının en az yarısını satın almayacaksan bir daha bu dergiyi alma! Belki bu işin şakası, ama gerekirse daha az, daha nitelikli okuyucu! İnsancıl'dan kovulacağımı bilsem bunda ısrarlıyım. Mustafa Bayram Mısır'la İlgili

İlk kez İnsancıl'da bir yazıyı okumama kararı aldım. Sonra eleştirmek için mecburen oturdum, okudum. Mısır'ın Mayıs 95 sayısındaki yazısı. Yeni Hayat'ın eleştirisi... Daha önce İnsancıl'dan ayrılan iki arkadaşı eleştirmiştim. Roman eleştirme niyetindesiniz ama, hiçbir yazınsal değeri bulunmayan aslında artık kimsenin de okumadığı bazı romanları, yazarları evire çevire eleştirerek onlara taşımadıkları değerler yüklüyorsunuz, reklamlarını yapıyorsunuz; romanda olumlu örnekleri de inceleyin biraz, demiştim. Kemal Özer'in de onlara Türkiye'nin edebiyat sosyolojisi, edebiyat tarihi üstüne çalışmalarını önerdiğini biliyorum.

Ankara'ya bir söyleşiye gittiğimde Kemal Özer oradaydı, Bayram Mısır da. Kemal Özer yine aynı öneriyi bu kez ortaya yaptı. Geçmişten birçok olay anlattıktan sonra genç eleştirmenlerin ne yapması gerektiğini söyledi. Kişi kişi, çizgi çizgi edebiyatın yıldan yıla değişimi üstüne, bazı insanların nasıl ve neden edebiyat anlayışlarını değiştirdikleri üstüne inceleme yapılması gerektiğini belirtti. Ben de bakın dedim, aramızda genç ve umutlu olduğumuz bir eleştirmen var Bunları o arkadaşımız yapsın. Mısır'dı kastettiğim. O ise isteksiz bir eda ile şunları söyledi. " Tabii, yapmak lazım, ama bence bugün hakim estetiğin deşifrasyonu daha önemli. "

Hakim estetiğin deşifrasyonu artık çöplüğe atılmış bir romanın oradan alınıp yeniden ıcığının cıcığının çıkarılmasıysa pes doğrusu. Bakın Firuzan Toprak C.G ye mektubunda ne diyor " Ö. Faruk Toprak anlatmıştı. O gruptan bir şair demiş ki bir gün, ' herhangi bir yazıda benim adım geçsin de isterlerse küfretsinler. ' Evet, dostum, sizler onları yeriyoruz diye reklam ediyorsunuz. Karşı kutuptakiler ise ne yapıyorlar? Sizlerden ve yapıtlarınızdan mecbur kalmadıkça söz etmeyerek toplumcu yazarları, yapıtlarını ve davalarını unutturmaya çalışıyorlar "

Ben dergideki yazılarda daha çok emek görmek istiyorum. Daha akılcı taktikler görmek istiyorum. Umutlu olduğum bir eleştirmen ise çok geçmeden kolay yollara sapıyor Yeni Hayat'ı ninem de eleştirir Ben Mısır'a Kemal Özer'in önerisini yineliyorum. Mısır! İlle de bazı ünlü isimler, kilit adamlardan söz edeceksen eğer, onların ortaya çıkışı, ilk çizgileri, gelişme çizgileri, dönme ya da dönmeme noktalarıyla ilgili bilgiler veren, yorumlar getiren yazılar yaz, bizlere ve topluma önemli yararların olur! Söz gelimi Orhan Pamuk'u ele al. Hangi felsefeyi savunduğundan hangi çevrelerin desteğiyle çıktı merdivenleri, seksen sonrası Cumhuriyet Kültür sayfasının bu işteki parmağı nedir, seksen sonrası Cumhuriyet Kültür sayfası, Kitap Eki nasıl bir felsefeyi, nasıl bir estetiği savunmuştur, lütfen incele. Bu konularda zengin ve önemli belgeler, tanıklıklar var. İlginç sonuçlar çıkacaktır.

Ayrıca Mısır'a sormak istediğim bir şey var: Roman eleştirileri yazdığın İnsancıl okuru İnsancıl yayınlarından çıkan iki romandan ortalama ne kadarını satın almışlar dersin? İkiyüz, belki ikiyüzelli... Üç yıldan fazla bir süre içinde... Bu üç yıllık süre içinde İnsancıl'da yazısı şiiri yayımlananların sayısı beşyüze yakın oysaki. Bunu biliyor musun? Böyle bir kitleye roman eleştirisi yazdığının ayrımında mısın? Bilmiyorsan şimdi öğrendin, bu durumu neye nelere bağlıyorsun? Sen de yalnızca okuru mu suçluyorsun? Kitap satışı yalnızca PTT'ye bağlı bir yayınevi olur mu? Benim romanım gündeme geldiğinde bazıları, bizim de kitaplarımız basılmıyor, dedi. Oysaki dergide şiirleri, eleştirileri yayınlanabiliyor Bir romanın böyle bir şansı yok. Bizim çevrenin tek romancısı bendim, ben de yokum artık. Romancısı olmayan bir edebiyat çevresinde roman eleştirisi yapmak ne anlama geliyor?

Yeni Politika'yla İlgili

Yeni Politika'dan bir arkadaşım (Cemile Çakır) uzunca bir süredir gazetelerine düzenli yazı vermemi istiyor Ben de kesin bir yanıt veremiyor, kararımı bildirmeyi erteliyorum sürekli. Bu tutumun doğru bir tutum olmadığını fark ettim sonunda. Şimdi yanıtlıyorum. O vesileyle daha önce hakkında yazdığım üslubu hayli sert makaleme cevap verdiği, çoklarının gösteremediği insani tutumu gösterebildiği için uzun bir gecikmeden sonra bile olsa Ahmet Soner'e teşekkür ediyorum. Yeni Politika'da yazamam. Birinci nedeni yazı tarzımla ilgili. Diyelim edebiyatla ilgili yazdım. Ben suya sabuna dokunmayan genel sol, genel popülist yazılar yazamam çokları gibi. Benim yazılarımın ucu muhakkak birilerine dokunur Biliyorum ki bunların içinde Yeni Politika dostları da var O zaman tatsızlık çıkar. Şunu yazma, bunu yazma denir. Bu, daha önce Gündoğdu'nun başına geldi, benim de gelir. Biz ittifak kırıcıyız. Geniş ittifak kurmak isteyen çevrelerin işine gelmeyiz.

İkinci ve belki daha önemli neden ise başka. Bir arkadaşım da mektubunda soruyor: Yeni Politika konusunda ne düşünüyorsun, diyor. Yeni Politika ve Kürt sorununda suskunum. Belki uzunca bir süre daha suskun kalmaya devam edeceğim. Nedenini açıklayayım. Bu kesimle çok temel görüş ayrılıklarım var. Bunları aç o zaman diyeceksiniz. Açamam. Birkaç kez denemek istedim, pişman oldum. Çünkü Kürt meselesinde bir şeyler söylemek cesaret istiyor Yeni Politika'yı eleştirmek çok kolay. Bunun yasal-yasa dışı riski çok az. Devlet yanlısı politikaları desteklemek de çok kolay. Kolaydan öte, bunu yapsanız teşvik edilirsiniz. Devlet politikasına aykırı düşünceler ileri sürdüğünüzde ise hapse atılma olasılığınız kuvvetle belirir Bugün birçok gazeteci, politikacı, bilim adamı Kürt sorunundaki, her yıl binlerce insanın ölümüne yol açan gelişmelerle ilgili görüşlerini açıkladıkları için hapse atılmış durumda. Bu insanların bölücülük yapmak ve terörü desteklemekle suçlandıklarını öğreniyoruz. Bilindiği gibi yasalar sanıldığı gibi 'hukuki' ya da 'adaletle' ilgili değil, politiktir. Politik amaç taşır. Eğer politik amaç taşımasa bölücülük yaptıkları ve terör ürettikleri için birçok devlet yetkilisi, birçok sağ siyasi parti lideri, birçok medya yöneticisinin söz konusu yasalara göre hapse atılması gerekir Çünkü yetmiş yıla yakındır etnik bölücülük yapan, terör tohumları eken, şimdi de ortamı terörize eden, belki savaşın bitmesini de gerçekten iste-

meyen onlardır. Ama bizde geleneksel alışkanlığımız gereği her şeyin suçlusu solculardır, aydınlardır, şamar oğlanı yerine konan da onlardır. Şuraya gelmek istiyorum: Düşüncelerimin nereye kadarının yasal, nereye kadarının yasal olmadığını bilmiyorum. Bunu hiç araştırmadım, araştırmaya da niyetim yok. O durumda düşüncelerinin tümüyle yasal olduğunu bilip de rahat rahat konuşabilen 'aydınlar' arasında olmak istemem. Düşüncelerimin belli bir yerde yasayla sınırlanıp beni hapse atılma durumuyla karşı karşıya bırakmasından korkuyorsam eğer, kesinlikle yasal olduğunu bildiklerimi de açıklamam. Susarım. Korktuğum için... Hiç değilse susarım. Bu da daha alt düzeyde ahlaki bir sorumluluktur. Daha ahlaklı bir aydın olsam, görüşlerine katılmasam da içerdeki aydınların arasında olmam gerekir. O denli cesaretli değilsem hiç değilse susarım. Bir konuda görüşlerimi rahat rahat açıklayamıyorsam, sorunun taraflarından birini sırf böyle yapmak tehlike getirmediği için suçluyor durumuna düşemem.

Söylediğim ilkeyi bozuyor görünse de birkaç şey daha eklemek istiyorum. Marksizmin ulusal sorundaki yaklaşımının yeniden gözden geçirilmesi gereklidir bence. Zaten bir bilimin her önermesi her somut durumda yeniden gözden geçirilmelidir ama bu konu daha temelli gözden geçirilmelidir. Çünkü ulusal sorun tüm dünyada hakim sınıfların tam da istediği yönde solu sürekli güçten düşürmekte, sürekli kan kaybına yol açmaktadır Sosyalizmin yenilgisi sonucu kızışan etnik ve dini savaşlar insanlığın güzel bir gelecek için kullanılabilecek çok değerli güçlerini tüketmekte, halkların en akıllı, en yiğit, en güzel unsurları milliyetçi savaşlarda yok olup gitmektedir Yeni Politika çevresi de, iyi insanlarımızın, yiğit insanlarımızın sayısı her gün azalan örneklerini korumak için en yüksek çabayı harcamalı, sorumluluğunu yerine getirmelidir bence. Eğer bu ivedilikle sağlanamazsa uzak vadedeki geleceğimiz bile karanlık olacaktır çünkü. Onların mücadelesinin meyvelerini şimdi olduğu gibi ve şimdikinden de daha çok ağalar, beyler, mafyacılar ve onların çevresindeki yağdanlıklar, yalabıklar toplayacaktır.

Yeni Politika'daki arkadaşlar! Dürüst ve cesaretli tavırlarınızdan ötürü size saygı duyuyorum. Sizi ne eleştirebilirim, ne de destekleyebilirim. Sizden özür diliyorum.

Evrensel'le İlgili

İnsancıl'a geçenlerde Zihni Anadol geldi. Mayıs ayındaki yazımı çok beğenmiş, ama Stalin'e haksızlık etmişim. Hem de çok haksızlık etmişim. Yanlış bir yazının nasıl iyi bir yazı olduğunu anlayamadım ama, güzel bir tartışma oldu. Anadol, hümanizma çok önemli dedi. Birçok kişi insani kültürü edinemediği, gerçek insan sevgisine erişemediği için sosyalist olsa da topluma faydalı olamıyor Temelde hümanizma, ondan sonra sosyalizm... İnsancıl'ın bu konudaki işlevi çok büyük dedi, Gündoğdu'ya. Anadol, canlı bir tarih, ayaklı kütüphane. Bize birçok anısını aktardı, kitaplardan bölümler hatırlattı. Stalin'i savundu diye bazıları sevinmesin, şu anda ülkede tek bir sosyalist yapı bulunmadığını da söyledi Anadol. Bence o da biraz haksızlık etti.

Evrensel çevresinin gazete çıkaracağını duyduğumda çok sevinmiş, umutlanmıştım. Şu anda gazetede yazar olarak ismi geçenlerin çoğundan önce almışım haberi ve onların muhtemelen çoğundan daha içten sevinmiştim. Aradan aylar geçti, bana bu konuda hiçbir bilgi verilmedi, hiçbir şey sorulmadı. Bunun üzerine hiç yapılmayanı yaptım, yazılı olarak başvurdum kendilerine. Gazetenizde yazı yazmak istiyorum dedim. Ne iş olsa yazarım abi dedim! Bunun post kapma girişimi olarak algılanabileceğinden kuşkulandığımdan, yazılarımı imzasız yazmayı önerdim. Aynı mektupta başka bir sürü şeyi eleştirdim. Beni biraz alıngan buldular bundan ötürü. Şimdi gazeteyle ilgili bir ortaklık içindeyiz, bazı şeyler belirginleşmedi, seni sonra arayacağız, dedi Aydın Çubukçu. Ben de ciddi bir sol birleşme olacağını sanarak daha da sevindim bu habere. 4 Haziran tarihli Cumhuriyet'te Evrensel ilanını gördüm ve 'Hayatım Değişti', feleğim şaştı, üstelik yüzüm de mosmor oldu. Oradaki pek çok ismin bizim ve eski Evrensel'in çizgisine ters insanlar olduğunu gördüm çünkü. Ama belki onların da 'Hayatı' değişmiştir Umudumu yitirmek istemiyorum.

Şu kadarını söyleyeyim: Hani Evrensel'in ilanında " Haber alma özgürlüğünüzün elinizden alınmasına izin vermeyin, " deniliyor ya, gazetede adı geçen isimler arasında yakın bir zaman öncesine dek insanların haber alma özgürlüğünü ciddi ve sistematik biçimde kısıtlayanlar var. Yine umarım ki gazetedeki dostlarım bu birliktelik ve mücadele içinde onları düzeltirler, kendileri onlara benzemezler. Dostlarıma karşı mücadele etmek istemiyorum çünkü.

Zaten ben hâlâ yazılı başvuruma cevap bekliyorum. Antalya'dan mektup gönderen Erol Malkoç, Zihni Anadol'un söylediklerinden ve anlattığım bu son olaydan sorunu kavramıştır herhalde. " İnsancıl'ın hiçbir 'izm' i şu veya bu yolla kabul ettirme niyeti yok. Biz insanlaşma sürecinde insanın daha doğru, daha duyarlı düşünebilmesini istiyoruz, " demişim ya, hakikaten fazlasını isteyecek halimiz kalmadı, aynı sözü yineliyorum. Biz hâlâ temel etik problemlerle uğraşıyoruz. Ben soru sormuşum, hem de yazılı olarak; çok temel insani bir sorumluluk duygusunun gereği olan yanıtı bekliyorum. Bu yanıt gelse de gelmese de bir ay boyunca yeni Evrensel'i okuyacağım ve İnsancıl'ın Ağustos sayısı için gazete hakkında bir değerlendirme yazacağım. Hadi hayırlısı...

Kaan ARSLANOĞLU

Çağrısız Hayalim

Roman

İNSANCIL YAYINLARI

Yanılmanın Gerçekliği Üzerine

Hakan UYGUN

"Ortalamanın iktidarı herşeyi böylesine kirleten sevgilim
Ortalamanın iktidarı bizi böylesine öldüren sevgilim"
Murathan Mungan

Bu yazı Kaan Arslanoğlu'nun Nisan - Ekim '94 tarihleri arasında **İnsancıl** dergisinde dizi olarak yayınlanan ve **İnsancıl Yayınları**'nda Ekim 94'de çıkan **Yanılmanın Gerçekliği** isimli kitabına elleştiridir. Aslında bu eleştiriyi yapmaktan vazgeçmiştim fakat son iki sayıdır (Mart, Nisan), Arslanoğlu her şeyi "bir kez daha kişilik sorunu"na bağlayınca yazmanın kaçınılmaz olduğuna karar verdim.

Niyetim kitabın tamamını ele alıp didiklemek değil. Eleştirilerim, kitabın 6. bölümü "Her şeyi belirleyen: Kişilik'e olacaktır. Kitabın daha önceki bölümlerinde, genel olarak bilim, bilimsellik, psikoloji incelenmiş, Freud ve Freudculuk eleştirilmiş. Bunların büyük bir çoğunluğuna da katılmaktayım. 6. bölümde ise Arslanoğlu'nun "İnsanın doğası ve yanılgıları" üzerine özgün düşünce ve çözümlemeleri yer almaktadır ve bana göre Arslanoğlu'nun yanılgısı buradadır.

Arslanoğlu'na göre insanların yanılmasının temelinde kişilikleri yatmaktadır. Çünkü "Kuramlar belli kişilikler içindir" ve "Çoğunluk her zaman tutucudur, ilerici olmaz" "İnsanların çoğunluğu için insani erdemler için mücadele boş bir mücadeledir. Kuramlar ancak onlara yatkın olanlar içindir." Yani kişiliğiniz devrimci olmaya uygunsa devrimci olursunuz, yok kökten-dinci olmaya uygunsa köktendinci olursunuz. Bu savın doğru olduğunu kabul edelim. O zaman toplumu değiştirebilmek için kişiliklerin nasıl değişebileceğini araştırmamız gerekir (tabii öyle bir derdimiz varsa). Bunun için de kişiliği belirleyeni bulmamız gerekiyor.

Peki bu yatkınlığı, yani kişiliği belirleyen nedir? Arslanoğlu, insanların davranışlarını (ve yanılmalarını), kişiliğin oluşumunu belirleyenin kalıtım yani genler olduğunu savunmuş.

"Bense toplumcu felsefeye yakın olduğum halde, insanın çoğu özelliğinin belirlenmesinde kalıtımsal - yapısal etmenin temel olduğuna inanır ve bunun politik-felsefi yönelişimle çelişmediğini görürüm"

"Tavşanı tavşan, insanı insan yapan onun genetik programıdır. Öyle ki genetik tasarımını değiştirebilseniz bir tavşandan insan yapabilirsiniz."

"...Ancak From'un deneyim sonucunda ulaştığı kalıtımın önemi savı, yüzlerce araştırmayla doğrulanmıştır Söz gelimi birbirinden farklı ortamlarda büyütülen ikizlerin yıllar sonra benzer kişilik özellikleri gösterdikleri saptanmıştır. Aynı ortamda büyütülen kardeşlerin kişilikleri üzerinde nasıl önemli farklar bulunabiliyorsa...Alkolizm, kişilik bozuklukları ve pek çok ruhsal hastalıkta kalıtımın rolü gösterilmiştir. Hatta bazı kanser türlerinde olduğu gibi bir takım ruhsal bozukluklarda da olumsuz kalıtıma neden olan genler açığa çıkarılmıştır."

"İnsan beyni bazı yönleriyle en gelişmiş bilgisayarlardan daha yetkindir. Ama çoğun, veriler tatminkar bile olsa en ilkel bilgisayarın yapmayacağı hatalar yapar, tutarsızlıklar gösterir Herhalde bunlar programındaki yanlışlıklardan kaynaklanır."(1)

İşte Arslanoğlu'nun herşeyin sebebi olarak gösterdiği kişilik ve onun ardındaki yanılma gerçeğimiz: Genetik kodlamalardaki hatalar

Kitabın önsözünde yazılan şu satırları göz önüne alarak Arslanoğlu'nun bir sosyobiyolojist olmadığını biliyoruz;

"Bu kitap insanın temel, evrensel sorunlarına, Marksist saflarda alışıla geldiği üzere toplumsal - sınıfsal açıdan değil, o gerçekliği unutmadan ve inkar etmeden farklı bir açıdan, birey açısından bir bakıştır." (1)

Fakat bu satırlar bize Arslanoğlu'nun tezinin psiko-biyoloji diyebileceğimiz, sosyobiyolojinin tezlerini sosyolijik açıdan değilde psikolojik açıdan ele alıp savunan bir tez olmadığını da kanıtlamaz. Sosyobiyoloji de "geni bireyin belirleyicisi, bireyi de toplumun belirleyicisi olarak görür"

Şimdi Arslanoğlu'nun bu iddialarına bir göz atalım.

İnsanlarda hangi özelliklerin genlerden geldiği, hangilerinin daha sonra öğrenmeyle çevreden edinildiğinin belirlenmesi için farkı çevrelerde büyütülmüş tekyumurta ikizleri yani genleri birbirinin aynı olan kişiler üzerinde araştırmalar yapılmış. Ama bu araştırmalar genlerin belirleyici oldukları savını ispatlamaktan oldukça uzaklar

"Böylece sadece dört araştırma yayınlandı. Araştırmaların birincisi ve en detaylısı Sir Cyril Burt tarafından yazıldı. Ayrı yetiştirilmiş ikizlerin ailerinin koşulları arasında hiçbir benzerlik olmadığını iddia eden tek araştırma buydu.Fakat Londra Times gazetesinden Oliver Gille ve Princeton'dan Prof. Leon Kamin'in titiz araştırmaları Burt'un sayıları ve ikizleri tamamıyla uydurduğunu açığa çıkardı. Modern psikoloji ve biyolojinin büyük skandallarından birini temsil ediyor

Aslında ayrılmış ikizlerinin ailerinin detayını veren bundan sonra yayınlanan iki araştırmaya baktığımızda komik bir operette değil gerçek bir dünyada yaşadığımızı anlıyoruz. İkizlerin doğar doğmaz ayrılmasının sebebi annelerinin doğumda ölmesi, dolayısıyla ikizlerin biri bir teyze ve diğeri ise iyi bir dost veya anne tarafından yetiştirilir.....Aslında, araştırma konusu ikizler hiçbir şekilde ayrı yetiştirilmediler Aynı ailenin fertleri tarafından aynı küçük köyde büyütüldüler. Aynı okula beraber gittiler, beraber oynadılar

En son araştırma, açıkça, geçmiş araştırmaların ve özellikle, uzun süreler bir arada bulunmuş ikizler arasındaki benzerliğin, evlat edinilmelerinden sonra daha kısa süreler bir arada bulunmuş ikizler arasındaki benzerlikten daha büyük olmadığı iddialarının birçok metodolojik eleştirisiyle çakışmaktadır."(2)

Yukarıda anlatılan araştırmaların dışında hergün, herhangi bir medya organında karşınıza çıkabilecek bir yığın iddia da bulunmakta. Bunlar doğar doğmaz ayrılmış ikizlerin aynı parmaklarına aynı sayıda yüzük takmalarından tutun da,

köpeklerine aynı ismi vermelerine, aynı isimli kadınlarla evlenmelerine kadar varmakta. Bu garip iddialar karşısında, bu araştırmalara kuşkuyla bakmak gerekir.

Bir başka araştırma daha:

"DNA kullanılarak şizofreni ve manik depresif sendromuna sebeb olan genin belli bir yerde tespit edilebileceği iddia edildi ama bir aileden bir kaç kişinin daha gözlemlenmesinden ve farklı aile gruplarının muayene edilmesinden sonra iddialar geri çekildi. Manik depresyona sebeb bir genin olduğuna dair kuvvetli istatistiki kanıt olan çok bilinen bir vakada, aile grubundan iki kişide semptomlar görüldüğü halde, bozuk gen hiçbir yerde bulunamadı."(2)

Yukarıdaki açıklamaların ışığında "günümüzde insan davranışlarındaki çeşitliliği etkilemede genlerin rolüne dair inandırıcı hiçbir ölçü yoktur" İnsanların hangi politik- felsefi yönelime yakınlık duyacağını belirleyen yada kişiyi yokluğunda pasif, bulunduğunda da girişken yapan bir gen henüz bulunmamıştır.

Kişilik sorununa tekrar dönecek olursak, Arslanoğlu örnek olarak Murat Belge'yi verip, onu, kişiliği nedeniyle,hiçbir zaman devrimci yapamayacağımızı, zaten onun herşeyi bildiğinden bahsediyor Fakat Murat Belge'nin içinde bulunduğu sınıfın çıkarlarının zaten devrimle çeliştiğini gözardı ediyor. Bu Hilmi Yavuz için de Enis Batur için de böyle. Aydınlar kendi sınıflarını kendileri seçerler Bu konuda Karl Kautsky'nin küçük- burjuva tanımlamasının incelenmesinin faydalı olacağı kanısındayım.

Ayrıca her sistem kendi normal kişiliğini belirler Bunun için de hakim sınıfların çok kurnaz, çok akıllı olmalarına gerek yok. Çünkü her sistem(dolayısıyla o sistemin hakim sınıfı) kendi eğitim kurumlarını(medyayı da bunların arasına koyalım) ve bunların içeriğini belirler Bu, sistemin gelecek güvencesidir.

Sonuç olarak bu tür tezler hakim sınıf çıkarlarının karşısında değil yanındadır. Çünkü insanlara değişecek hiçbir şeyin olmadığını, bunun doğal koşullar olduğunu anlatır Yapılacak hiçbir şey yoktur. Her şeyi evrim çözecektir. "Takdir-i ilahi" nin modern bir biçimi.Eğer genleriniz arasında sizi ilerici, devrimci yapacak, bir azınlık haline getirecek kişiliği belirleyen gen varsa vay halinize, yada doğru bir gen dizilişiniz varsa başarılı bir burjuva olmak için gereken her türlü şansa sahipsiniz. "Bu iddianın yakın zamanda dikkate değer açık ifadesi doğal eşitsizliğin önde gelen ideologlarından biri ve Harvard' da psikolog olan Richard Herrnstein tarafından yapılmıştır. "Geçmişteki ayrıcalıklı sınıflar muhtemelen ezilenlere göre biyolojik olarak fazla üstün değillerdi, bunu için devrimin başarı şansı vardı. Sınıflar arasındaki yapay engelleri kaldırarak toplum biyolojik engellerin ortaya çıkmasını teşvik etti. İnsanlar toplumda doğal yerlerini alabildikleri zaman, tanımsal olarak alt sınıflardan daha fazla kapasite sahibi olacaktır."(3)

Arslanoğlu **İnsancıl** sayfalarında bize uzun yıllar gerçekleşmeyecek beklentilerini, ütopyalarını anlatıyor, ama bu konuda neler yapılabileceği hakkında da herhangi bir ip ucu vermiyor. Arslanoğlu acaba dünyayı değiştirmek, doğaya müdahale etmek isteyen materyalistlere ne öneriyor? Beklemeyi mi? Kritik soru budur.

Son söz olarak Arslanoğlu'nun **İnsancıl** Mart 94 sayısında Fethi Naci'den yaptığı alıntıdan bir parça:

"Dünyanın değişmesi çıkarlarına uygun gelmediği için dünyanın değişmesini istemeyenler, dünyanın değişmesinden korkanlar, dünyanın değişmediğini, değişmeyeceğini göstermeye çalışırlar "

Kaynaklar

1- Kaan Arlanoğlu, Yanılmanın Gerçekliği, İnsancıl Yayınları,Ekim 94

2-Prof.Dr. R.D.Lewontin,DNA Doktrini İdeoloji Olarak Bilim, Bilim Kitaplığı,94

3-R.J. Herrnstein, I.Q. in the Meritocracy, Aktarım DNA Doktrini.

ÖZERK ÜNİVERSİTE ÜZERİNE

ben ben olalı
böylesine üzülmedim hiç
ben doğduğumda bile
böylesi ağlamadım

bir isim koymalı
çaresizliğimize
esaretine beynimizin
ben konuşalı beri
duymaya başlayalı sözleri
demedim böyle bir isim
duymadım böyle bir şey

ama gerçek
yalandan beter
sönecek bir mum bile yok
yanan belki de biziz
ve alevlerimiz bizden uzak

tanışıklığımız yok
aynı toprakta
bin ayrı fidan gibiyiz
bir kafeste bin ayrı kuşuz aslında
gökyüzüne hasretiz
hasretiz kanatlarımızı parçalarcasına
çırpmaya
rengimizi bölüşmeye hasretiz baharla

ben ben olalı
uçamadım doyasıya
ben ölünce bile
kanatsızım

yeni yetme Aristo'nun
bu çatıda emeği var
bin ter döktü Demokrit
bu kürsülere
anfileri şiirlere
mısralarla çaktı Nazım
her zerresinde bin öğüdü var Marks'ın
ve aklın
sabrın
geleceğin
binlerce kelebeğin
hayatları dünyaya sığıp
isimleri buraya sığmayan niceleri
bu uğurda öldü
yaşatmak için
bilim denen zincirsiz düşü
ve şimdi ben
yaralı bir günün orta yerinde üşüyorum
çünkü bana
bize yasak
düş kurmak
ve yaratmak

aslında yasaklar bize yasak
ama
alevlerimiz bizden çok uzak

Tuğrul YILMAZSOY

Şairler ve Ötekiler

Aydoğan YAVAŞLI

Memet Fuat'ın 26 Nisan 1995 tarihli **Cumhuriyet** gazetesinde yayımlanan **"Tanınmak"** başlıklı yazısını okumamışsanız bir yolunu bulup okuyun derim.Bu yazısında Memet Fuat,**"Tanınmak"** sözcüğünü **"görüldüğü zaman kim olduğu bilinmek"** anlamında kullandığını belirtiyor ve yazısının bir yerinde **"Kaç zamandır gidip saçlarımı kestirsem diyorum ama benimle bir daha röportaj yapmazlar diye kestiremiyorum"** diyen genç bir şairin bu sözlerini yadırgayıp tehlikeli buluyor.**"Siz"** diyor, **" magazini kullanırsınız,magazinde sizi... Derken uzun - saçlarda yetmez aykırı görünmeye ... Dazlak kafa , bıyıksız sakal ... Savrulursunuz ... "**

Gerçek de budur:Sırf kaş göz , baldır bacak güzelliği için sahnelere çıkıp **şarkı söylemeye çalışan** sözde sanatçılardan ne farkı vardır böylelerinin ? Oyunculuk düzeyi ilkokul müsamere çocuklarının bile altında olan ne çok artist vardır bizde ! Arkalarındaki pompacıları çekin, geride hiç şeyleri kalmaz sanat adına, sanatçılık adına

Yazık ki medyatif eğilim, son zamanlarda bazı şair ve yazarları da çekim alanına alıyor Her yerde ben olayım , beni herkes tanısın , şiirin referansı bendedir , anlayışında yarışçı kolej çocuklarına benzeyen yaşama biçimiyle halktan kopan nice şair yazar tanıyorum Oysa Memet Fuat'ın dediği gibi , **"...bu tanınmayı zorlamak , tersine , elden geldiğince küçük bir çevrede tutmaya çalışmak gerekir . Ününü yaymak , yazdıklarını okurlara ulaştırmaktır bir yazar için önemli olan ... Oysa bugün kimi genç şairler tanınmaya nerdeyse ünden daha çok önem veriyorlar . "**

Biliyorum , beni fazla ahlakçı bulacaksınız ama ben , şairlerin gerçekten alçakgönüllü olmasına çok değer veriyorum. Şair dediğin, yaşama biçimiyle de halkına yakın olmalı, entel züppeliklere prim vermemelidir Şiire kendinden sonra başlayan şiir heveslilerini yüreklendirmeli, kariyerini onları ezmek için kullanmamalıdır Geçmiş yüzyıllardan günümüze kalan şairlere şöyle bir bakınız:Onların dilleri gibi yaşama biçimleri de yalındır

Herkesçe bilinmeye karşı duran ünlü birinden sözedelim:Attila İlhan , **"Açıtırma Kutuyu"** başlıklı yazısında bakın neler anlatıyor "60'lı **yılların başında Fransız Televizyonunda bir edebiyat programı vardı, iki sunucu eleştirmen her hafta okudukları beş altı yazarın beş altı kitabını ele alırlar, çokluk, yazarları da çağırıp söyleşerek hem tanıtma görevlerini yapmış olurlardı ,hem de eleştiri . O programda edebiyata ömrünü vermiş** Max-Pol Fouchet , sık sık okuduğu bir kitabı ele alıyor Bir keresinde , **Andre Breton' un bir kitabını sunacak oldu , bir övgü , bir övgü , işte o kadar olur .Sonra beni çarpan şu sözleri "_... Breton'u gördüm , bu program için onu buraya , karşınıza getirmeyi düşündüm , öneremedim ,,gelmezdi ki:Gerçek bir sanatçıdır o ."**

Bir **Breton**'a bakın , bir de medya da görünmek için avcı zağarı gibi seğirtenlere Üstelik, siz böyle eleştirdiğiniz zaman bir sürü laf kalabalığıyla sizi mat etmek isterler. Neymiş efendim, bu, mücadelenin bir parçasıymış, yerini açma mücadelesiymiş...

Doğrusu ya , dergilerde adımın yeni yeni göründüğü o yıllarda imza günü , söyleşi , konferans numarasına yatıp kent kent , kasaba kasaba gezmek benim de hoşuma giderdi. Ucun ucun üstadlarla okurların ilişkisini incelerdim. Zaman içinde sekterliğin vıcık vıcık popülistliğe nasıl dönüştüğünü dönüşebildiğini gördüm Evet , gidilen yöredeki gençlerle diyalog kurmak , edebiyat planındaki meraklarını doyurmak , sorunlarını konuşmak güzeldi , hoştu ama

Ama'sı şu: **" ... şiir bahane , amaçları gezmek , mümkünse adlarını duyurmak ! ... Her ülkede bazı şairler , mübarek şair değil sanki seyahat acentası; doğru dürüst oturup şiirini yazacağına , işi gücü , tilkinin bakır sıçtığı fişmekan ülkedeki şairliği kendinden menkul zevatı bulmak; onlarla yazışmak , ülkesine çağırmak, kendisini ülkesine çağırtmak, yeterince çoğalınca da, artık masrafları hangi resmi kuruluşun sırtına yükleyebilirlerse yükleyip, filan ülkenin falan şehrindeki bir şiir kurultayında toplamak ! (Hangi Edebiyat, Sf 257)**

Biliyorum , şimdi siz bana Şükran Kurdakul'un 1 Mayıs 1995 tarihli **Cumhuriyet**'te yer alan **"Balıkesir Duyarlıkları"** başlıklı yazısında geçen şu satırları anımsatacaksınız **"Geçen hafta iki rakı içimi Balıkesir'deydim . Toplumsal/kültürel savaşımdan kopmayan , koparılamayan eski yeni dostlarla söyleşme olanağı bulmak iyimserlik ağaçlarımıza yeni damarlar kazandırıyor ."**

Ben de size şu satıları okuyacağım :**"Doğrusu ya , çokluk masrafı yüklenmiş olanlar , bu keyif ehli şairlerin ağzından gizli propagandalarını pek güzel yapıyorlar; dünya şairleri bakarsın ya barış için bir araya gelmiştir , ya insan hakları için , ya da çevreyi korumak bahanesiyle;neticede beleşten yenir , -bilhassa- içilir, bol bol laklakiyat edilir; sonra da, başka bir ülkenin başka bir şehrindeki başka bir kurultayda buluşmak üzere , herkes çekip kendi şiirinin kuraklığına gider."** (Hangi Edebiyat)

Siz şimdi benim müthiş bir elçabukluğuyla iki güzide şairi karşı karşıya getirmeye çalıştığımı düşüneceksiniz ya, gerçek bu değil.Attila İlhan ' ın kimleri , hangi tür davranışları eleştirdiği pek açık Hani şu bazı taşra dergilerinde gördüğünüz izlenim yazıları vardır ya, hah işte onları, o yazıların sahiplerini O çamur hamasiyet her cümlesine , her sözcüğüne sinmiştir " ' ya gecenin bir vakti indim Dost şair Abuzittin Bilmemkim beni bekliyordu. Dost şair Abuzittin'in çevresi bir sevgi çemberi Yaşadığı yörede kendini , ozanlığını herkese kabul ettirmiş .(...) En kısa zamanda yeniden birarada olmayı isteyerek ayrıldık Geride o anasonlu geceler , sabahlara değin şiir söyleşileri "

"Şiir bahane ! " derken , **" bilhassa içilir "** derken haksız mı yani Attilla İlhan ?

Onda haklı olduğu gibi bunda da haklıdır **Şairin hası , halkının dilinde ve belleğinde, kuşaktan kuşağa aktarılacak iyi şiirler yazar; şairler turizmine merak sardıranlar , ötekilerdir . "** (agy)

Olayı anımsamalısınız Hilmi Yavuz , o günlerde yeni yayımlanan bir şiir kitabı için **"Son elli yılın en iyi şiirleri "** demiş ve kızılca kıyamet kopmuştu .Bazıları , Aman Hocam , biraz tevazü... " diyecek olmuş , Yavuz 'un yanıtı hazır :**"Pardon , son altmış yılın !"**

Çok hoşuma gider bu anı ! **"Şair , iddia sahibi olmalıdır"**a bundan güzel bir örnek olamazdı .Gelin görün ki bunu kimseye anlatamadık " Şiir kibire karşıdır " , dedikçe burnundan kıl aldırmayanlar çoğaldı Üç yazıp beş bağırdılar on göründüler , meydan onlara kaldı Ne var ki , halkın belleğinde bir dizeleri olsun yok , adları hakeza

İmza günleri , paneller , söyleşiler için çerçi gibi dolaşmaya **toplumsal mücadelenin bir parçası** kılıfı geçirmek gerçeğe ne kadar yakındır , bilinmez ama bu konu şöyle enine boyuna tartışmalı , derim ben

Tabii edebiyat adamlığına yaraşır yalınlıkta , o olgunlukta

İzmir'den;
Palmiyealtı Sohbetleri

Bülent HABORA

İzmir Efes Oteli'nin arkasındaki Sevgi Yolu yavaş yavaş ıssızlaşmaya başladı. Yaz geldi, belki de ondan. Bu yıl da göremedik İzmir'de ilkbaharı. İzmir'liler de söylüyor, bu kentte baharın yaşanmadığını. Kıştan yaza, yazdan kışa geçiliyormuş. Baharlar hak getire...

Tenha, menha ama, gene de ilginç olaylar da oluyor Sevgi Yolu'nda. Örneğin bir gün, resim öğretmeni olduğunu söyleyen bir kadın geldi, Ressam Yalçın'ın yanına. Yalçın bir yandan resim yapıyor, öte yandan da kadının sorularını yanıtlıyordı. Sorular, "Kullandığınız kağıdın cinsi ne?", "Hangi tür kalemleri kullanıyorsunuz?" gibilerdendi. Yalçın ha patladı, ha patlayacak. Biraz da sinirli. Çok gördüm onu çerçeve kırışını, yaptığı resimleri yırtışını, hatta kol saatini yere fırlatıp parçalayışını. Dayanamıyor fazla konuşmaya, kendisi çok konuşsa da...

Sonunda kadın, "Siz ressam mısınız?" deyince, fırladı yerinden.

Yaptığı el işlerini sergileyen Azize, baştanberi onları izliyordu. Dayanamayıp kadına, "Size bunu hiç öğretmediler mi?" diye sorunca, kadın gitti, Yalçın da yerine oturdu.

Yalçın, iyi bir ressam... Birkaç ay önce bir resim yapmıştı, yanında köpeğiyle bir kadının resmini. Resimdeki köpeğe benzeyen bir köpek geçiyor, bizim sokaktan, sahibiyle birlikte. O resmi her görüşünde de havlıyordu. Bir gün resmi aldım, arkamda saklayarak köpeğe yaklaştım. Başını okşadım. Sonra resmi gösterdim köpeğe. Yalçın'ın içi bir hop etti, köpek atlayıp, parçalayacak diye. Hiç de öyle olmadı. Köpek, resimdeki köpeği yalamaya başladı. Gerçek bir köpek sanmıştı, resimdekini.

Bir başka gün de, yaşlı bir kadın geldi, kitap standlarından birinin önüne. Aşk romanlarına, politik kitaplara, şiir kitaplarına baktı, baktı, ardından da, "Bunlar Kuran mı?" diye sordu.

Sevgi Yolu'nun konukları var, sık sık değişen. Sokak köpekleri...Hemen yerleşiyorlar. Bazıları sahip buluyor, bazıları başka sokak...Sonuncu köpek biraz asil. Örneğin lahmacun ya da çiğ et yemiyor.

Bir de kumrular... Hele içlerinde öyle bir tanesi var ki, kendileri kesinlikle şiir düşmanı. Tellerdeki şiir kitaplarının üstüne tüneyip, pisleyiveriyor. Kitap düşmanlarının bu kumruyu beslemeleri gerekli...

Ama bunlarla da dolmuyor, tüm bir gün... Hele hele geçenlerin sayısı azalınca, bir takım şeyler geliyor insanın aklına. Bunların da çoğu, sorular oluyor.

Geçen gün de böyle oldu. Üstelik Nail de yok tavla oynayacağımız, Faruk da yok bira içeceğimiz. Ben de oturdum, aklıma gelen ve yanıtı veremediğim soruları yazdım, gelişigüzel bir sıra gütmeden.

Örneğin;

1) Cumdede'miz Süleyman Demirel, Malüm 8. madde için, "Bir de askerlere sorayım, bakalım ne düşünüyorlar?" demiş. Dışsatımdan düşünce özgürlüğüne dek herşeyi bilen ve hiç yanılmayan askerler, acaba Devlet'i dolandıran, Devlet'i tokatlayan biraderler, oğullar, kızlar, yeğenler ve eşler hakkında ne düşünüyor acaba? Süleyman Bey, bir de bunları sorma gereğini düşünseydi, nasıl olurdu?

2) "Ne düşünüyor? deyince... Süleyman Bey ve Tansu Hanım Amerika'yı çok severler. Eisenhower bilmemnesinden Clinton'a kravatlara dek bu sevginin belirtileri vardır. Cumdede ile DYP'li sarışın hanım Amerika'daki demokrasi üzerine ne düşünüyorlar acaba?

3) Avrupa'nın, gazeteciyi zındana atan tek ülkesiymişiz. Şimdi bizi Avrupa Topluluğu'na alırlarsa, biraz ayıp olmaz mı?

4) Kuşadası, Bodrum gibi turistik yörelerde Mafya kendini göstermeye başladı. Beklenen yıpratma PKK'den değil, antipkk'cilerden çıkıyor. Bakalım bunun altından nasıl kalkılacak?

Bodrum deyince... Bayramda Bodrum'a gittik. 56 yıllık yaşamımdaki ciddi üçüncü tatilimdi bu. N'apayım adım Yahya, Özer, Ahmet, Efe falan değil, sadece Bülent.

Bodrum'un içi, küçük boyutlu bir Türkiye. Bir keşmekeş, bir düzensizlik.

Sabahlara dek itiş, kakış... Bu itiş, kakışın içinde, Turgut Özal'ın çağ atlattığı Türkler, kızıyla, erkeğiyle, ellerinde cep telefonuyla ha babam, de babam konuşuyorlar. "Ben Bodrum sokaklarını arşınlıyorum, ya sen n'apıyorsun?" diye.

Bodrum'un içi bitmiş, ama dışı hâlâ sağlıklı. Birkaç yıl sonra çekirgeler oraları da mahveder.

Ortakent'te Yılmaz Bey'in motelinde (eşi ve üç kızıyla birlikte çalıştırıyor) bir yerde sessizliği yaşadım.

Bol bol da gazete okudum...

Acizmendi'ler (Düzelti yanlışı değil, onlar aciz bence) İstanbul'da gövde gösterisi yapmış, polisten gık yok... Basının "Sorbon'lu azılı terörist kız"ını mahkemeler hemen serbest bırakmış... Devlet'i dolandıranlara ya da Selim Edes gibilere pasaport veriliyor, düşüncelerini söylediği için yazar Edip Polat'a pasaport verilmiyor... Bülen Ecevit grev hakkını vermişti işçilere, sonra Ege'nin Şık Erkek'i Kenan Evren, maydonozsever Tahsin (soyadını unuttum) ve arkadaşları (onların adlarını bile unuttum) bu grev hakkını geri almışlardı. Şimdi de iktidarın düşünce özgürlüğünü vermesini bekliyormuş, bazı saftoroşlar Basketbol hakemlerini dövmüş polis şefinin polis korumaları... Görmemişin oğlu olmuş örneği, İsviçre'yi yenmemizin havası hala sürüyor... Aslan sosyaldemokrat Hikmet Çetin, "Daha mutlu Türkiye diliyorum," demiş. Ortağı ile birlikte Meclis'ten çekip gitseler, bu dileği yerine gelir... Sarışın hanım da, "Vatandaş karşısında başımız dik, "diye buyurmuş. Vatandaş dediği de herhalde Özer'ler, Selim'ler, Yahya'lar, Halil'ler falandır... Nazım Hikmet'i Kenan Evren de, Alpaslan Türkkeş de seviyormuş. Zavallı Nazım... Alpaslan Türkkeş, "Huzurun temel şartı sevgi ve kardeşlik," demiş.Bunu Alpaslan Bey söylüyor, ben de inanıyorum... 700 bin liraya 18 yıl, 18 bin lira rüşvet teşebbüsüne 10 yıl

hapis. Trilyon götürürsen, serbestsin... DYP milletvekili Haluk Müftüler, "Tansu Hanım terteniz," demiş. Sık yıkanıyordur da ondan. Onun evinde su kesilmez ki... Şekerden sonra Çin'den pirinç ve fasulye, Kanada'dan yeşil mercimek, Madagaskar'dan nohut ithal ediyoruz... Karadeniz'de bir kadın otla, suyla besliyor çocuklarını (Arena, 25.5.1995) Gıdası kendine yeten yedi ülkesinden biriyiz, şeyimle, yani kolumla gülüyorum bu lafa... Çiller'e çiçek vermek isteyen ressamı, DYP'li sarışının polisleri dövmüş. Kitaptan, kalemden, düşünceden korkan "Yönetici" adlı komedyenlerin bulunduğu bir ülkede, onların polisleri de çiçekten korkar, ne var bunda şaşılacak...

Neyse...

Bodrum'da eski dostları da gördüm, Savaş Nur'u Politika'dan Aydın'ı... Savaş'ın güzel bir barı var 80 yaşındakiler de beğenir, 20 yaşındakiler de. Denizin hemen yanında, kumlar üzerinde masalar var. İn cin geçmiyor geceleri, oradan. Savaş ve arkadaşları temizliyor, düzeltiyor ve masaları koyuyor. Belediye oraları boşaltıp, hiç geçmeyen halk'a açacakmış. Belediye bunu yaparsa, eroin bağımlılarına gün doğdu demektir, böylesine ıssız bir yerde gel keyfim gel. Keyfin doruklarına çıkar eroinciler...

Sorulardan Bodrum'a... Bodrum'dan sorulara:

5) Gözaltında kaybolan Hasan Ocak'ın cesedi bulunmuş. Acaba Tansu Çiller'lerin, Hayri Kozakçıoğlu'ların, Necdet Menzir'lerin, Nahit Menteşe'lerin falan çocukları (ihtiyar olanların da torunları) kaybolsaydı, n'olurdu?

6) DYP'lilerin sarışın hanımı Moskova'ya gittiğinde, güya KGB dinleme aleti koymuş. Sanki işe yarayacak doğru dürüst birşey söyleyecek de, Rus'lar tesbit edecek onu... Sonra açıklama geldi, "Bunlar dinleme aleti değil, vazoların, tabloların ve diğer değerleri şeylerin çalınmasına engel olmak için konulan alarmlardır," diye. Vah zavallı Türkiye, en sonunda bu duruma da düştü?

7) Cinayetlerde Avrupa 3.'süyüz, işkencelerde Dünya 2.'si ve Avrupa 1.'siyiz, gözaltında kaybetmelerde Avrupa 1.'siyiz.Faili meçhul cinayetlerde Dünya ve Avrupa birincisiyiz, Gazeteci tutuklamada Avrupa birincisiyiz, trafik kazalarındaki ölü ve yaralı sayısında Dünya 2.'si ve Avrupa 1.'siyiz, kitap toplatmakta Dünya 3.'sü ve Avrupa 1.'siyiz, gazete ve dergi yasaklamada Avrupa 1.'siyiz... Böylesine anlı\şanlı\canlı\kanlı\ başarıları olan bir ülkenin asil ve necip yurttaşları olarak, neden acaba İsviçre'yi yendik diye kanlı sevinç gösterileri yapıyoruz.

8) Kuşadası'nın imparatoru Özer Çiller mi, hani şu sarışın hanımın kocası?

9) Tansu Çiller'in hizmetkârı, 5 milyon lira emekli maaşı olan Suna Pelister hanimefendinin Kuşadası'ndaki Dallas Çiftliği ve Özer Çiller beyfendinin president yatı karşısında midesi bulanmayan milliyetçi ve müslüman asil ve necip Türkler kimlerdir?

10) Ülkücü mafya turizm bölgelerini ele geçirmiş. Bölücülük şovmenleri bu bölücülüğü görmeyecek kadar kör mü?

11) Eski fotoğraflarda gördümüze göre, İstanbul'daki işgal güçleri silahlarının namlusunu yere doğru tutuyorlar. Günümüz Türkiye'sinde güverlik güçlerinin silahları halk'a dönük. Düşündürücü değil mi?

12) İzmir ve çevresindeki ihaleleri kimler kazandı? Sokaklar tenhalaşınca insanın aklına böyle kötü kötü sorular geliyor. Geliyor da n'oluyor? Burası Türkiye, tas da, hamam da, tellak da aynı...

Bu arada şunu söyleyeyim; Övünmek gibi olmasın ama ben, Türkiye'yi yönetenler ve onların yalakaları gibi milliyetçi ve müslüman değilim... Ne mutlu bana...

GÜZEL BİR DÜNYADA YAŞAMAK İSTEYEN

POS BIYIKLI DERVİŞİN UMUDUNA DAİR

Sokak bakır kokulu ve hava

İnsanların solukları bakır tonu

Toprak bakır tenli

Herşey iletken

Fısıldasam şu demli çay bardağından

Bütün telefonlar kesik de olsa

Cevap verecek singapur'da biri

Bir gün gelecek

Bir kedinin beyazcıl tüylerinin üzerinde

Neşeli sevişmelerle serçeler şakıyacak

O pos bıyıklı dervişin dediği gibi

Serap yeşiliyle yutarken çölü

Zigana dağlarında portakal

Kaldırımlarda papatyalar püskürecek

Evlerimizin balkonlarında çatılarında

Bir bavula sığmış portatif uçaklar

Hiçbir şekilde ezilmeyecek papatyalar

Yani, bütün silahların namlusundan

Bebelerin ağzına süt fışkıracak süt

İsmet ALICI

Niyet İyiniyet Sait Faik Kader Kısmet

Hüseyin Hilmi BULUNMAZ

Her yıl Mayıs'ın ikinci pazarı Burgazada'ya gidilir Sait Faik Abasıyanık'ı anmak için...Uzun yıllardır gelenek durumuna gelen bu eylemin iyi yanları,her geçen yıl azalıyor.Nasıl ki canlıyı tanımlamaya çalışan insan,tüm canlılar doğar, büyür ve ölür gibi bir yaklaşımda bulunuyorlarsa, bu gelenek de doğmuş büyümüş(mü?) ve ölmek üzere...

Hiçbir şey yapmamaktansa,kötü de olsa bir şeyler yapma gereksinimi yanılsama yaratmaktan başka bir işe yaramaz.Somut yapılması gerekenleri erteleme, yozlaştırma ve içerisini boşaltma nedeni olabilir

Nasıl ki, çağımız iletişim çağı savsözü bir aldatmacaysa; en büyük ileşimsizlik savaş olarak karşımıza çıkıyorsa,"değerlerimize sahip çıkalım" da tam olarak yerine oturamıyor.Özellikle Nazım Hikmet olgusunda görüldüğü gibi burjuvaziden "katkı payı" edinmek uğruna,yanılsamalı gerçeklere "gerçek" gözüyle bakılma vanlışı yapıldığıysa,Sait Faik konusunda da burjuvazinin şişesinin içerisindeki lumpen rakıların boğuntusundan kımıltısız balık olma olasılığı görünüyor ufukta...Oysa,(yine nasıl ki) Sosyal Demokrat müsvettelerinin otobüslerinin arka camından hüzünle bakan Nazım Hikmet posterinin altında bulunan(Yuttaş Kane'ni çağrıştıran)Yuttaş Nazım yazısının altını kazıdığımızda,-karşımıza faşizme yenik düşmenin rehaveti varsa,Sait Faik'i Anma Eğlenceleri'nin derininde,biz de "Sait Faik gibi" halkımızı çoook seviyoruz cicilikleri var

İmdi;Sait Faik,"koşulları gereği" tıpkı Nazım gibi,-soylu ve burjuva aileden gelen bir yazın sanatçısı...Hiç kimsenin geldiği sınıf,karşı-devrimci diye o insanın da karşı devrimci olması gerekmez ve böyle bir zorunluluk yoktur.En damıtılmış örnek olarak Engels karşımızda duruyor...Bu arada,Sait Faik'in de Marksist-Leninist olduğunu savlayacak insan bulmak olası değil.Nasıl ki,Nazım'ın Marksçı olmadığını savlayacak insan bulmak olası değilse...

Tüm sanatçıların Marksçı olmasını beklemek/istemek,tam bir safdillik olur.Ancak,tüm bu sanatçılara bakan bireyin (burada sanatçı),bir dünya görüşü varsa (ki olmalıdır), bu görüşü "doğrultusu"nda bakacaktır olanlara.Örnekse,yıllardır elde ettiğim gözlemlere göre;Sait Faik,her geçen gün anlatılmaktan öte,anlatmaya çalışanların "reklam aracı" olma işlevi görmeye başladı.

Her nedenli Sait Faik,Marksçı olmasa ve böyle bir derdi bulunmamış da olsa,yapıtlarına baktığımızda zaman zaman (belki çoğu zaman) emekçi insanları"kalemine doladığı"nı görürüz.Toplum ve doğanın içerisinde bulunmasından ötürü, ister istemez "emek" ögesine eğilme gereksinimi duymuştur

Gelgelelim içersinden çıktığı sınıfın içesinden kalmayı yeğleyen ve gözlemin ötesine geçmeye pek yeltenmeyen Sait Faik,sağlam bir ressam gibi gördüklerini deneyim süzgecinden geçirip,tualine aktarmıştır.

Burjuva gerçekçiliğinin ötesine geçip,Toplumcu Gerçekçilik bağlamına katılmamıştır.Çelişkileri sık sık göstermesine karşın, çözümlemeci yorumlarda pek bulunmamıştır Bulunmasını sağlayacak eytişimsel birikimleri yoktur.Eşekten inip Mercedes'e binen burjuvazinin ne Sait Faik'i ne de Pavarotti'yi "izleme" gibi bir derdi olamaz.Küçükburjuvazininse salt eğlencesel bağlamda sanata yaklaşmasından ötürü,iş başa düşüyor.Her nedenli "devrimci yazar" değilse de Sait Faik'te (özellikle Semaver adlı öyküsünde) emek kokan tadlar bulmak olası..

Nasıl ki; Ömer Hayyam,Yunus Emre,Pir Sultan Abdal'a sahip çıkma durumunda kalıyorsak,mistik yanı bulunmamasına karşın, salt Sait Faik'e de sahip çıkmalıyız. Bizim elimizi atmadığımız her alana gericiler el atma gereksinimi duyuyorlar.Emek kokan insanların güzelliklerini törpüleme savaşımı veriyorlar İşi Hakk'a hukuka yönlendiriyorlar.Soyut ve tülden perdelerinin gerisinde gerçeküstü masallar uyduruyorlar.

Hemen hemen her Sait Faik'i Anma Eğlenceleri'nde söylediklerini aynen yineliyorlar:Yok Sait Faik şimdi **bizleri** görüyormuş,yok mor martı gibi bizlere yön veriyormuş yok elinde kadehle **bizlere** şerefe diyormuş,**bizim biz** olduğumuzu **bizlere bizliyormuş**.. Uzun yıllar savaşan insanlar,gün gelir savaşın neden çıktığını unutabilirler.Uzun yıllardır gelenek durumuna gelen Sait Faik Anma Eğlenceleri'nin hangi " haklı neden"den çıktığını anımsatacak insanlara gerksinimimiz var Çıkış noktası unutulan her devinim kutsallaşır ve karşı- devrimcileşebilir

Nasıl ki,soru bir müslümana neden namaz kıldığı sorulduğunda:Görevimi yerine getiriyorum yanıtını alırsak,Sait Faik Anma Eğlenceleri'ne katılan insandan da "görevimi yerine getiriyorum " yanıtı alınabilir.Bence alınmaya başlandı da...

Sait Faik'i ya da bir başka yazın erini anmak,Hac Fariziyesi'ni yerine getirmek değildir.Öyle olmamalıdır.Bu tür toplantılar düzenlemek,güzellik yarışması düzenlemek denli yüzeysel olmamalıdır.Dönüp dolaşıp aynı bireyleri kutsamak yanlıştır Geçmişinde entirikalar olan Sait Faik Hikaye Armağanı'ndan tutun,tüm Sait Faik ile ilgili oluşumları yeniden ele alma zamanı gelmiştir Özellikle "emek öge"sini gündeme getirip ,Sait Faik'in "emekçi"lerini sürekli vurgulamalı ve Burgazadası'nın adını Sait Faik Adası olarak değiştilmesi yönünde eylemde bulunmalıyız...

Eğlence olgusunun insanın doğasında bulunan bir durum olduğunun bilincinde olarak,her yıl sürdürülen eğlencelere koşut biçimde,kapalı salon toplantılarında Sait Faik'i irdelemeliyiz. Ya da doğum tarihini kapsayan Kasım Ayı'nda ürünlerine katkıda bulunabilecek çalışmalar derlemeliyiz.Salt eğlence boyutunu ve salt **bizi bizlere bizce bizleyen** süreci gözönünde bulundurursak,havanda su dövmeye devam ederiz.

Emeğin kutsallıkları tarafından sömürülmediği bir süreçte Sait Faik ve tüm emekçiler gerçek hakkını (Hakk'ını değil) elde edecekler

Hepinize iyi emekler

Yazmak, Sıradan Yaşamı Sarsmaktır

Osman BOLULU

"Önce söz vardı." Doğru da, söz erdemini, yazıya dönüşünce kuşanır. Yazısı, yazılı kültürü olmayan uluslar, uygarlığı yakalayamamışlardır O bakımından "Her kitap karanlığa çakılmış bir kibrittir " Her yazar bir ışıkçı. Geleceğin tasarımcısı, mimarıdır, iyi yazar.

Yazmak da nasıl? Salt kendi duygu ve düşüncelerinizin dışa vurumu mu? Yoksa başkalarına uzanarak "paylaşmanın ve eşitlik duygusunun iç dinginliği veren tadını yakalamak mı? "Demokrasinin, insanca yaşamanın temellerini atmak" için mi? "Çelişkileri sergileyerek insanları koşullanmışlıktan kurtarma" savaşına durmak mı? "Yazmak, yaşamla iç dışlı olmayı gerektirir... Her şeyden önce disiplin ister." Yazarsanız "her şeyden önce başkalarına saygı duyacaksınız, ince eleyip sık dokuyacaksınız." "Eleştiriyi, özeleştiriyi işleterek öteki insanlarla iletişim kuramazsanız, bozkırın ortasında kendini kuşatan bir kale olarak kalırsınız." "Kendinize özgü anlatım biçimleri ve biçem yöntemleri bularak, yaşama yeni boyutlar, yeni varsıllıklar katmak" zorundasınız. "Yazarlık, dünyada var olan gerçekliği yeniden gündeme getirme, yorumlama, yeniden yaratmadır." "Yaşamın sıradanlığından kurtulmak" için yazılır yazı. Yazı, insanı ve dünyayı başıbozuk gidişten kurtarmak için çıkılan yolun başlangıcıdır. "Dünyayı, güneşten önce yazı/kitap aydınlatır."

Yukarıdaki anlatımı, Hüseyin Atabaş'ın **Kale ve Bozkır(*)** kitabından alıntıladığım cümlelerle oluşturdum. Atabaş adına pek sık raslamazsınız, ama gördüğünüzde şiirlerini severek okursunuz. O, yazmak için yazan, adı bir yerlerde geçsin çabasında olan bir yazıneri değildir Gerektiği için yazar, gereken yerde vardır. Edebiyatın işlevini bilir. Özgün bir şair olarak belleklerimizde\gönlümüzde haklı yerini kazanan Atabaş, **Kale ve Bozkır**'da bir düzyazı ustası, bir düşün adamı olarak çıkıyor karşımıza. **Kitap, Savaşa Karşı Sanat, Atatürk-Sanat-Din, Sanat ve Yerel Yönetimler, Türk Şiir Sanatı, Şiirimizin Güncel Sorunları, Şiirle Yeniliğin, Lüksün, Yalnızlığın ve Aşkın İlişkileri** vb. konuları işlemiş **Kale ve Bozkır**'da. Atabaş'ın, o güzel şiirlerini, uzun incelemeler, araştırmalar ve uz bilinçle oluşturduğunu anlıyorsunuz, kitabı okuyunca. Genç şairlerin karşısına bir şiir öğretmeni olarak çıkıyor Öte yandan birçok **Sanat olayı ve sanatçılarla ilgili değerlendirmeler** yer alıyor kitapta. **Kendisiyle yapılmış 7 söyleşiyi** de eklemiş kitabın sonuna. Kitabı okuyunca sanatımı/şiirimiz hakkında yeni bilgi ve değerlendirmelere ulaşıyorsunuz. Atabaş'ın sanatını kişiliğini, daha yakından kavrama/anlama olanağı buluyorsunuz.

Şimdilerde, yazın dünyasına baktığınızda birçoğunun liberalleşme, globalleşme, küreselleşme rüzgarlarına kapıldığını, sanatı, idelojik temelinden yozuttuğunu görüyorsunuz. Güncele teslim oluş yaşanıyor. Sanat düşünceye yön verecek yerde, çarpık çalkantılara kaptırmış kendini. Banka, holdingi, anamal çevreleri, kendilerine göre bir düşünce yapısı, insan tipi oluşturmak için sanatı, sanatçıyı kuşatmış. Karşısına dikilen az. Belli çevrelerin kabulünü nasıl alırız, onların övgüsüne nasıl kavuşuruz, dergilerine girebilmek için ne yapmalıyız, onların edebiyat dünyasında ün almak için hangi cambazlıkları yapmalıyız sorularına takılmış, yazan çizenlerin bir bölümü. Atabaş, bunların hepsini ıskalayıp geçecek bir bilincin sahibi. Çağcıl kafanın oluşmasında sanatın önemi ve rolü nedir, biliyor. Özlenen demokratik yaşayışın sanatsal edimlerle kurulacağına, anlamsız savaşların önünün sanatla kesileceğine inanıyor Güzelduyuyla (estetikle) birlikte sanatın yaratıcılığına, yapıcılığına sarılmış.

Edebiyatı işlevsizliğe kaydıranlardan yakınıyorsanız, Atabaş'ı okumalısınz. Kimileri işlevi, salt görev, güdüm anlamında algılıyor, işlevselliğir sanatı, bir ideolojik kulvara sıkıştıracağını sanıyor, Dolayısıyla insanlığın, toplumsallığın dışına düşüyorlar. Edebiyat, değiştirici, dönüştürücü yanından soyutlanarak, sadece birilerinin oyalanma aracı düzeyinde kalıyor. Bundan ötürü işlevini yerine getiremiyor, toplumumuzda gerçek yankısını/etkisini bulamıyor.

Edebiyatın/sanatın işlevi nedir? Sanatsal anlatımlarla insanı, öteki insanların serüveni içinde yaşatmak, tek boyutluluktan kurtararak bütünleştirmek, öbür insanlarla ulaştırmak, çevresiyle bağlarını güçlendirmek, onu, gözle görüleninin, ellenebilenin dışına çıkararak hayal gücünü geliştirmek, yeni şeyler düşündürmek, yorum yaptırarak içini varsıllaştırmak, zihnini harekete geçirmek, iç dünyasını değiştirip dönüştürmek, geliştirmektir. Bunlarla birlikte yüreğini inceltmek, gönlünü esenliğe ulaştırmak, insanı güzelleştirmek. Yeni insan, yeni ortam, yeni dünya yaratmaktır sanatın işlevi.

Kale ve Bozkır, sanatın işlevi bilinerek yazılmış, sıradan yaşamı sarsan bir kitap. Hüseyin Atabaş'ın şairliğinin yanında düzyazı ustalığının somutlaşmış bir belgesi.

(*) KALE VE BOZKIR (Yazılar - Söyleşiler). Hüseyin Atabaş, İlkyaz Kitaplığı, Ekim 1994,

İnsancıl'a Mektup

İnsancıl'ı dört aydır takip etmenin verdiği buruklukla yazıyorum ve önceleri neden böyle bir derginin varlığından haberdar olmadığıma, yaşamımdaki boşluklardan birini sadece dört aydır doldurabildiğime üzülüyorum ve tüm **İnsancıl Emekçileri**'ni, okurlarını selamlıyorum. Dünyada özgürlüklerin, sevgilerin belinin kırılmaya çalışıldığı şu günlerde güçsüz, zayıf tecrübesiz bir sesle de olsa (ki eminim bu sesler bir gün birleşecek ve özgürlüğün şarkısı haykırılacak bu dünyada), müsaadelerinizle son gelişen ve beni oldukça olumsuz yönde etkileyen bir olaya kısaca değinmek istiyorum.

Türkiye'de insan hayatının ne kadar ucuz olduğuna bir kez daha tanık olduk. Evet. Şu son (milli) maçtan bahsediyorum. Alınan bir farklı galibiyet yurt çapında altı kişinin ölümüne sebebiyet verdi. Demek ki birkaç gol daha atılsaydı bir katliam yaşanacaktı. Başlarına gelenden habersiz altı insan serseri kurşunlara hedef olup gittiler. Bunlardan biri siz de olabilirdiniz, ben de. Sonra da bunun adına milli gurur, milli sevinç dendi. Bahsedilen, altı insanın öldürülmesinin özneliğine ortaklıksa, bu benim gururum sevincim falan değil. Vicdanları rahat ve temiz kalacaksa isteyenler sahiplensinler. Gün gibi açıktır ki, sistem ancak bu tip insanlar yetiştirebiliyor. Düşündüğünü değil, ağzına geleni söyleyen ve fiilleştiren, yozlaşmış, varolmanın bilincini yitirmiş, seviyesi gitgide düşen, insan demeye utandığımız insanlar ve bunlar spor gibi insan sağlığını ilgilendiren bir aktivitede, işi holiganlığa döküp katil oluyorlar. Sonra da utanmadan bir televizyon kanalına çıkıp "Kardeşim herkes gibi milli sevincimizi kutluyorduk, suç mu?" diyebiliyorlar. Onlara göre bu kadar basit. Kendileri gibi. Bir de yaşamını yitirenlere sormalı. "Bir gol için canımız feda" diyebileceklerini hiç sanmıyorum ve Aziz Nesin'in yüzde altmışla kimleri kastettiğini daha da iyi anlıyorum.

Evet. Bu konuda ki düşüncelerim böyle. Bana bunları paylaşma imkanı verdiğiniz için teşekkür eder ve düşünce mücadelenizde başarılar dilerim. Saygılar.

Güneri Girgin\AYDIN

YAZARLAR - ki içimizde yaşayanlardır, yazarlar ve sanatçılar... Yapıtlarıyla bizi kendimize ulaşan.... Günlük, rasgele ilişkilerle, ilintilerle ulaşamadığımız noktalara bizi taşıyanlardır onlar. Hergün, öylesine sıyırıp ge.erken birbirimizi, öylesine teğetken birbirimize, içine sığmadığımız o evrimleşmeyen ilişkilerden çok daha geliştiricidir yazarlarla bağımız.

YAZARLAR - ki içimizde yaşayanlardır, kimi zaman herkeslerden önde gelir onların dostluğu. En derin duygularımız, en derin heyecanlarımız, kendi benliğimizden dışarı sızmazken yazarların kaleminde dile gelir, onların satırlarında çözülür karmaşık hikayemiz. Paylaşamadıklarımızı seslendirir onlar, anlatamadıklarımızı... Hani yerine ulaşmayan şeyler vardır ya hepimizin hayatında. Yazarlar başarır bunu. Ulaşmak, ulaşılmak, insanı insana ulamaktır onların misyonu.

Yine kendimizizdir son kertede ulaştığımız. Hep kendimizizdir insan ilişkilerinde aradığımız, gördüğümüz, tanıdığımız... Etkileşimlerimiz içinde nasıl bir etki yarattığımıza bakmadan, gelen tepkilere göre yargıladıklarımız, kendi imgelemimizdekilerle kıyaslanmayacak kadar ayrı, biricik varlıklardır. Benzerliğimiz, başkalarını da kendimiz gibi sanmamızdır. Yalnızca bir yanılsamadır dünyanın merkezindeki ayrıcalıklı konumumuz. Kendimizde ne varsa, başkalarında da ancak onu görür, onu buluruz.

YAZARLAR ki içimizde yaşayanlardır, iç dünyamızın derinliklerine ayna tutarlar. Biricikliğimizi gösterirler bize, ve insanlık ailesinin bir parçası olduğumuzu. Usumuza vuran her duygu, her düşünce, dalga dalga bize ulaşanların yani yazarların izlerini de taşır.

Benlik parçalarımız arasındaki çatışmayı hiddetlendiren, ya da bizi dinginliğin kıyısına götüren pek çok yazar, pek çok yapıt girmiştir hayatımıza. Einstein, "Dünyamıza Bakış" adlı deneme kitabında şöyle yazar;" Bir insanın gerçek değeri, her şeyden önce, kendinden kurtulmayı ne ölçüde ve ne yolla başardığına bakılarak anlaşılır." Bu süreçte en büyük pay, bilincimizdeki dehlizlerde bizi yolculuğa çıkaranlarla - **yazarlarla** - kurduğumuz dostluklarındır.

İpek Aysun/İSTANBUL

Kemal Sülker "Demokratik ve Siyasal Mücadele Örgütlülükten Geçer."

Yılmaz ELMAS

Başlangıçta Kemal Sülker'i basında çıkan haberlerle, gazete ve dergilerde çıkan yazılarıyla tanıdım. Daha sonra Türkiye Yazarlar Sendikası'nda görüşüp konuşarak yakından tanıma olanağı buldum. Bu arada çıkan kitaplarını okuyarak bilgilenmeye başladım. Sevecen, insancıl konuşma ve davranışlarıyla karşısındakileri etkileyen Kemal Sülker, Türk - İş, DİSK ve TİP-'in kuruluşunda bulunmuştur.

Dünyada ve Türkiye'deki sendikalaşma hareketlerini, özellikle Türk - İş ve DİSK'in, İşçi sınıfının politik ve sendikal yapısını, insanlarımızın toplumsal konumunu kavramamda yazdıklarının büyük katkısı olmuştur Ayrıca Nazım Hikmet konusundaki belgesel ve araştırma kitapları ilgimizi çekmiştir.

Son yıllarda Türkiye Yazarlar Sendikası yönetimine gelen Kemal Sülker etkinliklerini burada da sürdürdü. TYS'de ve sonrasında görüşmelerimiz, söyleşilerimiz daha da sıklaştı. Geçirdiği rahatsızlık nedeniyle etkin çalışmalardan uzaklaşmak zorunda kaldı. Sağlığının elverdiği ölçüde evden çıkarak toplumsal ve sanatsal etkinlikleri izlemeye çalışıyor.

Ansiklopedi, sözlük ve araştırma kitaplarındaki bilgilere göre Kemal Sülker'in yaşamını çalışma ve etkinliklerini şöyle özetleyebiliriz.

25 Kasım 1919'da Antakya'da doğdu. Sendikacı yazar olarak kendini tanıtan Kemal Sülker, araştırma ve inceleme yapıtlarıyla ün yapmıştır. İlk ve Ortaokulu Antakya'da bitirdikten sonra İstanbul'a gelip Kabataş Lisesi'ne girdi. Liseden sonra İstanbul Hukuk Fakültesine girdi. Bir yıl sonra İstanbul Edebiyat Fakültesine geçti.

1943'de sosyalizmi benimseyen düşüncelerinden dolayı polis tarafından izlenmeye başladı. Düşüncelerinden dolayı Sıkıyönetim Komutanlığınca Konya'ya sürgün edildi. Daha sonraları TCK'nın 142 maddesi gerekçe gösterilerek yargılanıp tutuklandı. Tutukluluğu bitince İçişleri Bakanlığı emirleriyle bu kez Tokat'a sürgün edildi. Sürgün cezası biten Kemal Sülker, 1947 yılında yeniden İstanbul'a döndü. **Gece Postası**, **İkdam**, **Son Telgraf** gazetelerinde çalıştı. 1951 - 1952 yıllarında İşçi Hakkı adlı bir gazete çıkardı. Türk - İş' in kuruluş çalışmalarına katıldı. Sendikaların yönetimlerinde görev üstlendi. Danışmanlık yaptı. 1961'de Türkiye İşçi Partisi'nin kuruluşunda etkinlik gösterdi. TİP'in yürütme ve Genel Yönetim Kurullarında görev üstlendi. 1961 - 1962 yılında **Türkiye Birlik Gazetesi**'ni çıkardı. Değişik dergi ve gazetelerde yazıları yayınlanan Kemal Sülker bu arada kitaplarını yayınlamayı sürdürdü. 1967'de DİSK'in kuruluşuna katıldı. Genel Sekreter oldu. 1975 yılında etkin sendikacılık yaşamından çekildi. İşçi sorunları, sendikacılık ve sorunları üzerine araştırmalarına ağırlık vermeye başladı. TYS yönetimine seçildi, etkinliklerine katıldı.

Şimdilerde Kadıköy - Moda'da yeşillikler içerisindeki dairesinde yaşamını sürdürmektedir. Cennet kadar güzel, yeşillikler içerisindeki dairesinde söyleştik. Bundan sonrasını kendisinden dinleyelim.

- Kendi anlatımınızla özgeçmişiniz.

" 1919'da Antakya'da doğdum. İlk ve ortaokulu Antakya'da okudum. Sonra kendi başıma İstanbul'a geldim. Kabataş Lisesi'ne kaydımı yaptırarak okumaya başladım. Onuncu sınıfta okurken diğer Hatay doğumlularla birlikte beni Hatay Lisesi'ne gönderdiler Liseyi Hatay'da bitirdim.

1938 yılında lise'yi bitirip İstanbul'a geldim. İstanbul Hukuk Fakültesine kaydımı yaptırdım. O yıllarda lise mezunları istediği fakülteye kaydını yaptırıp okuyordu. Bir yıl sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Pedagoji Bölümü'ne kaydımı yaptırdım. Öğrencilik yıllarımda gazeteciliğe başladım. Mezuniyet sınavı için Prof. Sadreddin Celal'le Tan'dan çıkmış, Fındıklı'daki Fakülte'ye gidiyordum. Biri yanımıza yaklaştı. 'Kemal Sülker sizsiniz değil mi?' diye sorduğunda "evet" dedim. "Birinci Şube Müdürü Zeki Beyefendi biri iki dakikalığına sizi rica ediyor" diye konuşmasını sürdürünce, "Şu anda Fakülte sınavına gidiyorum. Öğleden sonra gelsem olmaz mı" demeye bırakmadan koluma girdi. "Hemen efendim. Emir böyle. Buyurun gidelim" diyerek götürdü beni. Yedi gün tabutluklarda üç gün hücrede gözaltında tutularak sorgulandım. Böylelikle o yıl mezuniyetim engellendi.

Sorgulanmamdan sonra Sıkıyönetim Savcılığı'na götürüldüm. Savcı, emniyet raporlarını ve jurnalleri inceledikten sonra takipsizlik kararı vererek beni özgür bıraktı. Bu yetmedi. Emniyet Birinci Şube Müdürü'nün önerisiyle Emniyet Müdürü, İstanbul'da kalmamı sakıncalı görerek İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı kararıyla benim Konya'ya sürgün edilmemi sağlamıştı. Emniyet bana Konya'da iş bulmayı da ihmal etmedi. 15 günlük bir işsizlik döneminden sonra Tekel Müdür-

lüğünde odacılık yapmaya başladım. Konya'da sürgündeyken babamın ölüm haberi geldi. Bakanlık izniyle ve de polis nezaretinde Antakya'ya gittim. Babamın ölüm acısıyla birlikte onca yıl sonra mahalle ve okul arkadaşlarıyla buluşmak insan yüreğinde değişik burukluklar yaratıyor

Beni sonra İçişleri bakanlığı emriyle Tokat'a sürgün ettiler Dört yıl da (1943 - 1947) Tokat'da sürgün yaşadım. Sürgünlük yıllarımda boş durmadım. Bol, bol okudum, araştırmalar yaptım. Gazetelere yazılar gönderdim. Sıkıyönetim kalkınca yeniden İstanbul'a geldim. 1948 yılında, yeniden İstanbul yaşamına girmiş oldum.

İstanbul'da gazetelerde çalışmaya başladım. Gece Postası ve diğer gazetelerde çalıştım. Petrol İş ve Maden İş sendikalarında Eğitim Sekreterliği yaptım. Bu arada işçi sorunları ve sendikalar üzerine yazdığım yazılar gazetelerde yayınlanmaya başladı.

Kemal Türkler, Şaban Yıldız ve diğer sendikacı arkadaşlarla DİSK'i kurduk 1967 İlk kuruluşta DİSK'in Genel Sekreteri oldum. Dört dönem (1967 - 1975) Genel Sekreter olarak çalıştım. DİSK'in tüm etkinliklerine katıldım. Sendikal etkinlikler döneminde Nazım Hikmet üzerine yaptığım çalışmaları yayınlayarak kitaplaştırdım. Geçirdiğim rahatsızlığa kadar yazınsal ve sendikal çalışmalarımı canlı bir biçimde yürüttüm. Şimdi dinlenmede sayıyorum kendimi."

- Türk - İş, TİP ve DİSK'in kuruluşunda bulundunuz. O günlerden bu güne söylemek istedikleriniz.

Türk - İş'in adını ve ambemini kuruculara ben önermiştim. Kurucular onayladılar. Demokratik ve siyasal mücadele örgütlülükten geçer. Demokratik ve politik örgütler çalışan emekçilerin can damarlarıdır. Çalışmalar iki alanda her yönüyle yürütülmelidir."

- Bu güne değin yayınlanan kitaplarınız.

" Türkiye'de Sendikacılık, 1955. Dünyada ve Bizde Sendikacılık 1966. Nazım Hikmet'in Polemikleri 1968. Sabahattin Ali Dosyası 1968 Türkiye'de İşçi Hareketleri 1968 1973 1976. Nazım Hikmet Dosyası 1974 Türk - İş ve DİSK 1976. Grev Hakkı ve Grevler 1976. Şair Nazım Hikmet 1976. Nazım Hikmet'e Armağan 75. Doğum yılında 1977 Nazım Hikmet'in Gerçek Yaşamı 1977 Gıda İş'in 30 yılı 1978 Nazım Hikmet'in Sahte Dostları 1979. Nazım Hikmet'in iki şiir Defteri 1980. Türkiyeyi Sarsan İki Uzun Gün 1980. Sendikacılar ve Politika 1980. Anılara Yolculuk 1983. Niçin Sendika Ağalığı Değil 1984 İçki ve Toplum 1985. Petrol - İş 1986. Savaş Yıllarında Bir Sürgün 1986. Türkiye'de Sendikacılık Tarihi 1987 Nazım Hikmet Orhan Kemal Dostluğu 1988.

- Basılmamış kitap dosyalarınız var mı?

-"Üç dört dosyam var Rahatsızlığımdan sonra yayınevleriyle, sendikalarla bu konuda bir görüşmem olmadı"

- İlk yazınızın nerede nasıl yayınlandığını söyleyebilir misiniz?

"İlk yazım lise yıllarında Lübnan'da (Beyrut) çıkan Yıldız gazetesinde yayınlandı. Daha sonra Antakya'da Yenigün ve Atayolu, İstanbul'da Tan, Gün, gazeteleriyle Yeryüzü. Yurt ve Dünya, Yürüyüş dergilerinde de yazılarım çıktı Şu anda hatırlayamadıklarım da var

- Başka söylemek istediklerİniz.

Tüm dostlara sağlıklı günler, başarılı çalışmalar dilerim.

ÖLÜM CÜZLERİ

1

sivas gibi
kalen mi yıkıldı
gültekin gibi oğlun mu öldü ki
incilerin pıtır pıtır dökülür

2

ya akarsuya
bıçak saplayan
bizim çocuklarımızın
üstünü örterken
üşümesin diye
örtttük senin çocuklarını da
öksüze ard olduk yutsuza yurt
abdal diye geçtik son kitaba

3

kısadır tıknazdır ustamın boyu
bir var ki gözleri dinlemez ferman
küçük bir deredir ama
damladan oluşu koca bir umman

4

güya kuşluk vakti yangında bir şair ölmüş
en evvel vuruşmuş
derbentlerin medet çiçeği

Hüseyin ÇETİNKAYA

Öykü

Evler Düşler İmgeler

İsmet Kemal KARADAYI

Ayağında pufla kırmızı terlik, başında sarı yazma. Bir sağa bir sola. Haydi biraz daha... Bir masa, bir sandalye, dört duvar. Eller boncuk boncuk, dudaklar mırıltılı, yerde halı mı, kilim mi, belli değil. Belli olan, birbuçuk metre yükseklikteki tavanın zaman kirliliği...

(Not: Gündüzleri divana, geceleri yatağıma uzanırım. Başımın ucunda, günüme göre sayısı artan, azalan kitaplar bulunur. Hemen tümünün sayfa uçları da, kaldığım yerlerden içe katlanmıştır. Önce, tanıdığım, seçtiğim kitaplar; şiirler, denemeler, öyküler okunup bitirilmiştir...)

- Her ev içi bir makamdır.

- Nerden çıktı şimdi bu?

- Belki bir "fasıl"dan... Kürdili Hicazkar, Nihavent gibi... Yıllardır söylemez miyim, onların "al beni götür"lerini?..

- Evet, yalnızken...

Yine üflemeler, tühtühlemeler ve son sayfalarına geldiğim "aykırı" bir kitabın içine dek uzanan küçücük ıslaklıklar...

Şimdi, niçin bilgisayarlı bir uğraşı aracım, oyuncağım yok; nedir bu ortalıkta dolaşan "açbul"lar, "kazıkazan"lar, "kupon"lar... diye düşünüp, daha doğrusu yazıklanıp dururken, "doksandokuz"u çeken bir el "altmışaltı kanal"lı televizyonun en "uygunsuz" programını bağırtmasın mı?...

(Gözlem: Ötede cızırtılı bir radyo. Kalaycıya gitmeyi bekleyen üç bakır tencere. Çöp kovası, kırık bardak, su azgını çiçekler... Şurada bir yığın bozuk, eski kaset. Komodin açığında yırtılmış İstanbul kartpostalları, çoktan okunmuş bir mektup...)

(Anımsama: Son zamanlarda dolara, marka dönüştürülmüş aylık paralı toplantılar. Pasta börek çay günleri. Salıpazarı koşuşturmaları. Konkenli Cumartesiler... Oralarda anlatılan turşular, komşu kızları delikanlıları, bilgidışı politikalar, bayat seks öyküleri...)

Düş ya da gerçek. İşte, bir sayrılarevindeyim... Üç odalı bölümün üç yataklı odalarından birinde üçümüz de yatağa "serum zincirleriyle bağlanmışız... Yol mu, dere mi? Aşılan noktalar, taşınan testiler: acil, yoğun elektro, eko, anjiyo, talyum, balon ya da baypas... Sağımdaki subay emeklisi, solumdaki doktor emeklisine anlatıyor:

- Kar yağıyordu. İki kar tanesi buluşmuş, konuşuyorlardı. Biri, "İyi ki birleşip tek su damlası olduk. Donsaydık, ikimizin de burnu, kulağı kırılırdı; eksik, çirkin kalırdık..." diyor, öteki ise onu şöyle yanıtlamaya çalışıyordu. "Evet evet, iyi ki... Şimdi buradan ırmaklara, oradan da denize varırız. Denizde kırmızı balıklar vardır. Onlardan birinin sırtına biner, sonsuza açılırdık. Sonsuza, ne iyi..."Bunu söyleyen, erkek damlaydı. Kadın damla ürkek, ağlamaklı, "Hayır, ben gelmem, sonsuz'u bilmiyorum, dönelim geriye, yeniden iki ayrı kar tanesi olalım diyor; düştü düşecek, titreşiyordu Sonra ? Sonrası kopuk...

İyi de arkadaşım, diyerek gülümsüyor, solumdaki doktor emeklisi, sağımdaki subay emeklisine, hiç uyutmadın ki, sayıklayıp duruyordun...

Üçümüzü de, koltukaltı derecesi ve yatak düzeltimi için alacakaranlıkta gelen Teslime Bacı uyarıyor:

- Sabah oldu, uyanın amcalar...

Uyanmıştık ama nasıl ? Gülsüm hemşireler, doktor Suavi'lerle...

"Pat pat pat"!..

-Kim neye niçin vuruyor ?

Bir şıngırtı !..

-Kınlan ne ?

-Halı mı sert, mermer mi ?

-Saçma!

Burası neresi ? Kendikendime ne diye konuşuyorum böyle ? Çıldırıyor muyum ? Hemen, hemen kaçmalıyım buradan !..

(Tasarlama: Birinin kulağına küpe takmalıyım. Ya da beni görünce değneğini saklasın o... "Sana ne" diyecekmiş, desin. Ben de ona, "Yaşama hakkım yok mu, gönlümce sözünü fısıldarım, susar...)

(Genel uyarı: Kimlerindir bu yasalar ? Hiç değişmez mi, yenilenmez mi ? Geleneklerimizi getiren zamanı nasıl algılar, nereye dek geçerli sayabiliriz? Ya alışkanlıklarımız?.. Peki, ya İnsan?...)

Kaçamadım. Kaçamam ki...

Bir büyücek alan. Politikaya soyunmuşum, "görevdir" diyerek.

Alan, parti bayraklarıyla donatılmış. Sade yapılı, yüksekçe bir kürsü üzerinde Genel Başkan ve "aday"lar...

Konuşma sırası bana geliyor.

Ötelerin, başka partilerin süsü, yaygarası, ses yükselticileri bir anda siliniyor. Başlıyorum:

-Can dostlar, yol arkadaşlarım! Hoş geldiniz sevgili halkım, yurttaşlarım, partili partisiz dinleyenlerim! Ben nutuk atmayı bilmem, şunu söylüyorum: Bugüne dek sizleri hep yanılttılar, aldattılar. Türlü yalanlarla, masallarla, safsatalarla... Şaşırttılar, oylarınızı çaldılar. Bencil davranışlarla, sözverişlerle, hilelerle... Sömürdüler, ezdiler. Emeğinizin karşılığını vermedikleri gibi, kendilerine ve yakınlarına ayırmalarla, uydurulmuş baskı ve işkence yöntemleriyle...İnançlarınıza el attılar. İlkel korkutular ve ortaçağ karanlıklarıyla...Sizlere, insanca yaşamanın, insanın herşeyin üstünde, evrensel olduğunu unutturdular, unuttumaya çalıştılar. Yaşamanın herkes için hak, yaşatmanın herkese görev olduğunu yabana attılar, ülke insanına yabancı saydılar... Çok daha önemlisi, her işin başı olan sevgiyi, saygıyı bıraktılar, bıraktırdılar, onların yerine "gemisini kurtaran kaptan" uyanıklıklarını, hatta "korsan" saldırganlıklarını hukuk, ahlak, din, yönetim diye yerleştirip yaygınlaştırdılar... Ama bizler uyumadık, uyumayacağız; henüz ölmedik, kolay ölmeyeceğiz, "böyle gelmiş böyle gider" ya da "yazgımız bu, onla ne derse o olur" filan demiyeceğiz, dememeliyiz... Değerli arkadaşlarım, can dostlarım! Acıları, haksızlık örneklerini çoğaltabiliriz. Gelin, yanlışlık nerde, soralım, okuyalım, öğrenelim, bilelim. Partimizin tüzüğü ve çalışmalarıyla birlikte; örgütlü, katılımcı... Gelin tartışalım kardeşlerim. Ama koca koca taşlarla yaralamayalım birbirimizi. Sevelim birbirimizi, insanlara saygımız olsun. Ama hak yeme açıkgözlüğüne, haklarını yedirme saflığına kapılmadan... Göreceksiniz, hepimiz işte o zaman çoban yıldızlarını tutacak, Dünya gerçeklerinin güneşini bulacağız. Hoşça kalın, güzel, yaşanası günlere...

(Not: İmgelerimi yaşamış gibiyimdir... Onlar nasıl böyle açık, düzenli, akışkan? Yarattığım imgeleri de, gördüğüm düşler gibi kalkar hemen not ederim, belleğime bırakmam. Tek sözcüğünü bile...)

"Pat pat pat"!..

Oldu mu ya ? Yine yalnızım...

SATİRİK SONSÖZLER*

Hakan'a

tütün kokuyor ellerim.. tütün soluyorum
isimsiz şiirler çoğalıyor yalnızlığımda
kimsesiz çocuklar gibi orda burda kırgın
çalakalem düşlerde arıyorlar kendilerini
karşılaşsak okuyorum

soğuk.. tek battaniye.. katıksız hüzün
sabahlamalarım yani.. bildiğin gibi
hayatım bir terk edilmeler tarihi mi
bir troki'nin yeri mi
uyur uyanık izdüşümünde ömrüm..

onlara olan sevgimi sevdiler.. beni değil
şiirlerimi istila ettiler uykusuzluğumda
bir kitabı okumaya kıyamamak gibi sevdim
biter diye korkarak

yollar ayırmak için varsa
ve şairler en çok aldatıyorsa sevgilerini
hayatım bir aldatmalar tarihi mi
şimdi bir iambus'un yeri mi
hayal gerçek sarmacında ömrümün..

artık bir yağmur mu başlar
bir dal mı düşer
bir yaprak yeşil mi kalır dalında..

Selim Temo ERGÜL

*Ah Tamara dosyasından

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

3 Mayıs Perşembe

Sabah kaltıkta, sereserpe yürüyebileceğim ilik ısıtıcı bir hava bekliyordum. Baktım, rüzgarlı. serin... ısırıcı bir hava. Yolda yürürken düşündüm. Üşümeyi severim ama mayıs ayında üşümemeli insan. Mayısta olsa bile üşüyorum diye sakınacak değilim... yürüdüm üşüye üşüye.

Bu gece Adana'ya hareket ediyoruz. Berrin Taş, Pelin Zeynep, Ayhan Ergün. Antakya'yla Adana gülümsedi ya... insan gülümsedi ya.. **İnsancıl** gülümsedi ya. temsilcilikler açıldı ya... bunun için gidiyoruz...

Dün. güzel insan sevgideğer Kemal Özer geldi. Kemal Özer'in şiirleri ne güzeldir insani.. gerçekçi. O Fethi Naci var ya. Sanatta Star Sistemi eleştirmeni Fethi Naci, ciddi bir haksızlık yaptı Kemal Özer'in şiirine. Üstelik Lenin'den alıntılarla. Papağanlar bile yüz kelime ezberliyor Türkiye'de kimi kişiler yüz kelime ezberledi kültür insanı oldu... Fethi Naci'de bunlardan bi-

Neyse... edebiyat diye.., sanat diye ezberledikleri yüz kelimeyle sistemin hakikatlerini savunan. insanı sisteme göre güdümlemeye çalışan bu kişilerin etkisi kırıldı.

Kemal Özer güzel insan insanın sanatçısı Kemal Özer altmış yaşında. İnsani onurla yaşanmış güzel bir hayat. Sevgideğer Kemal Özer, insani yaratıcılığını insan için ortaya koydu. "Oğul" dedi **Görüş Günü Konuşması** adlı şiirinde "Oğul ben senin görüş gününe/dağları devşirerek geldim/-bizim oranın dağlarını-/sevincimi ırmaklarda arıtarak/-bizim oranın ırmaklarında-/sabah yeliyle örerek saçlarımı - bizim oranın sabah yeliyle-/o şimdi özlemiştir dedim/sesimi bizim oranın/çiçeklerine değdirerek geldim/ Nasılsın?"

İşte bu güzel şiirler yazılmasın.., güzel bir dünya mücadelesinde tutsak düşenlerin... saçlarını sabah yelleriyle ören annelerin... koşa koşa görüş günlerine giden annelerin şiirleri yazılmasın... bu şiirleri yazanların önü kesilsin diye insanın sanatcısı Kemal Özer'i, sistemin eleştirmeni Fethi Naci eleştirmeye kalktı... üstelik Lenin'den alıntılarla.

Sanatta Star Sistemi'ne.., bu sistemin oluşturucularına. bu sistemin sözcülerine öfkemi, herkesin çok iyi hissetmesini istiyorum.

Kemal Özer, dün, **İnsancıl**'ın gelişiminin nedenlerini sordu. Kaan Arslanoğlu da dergideydi dün. **İnsancıl**'ın insani mücadelesinin anlaşıldığını. bu anlaşılmayla **İnsancıl**'ın bir okur yarattığını söyledi Arslanoğlu. Ben kısaca "Niceliğin niteliğe dönüşmesi olarak görüyorum **İnsancıl**'ın gelişmesini" dedim.

İnsancıl, insanın yerlebir edilmek istendiği bir dönemde çıktı. İnsan için dedi. Küçük... milimetrik bir ayak atışıydı. **İnsancıl**, insana güvendi.. insani yaratıcılığa güvendi. İnsana gülümsedi. Buna karşı insanı sömürene... insanı ayakdibi etmek isteyene hep çatık kaşlı durdu.

İnsan uzaktaydı... alev alev yanan yolların uzağında... karlı dağların ötesinde. Yolumuzun üstünde bütün insani değerleri metalaştıran... insan satıcısı. köşe dönücü... bar tufeylisi... sırtlan besleyen hasımlarımız dönekler vardı. **İnsancıl**... uzak yolun yolcusu milimetrik ayak atışlarıyla yola çıktıkta... bunlar sırtlan besleyecileri güldü... hepsi. İlk adımda düşer diye. Düşmedi... düşürmedik **İnsancıl**'ı. Alev alev yanan yollardan... sırtlanlarla mücadele ede ede insana doğru yürüdük.

İnsancıl, insanla buluştu. İşte başarının tek nedeni. Daha bitmedi ama. Şimdi karlı dağlardayız. Yürüyoruz insan için. Gün geldikte karlı dağlar aşılacak. Gelincikli.., kekikli... papatyalı bir ovada insani bayramı yaratacağız. Ondan sonra.. ondan sonra ben döneceğim geri... tek başına. yalnız. İnsani değerleri metalaştıran. insan satıcısı. köşe dönücü.., bar tufeylisi... sırtlan besleyen hasımlarımla hesaplaşmak için.

İnsani mücadele sürecinde **İnsancıl**'ı üzen.. **İnsancıl**'a sırtlanları saldırtanlar dönekler size söylüyorum... siz kim olduğunuzu biliyorsunuz.. birgün geri döneceğim. mutlaka... Sizleri bağışlamadım unutmadım... bunu biliyorsunuz değil mi. Bunu bilmelisiniz. Bilin.

10 Mayıs Çarşamba

İstanbul'dayım. Evde. Bu sabah geldik Adana'dan Ayhan... ben... Zeynep. Berrin Taş'la Pelin birkaç gün daha kalacaklar Adana'da.

Şimdi Adana'yı... Antakya'yı anlatmak istiyorum.. beş günü... özetle. Önce şunu söyleyeyim. Beşgün durmaksızın yaratılan. yükselen sevinci anlatmak zor Ayhan söyledi. "Bu kadar sevince yüreğimiz nasıl dayanacak bilemiyorum" dedi. Ayhan'ın söyledikleri doğru. Bizler, hep zorluklarla... engellerle... hasımlarla mücadele etmeye... gözümüzü kırpmadan... soğukkanlı mücadele etmeye alışmışız. Sevinçler yaratılınca

yüreğimizin atışları hızlanıyor... dilimiz... ayağımız dolaşıyor. Adana'da... Antakya'da... Samandağ'da böyle yaşadık... hep.

3 mayıs perşembe saat 22'30'da Adana hava alanına indikte Adana **İnsancıl Emekçileri**'nce karşılandık. kırmızı beyaz karanfillerle. Arabalarla doğruca Adana'ya hareket ettik. Adana'nın ünlü dürümünü yedikten sonra, çay içmek için Baraj'a gittik. Sonra eve... Sabaha karşı yataklarımıza girdikte yorgun değildik. Ertesi gün... cuma günü saat 20'00'de Antakya'daydık. Bizi **İnsancıl Emekçisi** yolarkadaşımız sevgideğer Cuma Oruç karşıladı. Doğruca Antakya **İnsancıl Temsilciliğ**ine gittik.

Antakya **İnsancıl Temsilciliği**, güzel... kocaman bir yapı. Fransız işgalinde Fransız konsolosluk binasıymış. Heyecanla merdivenleri çıktık. Geniş bir avlu... avlunun ortasında bir havuz. İçeri girdik. Bir odada **İnsancıl Antakya Temsilciliğ**inin tiyatro çalışması vardı. Antakya Temsilcimiz... yolarkadaşımız sevgideğer Müslüm Kabadayı'yla tanıştık. Temsilcilikte biraz oturduktan sonra Samandağı'na... kalacağımız yere... Cuma Oruç'un evine hareket ettik. Cuma Oruç'un evinde güzel üç insan bizi bekliyordu. Cuma Oruç'un eşi Zübeyde. On yaşındaki Coşkun... yedi yaşındaki Sevinç... Sevinç beni görür görmez "Sen Cengiz Gündoğdu'sun" dedi. Meğerse Coşkun'la Sevinç **İnsancıl Emekçisi**... **İnsancıl** okuruymuş.

Antakya Temsilciliği cumartesi günü saat 14'30'da güzel bir etkinlikle açıldı. Bu etkinliklerde Deniz Gezmiş'le arkadaşları da anıldı. Bahçemiz hınca hınç doluydu. Etkinlik temsilcimiz Müslüm Kabadayı'nın güzel... etkili. coşkulu bir konuşmasıyla başladı. Kabadayı'nın şu sözü şiddetle alkışlandı. "Fransızların bir zamanlar emperyalist amaçlar için işgal ettikleri bu binayı, şimdi biz insani kültür mücadelesi için işgal ettik."

Güzel türküler dinledik... Hasan Hüseyin'in Koçero adlı şiir dinletisini dinledik... tek kişilik bir oyun izledik. Sonra biz çağrıldık. Ozan Telli... Ayhan Ergün... Berrin Taş... ben. Arkadaşlarımız şiirlerini okudu. Ben kısa bir konuşmadan sonra kimi sorulara yanıt verdim. Böylece güzel bir gün yaratıldı.

Şimdi burda bir düşüncemi söyleyeceğim. Ozan Telli... Etkinlikler başladıkta "Ozan Telli burda" dediler. "Nerde" dedim. Gösterdiler. Kapının yanında ayakta duruyordu. Bahçe hınca hınç doluydu. Yağmur yağıyordu ama kimse yerinden kıpırdamıyordu. Reca ettim. Bir iskemle buldular. Ozan Telli yanıma geldi.

Şu berbat edebiyat dünyası Ozan Telli'yi ciddi bir şekilde kırmış... yüreğini burkmuş. İnsan için mücadele eden bu duyarlı insan, küskün... kırgın bir yürekle Samandağı'na yerleşmiş.

Şimdi şunu soruyorum. Böylesi bir haksızlığı insan denen varlık nasıl yapabilir... nasıl... içine sindirebilir. Ama yapmışlar işte. Ben, **İnsancıl** adına Ozan Telli'den özür diledim. **İnsancıl**'ın Ozan Telli'ye açık olduğunu da net bir şekilde belirttim.

İnsancıl Temsilciliklerinin de bir amacı bu. Sanatta Star Sistemi'nin ağlarında... duvarlarında kırılan... küsen yaratıcı insanlarla yolarkadaşlığı. Şunu da söyleyeyim. Adana'da da kırgın... küskün birçok insanla karşılaştım.

Etkinlikler bittikten sonra arkadaşlarımızla güzel bir yemek yedik. Sonra Samandağı'na... Ertesi gün Ozan Telli'yle güzel bir gün geçirdik. Başta Mahmut Bey, güzel insanlarla tanıştık. Gece Ozan Telli'deydik. Temsilcimiz Müslüm Kabadayı... eşi Hayriye Hanım... iki genç... Mahmut Bey... eşi... çocukları bir hayli kalabalıktık.

Pazartesi günü saat 14'00'de Adana'ya hareket ettik. Saat 18'00'de Adana Temsilciliği'nin açılışı vardı. Kırk kişinin katıldığı güzel bir kalabalıkla açılışı yaptık. Yine şiirler okundu. Ben yine kısa bir konuşma yaptım. Konuşmadan sonra kısa bir söyleşi oldu. Adana **İnsancıl** emekçileri'nin yarattığı güzelliğin tadıyla kaldığımız eve gittik. Ertesi gün... salı günü... öğleden sonra yeniden temsilciliğe gittik. Açılış etkinliği devam ediyordu sanki.. Ama gün bitiyordu... hareket saatimiz yaklaşıyordu. Saat 18'30'da yolarkadaşlarımızla vedalaştık... İstanbul'a doğru yola çıktık.

Güzel bir yolculuktan sonra bu sabah İstanbul'a vardık.

11 Mayıs Perşembe

Kapitalist sistem, insanın ağız tadıyla yaşayacağı bir dünyayı kuramadı. Her yerde savaş... açlık... işkence... sömürü devam ediyor. İnsan mutsuz... insan acı çekiyor insan rahatsız. Kapitalist sistem, bu durumun devamı için, insana, insan olduğunu unutturuyor Ben, bu insanı sirkteki arslana benzetiyorum. Arslan, bir kırbaç hareketiyle bakıcısının her dediğini yapıyor Arslan, arslan olduğunu bilse bakıcısını da.. seyircileri de yerlebir eder. Tam bu anlamda **İnsancıl**'ın yaptığı bu. İnsana, insan olduğunu kavratmak. İnsan bunu anladıkta kapitalist sistemin önünde diz çökmez. ağız tadıyla yaşayacağı bir dünyayı kurar.

İnsancıl'ın başarısındaki temel etkenlerden biri bu. İnsana, insan olduğunu hatırlatmak. İkinci temel etken de şu. **İnsancıl**, bu mücadelede kişisel çıkar gözetmiyor.

Peki bu mücadele son kertede başarılı olacak mı. Evet... başarılı olacak. Şundan ötürü. Tarihe bakıldıkta şu görülür. Anadolu, insani kalkışmanın... insani aydınlanmanın başladığı topraklar. Heraklit, Spartaküs... Şeyh Bedrettin. Yunus Emre... Karacaoğlan.. Nazım Hikmet... Orhan Kemal. Rıfat Ilgaz... Deniz Gezmiş... Mahir Çayan...İbrahim Kaypakkaya bu toprağın çocukları. Bütün dünyayı ışıklandıracak yeni. insani bir aydınlamanın tarihi... maddi temelleri bu topraklarda var.

Binlerce yılda oluşan insani kültürü özümsemiş. karakterini insani kültürle donatmış insanlar tanıdım Antakya'da... Adana'da. İşte o zaman anladım **İnsancıl**'ın başarısını... insanın başarısını.

Şimdi şunu söylemem gerekiyor Anadolu, kapitalistlerin gözetiminde... kapitalistlerin büyük mali desteğiyle faşist bir düzenin kanlı çemberinde tutulmak isteniyor sömürü devam etsin diye. Bu, mümkün değil. Anadolu'da oluşan insani kültür açısından bakıldıkta böyle bir sistemin hakiki temeli yok.

Faşistler şeriatçılar ikinci cumhuriyetçiler... liberaller Atatürkçüler... kapitalistler bu hakikatı iyice görsün.

Biz **İnsancıl Emekçileri** Samandağ'da bir masanın çevresinde rakı içtik. Masamızda marksitler... hıristiyanlar... ateistler müslümanlar vardı. Ama bizler hepimiz daha üst... daha boyutlu bir kimlikte buluşmuştuk. İnsan olma. Bizler orda ağıztadıyla bir gün geçirdik. Biz insanlar hep böyle yaşamak istiyoruz. Bu ülkenin hacısı hocası... faşisti... kapitalisti bunu böyle

bilsin. Bizler, insan olmakla temellendirdiğimiz ağız tadıyla yaşama hakkını korumaya... bütün insanların böyle yaşayacağı bir dünya kurmaya kesin kararlıyız.

15 Mayıs Pazartesi

Bu gece, saat 23'30'da İzmir'e hareket ediyorum. **9 Eylül Üniversitesi**' nde Sanatta Star Sistemi üstüne konuşacağım. Eskiden zordu Sanatta Star Sistemi'ni anlatmak... olguları iyiçe kazıyıp hakikatı göstermek gerekiyordu. Şimdi öyle değil. Sistemin sanatçıları gitgide netleşiyor. Kendiliğinden olmuyor bu. Sistemin bunalımı istemeseler bile netleştiriyor insanı. Buna karşın bütün bütün de kolay değil Sanatta Star Sistemi'ni göstermek. Çünkü birçok insan, olup bitenleri yaşıyor... ama yaşadığını çözümleyemiyor olup bitenleri kavramlaştırıp bilince çıkaramıyor. Bilgi yöntemi. nasıl bilebiliriz sorusu önemli burda. Türkiye'de çoğunluk olgusal yöntemi kullanıyor... bu yüzden olgunun ötesine geçemiyor. Adana'da bir şairi dinledim. Hiçbir kavram kullanmadan star sistemini anlattı bana. Ama o, Fethi Naci'nin, Memet Fuat'ın, Mehmet H.Doğan'ın. Enis Batur'un ilgisizliğine bağlıyor bunu. Tabii bu görüş doğru değil. Çünkü bu kişiler son derece ilgilidir sanat dünyasıyla... uçan kuşu bilirler. Hepsi çalışkandır... durmadan okurlar. Bakın Enis Batur, onca işinin arasında **Cumhuriyet**'e her hafta yazıyor... kolay değil bu. Sanatta Star Sistemi'nin sanatçılarını tembel... cahil... ilgisiz sanmayalım. Onlar edindiği bilgiyi insan için kullanmıyor ..bilgiyi insanileştirmiyor.

Durum bu...

Bu akşam hareket ediyorum. Yolculuğu severim. Umarım bir tatsızlık olmaz.

17 Mayıs Çarşamba

İstanbul'dayım. Sabah geldim. Şimdi İzmir'i anlatacağım. **9 Eylül Üniversitesi Resim Bölümü** öğrencilerinden bir bölümü **Okuma Masası Topluluğu** kurmuşlar. İşte bu Topluluk çağırmış beni. Öğrenciler kendi aralarında para toplamışlar. İzmir'e gidiş... İstanbul'a dönüş paramı böylece karşıladılar.

Önce şunu söyleyeyim. Öğrencileri son derece karamsar... kötümser gördüm. Birçoğunun beklentisi sıfırlanmış. Ütopyasız bir hayatın sessizliği... yorgunluğu açıkca belli. Böyle bir durumda Star Sistemi'ni... ağdalı.. çetrefilli bu sorunu anlatmak doğru olur mu diye düşündüm. Ama bunun için çağrılmıştım.

Konferansın verileceği yere gittikte dört-beş öğrencinin dışında kimse yoktu. Bir cigara yaktım. Cigara bittikte konferans yeri birden doldu. **Okuma Masası Topluluğu**'nu oluşturan öğrencilerden Songül, Topluluğun amacını... etkinliklerini anlattı... kürsüye beni çağırdı. Sözlerime şöyle başladım. "Bu benim en zor konferanslarımdan biri olacak."

Karamsar kötümser insanların Sanatta Star Sistemiyle ne ilgisi olabilir Ama daha önemlisi genç insanlardaki bu durum... kötümserlik... karamsarlık... ütopyasızlık... Bu durumun tatsızlığını anlattım. Direngenlikle ütopyayla sorunların ancak çözülebileceğini söyledim. Hiçbir sorunda... hiçbir zaman umutsuzluğa kapılmayın dedim. Paniklerseniz... yalnızca panik yüzünden sorunun çözümünü bulamazsınız dedim.

İşte bu girişten sonra... yararlı olduğunu hemen hissettiğim bu girişten sonra Sanatta Star Sistemi başladı. Sanatta Star Sistemi kavramının ne anlama geldiğini sordum. Bu konuda hiçbir bilgileri yokmuş. O zaman şu soruları sordum. Adalet Ağaoğlu'nun adını bilen var mı... Hepsi biliyor. Peki Orhan Pamuk... hepsi biliyor... Peki Selim İleri... hepsi biliyor. Latife Tekin... hepsi biliyor. Peki Hasan Ali'yi bilen var mı. Yok. Zeki Oğuz'u bilen var mı. Yok. Lütfiye Aydın'ı bilen var mı... birkaç kişi.

İşte Sanatta Star Sistemi budur. Bu sistem size bazı yazarları bildirir... o yazarlarla ilgili sizi bilgilendirir Ama bazı yazarları bildirmez... bazı yazarlarla ilgili sizi bilgilendirmez.

Peki, bu niye.. nasıl böyle olur Bir süre bunu anlattım. Sonra söyleşi başladı. Gençler sorunu hemen kavradı. Sanatta Star Sistemi'nin insanı, her açıdan sistemin istediği tektip... duyarsız... bilinçsiz... edilgin yapmayı amaçladığını... sanat eserlerini meta derkesine nasıl düşürdüğünü örneklerle anlattım. Öğretim görevlisi Adem Genç'le Fevzi Saydam da çeşitli açılardan sorunu deştiler. Konferanstan sonra gençler, konuşmamın açımlayıcı... bilgilendirici olduğunu söylediler Sevindim.

Daha sonra gençlerle güzel bir çorba içtik. Rendelenmiş kaşar peynirli domates çorbası. Daha sonra ben, Sinem, Cahit, Bülent Habora'ya gitmek için yola düştük. Otobüste Bertan arkadaşa rastladık. Sinem yolda bizden ayrıldı. Biz üçümüz Bertan... Cahit... ben doğruca Habora'ya gittik.

Sevgi Yolu'nda kütüklere oturunca yorulduğumu anladım. "Sen yaşlanıyorsun... yaşlandın Gündoğdu dedim.

18 Mayıs Perşembe

Bu sabah güneşle yürürken geçip giden günleri düşündüm. Geçen gün Recep Bilginer'le konuşuyordum. "Sen 52 yaşındasın daha... ne yaşlandım diye konuşuyorsun" dedi.

Yaşlanmadım mı... Anlatayım size. Pazartesi günü saa 17'00'den 19'00'a kadar **Bulunmaz Tiyatro**'da Sennur Sezer'in dostlarıyla bir toplantı yaptık. Güzel oldu. Daha sonra Seyyit Nezir'i dinledim. Şairin militanlığını anlattı Nezir. Saat 21:30'da çıkabildik **Bulunmaz Tiyatro**'dan. Saat 23:30'du İzmir'e hareket ettim. Salı... bütün gün İzmir'de... durmadan hareket... Salı gecesi saat 23:30'da İstanbul'a hareket. Çarşamba günü derginin işleri. Çarşamba gecesi 24:00 sularında uykum geldi. Oysa... daha üç yıl önce ben dört gün. beş gün hiç uyumadan... çalışma hızımda saniye eksilme olmadan yaşayabilirdim... öyle yaşıyordum. Şimdi iki gün uyumadım mı hımbıl hımbıl uykum geliyor. Kabul etmeli... bu yaşlılığın göstergesi. Tam burda gülmem geldi. Adana'da bir yolarkadaşım anlattı. Otogardaymış. Polis arama yapmış. **İnsancıl**'ı bulmuşlar Benim **Ormana Çekilme Zamanı** adlı yazımın çıktığı **İnsancıl**. "Bu adam ormana gidip napacak" demişler Yolarkadaşım "Daha okumadım, bilmiyorum" demiş. Benim yazı ayaküstü orda okunmuş "Peki anlamadık, ormana gidip napacak" demiş...

Orman tehlikeli bizde. Ormana gideceğim dedin mi kuşku yaratıyor Ormana gidecekmiş... napacak acaba ormanda. Söyleyeyim ormanda napacağımı. Yan gelip yatacağım. Aslında orman bir simge orda. Ormanda yaşamayı düşünmedim hiç. Günü geldikte güzel gözlü bir inekle köyde oturacağım.

Samandağ'da Zübeyde'yle Cuma'nın evinde. ilk sabah... kahvaltıda buraya yerleşebilirim diye düşündüm. Sonra Samandağ'ını görünce bu düşüncemden caydım. Güzel bir yer Samandağ... ama her gittiği yeri

bozan. pisleten tatilciler Samandağı'nı bulmuş. Kıyıda tatil evleri yapılıyor. Yakında Samandağ çöplük dağ olur. Bu tatilciler... güzelin bozucuları bu tırtıllar Esenköyü bile bozdu.

Samandağ.. Antakya dedikte... Reyhanlı'ya... Harbiye'ye... Yayladağı'na gidemedim. Küçükken.. altı yaşındayken annemle gördüğüm bu yerleri yıllar sonra göremedim. Zaman yoktu.. Belki bir gün...

Cumartesi günü Çanakkale'deyiz. Berrin Taş... ben... Kaan Arslanoğlu... Arslanoğlu'nun Kişilik-Estetik üstüne söylediklerini konuşacağız.

İşte böyle. geçip gidiyor günler.

22 Mayıs Pazartesi

İstanbul... ilkbaharda yüz azdırıcı bir hava. Dün gece yarısı geldik Çanakkale'den. Çanakkale güzeldi. Cumartesi sabahı Kaan Arslanoğlu'nun arabasıyla hareket ettik. Ben... Berrin Taş... Pelin... Kaan Arslanoğlu. 12:00 sularında Çanakkale'ye vardık. Bizi **İnsancıl Emekçisi**... yolarkadaşlarımız Fuad'la Fevzi karşıladı. Bir de Ahmet Bey vardı. Ahmet Bey bir emekçi... yazın tatil yörelerinde aşçılık yapıyor. Böyle tanışmış Berrin Taş'la. Çanakkale dolayında oturuyor Geleceğimizi duyunca Ahmet Bey de gelmiş Çanakkale'ye.

Fuad'la Fevzi genç iki insan. Çok eskiden otel olarak kullanılan tarihi bir yapıda bir oda tutmuşlar. Donatmışlar... güzelleştirmişler odayı. **İnsancıl Odası** olmuş. Odaya girişte Songül karşıladı bizi. Ayakkabılarımızın çıkartılması gerektiğini söyledi. Çıkardık. Odanın tabanı halılarla... kilimlerle döşeli. Yer sedirlerine oturduk. Baktım. **İnsancıl Odası** esenlikli bir oda.

Söyleşiye geldikte... Sanat... kişilik sorunu konuşuldu. Güzel oldu. Önce Kaan Arslanoğlu konuştu... sonra ben konuştum... daha sonra tartışma başladı.

Bir gözlem. Biz hangi sorun olursa olsun hemen doğrunun söylenmesini bekliyoruz. Sözgelimi Kaan Arslanoğlu yıllarca bir yerlerde düşünecek...doğruyu bulup bir kitap yazacak. Bizler de "Tamam" diyeceğiz doğru bulundu. Bu saplantıdan kurtarmalıyız bilincimizi. Belki de doğru hiçbir zaman bulunmayacak. Ama bu düşünülmüyor. Belli ölçütlerle bulduğumuz bir doğruya sıkı sıkı sarılıyoruz. Her düşünceye de, sıkı sıkıya sarıldığımız doğru açısından bakıp eleştiriyoruz... yanlış diyoruz.

Kaan Arslanoğlu... Kişilik ve Estetik dedikte söyledikleri... düşündükleri.. bu durumu yaşıyor şimdi. Arslanoğlu'nun eleştiren yazıları okudukta düşünce korkağı insanların rahatsızlığını görüyorum. Düşünce korkağı, ordan burdan bir doğru yakalamış. İyi kötü o doğrusuyla yaşıyor. Ama o da ne... adamın biri çıkmış o doğruyu didikliyor. Eyvah... doğrusuz kalacak. Doğrusunu korumak için eleştiriyor Arslanoğlu'nu.

Bizler bu noktayı aşmalıyız. Aşmak zorundayız.

Tartışmalı geçen güzel toplantıdan sonra Nilüfer Hanım bizi yemeğe götürdü. Nilüfer Hanım "uzatmalı nişanlı" "Ne oldu sizin evlenme işi" dedim. Bu yıl evlenecekmiş. "Evlenemezsin" dedim. Şundan ötürü evlenemez. Nilüfer Hanım çat orda çat burda. Çekirge gibi derler ya... öyle. Noluyor şimdi. Nilüfer Hanımı önce bulacaksın. Sonra elinden tutacaksın... daha sonra nikah masasına götüreceksin. Zor.

Gece yolarkadaşımız Nihat Tarakçı'nın evindeydik Saygıdeğer eşiyle çocuklarıyla tanıştık. Arkeolojide okuyan İlker pazar günü gideceğimiz İda dağını anlattı. Zeus, Troya savaşını İda dağından yönetmiş.

Gecenin ileri bir saatinde yeniden **İnsancıl Odası**'ndaydık. Sonra deniz kıyısında yürüdük.. çay içtik. Berrin Taş... Pelin... Fuad... Fevzi. Songül.

Bütün bunlar ciddi bir umut veriyor bana. umudumu pekiştiriyor. Şu iyice bellenmeli. İnsani mücadelede hemen sonuç alınmaz. Yıllarca mücadele etmek gerekir... milimetrik... Bunu göze alamayanlar hemen sonuç bekleyenler... tarihe mekanik bakanlar ciddi bir umutsuzluk yaşarlar. Oysa, tarihe diyalektik bakmak gerekiyor Diyalektik yöntem bize umut.. direngenlik verir. Çanakkale'de... gecenin bir yarısında Fevzi'nin... Fuad'ın. Songül'ün gözlerinde geleceğin güzel dünyasını hissettim. Sevindim.

Pazar günü sabah saat 8.00 sularında kaldığımız otelin önünde Tarakçı ailesiyle buluştuk. Arabalarla doğruca Bayramiç'e... orda bize katılan arkadaşlarla Kazdağı'na... Güzel bir gün geçirdik. Kazdağı'nda Alabalık üretilen yeri gezdik. alabalık aldık. Güzel. temiz bir ortamda alabalıklı... rakılı bir güzellik yaşadık. Akşamüstü yağmur başladı. Ormanda yağmur istesek olmazdı. Yağmur sesi... derenin sesi... değişik tonlarda yeşil bir orman... güzel insanlar.

Gitme zamanı geldi. Bütün arkadaşlarla vedalaştık. Yola çıktık. Yağmurla. Bayramiç.. Çanakkale. Eceabat... Tekirdağ... İstanbul.

23 Mayıs Salı

Gaziantep'ten döndükten sonra, Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı saygıdeğer Celal Doğan'a bir mektup yazmıştım. Kale için. Ne yazdığımı bütün bütün anımsamıyorum. Ama yargılamışım... yüklenmişim saygıdeğer Doğan'a. Bir mektup geldi... öyle diyor Aynen. "Gerçeği bilmeden insanı yargılamak çok kolaydır. Siz de şu anda aynı konumdasınız. Olayı bilmeden, hemen belediye başkanına, seçilmişe yükleniyorsunuz. Gerçeği öğrendiğiniz zaman her halde özür dileyeceksiniz."

Peki gerçek ne. Gerçek şuymuş. Kale I. derece anıtsal yapıymış. Bu yüzden, "Kültür Bakanlığı'nın, yani vilayet, yani Kültür İl Müdürlüğünün sorumluluğu ve denetimi" altındaymış.

Saygıdeğer Doğan'ın mektubunu okuyunca şunu düşündüm. Hep o sorun. Türkiye'de yetkiliyi.. sorumluyu hiçbir zaman bulamazsın. Herhangi bir sorunda yetkili... sorumlu kişi ya da kurum yasaların yönetmeliklerin maddelerinde kayboluyor

Şimdi şunu söylemeliyim. Şurayı düzeltin. burayı onarın diye ona buna mektup yazan biri değilim. Ama Gaziantep kalesinin durumu... içler acısı durumu beni etkiledi. Tutamadım kendimi bir mektup yazdım Belediye Başkanına. Oysa bu işte belediyenin nokta kadar sorumluluğu yokmuş. Saygıdeğer Celal Doğan "Gerçeği öğrendiğiniz zaman her halde özür dileyeceksiniz" diyor. Gerçeği öğrendim. Özür diliyorum sizden saygıdeğer Celal Doğan.

Belediye Başkanının mektubu bir çimdikle bitiyor "Umarım girişimlerinizle kaleyi kurtarırsınız." Hiç öyle bir amacım olmadı. Ben yalnızca şunu yapmak istemiştim. Kalenin içler acısı durumu doğallaşmış. Buna doğal değil demek istedim.

Saygıdeğer Doğan, "Umarım girişimlerinizle kaleyi kurtarırsınız" derken bıyık altından gülmüştür Birgün kale yıkılırken de böyle bıyık altından gülersiniz olur mu saygıdeğer Celal Doğan.

29 Mayıs Pazartesi

Dün Kadıköy'de **Promete Kitaplığı**'ndaydık. Kaan Arslanoğlu'yla **İnsancıl**'ı anlattık... sanat üstüne konuştuk. Toplantıya gelenlerden hiçbiri, hiçbir sanat dergisini okumuyormuş. Geçenlerde **Bulunmaz Tiyatro**'da Seyyit Nezir'i dinledim, Gelenlerden hiçbiri, Seyyit Nezir'in tek bir eserini okumamış.

Bu tür toplantılarda soruyorum. Buraya niçin... ne amaçla nasıl geldiniz. Ses yok. Söyleşi başladıktan sonra ordan burdan edinilmiş sahte bilgilerle üstten... kestirmeci konuşmalar Lenin demiş ki... Marx demiş ki. Engels demiş kiyle başlayan ipe sapa gelmez uyduruk sözler

Sabırla... soğukkanlıkla dinliyorum... dinlemeye çalışıyorum. Bir noktada sinirleniyorum.

İnsanlaşma geçmişin birikimiyle... tarih bilinciyle olur Üstelik bireysel insanlaşmanın hiçbir anlamı yoktur bu sorunda.

İşte Türkiye.. Bir takım kişiler İstanbul'un fethinin 542. yılını kutluyor Bu bizim 1453'de durduğumuzun kanıtı. Eski Yugoslavya'da olup bitenlere baktıkta insanın ordada da 500 yıl geride durduğunu görüyoruz. Fransızların % 64'ü Mona Lisa'yı kimin yaptığını bilmiyormuş. İstanbul'da bu kişiler "Ayasofya'da karı oynatılmaz" diye tiyatro gösterilerini erteletiyor... sanata sansür uyguluyor Sanatçı... yazar örgütlerinden tek bir ses yok. Gazeteler tabak... çanak.. tencere... havlu. ciklet... temizleme tozu vererek satışı yükseltiyor Böyle bir ortamda bazı kişiler... gruplar parti kurup Türkiye'yi kurtarmayı düşlüyor Mümkün değil. Şundan ötürü. İstanbul Fethi için yürüyenler...Ayasofya'da sanata sansür Hasan Ocak'ın katli... fiatların bir yılda yüzde yüzelli yükselmesi. tabak çanakla gazete satısı.. bütün bunlar birbiriyle yakın ilişkili.. birbirini oluşturan etkenler

İnsani bilinci edinmiş insanlar ancak bütün bunlara... saniyede. hemen tepki verir Sözgelimi, insani bilinci gelişmiş bir insan çanak-çömlek için gazete almaz. Çanak çömlekle gazete satılamadığı bir toplumda hiç kimse Hasan Ocak'ı katledemez.

Bütün bunları düşündükte, ben, insana, "Bana inan. Ben seni kurtaracağım" denmesini... kurtarıcıların da "Ben daha iyi kurtarıcıyım" diye parça parça bölünmelerini anlamsız buluyorum. Bizlerin kurtarıcılık işini bırakıp, insanın bilinç düzeyini yükseltme mücadelesini hızlandırmamız gerekiyor. Yoksa kurtarmak isteyenle kurtarılmak istenen arasındaki doğru ilişki hiçbir zaman kurulamayacak. Hasan Ocak'ın katli her evde etin koparılması duygusunu yaratmalı. Bu ancak insani bilinçle mümkün olabilir

Türkiye'de insani bilincin dumura uğratıldığını bir örnekle anlatmak isterim. İstanbul'da Refahlı Belediye "Surları yıkmak gerekir" dedikte birçok insan ayağa kalktı. Ama Gaziantep'te kale yıkılıyor İnsanlar susuyor Sorun ne burda. Surların yıkılmasına karşı çıkan Gaziantep kalesine de karşı çıkmalı. Ama susuyorlar. O zaman sorun tarihi eserler değil, Refahlı Belediyeler.

İşte bizim temel sorunumuz. İnsani bilincin dumura uğratılması. İlk iş, bilinci ışıtmak. Bakın görün o zaman insan nasıl kurtarır kendini.

30 Mayıs Salı

Sabah yüzüasık havada yürürken Özgen Seçkin'i düşündüm. Şöyle diyor **Kıyı**'da "evire çevire, tartışa tartışa geldim bugüne. İşte Özgen Seçkin, kafasını bunlarla donatmış bir kişilik. Aşkı arayan her şeyde, onu egemen kılmak için uğraşan, bunun savaşımını vermeyi düşünen bir kişilik" (Kıyı.S.110) Özgen Seçkin'in bu dedikleri beni geçen gün bana telefon eden genç kıza götürdü. Genç kız, **Eleştiri** adlı eserimi okuyormuş. "Dünyayı ateşe verecek kadar birine aşık olmayan bu kitabı okumasın" diyorum ya Eleştiri'de. Kimi arkadaşları "Böyle şey olmaz" demişler Üstelik solcuymuş aşkı reddeden o kişiler Genç kız şaşırmış. "Napayım. Nasıl değiştireyim arkadaşlarımı" dedi. "Uğraşma" dedim. "Kes ilişkini o kafasızlarla."

Bir zamanlar bütün sosyalistler aşkı redderdi. Adalet Ağaoğlu'da **Bir Düğün Gecesi** adlı romanda bunu pekiştirdi. Ayten Sürer, bunu da soruyor Özgen Seçkin'e. Bir kesim devrimciler, yaşamlarında her türlü aşkıyı, tutkuyu, bir lüks gibi görüyorlardı bir zaman Özgen Seçkin şöyle yanıt veriyor "İnsan, haksızlıklarla savaşırken hayatını da yaşamalıdır Bu onun çok "özel" hakkıdır Çünkü ne olursa olsun, bir kez doğulur ve yaşanır Başka bir şansın tanınmadığını sanıyorum ona. Güncel ve tarihsel görevini yapmayan insan, huzurlu olamaz, bu insanın özüne aykırıdır Eğer bundan kaçıyor, kendini hep saklıyorsa, onun ne derecede insan olduğu bile tartışılır "

Özgen Seçkin insan için bir kültür emekçisi. insan emekçisi. Birçok kişinin döndüğü...savrulduğu kaçgunda insana ihanet etmeyen güzel bir insan. "Sanatın işlevi toplumsal gelişmeye katkı sağlamaktır, insana yeni ufuklar sunmaktır, insanın manevi yanını güçlü ve huzurlu kılmaktır İnsan, eğer çok gerekli, temel bazı şeylerin kavgasını veriyorsa, insana o bağlamda katılmak, savaşımını kolaylaştırmak sanatın da görevidir (...) İnsanın bilincini körelten, onu temel görevlerini yapmada edilgin kılan araç hiç değildir. Sanatı böyle algıyanlar çıkmıştır her ülkede"

Özgen Seçkin, Türkiye'de sanat dünyasında verilen kavganın estetik- politik yanını böylece net bir şekilde gösteriyor Sanatı insan bilincini köreltmek için kullananlarla, hesaplaşmanın bitmediğini de söylüyor, temiz.. ışıltılı bilinciyle.

Bu hesaplaşma bitmedi. Özgen Seçkin söylüyor "Bir toplumda yergiler, yenilgiler, savaşımlar varsa, o ülkede hala sömürü sürüyor, artı değerin yarattığı imparotorlar yaşıyorsa" bu kavga. bu hesaplaşma bitmeyecek.

Özgen Seçkin bu söyleşide şiirinin kaynaklarını da anlatıyor "Türk şiirine bakıldığında, bana katkısı olmamış bir şair göremiyorum. (..) Edip Ahmed'in, Ahmet Yesevi'nin bile bende hakkı vardır" Şiiri.. romanı...öyküyü kendinden başlatanlara, insani kültürü edinmiş birikimiyle güzel susturucu yanıtlar veriyor Özgen Seçkin. Sanatı kendinden başlatmak. .birdenbire "başşair" oluvermek tabii sanatı metalaştırmakla mümkün Onlar... sanatı metalaştıranlar bir süre etkili olabilseler bile sonunda Özgen Seçkinler yürüyecek insanla...

"İnsan olmanın ezikliğini yaşıyorum kimi gün" diyor Özgen Seçkin. Kuş olmayı.. kelebek olmayı düşlermiş. Ama sen öylesin Özgen Seçkin.. Sen bir kuşsun. Şiirinle güzel... geniş... güneşli.. yıldızlı. çiçekli. pembe gülüşlü ufuklara uçan...bizleri o ufuklara çağıran çelik yürekli bir kuş.

İNSANCIL
ANTAKYA GÜLÜMSÜYOR
Temmuz Ayı Etkinlikleri

Dinleti
Antakya Çağdaş Sınıf Atelyesi
Müzik Dinletisi

8 Temmuz Cumartesi Saat 14.00

Söyleşi
Sadullah Çağlar - Müslüm Kabadayı- Mehmet Salmanoğlu
Sinema ve Edebiyat
14 Temmuz Cuma Saat 19.00

Gösteri

Film Gösterisi

13-14-15 Temmuz

Toplantı
Ankara Adana Antakya İnsancıl Temsilcilikleri Ortak Çalışması
-Kooperatifleşme süreci
-Şiir programı
15-16 Temmuz

Söyleşi
Süleyman Okay
Şiir Sanatı
22 Temmuz Cumartesi Saat 17.00

Zihin İşlemleri Etkinlikleri

Satranç Turnuvası

İnsancıl Antakya Temsilciliği
Silahlı Kuvvetler Cad. No 3. ANTAKYA

ÇAĞRI

Yazarla okuru bütünleştirmek... insani kültürü ayakta tutmak... insani yaratıcılığı insan için örgütlemek amacıyla çoktan beri süren çalışmalar tamamlandı...

Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar-Yayıncılık Üretim Kooperatifi

KARYA

kuruldu.

Geniş bilgi için İnsancıl Ankara Temsilciliği'ne başvurulması reca olunur.

İNSANCIL YAYINLARI

Şiir Dizisi

İnsana Gecikmeden / **Berrin TAŞ** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
İnsanın Ayak Sesleri / **Berrin TAŞ**	**50.000.-TL.**
Seni Özledim / **Ayten MUTLU** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Bir Ardıç Kuşuyum Ben / **Zerrin Taşpınar ŞAHİN** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Ekmek Arası Umut / **İdris ATMACA** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Pazar Resimleri / **Ali Ersin GÜNÇE**	**50.000.-TL.**
Bir Gün Konuşur Rüzgâr / **Ali Ersin GÜNÇE** (Tükendi)	**50.000.-TL.**
Cemreye Çağrı / **Cemile ÇAKIR**	**50.000.-TL.**
Dinlenen Cadı / **Nihat ATEŞ**	**50.000.-TL.**
Açık Gece / **Ömer BİLGE**	**50.000.-TL.**
Öbür Yanı da Ateş / **Bozan YAMAN**	**50.000.-TL.**
Gül Dikenini Öpünce / **Arif MADANOĞLU**	**50.000.-TL.**

Öykü Dizisi

Ara Balkon / **Kezban ÖZBAY**	**50.000.-TL.**
Uzaydan Gelen Kadın / **Fatma KETHÜDAOĞLU**	**50.000.-TL.**
İnsan Eli / **D. Mehmet ŞEKEROĞLU**	**50.000.-TL.**
Sengisemai Ölüm / **Lütfiye AYDIN** (Tükendi)	**50.000.-TL.**

Roman Dizisi

Proxima Centauri / **Ömer BAYTAŞ**	**80.000.-TL.**
Çağrısız Hayalim / **Kaan ARSLANOĞLU**	**70.000.-TL.**

Deneme-Eleştiri

Rüzgar / **Cengiz GÜNDOĞDU** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Ekmek / **Cengiz GÜNDOĞDU** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
İnsan Arayışı / **Sadık ALBAYRAK** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Denemenin Kıyılarında / **Yusuf ÇOTUKSÖKEN**	**60.000.-TL.**
Gerçekçi Düşünce-Gerçekçi Sanat / **Afşar TİMUÇİN** (Tükendi)	**60.000.-TL.**
Yanılmanın Gerçekliği / **Kaan ARSLANOĞLU**	**100.000.-TL.**
Eleştiri / **Cengiz GÜNDOĞDU**	**100.000.-TL.**
Şiir Gündemi / **Sennur SEZER**	**75.000.-TL.**

İnsancıl Dergisi: 1. Yıl Cildi (Tükendi)	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 2. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 3. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**
İnsancıl Dergisi: 4. Yıl Cildi	**500.000.-TL.**

Not: Posta masrafları nedeniyle ödemeli gönderilmez. İstenen kitabın bedeli banka veya postaçeki hesabına yatırıldıktan sonra istenen kitabın adıyla birlikte makbuzun fotokopisi **İnsancıl** adresine gönderilmeli.

İNSANCIL:
Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40/42 Kat: 5 34410 Cağaloğlu İSTANBUL
Tel: (0212) 511 79 94-513 93 99

İnsancıl Ankara Temsilciliği **Tel: (0312) 232 00 80**
İnsancıl Antakya Temsilciliği **Tel: (0326) 213 88 39**
İnsancıl Ege Temsilciliği **Tel: (0232) 368 02 64**